

Ὁρθοδοξία Orthodoxia



ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ORTHODOXIA

Περίοδος Γ' 1
3rd Period 1

Ἰανουάριος—Μάρτιος
January – March
2023

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ
ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Α' Έποπτεύουσα Συνοδική Έπιτροπή

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ίώβ, Πρόεδρος
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Προύσης κ. Ίωακείμ
Καθηγητής κ. Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής, Διευθυντής του
Α' Πατριαρχικού Γραφείου
Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντής του Γραφείου
Έπικοινωνίας και Τύπου
Γραμματεύς: Διάκονος Έπιφάνιος Kamianovych

Β' Διευθυντής Συντάξεως

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ίώβ

Συνεργάται

Διάκονος Μελέτιος Στεφανᾶτος
Γεώργιος Όρφανίδης
Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου
Τατιάνα Savina

Γ' Υπεύθυνος έκδόσεως του Περιοδικού

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Προύσης κ. Ίωακείμ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Rum Patrikliği, Dr. Sadık Ahmet Cad. No. 19, 34083 Fatih-İstanbul, TÜRKİYE
Tel: +90 (212) 531.9670
<https://ec-patr.org>

Copyright © 2023 by Ecumenical Patriarchate

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΜΕΡΟΣ Α' – ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ	
Πατριαρχική Απόδειξις ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις	13
Λόγος Κατηχητήριος ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς	17
Χαιρετισμός τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν σεβασμίαν Ἱεραρχίαν καὶ τό πλήρωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῇ Πρώτῃ τοῦ Ἔτους (1 Ἰανουαρίου 2023)	21
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Θεϊάν Λειτουργίαν τῶν Θεοφανείων εἰς τὴν Τρίγλιαν (19 Ἰανουαρίου 2023)	25
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου εἰς τὴν ἐσπερίδα στρογγυλῆς τραπέζης μέ θέμα: «Οὐκρανία: Τό αὐτοκέφαλο καὶ ὁ πόλεμος ποῦ ἄλλαξαν τόν κόσμο» (24 Ἰανουαρίου 2023)	29
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (30 Ἰανουαρίου 2023)	31
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν χοροστασίαν εἰς τόν Ἱερόν Ναόν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου Βελιγραδίου (1 Φεβρουαρίου 2023)	39
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἀγίας Τριάδος Χάλκης (6 Φεβρουαρίου 2023)	43
Address of His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew, Climate Change and Military Conflict Adopting Responsibility for our Actions (26th Eurasian Economic Summit, Istanbul Convention Center, March 15, 2023)	49
ΕΚΛΟΓΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ	
Εἰρηνικὸν γράμμα Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου πρὸς τὴν Α. Θ. Π. Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίον	51
Ἡ ἀπάντησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς τὸ εἰρηνικὸν γράμμα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου	53

ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου μετὰ τὴν Δοξολογίαν ἐπὶ τῇ Εἰρηνικῇ Ἐπισκέψει εἰς Φανάριον τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Γεωργίου (3 Μαρτίου 2023)..	55
Ἀντιφώνησις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Γεωργίου κατὰ τὴν ἐπίσημον ὑποδοχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ.....	57
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὸ συλλεῖτουργον μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου κ. Γεωργίου τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας (5 Μαρτίου 2023)	61
Ἀντιφώνησις Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου κ. Γεωργίου	67
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	
Γράμμα Μπόϊκο Μπορίσοφ (27 Νοεμβρίου 2022)	73
Γράμμα Πρωθυπουργοῦ τῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου Μακεδονίας κ. Ντίμιταρ Κοβατσέβσκι (10 Ἰανουαρίου 2023).....	79
ΜΕΡΟΣ Β' — ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ	
Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο: Ἐνα ἱστορικὸ παράδοξο Μητροπολίτου Περγάμου Ἰωάννου Ζηζιούλα	81
Οἱ ἐπιπτώσεις τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ στὸ ἔργο διαδόσεως τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας εἰς πάντα τὰ ἔθνη Ἡ περίπτωση τῆς Κορέας Μητροπολίτου Κορέας καὶ Ἐξάρχου Ἰαπωνίας Ἀμβροσίου	91
The Wanderings of the Kiev Pilgrim Vasil Grigorovich Barsky as a Liturgical Witness Job Getcha, Metropolitan of Pisidia.....	107
Ἐπικήδειος Λόγος ἐπὶ τῇ ἐκδημίᾳ τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου πρ. Βελγίου κυροῦ Παντελεήμονος Μητροπολίτου Βελγίου κ. Ἀθηναγόρου, ἐκ προσώπου τῆς Αὐτοῦ Θειοστάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου (Χίος – 27 Ἰανουαρίου 2023)	125
Ἐπικήδειος λόγος κατὰ τὴν ἐξόδιον ἀκολουθίᾳ τοῦ Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου κυροῦ Ἰωάννου Μητροπολίτου Σηλυβρίας κ. Μαξίμου	131

ΜΕΡΟΣ Γ' – ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον

Χρονικὸν Ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ.Π. εἰς Μπαχρέιν.....	134
Ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.....	137
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: Μόνο μέσω τοῦ διαλόγου θὰ τερματιστοῦν οἱ πράξεις βίας καὶ τρόμου.....	140
Ἐπίσκεψη τοῦ Ombudsman τῆς Οὐκρανίας στὸ Φανάρι.....	141
Μηνύματα συμπαθείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου γιὰ τὸν καταστροφικὸ σεισμό.....	142
Τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ τὸν Πατριάρχη Ἀντιοχείας.....	142
Συνάντηση Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ μέλη τοῦ ποιμνίου του μὲ καταγωγή ἀπὸ τίς σεισμόπληκτες περιοχές.....	143
Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐκφράζει τὴν ὀδύνη του γιὰ τὸ νέο πολύνεκρο δυστύχημα στὰ Τέμπη.....	144
Ἐπίσκεψη τοῦ νέου Γεν. Γραμματέα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.) στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.....	145
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: Ὑποκλινόμεθα ἐνώπιον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς προσφορᾶς τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Περγάμου Ἰωάννου.....	146
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: Ἐὰν ἔχης πίστι, ὅλα εἶναι δυνατά. Ἴσως νὰ μὴν εἶναι εὐκόλα. Δυνατὰ ὅμως εἶναι!.....	150
Ἐπίσκεψη τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου Μακεδονίας στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.....	153
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: Πρέπει πάντα νὰ ὑποστηρίζουμε τὴν εἰρήνη καὶ ὄχι τὴ σύγκρουση, τὴ ζωὴ καὶ ὄχι τὸν θάνατο, τὴ διατήρηση καὶ ὄχι τὴν καταστροφή.....	153
Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸ Ἱ. Ἀγίασμα τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν γιὰ τὴν Γ' Στάση τῶν Χαιρετισμῶν πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο.....	155
Ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως στὸ Φανάρι.....	160

Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος

Κανονικαὶ Πράξεις 163

Δεύτερη Συνάντηση τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν 18ῃ
Συνεδρίαση τῆς Ὀλομέλειας τῆς Διεθνoῦς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ
Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παγκοσμίου
Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας 167

Second Preparatory Committee for the 18th Plenary Session of the Joint
International Commission on Theological Dialogue between the Lutheran World
Federation and the Orthodox Church..... 169

Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης

Ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης 173

ΜΕΡΟΣ Δ' — ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

Μητροπολίτης Γέρων Περγάμου Ἰωάννης Δ. Ζηζιούλας
(1931-2023)..... 181

Μητροπολίτης πρῶην Βελγίου Παντελεήμων Κοντογιάννης
(1935-2023)..... 189

Γέρων Δοσίθεος, Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης
(1936-2023)..... 191

Καθηγητῆς Θεόδωρος Νικολάου
(1942-2023)..... 194

ΜΕΡΟΣ Ε' — ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ 197

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ περιοδικὸν «Ὁρθοδοξία», διαδεχθὲν τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» (1891-1923) καὶ τὸν «Νέον Ποιμένα» (1919-1923), ἐπισημοὺς ἐκδόσεις καὶ ὄργανα μαρτυρίας ζωῆς καὶ πληροφορήσεως τῆς ζωῆς, τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς μαρτυρίας, οὐ μὴν δὲ καὶ τοῦ μαρτυρίου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπῆρξε καθ' ὅλα καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἀληθῶς «ὀρθοδοξίας κρηπὶς», «ὀρθοπραξίας μαρτυρία», «κανονικῆς ἀκριβείας τήρησις ἀπαρέγκλιτος», ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ τὸ διάδημα ὁμολογίας τῆς Μεγάλης τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Ἐκκλησίας «μὴ διὰ ῥημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πραγμάτων¹»· τῆς ὁμολογίας «ὅτι ἀνάστασις ἐστίν, ὅτι ἀνταπόδοσις, ὅτι μυρία ἀγαθὰ, ὅτι ὁ Χριστὸς Θεὸς ἐστίν, ὅτι ἡ πίστις ὀρθή²»· ταῦτα κατέχει ταῦτα ὁμολογεῖ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, κατὰ τὸ αἰεὶ ἐπικαιρὸν ἀπόφθεγμα τοῦ Χρυσορρήμονος Πατρός.

Τὴν σημασίαν τῆς ὁμολογίας ταύτης, τῆς διὰ τῆς «Ὁρθοδοξίας» τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν κηρυττομένης, ἔχων ἐμπειρίαν καὶ βίωμα ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ἅμα τῇ ἀνόδῳ Αὐτοῦ σχεδὸν εἰς τὸν Ἁγιώτατον Ἀποστολικὸν καὶ Πατριαρχικὸν Θρόνον, συνέλαβε καὶ ὑλοποίησε τὴν ἐπανεκδοσὶν τοῦ Περιοδικοῦ τούτου, ὥστε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν νὰ ἐξέρχεται ὁ φθόγγος τῶν κατορθωμάτων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς ἄλλου «ποιμενικοῦ αὐλοῦ» τῆς θεολογίας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἐρευνώσης τὰ «βάθη τοῦ Πνεύματος» καὶ δι' Αὐτοῦ, τοῦ Τελεταρχικοῦ Παναγίου Πνεύματος, «νικώσης τὰς τῶν παντοίων ῥητόρων φάλαγγας³».

Ὅθεν, ὁ Πατριάρχης ἡμῶν διεκήρυττεν, ὅτι «βαθεῖα καὶ εὐλογος τυγχάνει ἡ συγκίνησις, μεθ' ἧς ἡ καθ' ἡμᾶς Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία χαιρετίζει καὶ ἐπευλογεῖ τὴν Χάριτι Θεοῦ ἐπανεκδοσὶν τοῦ ἱστορικοῦ πλέον καταστάντος περιοδικοῦ αὐτῆς Ὁρθοδοξία⁴». Διὰ τῶν λόγων τούτων τῆς «Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου ἐπὶ τῇ ἐπανεκδόσει τοῦ περιοδικοῦ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ» ἡ Ἐκκλησία ἀνήγγειλε τῷ πληρώματι αὐτῆς τὴν «χαροποιὸν ἀπόφασιν» τῆς ἐπανεκδόσεως

1 Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τὸν Ἅγιον μάρτυρα Λουκιανόν, PG 50,526.

2 Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς Ἑβραίους Ὁμιλία Ζ', PG 63,63.

3 Πρβλ. Ἀπολυτικὸν Ἁγίου Γρηγορίου Θεολόγου, Μηναῖον Ἰανουαρίου, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1961, 222.

4 «Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος ἐπὶ τῇ ἐπανεκδόσει τοῦ περιοδικοῦ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ», Ὁρθοδοξία, 1994, 13.

τοῦ ἱστορικοῦ περιοδικοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τοῦ 1994 καὶ ἐξῆς, ἡ ἔκδοσις τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποτόμως καὶ ἀδίκως διακοπῆ ἀπὸ τοῦ 1963 λόγω τῆς ἀναστολῆς λειτουργίας τοῦ ἐν τῇ Πόλει λειτουργούντος Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου. Ἀποτελεῖ ἡ ἐπανεκδόσις τῆς Ὁρθοδοξίας ἕνα ἀκόμη κρίκον εἰς τὴν χρυσὴν ἀλυσιν τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς εὐκλεοῦς Πατριαρχίας τοῦ κλειζόντος τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον Πατριάρχου τοῦ Γένους.

Καθὼς, ὁμως, αἱ συνθήκαι τῆς συγχρόνου ζωῆς μεταβάλλονται, ἔδοξε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅπως μετασχηματισμός τις ἐπέλθῃ καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ὁρθοδοξίας, μὴ κυκλοφορησάσης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔνεκα τεχνικῶν δυσχερειῶν, ἀνετέθη δὲ ἀποφάσει Συνοδικῇ τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι, ὅπως, εὐχαίς τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Πατριάρχου ἡμῶν, προστῆ τῆς ἱεράς ταύτης προσπαθείας, πρὸς δημιουργίαν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ τούτῳ καταρτισθείσης Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐτέρων συνεργατῶν, μιᾶς ἀρτίας καὶ καλαισθήτου ἐκδόσεως, ἀφ' ἑνὸς δυναμένης νὰ καλύψῃ τὰς συγχρόνους ἀνάγκας τοῦ εὐσεβοῦς Ὁρθοδόξου πληρώματος καὶ ἐνημέρωσιν αὐτὸ περὶ τῆς δράσεως καὶ τῆς καθόλου ζωῆς τοῦ ἱεροῦ Κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀφ' ἑτέρου ἀνταποκρινομένης εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν δύο προηγουμένων περιόδων ἐκδόσεως τόσον τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὅσον καὶ τῶν μνημονευθεισῶν προηγηθεισῶν δύο ἐπισήμων ἐκδόσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς 30^{ης} Ἀπριλίου 1926, ἀναφέρεται διὰ βραχέων ὁ σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, ὅστις ἔκτοτε παρέμεινεν ἀναλλοίωτος, καθὼς ἀναλλοίωτος καὶ ἔξω πάσης μεταβολῆς τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων παρέμεινεν ἡ κενωτικὴ διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς Ἠγέτιδος Ἐκκλησίας, ἐν τῷ Ὁρθοδόξῳ στερεώματι: «Ἐν τῷ περιοδικῷ ἡμῶν τούτῳ σοβαρῶς θέλομεν ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν ἡμῶν καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν πληρεστέραν παρακολούθησιν τῆς ὅλης Ἐκκλησιαστικῆς κινήσεως τῆς τε ἡμετέρας καὶ πάσης ἄλλης Ἐκκλησίας, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐξυπηρετοῦμεν τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἀμοιβαίαν γνῶσιν τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν κινήσεως⁵».

Τὸ σκοπὸν καὶ στόχον τοῦτον, τῆς παρακολουθήσεως καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβεστερας καταγραφῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κινήσεως τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τῶν κατὰ τὸν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τῶν συγκροτουσῶν τὸν παναρμόνιον θεσμόν τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς

5 Ὁρθοδοξία, 1926, 2.

καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, διηκόνησεν ἡ Ὁρθοδοξία τόσοσιν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς λειτουργίας αὐτῆς, ὅτε προϊῶσαντο αὐτῆς ὁ «παρὰ τὸ προηγμένον γῆρας του πυρετώδης καὶ σφριγηλὸς Χριστουπόλεως Μελετίος⁶» ὁμοῦ μετὰ τοῦ σοφοῦ τῆς Χαλκίδιδος Σχολῆς Καθηγητοῦ Βασιλείου Ἄντωνιάδου, κατόπιν δὲ ὁ μοναδικὸς τῆ γραφίδι Πριγκηποννήσων Δωρόθεος, ὅσον καὶ κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον ἐκδόσεως αὐτῆς, ἀρξαμένην ἐπ' αἰσίοις ἀπὸ τοῦ 1994, στόχον ἱερὸν ὄν διηκόνησαν ὁ ἀλήστου μηνῆς Πέργης Εὐάγγελος, ὃν διεδέχθησαν τὸ πρῶτον ὁ Μητροπολίτης Γέρων Πριγκηποννήσων Δημήτριος, ὁ ἀπὸ Σεβαστείας, καὶ κατόπιν ὁ Μητροπολίτης Κυδωνιῶν Ἀθηναγόρας. Τὴν ἄλυσιν ταύτην καλεῖται καὶ ἡ παροῦσα Διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ νὰ συνεχίσῃ, θέλει δὲ καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ἵνα καταστῇ ἀνταξία τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐθύνης, ὥστε ἡ «Ὁρθοδοξία» νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι τὸ λυχνίδιον τῆς κραταιᾶς Λυχνίας, τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἐπταλόφου κειμένης καὶ φωτιζούσης φωτὶ ἀνεσπέρῳ τὸ τῆς Οἰκουμένης στερέωμα.

Ὁ Χριστουπόλεως Μελετίος, ἀναλαβὼν τὴν ἔκδοσιν τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπὸ τῆς δημιουργίας αὐτῆς ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὅλην, μέχρι τῆς ἐκδημίας του (1926-1946), ὑπηρετεῖ αὐτὴν μετὰ ζήλου ἐνθέου καὶ στοργικῆς μερίμνης. Προσφυῶς ἔχει γραφῆ δι' αὐτὸν «ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἴδρυσις τοῦ περιοδικοῦ τούτου κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστουπόλεως Μελετίου, ἡ δ' ἐφεξῆς ἀπρόσκοπτος καὶ τακτικὴ ἐμφάνισις τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ ὀφείλεται εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, τὴν στοργὴν καὶ τὴν μέριμναν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυε καὶ κατέβαλλεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐθεώρει ὡς πνευματικὸν του δημιούργημα». Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ζήλου διεπνέοντο καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐν τῇ Διευθύνσει τῆς ἐκδόσεως τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τὰς δύο περιόδους τῆς λειτουργίας αὐτῆς. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ζήλου διαπνέεται καὶ ἡ νῦν Διεύθυνσις μετὰ τῆς Ἐποπτευσῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν τοῦ περιοδικοῦ, ἐπιθυμοῦσα ὅπως, εὐχαῖς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ Πατριάρχου ἡμῶν, φέρῃ εἰς πέρας τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνατεθεῖσαν αὐτῇ ἐντολήν.

Ἡ Ὁρθοδοξία, κατὰ τὴν τρίτην περίοδον τῆς λειτουργίας αὐτῆς, ἀποβλέπει εἰς τὴν παροχὴν ἐγκύρων πληροφοριῶν διὰ τε τὰ ἀνά τὴν Οἰκουμένην τέκνα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος, εἰς μίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ῥαγδαία παρατηρεῖται αὐξήσις τῆς προσφορᾶς πληροφοριῶν, οὐχὶ ὅμως

⁶ Κωνσταντινίδου Χρυσσοστόμου, «Ὁ Χριστουπόλεως Μελετίος», Ὁρθοδοξία, 1946, 259.

πάντοτε ἀξιόπιστων καὶ ἀληθῶν, ἡ δὲ ἀκρίβεια καὶ ἐγκυρότης θυσιάζονται πρὸς χάριν τῆς ποσότητος. Ἔργον τοίνυν τῆς συγχρόνου Ὁρθοδοξίας εἶναι, συμφώνως τῇ δημιουργηθείσῃ παραδόσει τῶν δύο προηγουμένων περιόδων λειτουργίας αὐτῆς, ἡ -κατ' ἐπιλογὴν λόγῳ τῆς πληθώρας αὐτῶν⁷- δημοσιεύσεις τῶν ἐπισημοτέρων Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν κειμένων, τῶν ὁμιλιῶν, μελετῶν, βιβλιοκρισιῶν καὶ νεκρολογιῶν ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου, κατηξιωμένων Καθηγητῶν καὶ λοιπῶν προσωπικοτήτων, συνδεομένων μετὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τῶν ἐπισημῶν Χρονικῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἧτοι τῆς κενωτικῆς καὶ θυσιαστικῆς διακονίας τοῦ Παλλαδίου τοῦ Γένους ὑπὲρ τῆς καθόλου Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ σύγχρονος Ὁρθοδοξία ὀφείλει νὰ ἔχη τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἀξίαν, νὰ ἀποτελῇ συνέχειαν ἐπιπέδου τῶν δύο προηγουμένων περιόδων τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ, καθότι, διαγράψασα σημαίνουσαν καὶ διὰ καὶ ἀνεπανάληπτον ἱστορικὴν πορείαν ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τοῦ Θρόνου καὶ καταστάσα ἤδη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ προηγουμένου αἰῶνος τὸ «μὴ ἐξαιρετέον» δι' αὐτόν, φέρει βαρὺ ὄνομα καὶ παράδοσιν εὐθύνης, διότι «ὀμιλοῦντες περὶ Ὁρθοδοξίας οὐδὲν ἄλλο νοοῦμεν εἰμὴ αὐτὴν τὴν ὀρθῶς νοουμένην καὶ ἀπαραφθορον τηρουμένην χριστιανικὴν θρησκείαν, αὐτὸν τὸν γνήσιον χριστιανισμόν, καὶ ἐν οἷς διαλαμβάνει περὶ τῶν πιστευτέων, περὶ τῶν ἄρθρων τῆς πίστεως, καὶ ἐν οἷς ὑφηγεῖται τὰ πρακτέα, ὑπογράφει διδάγματα καὶ παραγγέλματα περὶ λατρείας θεαρέστου καὶ περὶ βίου χριστιανοπρεποῦς⁸».

Διὰ τῶν συντόμων σκέψεων τούτων ἡ Διεύθυνσις τοῦ Περιοδικοῦ ἔχει δι' ἐλπίδος ὅτι, διὰ τῆς συντόνου ἐργασίας αὐτῆς μετὰ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀγαθὰς θέλει προσφέρει τῇ κοινῇ Μητρὶ ἡμῶν Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσίας, δι' εὐχῶν δὲ τοῦ σεπτοῦ Προκαθημένου αὐτῆς θέλει καταστή τοῖς ἐντευξομένοις «Θεὸς τὸ θησαυρίσμα καὶ Θεοῦ φόβος, ἐλπίς δὲ κουφίζουσα τὰς ἀκηδίας⁹».

+ ὁ Πισιδίας Ἰωβ

7 Τὸ σύνολον τῶν κειμένων τούτων, πολλάκις μεταπεφρασμένον εἰς πλείστας ἑτέρας γλώσσας, δύναται πᾶς ἐνδιαφερόμενος ἵνα ἀναζητήσῃ δημοσιεύομενον εἰς τὴν ἐπίσημον ἰστοσελίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μεθ' ἧς ἡ Ὁρθοδοξία συνεργάζεται πρὸς ἐπαρκῆ καὶ ἐγκυρον ἐνημέρωσιν τῶν πιστῶν τέκνων τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

8 «Τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας», *Ὁρθοδοξία*, 1926, 3.

9 Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἐπιθ. εἰς ἑαυτόν, Ποίημα ΛΕ', PG 37, 1322-1323.

ΜΕΡΟΣ Α'
ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ Α. Θ.
ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ

Ἀποδείξεις Α. Θ. Παναγιότητος

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ

+ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ – ΝΕΑΣ
ΡΩΜΗΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΧΑΡΙΝ, ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

* * *

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς,
Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Ἐορτάζει σήμερον ἡ Ἁγία Ἐκκλησία τὴν κατὰ σάρκα Γέννησιν τοῦ προαιωνίου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸ «ξένον καὶ παράδοξον» μυστήριον, τὸ «ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ τῶν γενεῶν» (Κολ. α', 26). Ἐν Χριστῷ ἀποκαλύπτεται ὀριστικῶς ἡ ἀλήθεια περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς θεολογικώτατα ἐξηγεῖ ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας: «Ἀνθρωποι μὲν κατὰ φύσιν ἡμεῖς, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ παρά φύσιν διὰ φιλανθρωπίαν καταδραμών, γέγονεν ἄνθρωπος. Δοῦλοι Θεοῦ κατὰ φύσιν ἡμεῖς ὡς ποιήματα· δοῦλος ἐχρημάτισε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ παρά φύσιν ἐνεχθεῖς, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον, Θεός κατ' οὐσίαν αὐτός· θεοὶ καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ παρά φύσιν ἀναβαίνοντες διὰ τὴν χάριν· ἄνθρωποι γάρ· Υἱός κατὰ φύσιν αὐτός· υἱοὶ καὶ ἡμεῖς κατὰ θέσιν, ὡς εἰς ἀδελφότητα τὴν πρὸς αὐτόν κεκλημένον»¹.

«Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰωάν.

¹ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Ἡ Βίβλος τῶν Θησαυρῶν περὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου Τριάδος*, PG 75, 561.

η', 32). Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός εἶναι «ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή» (Ἰωάν. ιδ' 6), εἶναι ὁ ἐλευθερωτής τοῦ ἀνθρώπου «ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἀλλοτρίου». Δέν ὑπάρχει ζωή καί ἐλευθερία χωρίς τήν Ἀλήθειαν ἢ ἐκτός τῆς Ἀληθείας. Τό νά δίδωμεν εἰς τήν ζωήν μας ὅτι νόημα ἐπιθυμοῦμεν δέν εἶναι ἐλευθερία, ἀλλά ἡ σύγχρονος ἐκδοχή τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, ὁ αὐτοεγκλεισμός τοῦ ἀνθρώπου εἰς μίαν ἀντάρκη καί ἀντάρκεσκον αὐτονομίαν, χωρίς αἰσθητήριον διά τήν ἀλήθειαν ὡς σχέσιν μέ τόν Θεόν καί μέ τόν συνάνθρωπον. Τά Χριστούγεννα εἶναι καιρός αὐτογνωσίας, κατανοήσεως τῆς διαφορᾶς μεταξύ «Θεανθρώπου» καί «ἀνθρωποθεοῦ», συνειδητοποιήσεως τῆς σωτηριώδους χριστιανικῆς διδασκαλίας: «Οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλά Θεόν ἐνανθρωπήσαντα»².

Τό εὐάγγελον μήνυμα τῶν Χριστουγέννων συνηχεῖ ἐφέτος μέ τά τύμπανα τοῦ πολέμου καί τήν κλαγγήν τῶν ὄπλων εἰς τήν Οὐκρανίαν, ἡ ὁποία ὑφίσταται τās δεινάς συνεπειάς μιᾶς ἰταμῆς καί ἀδίκου εἰσβολῆς. Ὅλοι οἱ πόλεμοι εἶναι δι' ἡμᾶς τούς Χριστιανούς ἀδελφοκτόνοι καί ἐμφύλιοι· εἶναι, ὡς διεκήρυξεν ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, «ἀπόρροια τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καί τῆς ἀμαρτίας»³. Εἰς τήν περίπτωσιν τῆς Οὐκρανίας ἰσχύουν προσέτι τά λόγια τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ περί τῶν συγχρόνων αὐτῷ αἱματηρῶν συγκρούσεων εἰς τήν Θεσσαλονίκην μεταξύ Ὁρθοδόξων, «κοινήν πλουτούντων μητέρα τήν ἱεράν Ἐκκλησίαν καί τήν εὐσέβειαν, ἧς ἀρχηγός καί τελειωτής Χριστός ὁ τοῦ Θεοῦ γνήσιος Υἱός, ὅς ἡμῶν οὐ Θεός μόνον, ἀλλά καί ἀδελφός εὐδόκησεν εἶναι, καί Πατήρ»⁴.

Εἰς τό πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἐτελέσθη ἡ «ἀνακεφαλαίωσις» τῶν πάντων, ἡ ἀνάδειξις τῆς ἐνότητος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καί τῆς ἱερότητος τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἡ διάνοξις τῆς ὁδοῦ πρὸς τό «καθ' ὁμοίωσιν», καί ἀπεκαλύφθη ἡ εἰρήνη «ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν» (Φιλ. δ', 7). Ὁ Χριστός εἶναι «ἡ εἰρήνη ἡμῶν» (Ἐφεσ. β', 14), καί εἰς Αὐτόν εἶναι ἀφιερωμένος ὁ ἱστορικός καί ἐμβληματικός Ἱερός Ναός τῆς «Ἁγίας Εἰρήνης» εἰς τήν Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου.

Ὁ Σωτήρ ἡμῶν μακαρίζει τούς «εἰρηνοποιούς», ὅτι «υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται» (Ματθ. ε', 9), προβάλλει τήν ιδέαν τῆς δικαιοσύνης καί τῆς

2 Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, PG 94, 988.

3 Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, Δ', 1.

4 Γρηγορίου Παλαμᾶ, Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης, PG 151, 10.

ἀγάπης ἀκόμη καί πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εὐχεται εἰς τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν «ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης» καὶ «ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου». «Τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν», αἰτούμεθα δοξάζοντες τὸν Δοτῆρα παντός ἀγαθοῦ κατὰ τὴν Λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι παρελάβομεν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα, ὀφείλομεν, ὡς ἐξόχως εὐεργετηθέντες, νὰ ἀγωνιζώμεθα διὰ τὴν εἰρήνην περισσότερο ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸ Βιβλικόν: «Παντὶ δέ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ καὶ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ» (Λουκ. ιβ', 48). Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ὅσα, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν, πράττονται ὑπὸ Χριστιανῶν δὲν βαρύνουν τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλὰ ἐκείνους οἱ ὅποιοι δρῶν κατὰ παράβασιν τῶν θείων προσταγμάτων.

Ποτέ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ εἰρήνη μεταξὺ τῶν λαῶν δὲν ὑπῆρξεν αὐτονόητος κατάστασις, ἀλλὰ ἦτο πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀποτέλεσμα ἐμπνευσμένων πρωτοβουλιῶν, γενναιότητος καὶ αὐτοθυσίας, ἀντιστάσεως εἰς τὴν βίαν καὶ ἀπορρίψεως τοῦ πολέμου ὡς μέσου λύσεως διαφορῶν, διαρκῆς ἀγῶν διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν προστασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας. Ἡ συμβολὴ τῶν εἰς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν καταλλαγὴν ἀποτελεῖ πρῶτιστον κριτήριον τῆς ἀξιοπιστίας τῶν θρησκείων. Ἀναμφιβόλως, εἰς τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις ὑπάρχουν κίνητρα ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς εἰρήνης τῆς κοινωνίας, διὰ τὴν ὑπέρβασιν τῆς ἐπιθετικότητος εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικόν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, κατὰ τὴν ὁποίαν προβάλλεται ἡ ἄποψις ὅτι ἡ εἰρήνη θὰ προέλθῃ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, τῆς ἀνόδου τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου, τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας, διὰ μέσου τῆς ψηφιακῆς ἐπικοινωνίας καὶ τοῦ διαδικτύου. Ἐχομεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ εἰρήνη τῶν λαῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν, χωρὶς τὴν εἰρήνην τῶν θρησκείων, χωρὶς τὸν διάλογον καὶ τὴν συνεργασίαν των. Ἡ πίστις εἰς Θεόν ἐνισχύει τὸν ἀγῶνα δι' ἕνα κόσμον εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης, ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ προσπάθεια αὐτὴ εὐρίσκεται ἐνώπιον ἀνυπερβλήτων, κατ' ἀνθρώπον, ἐμποδίων. Πάντως, εἶναι ἀπαράδεκτον, ἐκπρόσωποι θρησκείων νὰ κηρύσσουν φανατισμόν καὶ νὰ ἀναρριπίζου τὴν φλόγα τοῦ μίσους.

Ἐρωτάτοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἀδελφοί καὶ ἀγαπητά τέκνα,

Χριστὸς γεννᾶται· δοξάσατε, Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν· ἀπαντήσατε,

Χριστός ἐπί γῆς· ὑψώθητε! Στοιχοῦντες τῇ προτροπῇ τοῦ Ἁγίου προκατόχου τῆς ἡμῶν Μετριότητος εἰς τόν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἅς ἐορτάσωμεν τήν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου ἐν πνευματικῇ εὐφροσύνῃ, «μή κοσμικῶς, ἀλλ' ὑπερκοσμίως», φεύγοντες «πᾶν τό περιττόν καί ὑπέρ τήν χρείαν· καί ταῦτα πεινῶντων ἄλλων καί δεομένων, τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ τε καί κράματος»⁵. Εὐχόμεθα πρός πάντας ὑμᾶς, κατανυκτικόν καί δοξολογικόν Ἅγιον Δωδεκαήμερον, τό ὁποῖον εἶναι ὄντως πλήρωμα χρόνου καί ἀκτίς τοῦ φωτός τῆς αἰωνιότητος. Εἶθε τό ἐπερχόμενον 2023 νά ἀποδειχθῇ, εὐδοκία καί χάριτι τοῦ δι' ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους καί διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου, περιόδος εἰρήνης, ἀγάπης καί ἀλληλεγγύης, ἀληθῆς ἐνιαυτός τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου.

Ἐτη πολλά καί εὐλογημένα!

Χριστούγεννα ,βκβ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
διάπυρος πρός Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

⁵ Γρηγορίου Θεολόγου, *Εἰς τὰ Θεοφάνια, εἶτουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος*, PG 36, 316.

**ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΗΧΗΤΗΡΙΟΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ**

+ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
ΧΑΡΙΣ ΕΙΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ,
ΠΑΡ' ΗΜΩΝ ΔΕ ΕΥΧΗ, ΕΥΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΤΧΩΡΗΣΙΣ

* * *

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς καί τέκνα ἐν Κυρίῳ εὐλογημένα, Ἐυδοκία καί χάριτι τοῦ πανοικτίρμονος καί πανδώρου Θεοῦ, διάγοντες ἤδη τήν εὐλογημένην περίοδον τοῦ Κατανυκτικοῦ Τριωδίου, εἰσερχόμεθα αὖριον εἰς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, εἰς τό στάδιον τῆς παθοκτόνου νηστείας καί τῆς «πανσέπτου ἐγκρατείας», κατὰ τό ὅποῖον ἀποκαλύπτεται τό βάθος τοῦ πλούτου τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Παραδόσεως καί ἡ ἀνύστακτος μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας διά τήν πνευματικήν προκοπήν τῶν τέκνων τῆς. Ὡς ὑπενθυμίζει ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κρήτης (Ἰούνιος, 2016), «ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπαρεγκλίτως στοιχοῦσα εἰς τε τά ἀποστολικά θεσπίσματα καί τούς συνοδικούς κανόνας καί εἰς τήν καθ' ὅλου πατερικήν παράδοσιν, διεκήρυξε πάντοτε τήν ὑψίστην ἀξίαν τῆς νηστείας διά τόν πνευματικόν βίον τοῦ ἀνθρώπου καί τήν σωτηρίαν αὐτοῦ» (*Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερον*, § 1).

Τά πάντα εἰς τήν ζωήν τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν ἄσειστον θεολογικόν θεμέλιον καί σωτηριολογικήν ἀναφοράν. Οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί ἀσκοῦν τό «κοινόν ἄθλημα» τῆς ἀσκήσεως καί τῆς νηστείας «ἐν παντί εὐχαριστοῦντες» (Θεσσ. Α' ε', 18). Ἡ Ἐκκλησία καλεῖ τά τέκνα τῆς νά διατρέξουν τόν δόλιχον τῶν ἀσκητικῶν γυμνασμάτων ὡς πορείαν πρὸς τό Ἅγιον Πάσχα. Ἀποτελεῖ κεντρικήν ἐμπειρίαν τῆς ἐν Χριστῶ ζωῆς, ὅτι ὁ γνήσιος ἀσκητισμός δέν εἶναι ποτέ σκυθρωπός, ἀφοῦ διαποτίζεται ἀπό τήν προσδοκίαν τῆς ἀναστασίμου εὐφροσύνης. Ἡ ὑμνολογία μας ἀναφέρεται εἰς τό «ἔαρ τῆς νηστείας».

Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, μακράν τῶν παγίδων τοῦ νεοπλατωνίζοντος δυϊσμοῦ καί τῆς ἀλλοτριωτικῆς «σωματοκτονίας», ὁ γνήσιος ἀσκητισμός

είναι αδιανόητον νά αποβλέπη εις τήν έξουθένωσιν τοῦ «κακοῦ σώματος» χάριν τοῦ πνεύματος καί τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν βασανιστικῶν δεσμῶν του. Ὅπως τονίζεται, «ἡ ἄσκησις, στήν αὐθεντική ἐκφρασί της, δέν στρέφεται κατά τοῦ σώματος, ἀλλά κατά τῶν παθῶν, ἡ ρίζα τῶν ὁποίων εἶναι «πνευματική», ἀφοῦ «πρωτοπαθής» εἶναι ὁ νοῦς. Μᾶλλον τό σῶμα δέν εἶναι ὁ μέγας ἀντίπαλος τοῦ ἀσκητῆ».

Ἡ ἀσκητική προσπάθεια ἐπιδιώκει τήν ὑπέρβασιν τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ, χάριν τῆς «οὐ ζητούσης τά ἑαυτῆς» ἀγάπης, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος παραμένει ἐγκλωβισμένος εις τόν ἑαυτόν του, εις τό «ἀδηφάγον ἐγώ» καί τās ἀκορέστους ἐπιθυμίας του. Ὁ ἐγωκεντρικός ἄνθρωπος συρρικνώνεται, χάνει τήν δημιουργικότητά του, κατά τό ἔξοχον, «ὅ,τι δίνουμε πολλαπλασιάζεται, ὅ,τι κρατάμε γιά τόν ἑαυτό μας εἶναι χαμένο». Διά τόν λόγον αὐτόν, ἡ σοφία τῶν Πατέρων καί ἡ πείρα τῆς Ἐκκλησίας συνδέουν τήν περίοδον τῆς νηστείας μέ τήν «δαψίλειαν τῆς ἐλεημοσύνης», μέ ἔργα εὐποιΐας καί φιλανθρωπίας, τά ὁποία εἶναι ἔνδειξις ὑπερβάσεως τῆς φιλαυτίας καί ὑπαρξιακῆς πληρότητος.

Ἡ ὀλισκότης εἶναι ἐν παντί καιρῷ τό χαρακτηριστικόν τῆς ζωῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ. Λειτουργική ζωή, ἄσκησις καί πνευματικότης, ποιμαντική μέριμνα καί ἐγκόσμιος καλή μαρτυρία, εἶναι ἐκφρασις τῆς ἀληθείας τῆς πίστεώς μας, στοιχεῖα ἀλληλένδετα καί ἀλληλοσυμπληρούμενα τῆς χριστιανικῆς μας ταυτότητος, μέ κοινόν σημεῖον ἀναφορᾶς καί κατεύθυνσιν τήν Βασιλείαν τῶν Ἐσχάτων καί τήν ἐν αὐτῇ πλήρωσιν καί πληρότητα τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ἐνῶ ἡ ἐκκλησιαστική ζωή εις ὅλας τās ἐκφάνσεις της ἀντανακλᾷ καί εἰκονίζει τήν ἐρχομένην Βασιλείαν τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι τό μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἐκεῖνο τό ὁποῖον, ὅπως ὑπογραμμίζει μετ' ἐμφάσεως ὁ προσφάτως ἐκδημήσας πρὸς Κύριον μακαριστός Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης «ἐκφράζει τήν Ἐκκλησία στήν πληρότητά της» (*Βασιλείας Θεοῦ ἐκτύπωμα*, Μέγαρο 2013, σ. 59). Ἡ «καθαρά κοινωνία», ἡ ἐκκλησιοποίησις τῆς ὑπάρξεώς μας, ὡς μετοχή εις τήν Θεῖαν Εὐχαριστίαν, εἶναι τό «τέλος» τῆς νηστείας, ὁ «στέφανος» καί τό «βραβεῖον» τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνων (βλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν Ἡσαΐαν Ὁμιλίαι, στ': Εἰς τά Σεραφεῖμ*, PG 56, 139).

Σήμερον, εις ἐποχὴν ἀποϊεροποιήσεως τῆς ζωῆς, ὅπου ὁ ἄνθρωπος «προσδίδει μεγάλη σημασία σέ ἐντελῶς ἀσήμαντα πράγματα», ἡ χριστιανική μας ἀποστολή εἶναι ἡ ἔμπρακτος ἀνάδειξις τοῦ ὑπαρξιακοῦ βάθους τοῦ ὀρθοδόξου «τριπτύχου τῆς πνευματικότητος»,

ὡς ἀδιασπάστου ἐνότητος λειτουργικῆς ζωῆς, ἀσκητικοῦ ἠθους καὶ ἀλληλεγγύης, τῆς πεμπτουσίας τῆς ἀξιολογικῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν χῶρον τοῦ ἠθους καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν συγκροτεῖ ἡ πίστις εἰς Χριστὸν καὶ ἡ θεοδώρητος ἐλευθερία τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Θεωροῦμεν ἰδιατέρως σημαντικόν, νὰ ζῶμεν τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν ὡς ἀποκάλυψιν καὶ βίωσιν τοῦ ἀληθοῦς νοήματος τῆς ἐλευθερίας «ἢ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε» (Γαλ. ε', 1).

Μέ αὐτάς τὰς σκέψεις καὶ μέ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ τιμῆς, εὐχόμεθα εἰς ὑμᾶς τοὺς Τιμιωτάτους ἐν Χριστῷ ἀδελφούς καὶ εἰς τὰ ἀνά τὴν οἰκουμένην πνευματικὰ τέκνα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας εὐδρομον τό στάδιον τῆς νηστείας, ἐπικαλούμενοι ἐπὶ πάντας ὑμᾶς τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ ἀεὶ εὐφραينوμένου ἐπὶ τοῖς ἀσκητικοῖς ἄθλοις τοῦ λαοῦ Αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, Οὗ τό κράτος τῆς Βασιλείας εἶη εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἁγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, βικγ'
† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Λόγοι-Προσφωνήσεις Α. Θ. Παναγιότητος

Χαιρετισμός τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
 Πατριάρχου
 κ. κ. Βαρθολομαίου
 πρὸς τὴν σεβασμίαν Ἱεραρχίαν καὶ τό πλήρωμα
 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῇ Πρώτῃ τοῦ Ἔτους
 (1 Ἰανουαρίου 2023)

* * *

Τιμιώτατοι καὶ προσφιλέστατοι ἀδελφοὶ Ἀρχιερεῖς,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας,
 Εὐγενεστάτη κυρία Πρόξενη τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Πόλει,
 Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Εὐχαριστοῦμεν ἐγκαρδίως τοὺς προλαλήσαντας, τὸν Ἱερώτατον Μη-
 τροπολίτην Χαλκηδόνος κύριον Ἐμμανουήλ ἐκ μέρους τῆς σεβασμίας
 Ἱεραρχίας τοῦ Θρόνου, καὶ τὸν Ἐντιμολογιώτατον Ἄρχοντα Ἱερομνήμο-
 να κύριον Ἀντώνιον Χατζόπουλον ἐκ μέρους τῶν Ὀφφικιαλίων τοῦ Θρό-
 νου καὶ τῆς ἐνταῦθα Ὀμογενείας, διὰ τὰς εὐχὰς καὶ διὰ τὴν ἀγάπην των.

Εἰσήλθομεν εἰς τὸν νέον ἐνιαυτὸν τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου
 ἐν λειτουργικῇ συνάξει εἰς τὸν πάνσεπτον Πατριαρχικὸν Ναόν,
 δοξάσαντες τὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ σαρκί περιτμηθέντα Υἱὸν
 καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς καὶ τιμήσαντες ἐν ταπεινώσει τὴν πανίερρον
 μνήμην τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ φωστήρος τῆς Οἰκουμένης, τοῦ
 ἀγωνιστοῦ τῆς πίστεως καὶ ὑψηπέτου θεολόγου, τοῦ φιλανθρώπου
 ἀσκητοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἀναμορφωτοῦ, τοῦ πτωχοτρόφου, τοῦ
 «προστάτου τῶν δεομένων», τοῦ «δευτέρου Ἰωσήφ», τοῦ ἔχοντος καὶ
 ἀσκούντος «παρηρησίαν πρὸς ἄρχοντας», τοῦ κατακοσμήσαντος τὰ
 ἦθη τῶν ἀνθρώπων, τοῦ τόσον διαφοροτικοῦ ἀπὸ τὸν γνωστὸν «Ἄη
 Βασίλη» ἢ «Santa Klaus», ὁ ὅποιος «θωπεύει τὸ ἐγὼ» τῶν ἀνθρώπων καὶ
 κυριαρχεῖ εἰς τὰς ὀθόνας τῶν τηλεοράσεων κατὰ τὴν ἐόρτιον περίοδον.
 Κατὰ κανόνα, αἱ ἐορταὶ εἶναι πλέον πρωτίστως «οἰκονομικὸ γεγονός»,
 τὰς διαχειρίζονται οἱ διαφημισταὶ καὶ οἱ τηλεοπτικοὶ σταθμοί, τὰ
 γραφεῖα ταξιδίων, οἱ πωλοῦντες καὶ οἱ ἠνούμενοι. Ἐχει μάλιστα
 λεχθῆ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι σήμερον ψυχαγωγοῦνται, διασκεδάζουν, ἀλλὰ
 δέν ἐορτάζουν πραγματικῶς, ἀφοῦ «δέν ὑπάρχει ἐορτὴ χωρὶς Θεόν».

Δι' ἡμᾶς ἐδῶ εἰς τὴν Πόλιν, ὁ ἐορτασμός τῆς Πρωτοχρονιάς, μέ

τά ώραία του ἔθιμα, εἶναι ἐντεταγμένοι, καί ἀντλεῖ τόν ἰδιαίτερον χαρακτήρα του ἀπό τό πνεῦμα τοῦ δοξολογικοῦ καί ὀλοφώτου Ἁγίου Δωδεκαημέρου. Εἰς τάς ἐκκλησιαστικές ἐορτάς, ὁ χρόνος λαμβάνει τό νόημά του ἐκ τῆς αἰωνιότητος. Καί ἡ ζωὴ μας ἀποκαλύπτεται ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔκφρασις τῆς θείας φιλανθρωπίας, τῆς σεσαρκωμένης ἀγάπης, τῆς ἐλθούσης χάριτος ἐν Χριστῷ καί διὰ τοῦ Χριστοῦ.

Ὅπως ἔλεγεν ὁ μακαριστός γέροντας καί πνευματικός ἡμῶν πατήρ Μητροπολίτης Χαλκηδόνος Μελίτων, ἡ «οὐσία τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ», εἰς ὅλας τάς διαστάσεις της, εἶναι «νά δίνη εἰς τάς ψυχάς τῶν ἀνθρώπων τό χαρμόσυνον μήνυμα, ὅτι ὁ Χριστός σώζει, ὅτι μόνον ὁ Χριστός σώζει, ὅτι οὐδέν ἄλλο ὄνομα ὑπάρχει οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ οὔτε ἐν τῇ γῆ, διὰ τοῦ ὁποῖου δυνάμεθα νά σωθῶμεν, εἰ μὴ μόνον τό ἕν ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καί ἔχει νά εἴπῃ ἀκόμη ἡ Ἐκκλησία, ὅτι μακράν τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει ταραχή εἰς τήν καρδίαν, δυστυχία εἰς τό βάθος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς» (*Ἀνέσπερον Φῶς ἐκ Φαναρίου*, Αθήναι 2022, σ. 409). Ἀνήκομεν εἰς τόν Χριστόν. Ἐκεῖνος εἶναι «ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή» (Ἰωάν. ιδ', 6), ἡ λυτρωτική ἀπάντησις καί ἡ λύσις εἰς τό αἶνιγμα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Αὐτήν τήν Ἀλήθειαν ζητῇ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐμπειρίαν τῆς δυνάμεως τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως καί ὡς ἀποστολήν μεταμορφώσεως καί ἀγιασμοῦ τοῦ κόσμου.

«Γενεά παρέρχεται καί γενεά ἔρχεται», καί ἡμεῖς οἱ ἐνταῦθα «ιστάμεθα εἰς τόν αἰῶνα» ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων καί φυλάσσομεν τήν παρακαταθήκην τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καί τῆς ἀγάπης. Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον διακονεῖ τόν λαόν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀκλονήτῳ πιστότητι πρὸς τήν δογματικήν καί τήν κανονικήν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καί μέ εὐαισθησίαν διὰ τόν σύγχρονον ἄνθρωπον καί τά σημεῖα τῶν καιρῶν. Ἡ παραδοσιακότης δέν μᾶς ἐγκλωβίζει εἰς τό παρελθόν, ἀλλά εἶναι ἀξιοποίησις τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος ἐν τῷ παρόντι, διὰ τήν μαρτυρίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ αὐτή ζητῇ, δέν ταυτίζεται μέ αὐτόν, ἀλλά καί δέν εἶναι δυνατόν νά τόν ἀγνοήσῃ.

Μᾶς ἀπασχολεῖ ἡ διάσπασις τῆς Χριστιανοσύνης, καί συνεχίζομεν τούς Οἰκουμενικούς διαλόγους, ὅπως ἀπεφάσισε καί ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κρήτης. Εἰς τάς διαθρησκευτικὰς συναντήσεις τονίζομεν πάντοτε τόν εἰρηνοποιητικόν ρόλον τῶν θρησκευτῶν καί τήν ἀνάγκην συνεργασίας τῶν ἐνώπιον τῶν μεγάλων συγχρόνων, πλανητικῆς διαστάσεως, προβλημάτων.

Ἀπέναντι εἰς τήν σοβοῦσαν ἀνθρωπολογικὴν καί ἠθικὴν σύγχυσιν προβάλλομεν τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τάς αἰωνίας

ἀξίας τῆς πίστεως καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ἤθους, κατὰ τό Κυριακόν «Ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν» (Ματθ. κδ', 35).

Διετρανώσαμεν τὴν σταθεράν θέσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπέναντι εἰς τὴν φονικὴν πανδημίαν τοῦ κορωνοϊοῦ Covid-19, ἀποδόντες τὰ τῆς ἐπιστήμης τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Δέν εἶναι ἀντίπαλοι ἡ γνώσις καὶ ἡ πίστις, ἀλλὰ μεγάλοι θεόσδοτοι δυνάμεις τοῦ πνεύματος, ἀλληλένδετοι καὶ ἀδιαίρετοι.

Δίδομεν τὴν καλὴν μαρτυρίαν καὶ εἰς τόν χῶρον τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς οἰκονομίας, διακηρύσσοντες ὅτι ἀμφοτέραι ὑπηρετοῦν σκοπούς καὶ ἀξίας, τὰς ὁποίας δέν ἔχουν δημιουργήσει αἱ ἴδιαι, καὶ ὅτι δέν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀμιλῶμεν περὶ προόδου, ὅταν φαλκιδεύεται τό ἀνθρώπινον πρόσωπον καὶ καταστρέφεται τό φυσικόν περιβάλλον, ὁ «οἶκος» του.

Ἐνώπιον τῶν ἀντιφάσεων καὶ τῶν κατ' ἀνθρώπον δυσκόλως προβλεψίμων ἐξελίξεων, δέν πτοοῦμεθα, διότι δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς τό μέλλον δέν εἶναι οὔτε ἀβέβαιον, οὔτε σκοτεινόν. Γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀλήθεια ἤλθε καὶ παρέδραμεν ἡ σκιά, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο σὰρξ, προσλαβὼν καὶ ἀγιάσας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἐν αὐτῇ ἀνακαινίσας τὴν κτίσιν πᾶσαν. Ἐν τῷ μυστηρίῳ καὶ τοῖς ἀγίοις μυστηρίοις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ προγενόμεθα τῆς δόξης τῆς Βασιλείας τῶν Ἐσχάτων, τῆς «καινῆς κτίσεως», ἐνθα «δικαιοσύνη κατοικεῖ» (Β' Πέτρ. γ', 13). Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ «ἐκκοσμικευμένου κόσμου» μας ὡς «μεταχριστιανικοῦ» εἶναι θεολογικῶς ἄτοπος. «Μετὰ Χριστόν», τὰ πάντα εὐρίσκονται, καὶ θά μείνουν εἰς τόν αἰῶνα «ἐν Χριστῷ».

Μέ αὐτάς τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα, μνήμονες τοῦ συνεχιζομένου αἱματηροῦ πολέμου εἰς τὴν Οὐκρανίαν, προσβλέπομεν εἰς ἓνα εἰρηνικόν νέον ἐνιαυτὸν τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου, τοῦ θέλοντος «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β', 4). Δέομεθα Αὐτοῦ, ὅπως ἀναπαύῃ τὰς ψυχὰς τῶν μακαρία τῇ λήξει γενομένων σεπτῶν προκατόχων ἡμῶν, πάντων τῶν εὐόρκως διακονησάντων τόν Οἰκουμενικόν Θρόνον, καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ δεσποτείᾳ Κυρίου ἀναπαυομένων τέκνων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐν Χώρα ζώντων καὶ σκηναῖς δικαίων, χαρίζεται δέ πᾶσιν ὑμῖν, Τιμιώτατοι ἀδελφοί, Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες καὶ προσφιλέστατα τέκνα, πρεσβείαις τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου, Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας τοῦ Μεγάλου, ἐν αἴσιον, ὑγιερὸν καὶ καλλίκαρπον Νέον Ἔτος, πλήρες θείων δωρημάτων.

Χρόνια πολλά καὶ εὐλογημένα!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότῃτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν τῶν Θεοφανείων
εἰς τὴν Τρίγλιαν
(19 Ἰανουαρίου 2023)**

* * *

Τερώτατοι ἀδελφοί Τεράρχαι,

Εὐλαβέστατοι Πατέρες,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,

Ἐντιμότατοι κύριοι καί κυρίες Δήμαρχοι καί Δημοτικοί Σύμβουλοι καί λοιπά μέλη τῆς Συνοδείας τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Περιφερειακῆς Ἐνώσεως Δήμων Κεντρικῆς Μακεδονίας,

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Μέ αισθήματα χαρᾶς καί συγκίνησης ἤλθαμε πάλι στήν ἱστορική Τρίγλια, γιά νά ἐορτάσουμε, κατὰ τό Ἰουλιανό ἡμερολόγιο, τά Ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νά τελέσουμε τή Θεία Λειτουργία καί τόν Μέγαν Ἁγιασμό. Τά Θεοφάνεια εἶναι ἡ ἀποκάλυψη τοῦ ὑψίστου μυστηρίου τῆς πίστεώς μας, τῆς Ἁγίας Τριάδος, μέ τή Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἰορδάνῃ, ὑπό τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ καί Βαπτιστοῦ.

Ἡ εὐσημος αὐτή ἡμέρα μᾶς ὑπενθυμίζει τό δικό μας βάπτισμα, μέ τό ὅποιο ἐνεδύθημεν τόν Χριστόν καί κατέστημεν μέλη τῆς Ἐκκλησίας καί πολίτες τῆς Βασιλείας του. Ἡ χάρις τοῦ βαπτίσματος μᾶς παρέχει τή δυνατότητα μιᾶς νέας ζωῆς μέσα στήν Ἐκκλησία, ὅπου καλοῦμαστε νά ἐνεργοποιήσουμε τά χαρίσματα πού μᾶς δόθηκαν μυστηριακῶς, νά παριπατήσωμεν «ἐν καινότητι ζωῆς» ὡς «Θεοῦ συνεργοί», ζῶντες στή Θεία Εὐχαριστία τήν ἐλθοῦσαν Χάριν, καί προγενόμενοι τῆς πληρώσεως τῆς Θείας Οἰκονομίας στήν ἐρχομένη ἐπουράνιο Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Σέ κάθε Θεία Λειτουργία συμπυκνώνεται ὁλόκληρο τό «ἀίε μυστήριον» τῆς σωτηρίας μας, ὁ Χριστός εἶναι ἀνάμεσά μας, ὡς ὁ ἐν Ἀρχῇ, ὡς ὁ Ἐλθών καί ὁ Ἐρχόμενος.

Βρισκόμαστε σήμερα σέ ἓνα ἀπό τούς πολλούς Ναούς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, στόν Ἱερό Ναό τοῦ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου Τρίγλιας, ὅπου προσέρχονταν οἱ πιστοί γιά νά δοξάσουν τόν Θεό γιά τίς εὐλογίες Του, νά καταθέσουν τήν μετάνοιά τους, νά προσκομίσουν τόν σῖτον, τόν οἶνον καί τό ἔλαιον, γιά νά κοινωνήσουν τῶν

Αχράντων Μυστηρίων, νά φωτισθῆ καί νά ἀγιασθῆ ἡ ζωή τους.

Εἶναι γεγονός ὅτι δέν συναντοῦμε πλέον στή Μικρασιαστική γῆ τίς ἀκμάζουσες κοινότητες, τά σχολεῖα καί τά εὐαγγῆ ἰδρύματά μας, τίς ἐκκλησίες, τίς ἐνορίες μας, τά ἐξωκλήσια καί τά μοναστήρια μας. Βρίσκουμε, ὅμως, παντοῦ τό ἀποτύπωμα τῶν προγόνων μας. Θαυμάζουμε τήν εὐσέβειά τους, τήν ἀγάπη τους γιά τήν παιδεία, τήν κοινωνική τους εὐαισθησία καί μέριμνα, τήν ἀρχιτεκτονική τῶν σπιτιῶν τους, τό προοδευτικό τους πνεῦμα. Σέ ὅλα αὐτά ἀνακαλύπτουμε τήν σφραγίδα τῆς Ὁρθοδοξίας, τήν ὀρθοπραξία καί τήν ἀδελφοσύνη, τήν φιλοθεΐα καί τήν φιλανθρωπία, τήν εἰρηνική συνύπαρξη μέ τούς ἄλλους, τούς διαφοροτικούς συντοπίτες τους, τή φροντίδα γιά τή φύση. Ἀπό τήν ἀστείρευτη πηγὴ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεώς μας ἀντλοῦσαν οἱ πρόγονοί μας δύναμη καί ἔμπνευση, γέμιζε ἡ καρδιά τους ἀγάπη καί χαρά γιά τό δῶρο τῆς ζωῆς, καί εὐγνωμοσύνη γιά ὅλες τίς εὐλογίες τοῦ Θεοῦ. Τά φωτεινά πρόσωπα τῶν Ρωμιῶν καί ἡ φιλόξενη καί φιλική διάθεσή τους πρὸς τούς ἐπισκέπτες, ἐντυπωσιάζαν πάντοτε τούς ξένους περιηγητές, ὅπως ἀναφέρουν συχνά στίς ταξιδιωτικές περιγραφές τους.

Οφείλουμε πάμπολλα στοὺς Μικρασιάτες, οἱ ὁποῖοι, καί ὡς πρόσφυγες, ὅπου κι ἂν βρέθηκαν στήν Οἰκουμένη, διέσωσαν καί καλλιέργησαν τήν Ὁρθόδοξη ταυτότητα καί τίς ἀξίες τῆς. Ἐφυγαν ἀπό τά ἅγια χῶματα, πτωχοί καί γυμνητεύοντες, ἀλλά πῆραν μαζί τους, γραμμένα ἀνεξίτηλα στόν νοῦ καί στήν καρδιά τους, ὅλον τόν ἀξιακό πλοῦτο καί τήν πολύτιμη πείρα αἰώνων, τήν πνευματική παρακαταθήκη τοῦ Γένους, πού ἦταν ἄρρηκτα δεμένη μέ τήν πίστη στόν Χριστό, τό ἦθος καί τόν πολιτισμό τῆς Ὁρθοδοξίας.

Σήμερα, σέ μιά ἐποχὴ κατὰ τήν ὁποία οἱ πνευματικές ἀξίες ὑποτιμῶνται καί δυσφημίζονται, ἀποκαλύπτεται ξεκάθαρα ἡ μεγάλη σημασία αὐτῆς τῆς κληρονομιάς. Γιατί βλέπουμε ὅτι ἡ ἀπώθηση ἢ ἡ λήθη τοῦ Ὑπερβατικοῦ καί τῆς πίστεως στόν Θεό ἐγκλωβίζει τή ζωὴ καί τά ἔργα τοῦ ἀνθρώπου στή ματαιότητα, ὥστε αὐτός νά ἀδυνατῆ νά διαχειρισθῆ τούς συνεχῶς αὐξανόμενους διχασμούς καί τά πολλά ἀδιέξοδα τοῦ βίου του.

Ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοσή μας εἶναι ἀνάχωμα ἀπέναντι σέ τέτοιες τάσεις. Ἡ ἐκκλήση του Πατριάρχου σας εἶναι νά ἀγωνισθοῦμε ὅλοι μαζί γιά νά διασώσουμε τήν τιμαλφεστάτη αὐτὴ παρακαταθήκη ζωῆς, καί νά τή μεταδώσουμε στή νέα γενιά. Πρέπει οἱ νέοι καί οἱ νέες μας νά γνωρίσουν καί νά ἐνστερνισθοῦν τίς ἀρχές καί τίς ἀξίες πού ἔσωσαν τό

Γένος, διαμόρφωσαν τήν πνευματική μας ιδιοπροσωπία καί ἀποτελοῦν ἐγγύηση γιά τό μέλλον μας. Νά τούς παρακινοῦμε νά ἐπισκέπτονται τίς ἀλησμόνητες πατρίδες, τούς τόπους πού ἀγάπησαν καί ὁμόρφαιναν οἱ πατέρες μας, οἱ πρόγονοί τους. Ὅπως ἀναφέραμε τήν περασμένη Δευτέρα στήν τελετή κοπῆς τῆς Βασιλόπιτας γιά τή μαθητιῶσα νεολαία τῆς Ὁμογενείας, κάθε γενεά εἶναι ὁ κρίκος τῆς ἀλυσίδας, ὁ ὁποῖος συνδέει τό παρελθόν μέ τό μέλλον. Ἄν σπάσῃ ὁ κρίκος αὐτός, καταλύεται ἡ ἀλληλουχία καί ἡ συνέχεια τῶν γενεῶν καί ἡ πολιτισμική μας συνοχή.

Ἐμεῖς θά συνεχίσουμε νά ἐπισκεπτόμαστε ὡς ταπεινοί προσκυνητές τή Μικρά Ἀσία, τόν Πόντο καί τήν Ἀνατολική Θράκη. Θά λειτουργοῦμε στούς ἀνακαινισμένους καί τούς ἐρειπιώδεις ναούς καί θά προσευχόμαστε γιά τίς ψυχές τῶν προγόνων μας πού ἀναπαύονται στήν ἀγιοτόκο γῆ προσδοκῶντες ἀνάστασιν νεκρῶν, ὅσων ἀναγκάστηκαν νά ἐγκαταλείψουν τίς πατρογονικές ἐστίες, λόγω ἐκρύθμων καταστάσεων καί ἐθνικιστικῶν παροξυσμῶν, καθῶς καί γιά τά ἀπανταχοῦ τῆς γῆς τέκνα τῆς. Θά φροντίζουμε γιά τήν ἐπισκευή καί ἀποκατάσταση τῶν ναῶν μας. Θά ἀγωνιζόμαστε γιά τήν εἰρήνη καί τήν καταλλαγή. Θά διακηρύσσουμε ὅτι οἱ θρησκείες πρέπει νά λειτουργοῦν ὡς παράγοντες εἰρήνης καί ἀλληλεγγύης, ὅτι ἡ εἰρήνη αὐτή ξεκινᾷ ἀπό τήν εἰρήνευση καί τόν διάλογο τῶν ἰδίων τῶν θρησκειῶν. Ὅπως διεκήρυξε ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 2016), «τό λάδι τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος πρέπει νά χρησιμοποιεῖται γιά νά ἐπουλῶνει πληγές καί ὄχι γιά νά ἀναζωπυρῶνει τή φωτιά τῶν πολεμικῶν συρράξεων», ὅπως συμβαίνει δυστυχῶς τούς τελευταίους μήνες.

Τιμώτατοι ἀδελφοί καί προσφιλέστατα τέκνα,

Σᾶς ὑποδεχόμαστε καί σᾶς καλωσορίζουμε ἐγκαρδίως ὅλους σας, ὅσους κατάγεσθε ἀπό τά μέρη αὐτά, ὅσους τά ἀγαπᾶτε καί ἤλθατε γιά νά ἐορτάσουμε ὅλοι μαζί τά Θεοφάνεια στή γραφική Τρίγλια κατὰ τό παλαιό Ἡμερολόγιο. Ἡ παρουσία σας, ἀγαπητοί Δήμαρχοι καί ἐκλεκτά μέλη τῆς συνοδείας σας, μᾶς δίνει μεγάλη, ἀπέραντη χαρά! Νά ἔρχεσθε ὅσο πιό συχνά μπορεῖτε στήν εὐλογημένη αὐτή προγονική γῆ. Εὐχαριστοῦμε τόν ἅγιο ἀδελφό Μητροπολίτη Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως κ. Βαρνάβα γιά ὅσα προσφιλή καί σεμνά καί πολλά πράττει γιά τή Μεγάλη Ἐκκλησία, γιά τήν ἀγάπη καί τή μέριμνά του διά τά καθ' ἡμᾶς, γιά τά παιδιά καί τούς νέους μας, πάντοτε μέ ἐνθουσιασμό καί ἀφοσίωση. Ἄγιε Νεαπόλεως, εἰσθε ἕνα δῶρο τοῦ Θεοῦ γιά ἐμᾶς!

Καλωσορίζουμε στή Σύναξή μας καί ἐσᾶς τούς μὴ Ἑλληνας

ἀδελφούς Ὀρθοδόξους πιστούς, πού διαμένετε καί ἐργάζεσθε στήν περιοχή αὐτή. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο βρίσκεται στό πλευρό σας.

Εὐχαριστοῦμε τόν κ. Δήμαρχο Μουδανιῶν Ἐντιμ. κ. Hayri Türk-yılmaz καί τίς τοπικές ἀρχές γιά τήν ἄδεια νά τελέσουμε σήμερα ἐδῶ τή Θεία Λειτουργία καί τόν Μέγα Ἀγιασμό, καί γιά ὅλες τίς διευκολύνσεις. Συγχαίρουμε καί εὐχαριστοῦμε τόν ἅγιο Προύσης γιά τήν καθοριστική συνδρομή του στήν πραγματοποίηση τῆς ὅλης ἐκδηλώσεως καί γιά τή συνολική εὐορκή διακονία του στήν Ἱερά Μητροπόλη Προύσης. Εὐχαριστίες ἀπευθύνουμε ἐπίσης πρός τόν Ὁσιολογιώτατο Ἀρχιμανδρίτη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου π. Ἡλία Jijolana γιά τή διακονία τῶν γεωργιανοφώνων ὀρθοδόξων πιστῶν στήν Πόλη, ἐνταῦθα καί ἀλλαχοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Μέ αὐτά τά αἰσθήματα, ἐπικαλούμαστε, μεσιτεία καί πρεσβείαις τῆς Παναγίας τῆς Παντοβασίλισσας, τοῦ Οὐρανοφάντορος Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καί πάντων τῶν Ἁγίων καί τῶν Μαρτύρων τῆς πίστεως, γιά ὅλους ἐσᾶς καί τοὺς ἀγαπημένους σας τή χάρη καί τό ἔλεος τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου Θεοῦ.

Χρόνια πολλά, καλή καί εὐλογημένη χρονιά!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
εἰς τὴν ἔσπεριδα στρογγυλῆς τραπέζης μέ θέμα: «Οὐκρανία: Τό
αὐτοκέφαλο καί ὁ πόλεμος πού ἄλλαξαν τόν κόσμο»
(24 Ἰανουαρίου 2023)**

* * *

Ἐκλεκτή ὁμήγουρις,

Εὐχαρίστως ἀπευθυνόμεθα πρὸς τὴν ἐνδιαφέρουσαν ἐκδήλωσίν σας μέ θέμα: «Οὐκρανία: Τό αὐτοκέφαλο καί ὁ πόλεμος πού ἄλλαξαν τόν κόσμο», σημειοῦντες ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἡ χορήγησις Αὐτοκεφάλου καθεστῶτος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας, ἡ ὁποία «ἄλλαξε», ἐν τῷ πνεύματι τῆς κανονικῆς παραδόσεως, τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα εἰς τὴν χώραν, οὐδεμίαν σχέσιν, οὐδεμίαν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον σύνδεσιν ἔχει μέ γεωπολιτικά δεδομένα καί μέ τὴν ἀπαράδεκτον εἰσβολὴν τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας εἰς τὴν Οὐκρανίαν, ἡ ὁποία, ὄντως, «ἄλλαξε τόν κόσμο τραγικῶς», προξενώντας ἀνείπωτα δεινά καί φοβεράς καταστροφάς. Τόν πόλεμον αὐτόν συνδέει τεχνηέντως ἡ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας μέ τό Οὐκρανικόν Αὐτοκέφαλον, διὰ νά ἐπικαλύψῃ τὰς ἰδικὰς τῆς εὐθύνας, τοὺς λανθασμένους ἐκκλησιαστικούς χειρισμούς καί τὰς οὐρανομήκεις φιλοδοξίας τῆς. Ἦτο ἐκείνη, πού ἐβάθαινε τό χάσμα μεταξύ Οὐκρανῶν καί Ρώσων καί ὄχι τό Αὐτοκέφαλον, τό ὁποῖον ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πρωτίστως διὰ λόγους ποιμαντικῆς μερίμνης διὰ τόν χειμαζόμενον ἐκεῖ λαόν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀντίδρασις τῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας εἰς τό Αὐτοκέφαλον δέν ἐρείδεται οὔτε ἐπὶ ποιμαντικοῦ οὔτε ἐπὶ ἐκκλησιολογικοῦ θεμελίου, ἀλλά ἀπορρέει ἀπὸ ἀταβιστικά σύνδρομα ἐπιβολῆς ἐπὶ τοῦ Οὐκρανικοῦ λαοῦ καί ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν ὑγιоῦς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως.

Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ἔτεινε χεῖρα συνεργασίας πρὸς τὴν Μόσχαν, προκειμένου νά ὑπερβαθοῦν τὰ ἀδιέξοδα εἰς τό ἐκκλησιαστικόν πρόβλημα τῆς Οὐκρανίας ἐν πνεύματι ἀγάπης καί ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανονικῶν ἰσχυόντων, ἀλλὰ αἱ προσπάθειαι δέν εὐδῶθησαν με ὑπαιτιότητα τῆς Ρωσικῆς πλευρᾶς. Αὐτό τό ἀποσιωπᾶ ἢ Μόσχα δι' εὐνοήτους λόγους. Δυστυχῶς, μετὰ τὴν χορήγησιν τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφαλίας ἀπὸ τό Πατριαρχεῖον μας, προτείνεται, ἐκ μέρους ὀρθοδόξων ἐκκλησιαστικῶν κύκλων, ἢ σύγκλησις Συνάξεως Ὀρθοδόξων Προκαθημένων ἐπὶ ἑνός θέματος, τό ὁποῖον ἔχει πλέον ὀριστικῶς διευθετηθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὀρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως καί τῆς μακραίωνος ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς.

Ἀντί νά ζητοῦν Πανορθόδοξον Σύναξιν, αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι πρέπει νά ἀναγνωρίσουν τό συντομώτερον δυνατόν τό Οὐκρανικόν Ἀυτοκέφαλον, κατὰ τό παράδειγμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Ἡ Μόσχα συνεχίζει, μέ ὄχημα τό διαδίκτυον, ἀλλά ὄχι μόνον αὐτό, τὰς προσβλητικὰς δηλώσεις κατὰ τῆς Μετριότητός μας, καθὼς καί τὴν ἀπαράδεκτον προσπάθειαν φθορᾶς καί δυσφημίσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα, μέ τὸν ἀπαράδεκτον στόχον νά προκαλέσῃ ἐκρύθμους καταστάσεις, πρὸς ἴδιον συμφέρον. Τό ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει καί εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν: ἡ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας προσπαθεῖ νά ἐπιβάλλῃ μίαν νέαν ἐκκλησιολογίαν, ἡ ὅποια ἀνατρέπει τὴν κανονικὴν τάξιν ἐπὶ τῇ βάσει δῆθεν νέων δεδομένων. Πρέπει, ὅμως, νά κατανοήσῃ, ὅτι τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον εἶναι ἡ μόνη ἐγγύησις διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας. «Χωρὶς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον», ὅπως γράφει ὁ Ἱερώτατος Μητροπολίτης Περγάμου κ. Ἰωάννης, «ἡ Ὁρθοδοξία θά περιπέσει στὴ δίνη τῶν ἐθνικισμῶν, στὴν καυχησιολογία τοῦ παρελθόντος, στὴν ἐσωστρέφεια τῆς αὐτάρκειας, στὴν περιφρόνηση τοῦ σύγχρονου κόσμου».

Ἡ ἐργαλειοποίησις τῆς Θείας Εὐχαριστίας δεικνύει ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας καθυποτάσσει τὴν πεμπτουσίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς εἰς τὰ ἀήθη σχέδιά της. Ἴσως αὐτό νά ἀποτελῇ τὴν ἀσυγχώρητον ἁμαρτίαν της κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἦσκησε πίεσιν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς «ἀδελφικῆς συνάξεως» τοῦ Ἀμμάν, χωρὶς σεβασμὸν πρὸς τὰ κανονικῶς ἰσχύοντα καί χωρὶς ἐπιτυχίαν. Ἐξακολουθεῖ νά κατηγορῇ τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, ἐπειδὴ δῆθεν εὐθύνεται διὰ τὰς ἐντάσεις εἰς τὰς διορθοδόξους σχέσεις, ἐνῶ εἶναι ἐκείνη πού διέκοψε τὴν κοινωνίαν, ἐκτὸς ἀπὸ τό Πατριαρχεῖον μας, καί μέ τὰς τρεῖς Ἀυτοκεφάλους Ἐκκλησίας, αἱ ὅποιοι ἀνεγνώρισαν τό Οὐκρανικόν Ἀυτοκέφαλον, εἶναι ἐκείνη πού εἰσεπήδησεν ἀντικανονικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ παλαιφάτου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καί προκαλεῖ πανταχοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην ἀναστάτωσην καί ἐντάσεις, ἀμαυρώνοντας τὴν εἰκόνα τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὰ ὄμματα τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Ἡ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας θεωρεῖ ὅτι ἡ παρέμβασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τό Οὐκρανικόν ἐδημιούργησε σχίσμα εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας. Δι' ἡμᾶς, ὁ λόγος περὶ σοβοῦντος σχίσματος εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν λόγῳ τοῦ Οὐκρανικοῦ Ἀυτοκεφάλου δέν εὐσταθεῖ. Ἡ χορήγησις καί ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ἀυτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν

συμβολήν εις τήν ένότητα τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς ἔμπρακτος ἔκφρασις τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιολογίας, τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τῆς μακραιώνος ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς. Εἶναι αἱ πράξεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, ἐκεῖναι πού ἀπειλοῦν τήν ένότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καί ὄχι ἡ ἀνταπόκρισις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εις τό αἴτημα τῶν Οὐκρανῶν Ὁρθοδόξων δι' ἔπαναφοράν εις τήν κανονικότητα καί δι' Αὐτοκεφαλίαν.

Ἐπιθυμοῦμεν, ἐπίσης, νά τονίσωμεν, ἀπαντῶντες εις σχετικές αἰτιάσεις τῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας, ὅτι ἐκεῖνη ἔχει «Παπικός» ἀξιώσεις καί ὄχι τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον. Ἡ Μόσχα δέν ἀναγνωρίζει εις τόν Ὁρθόδοξον λαόν τῆς Οὐκρανίας τό δικαίωμα νά ἔχη τήν ἰδικήν του Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, ἐπειδή ἐπιθυμεῖ νά τόν ἐλέγχη, νά τόν καταδυναστεύῃ. Ἐκεῖνη θέλει νά μετατρέψῃ τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν εις συνομοσπονδίαν Ἐκκλησιῶν, διά νά διεκδικήσῃ, ἐν καιρῷ, ἡγετικόν ρόλον εις τήν «νέαν ὀρθόδοξον τάξιν πραγμάτων». Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὅλα αὐτά, ἡ εἰσβολή εις τήν Οὐκρανίαν, ἡ ἀπαράδεκτος στάσις τῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας ἀπέναντι εις τόν ἀδελφοκτόνον πόλεμον, καί γενικώτερον, ἡ ἀπροκάλυπτος ἀλαζονική καί ἡγεμονική νοοτροπία τῆς, θά ἀναδειξοῦν ἐκ νέου τόν κομβικόν ρόλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εις τόν Ὁρθόδοξον κόσμον.

Τό Πατριαρχεῖον μας ἐχορήγησε τό Αὐτοκέφαλον καθεστῶς εις τήν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας μέ κίνητρον καί στόχον τήν ἀποκατάστασιν τῆς κανονικῆς τάξεως, τήν ὁμαλοποίησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί τήν προαγωγήν τῆς πανορθοδόξου ένότητος. Παρενέβη, ὡς συνέβαινε καί εις τό παρελθόν, διά νά ἐπιλύσῃ ἐν χρονίζον πρόβλημα, τό ὁποῖον ἐδημιούργησεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, ἀφοῦ ἐξήντηλσεν ὅλας τάς δυνατότητας διαλόγου μετ' αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐπεθύμει τήν διαιώνισιν τῆς κανονικῆς ἀνωμαλίας πρὸς ἴδιον ὄφελος, χωρὶς ἶχνος εὐαισθησίας διά τόν ταλαιπωρούμενον Οὐκρανικόν λαόν. Ἡ Ρωσικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἡγεσία δέν ἐνδιαφέρεται διά τήν ένότητα τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπὶ ἐκκλησιολογικῆς βάσεως, ἀλλὰ οἰκοθεν βλέπει τήν Ἐκκλησίαν ὡς ἐγκόσμιον καθίδρυμα καί ἐπιθυμεῖ νά ἐπιβάλῃ εις τήν Ὁρθοδοξίαν ὀθνεῖας ἀρχάς. Καί δι' αὐτόν τόν λόγον, ἐπιμένομεν ὅτι ἡ χορήγησις Αὐτοκεφαλίας εις τήν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας ἦτο ἡ μόνη ὀρθὴ ἀπόφασις καί λύσις.

Τό Οὐκρανικόν Αὐτοκέφαλον εἶναι ἐν τετελεσμένον ἐκκλησιαστικόν γεγονός, τό ὁποῖον οὐδεμία ἀμφισβήτησις, οὐδεμία προπαγάνδα, πίεσις, πόλεμος ἢ ὀτιδήποτε ἄλλο, ἡμποροῦν νά ἀκυρώσουν. Ὁ Τόμος ἐδόθη ἐνώπιον Θεοῦ καί Ἐκκλησίας, ὡς ἐδόθη ἀντιστοίχως

καί εις ἄλλας Ἐκκλησίας ὑπό τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δυστυχῶς, αὐτὸ λησμονεῖται ἀπὸ πολλὰς πλευρᾶς, ἐνίοτε ἠθελημένως. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας ὄχι μόνον ἀπωθεῖ τὰ ἱστορικά δεδομένα, ὅτι δηλαδὴ πρώτη αὐτὴ ἔλαβε τὴν Αὐτοκεφαλίαν καὶ τὴν Πατριαρχικὴν ἀξίαν ἐκ τῆς Μητρὸς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα, κατὰ τὰ ἱστορικά δεδομένα, κατὰ τρόπον ἀνορθόδοξον, ἀλλὰ ἐπιδιώκει ἀδιστάκτως τὴν μητροκτονίαν.

Ἐλλογιμώτατοι καὶ ἀγαπητοὶ παρόντες,

Εἴμεθα ὅλοι μάρτυρες τῆς τραγωδίας καὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς καταστροφῆς, ἡ ὁποία ἐκτυλίσσεται ἐπὶ Οὐκρανικοῦ ἐδάφους, ἤδη ἐπὶ ἔνδεκα μῆνας ἀκριβῶς, μὲ ἀνυπολογίστους συνεπείας διὰ τὸν δοκιμαζόμενον λαόν τῆς Οὐκρανίας, διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἡπειρον καὶ δι' ὅλοκληρον τὸν κόσμον. Πρέπει νὰ ἐπιτευχθῇ ἀμέσως ἡ κατάπαισις τοῦ πυρός καὶ νὰ ἀρχίσῃ ὁ εὐλικρινὴς διάλογος διὰ τὴν ἐπίτευξιν λύσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Καλοῦμεν ὅσας Ὀρθόδοξους Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας δὲν τὸ ἔχουν πράξει ἀκόμη, νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Οὐκρανικοῦ Αὐτοκεφάλου, δεικνύοντας καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν τὴν στήριξιν των πρὸς τὸν λαόν τῆς Οὐκρανίας. Ἡ δὲ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας νὰ ζητήσῃ ἐν ταπεινώσει τὸ ἔλεος καὶ τὴν συγχώρησιν τοῦ Δομήτορος τῆς Ἐκκλησίας δι' ὅσα δεινὰ προεκάλεσε καὶ συνεχίζει νὰ δημιουργῇ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν.

Περαίνοντες τὸν λόγον, ἐπιστρέφομεν εἰς τὸ σημεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἡ ὁμιλία μας: οἱ ὑπαινιγμοὶ περὶ συνδέσεως τῆς εἰσβολῆς τῆς Ρωσσίας εἰς τὴν ἀνεξάρτητον καὶ κυρίαρχον Οὐκρανίαν μὲ τὸ χορηγηθὲν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Αὐτοκέφαλον εἶναι ἀποκυήματα νοσηρᾶς φαντασίας, διηνηθισμένα μὲ πολλὰ ἄλλα fake news, διὰ νὰ συγκαλυφθῇ τὸ ἔγκλημα, ΝΑΙ τὸ ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον διαπράττεται σήμερον εἰς τὴν Οὐκρανίαν. Ὁ Οὐκρανικὸς λαὸς γνωρίζει ὅτι ἡ ἀνεξέλεγκτος κατάστασις τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εἰς τὴν χώραν του πρὸ τῆς χορηγήσεως τῆς Αὐτοκεφαλίας ἐδημιουργήθη καὶ συντηρεῖτο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, διὰ νὰ διατηρήσῃ ἡ ἰδίᾳ τὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ἐξελίξεων, ἐφαρμόζουσα τὴν ἀρχὴν «διαίρει καὶ βασιλευε». Ὁ Ὀρθόδοξος Οὐκρανικὸς λαὸς ποτέ δὲν θὰ ἀποδεχθῇ νὰ συνεχίσῃ νὰ ὑπάγεται ἢ Ἐκκλησία του εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας, τὸ ὁποῖον εὐλόγησε δυσὶ ταῖς χερσὶ τὴν αἱματηρὰν εἰσβολὴν εἰς τὴν πατρίδα του.

Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν προσοχὴν σας καὶ εὐχόμεθα ἐπιτυχῇ διεξαγωγὴν τῆς ἐσπερίδας!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν
(30 Ἰανουαρίου 2023)**

* * *

Τιμῶνται ἐν Χριστῷ ἀδελφοί Ἱεράρχαι,
Εὐγενεστάτη κυρία Γενική Πρόξενε τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Πόλει,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι,
Προσφιλέστατοι ἐκπαιδευτικοί, μαθηταί καί μαθήτριάι,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Τιμῶμεν σήμερον τοὺς τρεῖς «οἰκουμενικούς διδασκάλους», τόν οὐρανοφάντορα θεολόγον Μέγαν Βασίλειον, τόν φιλόθεον ἀσκητήν, τόν πτωχοτρόφον καί προστάτην τῶν ἐν ἀνάγκαις καί «νέον σιτοδότην» τόν Γρηγόριον τόν Θεολόγον, τόν «θερμότατον ὑπέρμαχον τῆς Τριάδος», διὰ τῆς βαθυστοχάστου θεολογίας τοῦ ὁποίου θεολογοῦμεν μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλά καί ψάλλομεν καί προσευχόμεθα διὰ τῶν ἐξόχων ποιητικῶν λόγων του, καί τόν Ἰωάννην τόν Χρυσόστομον, τόν «διδάσκαλον τῆς Θείας Εὐχαριστίας», τόν «προφήτην τῆς φιλανθρωπίας», κατὰ τόν μακαριστόν π. Γεώργιον Φλωρόφσκυ, ὁ ὁποῖος σημειώνει ὅτι εἰς τὰ κείμενα τοῦ Χρυσορρήμονος «ὑπάρχει κάποια ἀσυνήθιστη γεύση ἐπικαιρότητας» (*Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, σσ. 93 καί 103).

Εὐγνωμονοῦμεν τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας διὰ τοὺς ἀγῶνας των ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, διὰ τὴν εὐορκον ἐκκλησιαστικὴν των διακονίαν καί τὴν φιλάνθρωπον δράσιν των, διὰ τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν νεότητα καί τὴν παιδείαν της, διὰ τὴν προσφορὰν των εἰς τὴν θεολογίαν, εἰς τὴν δημιουργικὴν σύζευξιν ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καί Χριστιανισμοῦ. Οἱ μεγάλοι Πατέρες κατώρθωσαν νὰ διατυπώσουν μέ μοναδικὸν τρόπον τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας διὰ τῆς χρήσεως τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφικῆς ὀρολογίας. Ἡ ἐνασχόλησις μέ τὴν φιλοσοφίαν δέν ἦτο δι' αὐτοὺς ἀπλῶς μία θεωρητικὴ ὑπόθεσις, ἀλλὰ εἶχε κίνητρον ὑπαρξιακόν καί οὐσιαστικὴν σωτηριολογικὴν ἀναφορὰν.

Ὁρθῶς ἔχει γραφῆ ὅτι ἡ συνάντησις Ἑλληνισμοῦ καί Χριστιανισμοῦ ὠφέλησεν ἀμφοτέρους. Ὅπως σημειώνει ὁ Βασίλειος Τατάκης, «μέσα στὴ χριστιανικὴ διδασκαλία καί μέ αὐτὴν ὀλοκληρώνεται ὁ ἑλληνικὸς λόγος, ἀφοῦ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ του κατὰ τὴν ἀρχαιότητα στὰ 'κατὰ κόσμον', τώρα κυρίως ἀναφέρεται στὰ 'ὑπὲρ κόσμον' καί 'ὑπὲρ λόγον'. Αὐτὰ τώρα προσπαθεῖ νὰ κατανοήσῃ καί νὰ προσδιορίσῃ

τήν πρόπουσα ἀπέναντί των στάση» (*Ἀπομνημονεύματα*, ΜΙΕΤ, Ἀθήνα 1993, σ. 512). Καί ὁ Χριστιανισμός ἀπευθύνεται πλέον μέ ἀξιώσεις εἰς τό συνυφασμένον μέ τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν καί παιδεῖαν πολιτισμικόν περιβάλλον, διαλέγεται μέ τόν πολιτισμόν καί ἐκφράζει μέ δυναμισμόν τήν εὐαγγελικήν διδασκαλίαν. Ἡ πίστις εἰς Χριστόν δέν ἀπαιτεῖ τό *sacrificium intellectus*, τήν θυσίαν τοῦ λόγου, ἀλλά ἐμβαθύνει, ἐμπλουτίζει καί μεταμορφώνει τόν λόγον.

Ἐκτοτε αὐτός ὁ τρόπος τοῦ θεολογεῖν δεσπόζει ὡς μόνιμος «σταθερά» εἰς τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἡ μνήμη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν δέν εἶναι ἀναφορά εἰς τό παρελθόν, ἀλλά εἰς μίαν ἀεὶ ζῶσαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν θεωρίας καί πράξεως, ἡ ὁποία εἶναι ὁ δείκτης διὰ τὴν πορείαν μας πρὸς τό μέλλον.

Ὡς γνωστόν, κατὰ τό ἔτος 1841, ἡ ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐθεσπίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπισήμως ὡς «ἡμέρα τῶν ἑλληνικῶν καί χριστιανικῶν γραμμάτων». Εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικὴ ἡ προβολὴ τῆς συνδέσεως αὐτῆς τῆς ἑλληνικῆς καί χριστιανικῆς παιδείας εἰς τό ἔργον τῶν τριῶν μεγάλων Διδασκάλων. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, βεβαίως, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς προοδευτικῆς Παιδαγωγικῆς πιστεύουν ὅτι δύνανται νά ὀμιλοῦν περὶ ἀνθρωπισμοῦ, ἐκσυγχρονισμοῦ καί προόδου καί νά περιθωριοποιοῦν ἢ νά ἀγνοοῦν τόν Χριστιανισμόν καί τὴν προσφορὰν του εἰς τόν τομέα τοῦ ἠθους, τῆς παιδείας καί τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὴν οὐσιαστικὴν συμβολὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰ γράμματα καί τόν πνευματικόν πολιτισμόν μᾶς ὑπενθυμίζει μέ ἔμφασιν ἡ σημερινὴ ἑορτὴ. Ἡ πείρα τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἡ διαπαιδαγώγησις τῆς νέας γενεᾶς εἶναι ἐγχείρημα δυσχερές καί ἰδιαίτερος ἀπαιτητικόν. Εἰς τὰ ἐγγενῆ προβλήματα τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου ἔρχονται σήμερον νά προστεθοῦν πρωτόγνωροι περιστασιακαὶ δυσκολίαι. Ὁ ἰλιγγιώδης ρυθμὸς τῶν ἀλλαγῶν βαθαίνει τό χάσμα μεταξὺ τῶν γενεῶν εἰς θέματα νοοτροπίας, ἀξιῶν, νοηματοδοτήσεως καί προσανατολισμοῦ τῆς ζωῆς. Ἡ κυριαρχία τῶν νέων τεχνολογιῶν εἰς τόν χώρον τῆς ἐκπαιδεύσεως ἰσοδυναμεῖ, ὡς ἐγράφη, «μέ τό ἄνοιγμα μιᾶς θαυμαστῆς πύλης. Ὅμως, καί συχνὰ ἀθόρυβα, κλείνουν πολλές ἄλλες μικρότερες πύλες, ὄχι λιγότερο πολὺτιμες». Οἱ μαθηταὶ καί αἱ μαθήτριά, ἐκτός ἀπό τούς ἠλεκτρονικούς ὑπολογιστάς, ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ φιλίαν καί συνεργασίαν μέ τούς συμμαθητάς, ἀπὸ διδασκάλους πού εἶναι περισσότερον ἀπὸ «διευκολυνταὶ μάθησης», ἀπὸ ἐπαφήν μέ τὴν φύσιν, ἀπὸ κοινωνικὰς ἐμπειρίας, ἀπὸ πνευματικὴν τροφήν. Δυστυχῶς, τὰ ἠλεκτρονικά

μέσα και τό διαδίκτυον λειτουργοῦν σήμερον ὡς κυριωτέρα πηγή ἀξιῶν, εἰς τό κέντρον τῶν ὁποίων εὐρίσκεται τό ἄτομον καί αἱ ἀνάγκαι του. Εἰς τήν ἐκπαίδευσιν δεσπόζει ἡ καλλιέργεια τοῦ ἑαυτοῦ, ἡ χρηστική γνῶσις, τό ἔχειν εἰς βάρος τοῦ εἶναι. Λέγεται συχνά, ὅτι τά σχολεῖα μας παράγουν ἀνθρώπους «ἀνύποπτους γιά τά οὐσιώδη τῆς ζωῆς».

Ὁ ἄνθρωπος δέν καλύπτεται ὑπαρξιακῶς μέ τήν συνεχή ἔνασχόλησιν μέ τόν ἑαυτόν του καί τήν ικανοποίησιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν του, ἀλλά ἐπιθυμεῖ νά μοιράζεται τήν ζωήν, νά ἔχη κοινωνικήν παρουσίαν, νά ἀφιερωθῆ εἰς ἕνα σκοπόν πέραν ἀπό τόν ἑαυτόν του. Ὁ ἑαυτοκεντρισμός συρρικνώνει τήν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν. Ὅντως, ὑποσιτίζομεν πνευματικῶς τούς νέους ἀνθρώπους, ὅταν τούς καθοδηγῶμεν νά γίνουν τεχνοκράται καί ἀτομοκεντρικοί. Μόνον μία παιδεία ἀξιῶν, ἡ ὁποία σέβεται τήν πνευματικήν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, δύναται νά λειτουργήσῃ ὡς μίτος τῆς Ἀριάδνης, διά νά ἐξέλθῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ λαθυρίνου τῆς κλειστότητος. Δέν ὑπάρχει ἀληθῆς πρόοδος, ἐάν δέν σεβώμεθα τάς πνευματικάς ἀξίας. Ἡ πίστις εἰς αὐτάς λειτουργεῖ ὡς πηγή ἐμπνεύσεως, ὀξύνει τό αἰσθητήριόν μας διά τό δέον καί τό πρακτέον.

Αὕτη ἡ παιδεία, ἡ ὁποία δίδει κατεύθυνσιν εἰς τήν ἐλευθερίαν τῶν νέων, τήν στρέφει πρὸς τό ἀγαθόν, πρὸς τό κοινόν καλόν, πρὸς τήν εὐθύνην καί τήν ἀλληλεγγύην, εἶναι ἡ παρακαταθήκη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Πρόκειται περὶ μιᾶς παραδόσεως, ἡ ὁποία ἔσωσε καί ἀνέδειξε τό Γένος μας κατά τό παρελθόν, εἶναι τό ζητούμενον εἰς τό παρόν καί ἐγγυᾶται τήν πνευματικήν καί πολιτισμικήν ἐπιβίωσίν μας εἰς τό μέλλον.

Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἀπλῶς μία βιολογική ὄντοτης, οὔτε μία οικονομική καί καταναλωτική μονάς. Διψᾷ διά νόημα, διά τήν ἀλήθειαν, διά προσφοράν, διά τήν πραγμάτων ἀξιῶν, διά τήν αἰωνιότητα. Ὅντως, ὁ ἄνθρωπος δέν ζῆ «ἐπ' ἄρτω μόνω». Ὅπως σημειώνει σύγχρονος στοχαστής, τό Βιβλικόν «Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζῆσεται ἄνθρωπος» (Ματθ. δ', 4), ἐμπερικλείει τήν ἀλήθειαν ὅτι αὐτός πού ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικῶς διά τήν ἐπιβίωσίν του, δέν θά κατορθώσῃ νά ἐπιβίωσῃ. Αἱ πνευματικά ἀρχαί δέν ἔχουν σημασίαν μόνον διά τό εὖ ζῆν καί τόν αἰώνιον προορισμόν μας, ἀλλά καί διά τήν ἰδίαν τήν ἐπιβίωσίν μας.

Τό πνεῦμα αὐτό, αὐτήν τήν βιωμένην ἐλευθερίαν, ἠγωνίζετο πάντοτε νά μεταλαμπαδεύσῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τήν νέαν γενεάν. Ἡ ἰδία ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μία ρωμαλέα πρότασις παιδείας. Εἶναι μία νίκη ἐναντίον ὅλων τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τήν ἀκεραιότητα τῆς δημιουργίας.

Ἡ Ἐκκλησία τοποθετεῖ ἀπέναντι εἰς τόν ἑαυτοκεντρισμόν καί τήν ἀδιαφορίαν διά τόν πλησίον τήν αὐθυπέρβασιν καί τό ζητεῖν «τά τοῦ ἑτέρου» (Ρωμ. ι', 24), ἀπέναντι εἰς τό ἔχειν καί τό ἀκόρεστον «πλέον ἔχειν» τό εἶναι καί τό μετέχειν, ἀπέναντι εἰς τόν «ἀνθρωποθεόν» τόν «Θεάνθρωπον», ἀπέναντι εἰς τήν ἐκμετάλλευσιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος τήν εὐχαριστιακήν χρῆσιν τῆς κτίσεως, ἀπέναντι εἰς τήν ἀχαρίτων ἐνθαδικότητα τόν ἐν Χριστῷ αἰώνιον προορισμόν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία συνέβαλεν εἰς τήν παιδείαν ὄχι μόνον μέ τήν ζωὴν της, ἀλλά καί διά τῆς ἰδρύσεως καί λειτουργίας Σχολείων καί Ἀκαδημιῶν, διά τῆς προσκλήσεως σοφῶν διδασκάλων, διά τῆς πολυδιαστάτου προαγωγῆς τῆς θύραθεν καί τῆς κατά Χριστόν παιδείας. Καί σήμερον συνεχίζει αὐτό τό μορφωτικόν καί μεταμορφωτικόν της ἔργον, διά νά μή χαθῆ ἡ ἰδέα τοῦ διδασκάλου καί τοῦ μαθητοῦ, τό πνεῦμα μαθητείας ὡς στάσις ζωῆς, διά νά παραμείνῃ ἡ διδασκαλία μετάδοσις γνώσεων καί ἀξιῶν, διά νά προσανατολίξῃ ἡ παιδεία τήν νεότητα εἰς τά καιρία, τά ἀληθῆ, τά σεμνά, τά δίκαια καί τά εὐφημα.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἀνέκαθεν ἡ παιδεία διά νά ἀνταποκριθῆ εἰς τήν ἀποστολήν της ἔπρεπε «νά ἔχει ἄγρυπνο τό μάτι της πρός τά μηνύματα τῶν καιρῶν, τίς νέες συνθήκες καί τίς μεταβολές πού ἐπιτελοῦνται, τίς νέες ἐπιτευξεις, καί ἀπό ὅλα αὐτά, μέ τούς προβληματισμούς πού δημιουργοῦν, νά ἀντλεῖ ὅ,τι ἄξιο καί ὅ,τι καλό γιά τό δικό της ἔργο» (Β. Τατάκης, ὁ.π., σ. 627). Ἀνεφέρθημεν ἤδη εἰς τόν ρόλον τῶν νέων τεχνολογιῶν εἰς τήν ἐκπαίδευσιν. Νέους προβληματισμούς ἀλλά καί θετικές προοπτικές δημιουργοῦν διά τήν ἀγωγήν αἱ ἐντυπωσιακαί ἀνακαλύψεις εἰς τήν μελέτην καί λειτουργίαν τοῦ ἐγκεφάλου. Προφανέστατα, ὅσον λεπτομερέστερον γνωρίζομεν τόν τρόπον λειτουργίας τῆς διαδικασίας τῆς μαθήσεως, τόσον ἀποτελεσματικότερα θά καθίσταται καί ἡ παιδαγωγική παρέμβασις. Ὅμως, διά τήν Παιδαγωγικήν τό κεντρικόν ἐρώτημα παραμένει, καί εἰς τήν ἐποχήν τῆς κυριαρχίας τῆς ἐπιστήμης, ὄχι τό «τί εἶναι» ἀλλά τό «τί ὀφείλει νά γίνη» ὁ ἀνθρώπος. Συνεπῶς, τό ζητούμενον εἶναι ἡ ἀξιοποίησις τῶν ἐπιστημονικῶν κατακτήσεων εἰς τήν παιδευτικήν διαδικασίαν, ὥστε νά λειτουργοῦν ὡς ἐργαλεῖα ἑξανθρωπισμοῦ. Ἐξ ἄλλου, πίστις καί γνώσις δέν εἶναι ἀντίπαλοι ἀλλά ἑταῖροι καί συνεργάται ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως ἡ πίστις, οὕτω καί ἡ γνώσις εἶναι θεῖα δωρεά πρός τόν ἀνθρώπον. Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ ἀπόρριψις τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς ἐπιστήμης δέν ἀποτελεῖ ἔνδειξιν γνησιότητος τῆς πίστεως εἰς Χριστόν.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ὑπερασπιζόμεθα μίαν παιδείαν, ἡ ὁποία. ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων μεταδίδει εἰς τὴν νέαν γενεάν πνευματικὰς ἀρχὰς καὶ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη. Τό δέ ἔργον τῆς μεταδόσεως ἀξιῶν δέν δύναται νά ἀσκηθῆ εἰς ἀπρόσωπον περιβάλλον καὶ διά μέσου μηχανικῶν διαδικασιῶν. Αὐτήν τὴν ἀλήθειαν ἐκφράζουν καὶ τὰ λόγια τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Διοκλείας Καλλίστου (Ware) διά τὴν ἐποχὴν μας: «Ζώντας σέ μιά κοινωνία πού μεγαλώνει ὀλοένα πιό ψυχρά καὶ ἀδιάφορα, εἶναι χριστιανικό μας καθήκον νά ἐπαναβεβαιώσουμε τό νόημα τῆς προσωπικῆς κοινωνίας. Δέν πρέπει νά ἐπιτρέψουμε στίς μηχανές νά κυριαρχήσουν» («Τό μυστήριο τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου», εἰς τό ἔργον: *Ἀνθρωπος καὶ Κοινωνία*, Πάφος 1991, σ. 22).

Ἰερώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἀδελφοί καὶ προσφιλέστατα τέκνα,

Δοξάζομεν τόν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας καὶ Δοτῆρα παντός ἀγαθοῦ, τόν χαρισάμενον εἰς τὴν Ἁγίαν Αὐτοῦ Ἐκκλησίαν «τούς τρεῖς μεγίστους φωστήρας τῆς τρισηλίου Θεότητος». Ἡμεῖς οἱ ἐν Φαναρίῳ ἔχομεν τὴν μεγάλην εὐλογίαν νά φυλάσσωμεν τὰ τίμια αὐτῶν λείψανα ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὰ ὁποῖα, «πάσης ἀγιότητος πλήρη ὑπάρχοντα», φωτίζουν τόν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ πιστοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναφέρουν τὴν ζωὴν του εἰς τὴν ἐρχομένην Βασιλείαν, εἰς τὴν «μέλλουσαν πόλιν», ἣν πάντες ἐπιζητοῦμεν.

Κατακλείοντες, εὐχόμεθα εἰς τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν, εἰς τούς ἐλλογιμωτάτους ἐκπαιδευτικούς, εἰς τούς γονεῖς καὶ τούς κηδεμόνας, τούς θυσιαστικῶς μοχθοῦντας διά τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν πρόοδον τῶν τέκνων των, καὶ εἰς πάντας ὑμᾶς τούς συμπανηγυρίζοντας τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ὑγείαν ἀκλόνητον καὶ πᾶσαν ἄνωθεν εὐλογίαν. Χρόνια πολλά!

Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν χοροστασίαν
εἰς τὸν Ἱερόν Ναόν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου Πύλης Βελιγραδίου
(1 Φεβρουαρίου 2023)**

* * *

Ἱερώτατε Μητροπολίτα Σηλυβρίας κύριε Μάξιμε, Ἀρχιερατικῶς Προϊστάμενε τῆς Περιφέρειᾶς Ὑψωμαθίων,

Σεβαστοὶ Πατέρες,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Μέ πολλή χαρά προσήλθαμε καί ἐφέτος στόν ἱστορικό αὐτό ναό τῆς εὐσεβείας μας, μετὰ τὴν περυσινή ἀπουσία μας λόγω τῆς μεταβάσεώς μας εἰς τὴν γενέτειρά μας Ἴμβρον, ὅπου καί εἶχαμε τελέσει τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναΐσκου τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος τῆς Κοινότητος Σχοινουδίου. Σήμερα, μέσα σέ ἐόρτιο λειτουργική σύναξι, προσευχηθήκαμε ἐδῶ στήν Κοινότητα Παναγίας Βελιγραδίου ὅλοι μαζί ὑπέρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, τῆς τόσο σκληρῶς δοκιμαζομένης λόγω τοῦ ἀποτρόπαιου πολέμου τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας ἐναντίον τῆς ἡρωϊκῶς ἀγωνιζομένης Οὐκρανίας, ἐπί ἓνα ἔτος σχεδόν, ἀλλά καί ὑπέρ εὐσταθείας τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, τῆς κλυδωνιζομένης ἐσχάτως ἐξαιτίας τῶν κατάφωρα ἀντικανονικῶν καί βαθύτατα ἀντιεκκλησιολογικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Πρό παντός, ὅμως, προσευχηθήκαμε ὑπέρ τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ κάθε ἀνθρώπου, τοῦ μοναδικοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Διότι ὁ κάθε ἀνθρωπος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι μία ἀνεπανάληπτη προσωπικότητα μέ ἰδιαίτερα μοναδική ἀξία. Αὐτό εἶναι καί τό μήνυμα τῆς σημερινῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Μάρτυρος Τρύφωνος, τοῦ προστάτου τῶν γεωργῶν, τῶν ἀμπελουργῶν, τῶν κηπουρῶν καί ὄλων ἐκείνων πού ἀσχολοῦνται ἐν γένει μέ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Ἡ Ἐκκλησία δέν ὑπῆρξε ποτέ κλειστή λέσχη πλουσίων καί χώρος συναναστροφῆς τῶν κοινωνικῶς ὑψηλά ἱσταμένων. Ἀντιθέτως, ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ἄνευ διακρίσεων.

Ἄλλωστε, ὅλοι οἱ ἀνθρωποι εἴμαστε πάροικοι στὴ γῆ, διότι «οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν». Ὅταν πιστεύσουμε σέ αὐτὴν τὴν ἀλήθεια, τότε ὅλα γίνονται πιό

εύκολα, τείνουμε περισσότερο προς τήν αγιότητα, γινόμαστε ήδη από τήν παρούσα ζωή μέτοχοι τῆς αγιότητος Ἐκείνου. Φθάνει μόνον νά ὁμολογήσουμε: «Πιστεύω, Κύριε, ὅτι σύ εἶσαι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί τά πάντα εἶναι δικά Σου, καί αὐτή ἀκόμη ἡ ζωή μας». Αὐτό ἀποδεικνύει ἡ ὑπαρξι τῶν πολλῶν ἱερῶν ναῶν, ἀγιασμάτων καί προσκυνημάτων τῶν Πατέρων μας. Ὅλα αὐτά δείχνουν τήν ἔμφυτη τάση καί ὀρμή τοῦ ἀνθρώπου προς τό θεῖο, τό ὑπερβατικό, ἀπό τό ὁποῖον, ἰδιαίτερος σήμερα, λαμβάνει τήν δύναμη καί τό θάρρος, ὥστε νά νικᾷ τούς παντοίους ἀπειλητικούς ὄρατους καί ἀοράτους ἐχθρούς.

Διά τόν ἄνθρωπον ἐσταυρώθη ὁ Θεός. Τόν δικόν του σταυρόν αἶρει καί ὁ κάθε ἄνθρωπος. Συσταυροῦται γιά νά συζήση μέ τόν Χριστό διά τῆς πίστεως εἰς Αὐτόν, διά τῆς προσηλώσεως του στήν ἐκπλήρωσι τῶν ἐντολῶν Ἐκείνου καί σέ ὅσα ὅσια καί ἱερά μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ Πατέρες μας. Ἔστω, εἴμεθα ὀλίγοι, ἀλλά ἀμέτρητοι στά μάτια τοῦ Θεοῦ!

Λοιπόν, προς ἐσᾶς τούς ἀμέτρητους ἀπευθυνόμεθα αὐτήν τήν στιγμήν καί σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιά τήν υἱϊκὴν ὑποδοχὴν τήν ὁποῖαν ἐπεφυλάξατε προς τό ταπεινό μας πρόσωπο σήμερα. Εὐλογοῦμε δέ ἀπό καρδίας τό ὑπό τήν πνευματικὴν καθοδήγησιν τοῦ καθ' ὅλα ἀξίου Ἐπόπτου τῆς Περιφερείας Ὑψωμαθίων, Ἰερωτάτου καί λίαν ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἀγίου Σηλυβρίας, ἐνταῦθα ἐπιτελούμενον ἔργον, διότι καθὼς ἐπισκοποῦμε τά καθ' ἡμᾶς πράγματα, βλέπουμε ὑπό ποιες συνθήκες ἐπιτελεῖται σήμερα ἐδῶ ἡ ἱερὴ προσπάθεια τῆς συντηρήσεως καί τῆς διαφυλάξεως τῆς πολυτίμου αὐτῆς πνευματικῆς καί ὑλικῆς κληρονομίας τῶν Πατέρων μας, ἀλλά καί τῆς μεταδόσεως στίς ἐπερχόμενες γενεές τοῦ πυρσοῦ τῆς παρακαταθήκης ταύτης ἀνημμένου.

Ἀπευθυνόμενοι δέ προς τήν ὑπό τήν προεδρείαν τῆς Εὐγενεστάτης κυρίας Βασιλικῆς Κατσώνη νέας Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινότητος, ἐκφράζομεν τὰς θερμότερας συγχαρητηρίους εὐχάς μας διά τήν ἀξίαν ἐκλογὴν ὄλων τῶν νέων μελῶν κατὰ τὰς προσφάτους Κοινοτικὰς ἐκλογὰς τῆς Ὁμογενείας μας. Συγχρόνως δέ ἐπιθυμοῦμε νά ὑπενθυμίσουμε ὅτι ὅλοι μας, ἀπό τοῦ Πατριάρχου μέχρι καί τοῦ νεωτέρου κληρικοῦ, μέχρι καί τοῦ νεωτέρου κοινοτικοῦ παράγοντος, εἴμαστε στρατευμένοι στήν ὑπηρεσίαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καί ἔχουμε χρέος ἔναντι τῆς ἱστορίας καί τοῦ Γένους νά καταβάλλουμε κάθε δυνατὴ προσπάθεια προς ἀνταπόκρισι στίς ἀυξημένες ἀπαιτήσεις τοῦ καιροῦ μας. Ἐάν θά ἀρκοῦσαν δύο μόνον λόγια προς ὑπογράμμισιν τῆς κατὰ τήν στιγμήν αὐτῆν τῆς

ιστορίας μας όφειλῆς μας, τά λόγια αὐτά θά ἦταν οἱ παραινέσεις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητές Του στὸν κήπο τῆς Γεθσημανῆ: «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν»!

Περαιόντες τὸν λόγον, θά ἦταν παράλειψί μας νά μὴν ἐπαναλάβουμε κατὰ τὴν ἡμέρα πού τιμοῦμε ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος τοὺς ἀπανταχοῦ κηπουροὺς, ἀνθοκόμους καὶ ἐν γένει τοὺς ἀγρότας, τό διαρκές κάλεσμα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιὰ προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Τό κάλεσμά μας δέ αὐτό, ἰδίως σήμερα, συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὴν ὀλόθερμη προσευχή μας ὑπὲρ τοῦ σκληρῶς δοκιμαζομένου ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς ἀσθενείας Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Περγάμου κυρίου Ἰωάννου. Ὁ ἅγιος Περγάμου, ὁ σπουδαιότερος Ὁρθόδοξος θεολόγος τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ μέχρι τῆς σήμερον, κατὰ δέ τὸν Ἁγιώτατον Πάπαν Ρώμης Φραγκίσκον, ὁ σπουδαιότερος θεολόγος τῆς Χριστιανοσύνης ὀλοκλήρου, ὑπῆρξεν ὁ κύριος ἐκφραστής τῆς εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιολογίας καὶ θεμελιωτῆς τῆς θεολογικῆς οἰκολογίας καὶ σφράγισε μὲ τὴ θεολογικὴ του σκέψη τὴν μαρτυρία καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὲρ τῆς προστασίας τῆς κτίσεως. Ὁ πολίος ἀδελφός Ἱεράρχης ἦταν συγκυρηναῖος τῆς ἡμετέρας Μετριότητος καὶ πρωτοστάτησε σέ ὅλα τά σημαντικὰ γεγονότα τῆς ταπεινῆς Πατριαρχίας μας, μέ κορυφαία στιγμή τὴν συμμετοχή του στὶς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς ἐξέχον μέλος τῆς ἡμετέρας Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ πρῶτος σύμβουλος τοῦ Προέδρου τῆς Συνόδου.

Πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσουμε τηλεφωνικὰ μαζί του καὶ νά τοῦ μεταφέρουμε τὴν ἀγάπη καὶ τίς εὐχές μας γιὰ ταχεῖα ἀνάρρωσι. Σήμερα, ἀπὸ ἐδῶ, ἀπὸ τὴν Παναγία τοῦ Βελιγραδίου καὶ ἐνώπιον ὅλων ὑμῶν, καθὼς καὶ τοῦ ἀγαπημένου μαθητοῦ του ἁγίου Σηλυβρίας, ἐπιλαμβάνομεθα τῆς εὐκαιρίας γιὰ νά ἐκφράσουμε στὸν ἅγιο Περγάμου τὴν ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη καὶ τὸν σεβασμὸ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν προσωπικῶς γιὰ ὅλα ὅσα θυσιαστικῶς προσέφερεν εἰς Αὐτήν, μαζί μέ τίς ἐγκάρδιες εὐχές μας γιὰ τὴν ἄνωθεν ἐνίσχυσιν αὐτοῦ, τῆ μεσιτεία τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος Τρύφωνος, στὴ δοκιμασία που βιώνει.

Μέ αὐτές τίς σκέψεις, εὐλογοῦμε ὅλους ἐσᾶς τοὺς προσελθόντας, ἐπικαλούμενοι πλουσίαν τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμᾶς καὶ τοὺς οἰκοὺς σας. Χρόνια πολλά!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου
ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἁγίας Τριάδος
Χάλκης
(6 Φεβρουαρίου 2023)**

* * *

Τιμιώτατοι ἀδελφοί, Πρόεδρε τῆς Ἐφορείας μετὰ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ τοῦ Ἡγουμένου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς,

Εὐγενεστάτη κυρία Γενική Πρόξενε τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Πόλει,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,

Τέκνα ἐν Κυρίῳ εὐλογημένα,

Εὐδοκία καὶ χάριτι τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης, ἐορτάζομεν καὶ ἐφέτος εἰς τὸν Λόφον τῆς Ἑλπίδος, ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἔμπλεοι χαρᾶς καὶ κατανύξεως, τὴν πανίερρον μνήμην τοῦ ἀνιδρυτοῦ καὶ προστάτου τῆς ἱστορικῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Φωτίου τοῦ Μεγάλου.

Ἡ πανήγυρις τοῦ Ἁγίου Φωτίου εἶναι ἡμέρα ἐνθυμήσεως. Μνημονεύομεν τοὺς ἀπὸ τοῦ 9ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἀσκησαμένους ἐν Χάλκῃ μοναχοὺς καὶ τοὺς ἱεροσπουδαστάς, οἱ ὅποιοι προσετέθησαν εἰς τὴν μοναστικὴν ἀδελφότητα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1844 διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἅπαντες σάραξ ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, φορεῖς καὶ ἐκφρασταὶ τοῦ πνεύματός της.

Ἡμεῖς προσωπικῶς, ὅπως ὅλοι οἱ ὁμογάλακτοι Χαλκῖται, ἐνθυμούμεθα σήμερον μέ πολλὴν συγκίνησιν τὴν μαθητικὴν ζωὴν μας ἐνταῦθα. Αναπολοῦμεν τὰς ἱεράς ἀκολουθίας, τὰς χειροτονίας τῶν συμμαθητῶν μας, τὴν κατάνυξιν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, τὴν ἀσκητικὴν καθημερινότητα, τὰ μαθήματα καὶ τὴν μελέτην, τὸ ἀναγνωστήριον καὶ τὴν βιβλιοθήκην, τὰ συζητήσεις μας καὶ τὰς παραινήσεις τῶν διδασκάλων μας, τὰ ὄνειρα διὰ τὸ μέλλον ὡς διακόνων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τὸ γαλήνιον καὶ μαγευτικὸν τοπίον καὶ τὸν ἀνοικτὸν ὀρίζοντα, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ἀνεδύετο ἡ Βασιλεύουσα. Τὰ πάντα παρέπεμπον τὴν ζωὴν μας εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸ «ἐν οὐ ἔστι χρεία». Ἡσθανόμεθα ὑπερήφανοι διὰ τὴν τιμαλφεστάτην Παράδοσιν, κληρονόμοι καὶ συνεχισταὶ τῆς ὁποίας ἐκαλούμεθα νὰ καταστῶμεν.

Μέγαν θαυμασμόν εἶχομεν διὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, τοὺς

προστάτας τῶν ἑλληνικῶν καί τῶν χριστιανικῶν γραμμάτων, τούς «ἀκραιφνεστάτους θεολόγους» καί οἰκουμενικούς διδασκάλους, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν τήν σύζευξιν ἑλληνικῆς παιδείας καί Χριστιανισμοῦ καί ἐξέφρασαν, διά τῆς χρήσεως τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφικῆς ὀρολογίας, τήν ἐμπειρίαν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Μᾶς ἐνέπνεε τό γεγονός ὅτι εἰς τό τέμπλον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος αἱ εἰκόνες τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καί τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου, μιᾶς ὄντως «γίγαντιαίας μορφῆς» εἰς τήν σύζευξιν τοῦ ἑλληνικοῦ καί χριστιανικοῦ πνεύματος, εὐρίσκοντο ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης. Ὅπως γράφει ὁ πρύτανις τῶν Ὁρθοδόξων θεολόγων τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, εἰς τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει «μία ἀπόλυτος πνευματική καί ὄντολογική ταυτότης», διασώζεται «ἡ αὐτή πίστις, τό αὐτό πνεῦμα, τό αὐτό ἦθος» (Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, σ. 15).

Αὐτή ἡ μία, ἡ ἐνιαία παράδοσις τῆς πίστεως καί τῆς ζωῆς τῆς Ὁρθοδοξίας εὗρεν ἑξοχον ἔκφρασιν εἰς τόν βίον, τήν ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν καί τήν θεολογίαν τοῦ τιμωμένου σήμερον Πατριάρχου Φωτίου. Ἡ ἐποχὴ του εἶναι, ὅπως σημειώνει ὁ μακαριστός πνευματικός ἡμῶν πατὴρ Μητροπολίτης Χαλκηδόνος Μελίτων, «ἡ ἐποχὴ τῶν μεγάλων πνευματικῶν ζυμώσεων, σχηματισμῶν, λάμψεων καί ἐξορμήσεων». Καί προσθέτει: «Τόν ἕνατον καί δέκατον αἰῶνα εἰς τόν χῶρον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μορφοποιεῖται ἡ πνευματικὴ προσωπικότης τῆς Ἀνατολῆς καί συνειδητοποιεῖται ἡ μεγάλη ἀποστολὴ τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους» (Χαλκηδόνια, σ. 148). Ὁ Φώτιος ἦτο ἰκανώτατος διπλωμάτης, ὁ ὅποιος ἀνέλαβε καί διεκπεραίωσεν εὐδοκίμως σημαντικὰς κρατικὰς ἀποστολάς, ὁ Πρωτοασηκρίτης τῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς, ἀλλὰ καί ὁ χαλκέντερος Πατριάρχης, ὁ κήρυξ καί διδάσκαλος τῆς ἀληθείας καί ὑπερασπιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ ἰσαπόστολος ἄγγελος τοῦ Εὐαγγελίου, μία ἐκ τῶν σπουδαιότερων μορφῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιφανέστατος ἐκπρόσωπος τοῦ μεγαλείου τοῦ Βυζαντίου. Μὲ τήν πολυδιάστατον δρᾶσιν του εἰς τόν πολιτικόν, ἐκκλησιαστικόν καί πολιτισμικόν χῶρον, ἔθεσε τήν σφραγίδα του εἰς τήν ἐποχὴν του καί εἰς τήν πορείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνθησιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀναδιωργάνωσε τό Πανεπιστήμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπηρέασε καθοριστικῶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα διά τῆς συμβολῆς του εἰς τόν ἐκχριστιανισμόν τῶν Σλάβων, εἰς τοὺς ὁποίους μετεδόθη τό Εὐαγγέλιον καί τό πνευματικόν ἦθος καί ὁ πολιτισμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, «κατὰ τήν ἔκφρασιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας»

(Χαλκηδόνια, ό. π.). Ο Πατριάρχης Φώτιος άντέστη εις τάς βλέψεις του Πάπα Νικολάου Α' διά τής αποφασιστικής παρεμβάσεώς του, τής προσπαθείας διά κοινήν πορείαν τών Πατριαρχείων τής Ανατολής. Διά δέ τής Μεγάλης Συνόδου τών ετών 879-880, ή όποία θεωρείται ύπόδειγμα έκκλησιολογικής πληρότητος και συνοδικής έργασίας, κατέλιπεν εις τάς έπερχομένας γενεάς κληρονομίαν άνεκτίμητον.

Ο μακαριστός καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Νικόλαος Ματσούκας άποκαλεί τον Φώτιον «έκρηκτική προσωπικότητα» και τονίζει ότι είναι «προπαντός άλλου, καταρχήν και κατεξοχήν μία θεολογική φυσιογνωμία» (Ιστορία τής Φιλοσοφίας, έκδ. Κυριακίδη, σ. 432). Άντιδρά τοιουτοτρόπως εις εκείνους τούς θύραθεν, οί όποιοι ισχυρίζονται ότι ο Φώτιος «είναι φιλόσοφος και όχι θεολόγος» και σημειώνει ότι ο σοφός Πατριάρχης «στηρίζεται μέ πολλή συνέπεια και έπιμονή τόσο στή θεολογική όσο και στή φιλοσοφική παράδοση τών προηγούμενων αιώνων» (ό. π., σ. 433).

Ορθώς άπορρίπτει ο καθηγητής τήν άποψιν, ότι επί Φωτίου και δι' αυτού ξεκινά μία άνθισις τών έλληνικών γραμμάτων εκ του μηδενός, «σάμπως νά ύπήρχε παντελής άπουσία τους, και έρχεται μία άπότομη κίνηση ως άπελευθέρωση από τή θεολογία για νά δώση έπιτέλους τούς άγλαούς καρπούς μιās δημιουργικής γνώσης» (ό. π., σ. 431). Αυτό που ισχύει είναι, ότι και προ του Φωτίου ύπήρχε και καλλιέργεια τών έλληνικών γραμμάτων και βαθυστόχαστος θεολογικός λόγος. Μόνον επί τής βάσεως αυτής κατανοείται ή παρουσία και ή συμβολή του Φωτωνύμου Πατριάρχου, ο όποιος δρα και κινεϊται εις ένα περιβάλλον ύψηλου βυζαντινού πολιτισμού και δίδει ο ίδιος ως «θεολόγος, φιλόσοφος, ιστορικός, πολιτικός, έκκλησιαστικός ήγέτης τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τής βυζαντινής ιδιοφυϊας και ζωτικότητας» (ό. π., σ. 432). Η συμβολή του Φωτίου είναι κατανοητή μόνον εάν λάβωμεν ύπ' όψιν τάς «κοσμογονικάς συναντήσεις φιλοσοφίας και θεολογίας» που είχαν προηγηθή, τήν «διπλήν θεολογικήν μεθόδολογίαν» τών Πατέρων, ή όποία «είχε ριζώσει βαθιά πιά στήν έκκλησιαστική κοινότητα» (ό. π., σ. 434). Τό συμπέρασμα του καθηγητού Ματσούκα είναι ότι ή προσφορά του Φωτίου εις τά έλληνικά γράμματα «δέν συντελείται εις βάρος ή σέ άντίθεση προς τή θεολογία τής παράδοσης. Απεναντίας, τά συγγράμματα του Φωτίου, -άπό τή Μυριόβιβλο, τά Αμφιλόχια, τούς Λόγους περί του Αγίου Πνεύματος, τό Κατά Μανιχαίων, μέχρι και τάς Έπιστολάς του-, πείθουν ότι και τή θεολογία λάμπρυνε στό έπακρον» (ό. π.).

Εἰς μίαν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν τὸ θέμα τῆς συνοδικότητος εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ θεολογικοῦ ἐνδιαφέροντος, καὶ μετὰ τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὴν μακρὰν προετοιμασίαν καὶ τὴν ἀπαράδεκτον ἀποχὴν τεσσάρων Ὁρθοδόξων Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῆς ἐπὶ τῇ βάσει ἐξεκκλησιαστικῶν σκοπιμοτήτων καὶ ἰδιοτελῶν ὑπολογισμῶν εἰς βάρος τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ γεγονός ὅτι ὁ Φῶτιος χαρακτηρίζεται «ὡς φορέας τῆς ἐκκλησιολογικῆς συνείδησης τῆς ἀδιάσπαστης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πνεύματος τῆς συνοδικότητος, τὸ ὁποῖο ἐξέφρασαν οἱ Πατέρες ὅλων τῶν προηγουμένων Οἰκουμενικῶν Συνόδων», προσδίδει εἰς τὴν μαρτυρίαν του ἐμφανεστάτην ἐπικαιρότητα.

Ὁ Πατριάρχης Φῶτιος ἐπικαλεῖται «τὸ φρόνημα» καὶ «τὰς ψήφους» τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων διὰ νὰ στηρίξη τὴν κριτικὴν του κατὰ τῆς «ἀρτιγενοῦς δυσσεβείας» τοῦ Filioque. «Ἐδογματίσεν εὐθύς τῶν οἰκουμενικῶν καὶ ἁγίων ἑπτὰ συνόδων ἢ δευτέρα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, διεδέξατο ἢ τρίτη, ἐβεβαίωσεν ἢ τετάρτη, σύμψηφος ἢ πέμπτη κατέστη, συνεκήρυξεν, ἢ ἕκτη, ἐπεσφράγισε λαμπρῶς ἀγωνίσμασιν, ἢ ἑβδόμη καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἔστι περιφανῶς καθορᾶν παρρησιαζομένην τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐ τοῦ Υἱοῦ θεολογοῦμεν ἂν ἐκπορεύεσθαι» (*Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 285).

Ἡ Μεγάλη Σύνοδος τοῦ 879/80 ἀνεγνώρισε τὴν Β' ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον τοῦ ἔτους 787 ὡς ἑβδόμην Οἰκουμενικὴν καὶ ἐπεκύρωσεν ἐκ νέου τὰς πρῶτας ἕξ Οἰκουμενικὰς Συνόδους ὡς αὐθεντικὴν ἔκφρασιν τῆς κοινῆς συνειδήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Σύνοδος προέβη εἰς τὴν ἐκ νέου ἐπικύρωσιν τῆς οἰκουμενικότητος τῆς συνόδου τοῦ 787, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Φωτιανὴ σύνοδος τοῦ 867 τὴν εἶχεν ἤδη ἀναγνωρίσει ὡς Οἰκουμενικὴν, ὥστε ἡ οἰκουμενικότης αὐτῆ νὰ μὴ δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ. Ὁ Φῶτιος ὑπενθυμίζει μετ' ἐμφάσεως εἰς τοὺς «Ἀρχιερατικούς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς», ὅτι ἡ μὴ ἀποδοχὴ τῆς ἑβδόμης Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς, ἐνισχύει τὴν θέσιν τῶν εἰκονομάχων ὅτι ἡ διδασκαλία των δὲν κατεδικάσθη ὑπὸ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀπὸ μίαν τοπικὴν Ἐκκλησίαν (βλ. *Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικούς θρόνους*, PG 102, 741). Ὁ Πατριάρχης Φῶτιος, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ συνοδικότης εἶναι κεφαλαιῶδες στοιχεῖον τῆς ἐκκλησιολογίας, διεκδικεῖ σήμερον ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς τὰς σχετικὰς συζητήσεις ὡς γνή-

σιος έκφραστής τῆς ἐκκλησιολογικῆς καί συνοδικῆς ταυτότητος τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὅπως τονίζει καί ὁ προσφάτως ἐκδημήσας μέγας Θεολόγος Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, ἡ συνοδικότης εἶναι «ἀδιαχώριστη ἀπό τήν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας». Ἡ ἄγνοια τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ περιεχομένου τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ καί ὁ διαχωρισμός τῆς λειτουργίας του ἀπό τό «δόγμα τῆς Ἐκκλησίας» ὀδηγεῖ τήν ἐκκλησιαστικήν ζωήν εἰς ἐπικινδύνους ἀτραπούς (*Κόσμον Λύτρον*, σ. 127-128).

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι καί προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ καλλιέργεια τῶν ἀξιῶν αὐτῶν, τὰς ὁποίας ἐκπροσωπεῖ ὁ Μέγας Φώτιος, δέν εἶναι στροφή ἢ ἔμμونه εἰς τό παρελθόν, ἀλλά βίωμα καί ζῶσα πραγματικότης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς τό ἐκάστοτε παρόν. Καί τό «πνεῦμα τῆς Χάλκης» εἶναι μαρτυρία καί έκφρασις αὐτῶν τῶν ἀρχῶν, πνεῦμα τό ὁποῖον «πνεῖ» καί διαφυλάσσεται καί σήμερον μέ κλειστήν μέν τήν γεγρανάν Θεολογικήν μας Σχολήν, ἀλλά μέ ἀνοικτήν καί ζῶσαν τήν Μονήν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ ὁποία εἶναι ἱερός τόπος περισυλλογῆς καί μελέτης, συναντήσεως καί συμπνευματισμοῦ, θεολογικῶν, ἐκκλησιαστικῶν καί πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων, ποικίλων ἀξιολόγων πρωτοβουλιῶν, ἐντός ἐνός εὐλογημένου καί παραδεισίου φυσικοῦ περιβάλλοντος. Οὐδεῖς ἐκ τῶν ἐπισκεπτῶν καί τῶν προσκυνητῶν εἰς τόν Λόφον τῆς Ἐλπίδος ἀπέρχεται χωρίς νά ἔχη ἐμπλουτισθῆ ὑπαρξιακῶς, χωρίς νά ἔχη αἰσθανθῆ τόν πόθον τῆς αἰωνιότητος.

Προσευχόμεθα καί ἐργαζόμεθα διά τήν ἐπαναλειτουργίαν τῆς Σχολῆς, διά νά καταρδεύση καί πάλιν ἡ Χάλκη τήν κτίσιν πᾶσαν «θεολογίας νάμασι», διά νά συνεχισθῆ ἡ προσφορά της εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί τόν πολιτισμόν. Διά νά ἀποκτήσῃ τό Πατριαρχεῖον μας καί πάλιν τόν τροφοδοφότην του μέ κατηρτισμένα καί δυναμικά στελέχη, ἱκανά νά ἀναλάβουν θέσεις εὐθύνης εἰς τήν Πρωτόθρονον Ἐκκλησίαν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει σήμερον ἀνάγκην κληρικῶν καί θεολόγων μέ παραδοσιακόν πνεῦμα καί ὑγιές αἰσθητήριον διά τά σημεῖα τῶν καιρῶν, μέ ἐκκλησιαστικόν καί διακονικόν ἦθος, μέ λιπαράν θεολογικήν καί ἀνθρωπιστικήν παιδείαν καί μέ γνώσιν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ.

Μέ αὐτά τά αἰσθήματα καί μέ ἰδιαίτεραν ἱκανοποίησιν, ἐπειδή προτίθεται καί μία νέα ἐκδήλωσις εἰς τήν σειράν τῶν ωραίων δραστηριοτήτων μέ κέντρον τήν Σχολήν μας, ἐγκαινιαζόμεν τήν ἐκθεσιν «Χάλκη Βυζαντίδος Κόρη». Ὁ Βυζαντινός ΚΟΣΜΟΣ (330 μ.Χ. καί ἐξῆς) μέσα ἀπό τοὺς χάρτες τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς: ἀπό Χάλκης ὀρμώμενοι πρὸς ἓνα παγκόσμιο δίκτυο βυζαντινῶν πόλεων», ἐκφράζοντες τὰς

είλικρινείς εὐχαριστίας μας πρὸς τοὺς συντελεστάς αὐτῆς, τὴν καθ' ἡμᾶς Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολήν, τὸ Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν καὶ τὴν Βυζαντινὴν Θεσσαλονικίην, τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ὁποίων καλωσορίζομεν ἐγκαρδίως. Θεωροῦμεν ἰδιαίτερος σημαντικὸν τὸ γεγονός ὅτι ἀξιοποιεῖται γενναίως τὸ ἀρχαικὸν ὑλικὸν τῆς Σχολῆς μας. Συγχαίρομεν καὶ διὰ τὴν πρωτοβουλίαν αὐτὴν τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Ἀραβισσοῦ καὶ Ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης κ. Κασσιανόν, καθὼς καὶ τὸν ὀρθηρόν Ἱεροδικονομ. Μελέτιον Στεφανᾶτον, μέ τοὺς λοιποὺς συνεργάτας των.

Περαίνοντες τὸν λόγον, ἐκφράζομεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Προέδρου αὐτῆς Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Δέρκων κ. Αποστόλου, τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐαρέσκεϊαν πρὸς τὴν Ἐφορείαν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης διὰ τὴν συνεχῆ μέριμναν καὶ διὰ τὴν προσφορὰν τῆς πρὸς αὐτὸ τὸ ἱστορικὸν καθίδρυμα τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας, εὐχόμενοι δέ ταχεῖαν τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν ἀνακαινίσεως τοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος τῆς Σχολῆς καὶ ἀπόσκοπτον τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν, εὐχαριστοῦμεν πάντας ὑμᾶς διὰ τὴν παρουσίαν σας εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην καὶ ἐπικαλούμεθα ἐφ' ὑμᾶς, πρεσβείαις τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Φωτίου τοῦ Μεγάλου, τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῶν θαυμασιῶν.

Χρόνια πολλά καὶ εὐλογημένα!

**Address of His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
Climate Change and Military Conflict
Adopting Responsibility for our Actions
(26th Eurasian Economic Summit, Istanbul Convention Center,
March 15, 2023)**

We are delighted to be among you once again at this 26th Eurasian Economic Summit organized by the Marmara Foundation and our dear friend, Dr. Akkan Suver, among distinguished leaders of the corporate world and civil society, but also in the presence of esteemed religious leaders. All of us care deeply about the welfare of our nation specifically and of our world generally. In this setting, we have learned to trust and inform one another, as well as to inform our minds and transform our hearts for the sake of a more sustainable and peaceful planet.

This year, we are addressing the challenge of climate change in the aftermath of a deadly pandemic that affected 700 million and claimed the lives of 7 million people. Covid-19 tested the resilience of every nation and brought out the very best in our world's first responders and medical personnel, including doctors, nurses and volunteers. The Greek word for crisis (κρίσις) indicates and implies a pivotal moment against which we are judged for the way we respond. This is because a crisis often provides a unique opportunity to demonstrate sensitivity and solidarity with other human beings. We saw this most recently in the wake of the tragic earthquakes and painful suffering of our own nation that still mourns the loss of loved ones and the destruction of entire cities.

However, we are also considering the issue of climate change in the context of the unjustifiable and unprovoked invasion over one year ago of the Russian Federation (the largest country on the European continent) on the sovereign territory of Ukraine (the second largest European nation)—two people that not only border each other, but also share a rich history, culture and faith. The legendary account of the Russian Primary Chronicle tells how, in the ninth century, Prince Vladimir sent out emissaries to determine which faith to choose for his people. When the envoys visited Haghia Sophia, they were so overwhelmed with the art and architecture that they exclaimed: "We have never seen such heavenly beauty on earth!" It is through Kyiv that the Russian people were introduced to and baptized into Orthodox Christianity.

Nevertheless, the last year has revealed an abuse of power and

force, along with an exploitation of nature and resources as Russia has disregarded the human and ecological integrity of a country that demands and deserves independence and freedom. What is worse—at least from our own perspective, from the position of religion and faith—the leadership of the Moscow Patriarchate has humiliated itself by submitting unconditionally to the Russian State and by endorsing unequivocally the bloody military invasion. We have consistently and persistently condemned both the injurious war by President Putin and the immoral support by Patriarch Kiril, who has even “spiritualized” the hostility and bloodshed by assuring innocent soldiers that they will find their reward in heaven if they subdue their brothers in Ukraine.

Dear friends,

We have repeatedly emphasized that the way we respond to climate change and war inevitably determines and defines our worldview and our vision for the future of our planet. We are accountable for the damage that we cause in our world—both human death and environmental destruction. As political and religious leaders, we must always advocate for peace, not conflict; for life, not death; and for preservation, not devastation.

We are all responsible for restoring our communities and for sustaining God’s creation. And we are all accountable -whether directly or indirectly, whether by participation or through indifference- for the violence inflicted on our brothers and sisters but also for the violation of the natural environment in every part of the world. Indeed, we are also responsible for the consequences of aggression and violence on human life and climate change, on poverty and inequality, but also on food shortage and energy renewal. Because all of us are intricately and inseparably interconnected and interdependent. This is a lesson that we have learned painfully over the last three years with the novel coronavirus and over the last year with the Russian invasion of Ukraine.

Distinguished colleagues and participants,

How will we justify to our children and to our children’s children that we have cared for our neighbor and for the planet that we shall bequeath to them? Future generations deserve a world that is free from degradation, violence and bloodshed. It is up to us to leave behind for them a world of selflessness and harmony. Otherwise, we shall be answerable to them and to God.

Thank you. May God bless you, your families, and your colleagues.

ΕΚΛΟΓΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Εἰς πλήρωσιν τοῦ δια τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κυροῦ Χρυσοστόμου Β' κενωθέντος Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου ἐξελέγη, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ἐν Κύπρῳ Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, ὁ Μητροπολίτης Πάφου Γεώργιος. Οὐνός Ἀρχιεπίσκοπος, ἐκλεγείς τῇ 24ῃ Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἐνεθρονίσθη ἐν τῷ Καθεδρικῷ ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα, τὴν 8^ν Ἰανουαρίου τρ.ἔ., τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐκπροσωπηθείσης ὑπὸ τῶν Σεβασμιώτατων Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρεταννίας κ. Νικήτα, Μητροπολίτου Λαοδικείας κ. Θεοδωρήτου, Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Γραφείου Ἐκπροσωπήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εὐγενίου. Ἄμα τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὁ Μακαριώτατος ἀπέστειλε τὸ νενομισμένον εἰρηνικὸν αὐτοῦ Γράμμα πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα, ἐξαγγέλλων τὴν εἰς τὸν Θρόνον τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα ἀνάρρησιν αὐτοῦ.

ΕΙΡΗΝΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Θ. Π. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΝ

Παναγιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικῆ Πατριάρχᾳ, λίαν ἡμῖν ἀγαπητὲ καὶ περισπούδαστε ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργγέ, κύριε Βαρθολομαῖε, τὴν Ὑμετέραν γερασμιωτάτην Παναγιότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερῆδιστα προσαγορεύομεν.

Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσοστόμου Β', τοῦ ἀπὸ Πάφου, ἀπὸ τῆς 7ης Νοεμβρίου 2022, μετακληθέντος εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς ὑπὸ τοῦ Κυρίου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, κατὰ τοὺς παρ' ἡμῖν ἰσχύοντας ἐκλογικὸς θεσμούς, συνωδὰ τῷ Καταστατικῷ Χάρτῃ τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἐξελέγημεν ψήφοις κανονικαῖς εἰς διαδοχὴν Αὐτοῦ, τὴν 24ην μηνὸς Δεκεμβρίου 2022. Ἄσμενοι νῦν, τῷ ἀπ αἰῶνων παραδεδομένῳ ἔθει στοιχοῦντες καὶ καθῆκον ἀδελφικὸν πληροῦντες ἀπευθύνομεν τάδε τὰ Γράμματα τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι. Τοῦτο μὲν ἐπὶ τῷ ἀνακοινώσασθαι

τὰ περὶ ἡμᾶς οὕτως ἰσχυρῶς ἐπιδεικνύσκει οἰκονομηθέντα καὶ ἐπὶ τῷ καταρξασθαι τῆς μεθ' ἡμῶν πνευματικῆς ἐν Χριστῷ κοινωνίας.

Δηλοῦμεν, ἐνώπιον Θεοῦ ὅτι πρῶτον ἡμῶν μέλημα ἔσται ἡ ἀπαρσάλευτος προσήλωσις πρὸς τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ἐν τῷ ἐνανθρωπήσαντι Χριστῷ θεϊαν ἀλήθειαν, ὡς αὕτη ὑπὸ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων καὶ ἐν ταῖς ἑπτὰ Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας παρεδόθη. Τὴν Ὁρθόδοξον ταύτην πίστιν τηρήσωμεν, παρεχόμενοι δ' ἐν ταύτῳ τὴν βεβαίωσιν ὅτι τὴν ἐνότητα καὶ τὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν φυλάξωμεν ἐν τῇ ὁρθῇ ἐκκλησιολογίᾳ, ἀκραιφνῶς ἄνευ ὑστεροβουλίας ἢ ἀλλοιώσεως.

Ἐπιτηύφ' ἡμῶν ἀναλήψεϊ τῶν εὐθυνῶν, τῆς ἐν τῇ παλαιφάτῳ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα ὑπάτης διακονίας, διαβεβαιούμεν περὶ τῶν ἐγκαρδίων αἰσθημάτων τιμῆς, ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸ σεπτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἕξαιτούμεθα συντόνους τὰς πρὸς Κύριον Ὑμῶν εὐχὰς, ὑπὲρ ἐνισχύσεως ἡμῶν πρὸς εὐδόκιμον ἐκπλήρωσιν τῆς μεγάλης καὶ ὑψηλῆς ταύτης διακονίας. Ὁμολογοῦντες τὰ ἀπαράγραπτα δίκαια τοῦ μαρτυρικοῦ θρόνου τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, ὁμοῦ γεραίρομεν καὶ προσυπογράφομεν τὰ δίκαια τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, προσεπαγγελλόμενοι ἐν φόβῳ Θεοῦ προασπίσαι ἀμφοτέρω.

Προσνέμοντες τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν σεπτῇ χορείᾳ τῶν Ἱεραρχῶν ἐγκάρδιον ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, ὀλοθύμως ἐπευχόμενοι Αὐτῇ ἔτη πλεῖστα, ὑγιεινὰ καὶ γηθόσυνα, διατελοῦμεν

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου,

τῇ 24ῃ Δεκεμβρίου 2022.

Τῆς Ὑμετέρας γερασιμιωτάτης Παναγιότητος
ἀγαπητὸς καὶ ὀλοπρόθυμος ἐν Χριστῷ ἀδελφός,
ὁ Κύπρου Γεώργιος.

**Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ, ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΙΡΗΝΙΚΟΝ
ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ**

Μακαριώτατε καί Αγιώτατε Αρχιεπίσκοπε Νέας Ιουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητέ καί περιπόθητε ἀδελφέ καί συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Γεώργιε, τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ἀνέγνωμεν περιχαρεῖς ἐν συνεδρίᾳ τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου ἢ τε ἡμετέρα Μετριότης καί οἱ ἅγιοι συνοδικοί πάρεδροι τὰ εἰρηνικά Γράμματα τῆς Ὑμετέρας φιλάτης Μακαριότητος, διαδηλούσης τὴν ἀγάπην καί τὴν εὐλάβειαν Αὐτῆς πρὸς τὴν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὡς καί τὴν ἐτοιμότητα τῆς κατ' Αὐτὴν Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κύπρου ὅπως συμπορεύηται μετὰ τῆς καθ' ἡμᾶς Πρωτοθρόνου ἐν τοῖς μείζουσιν ἐκκλησιαστικαῖς ζητήμασιν, ὡς ἐγένετο καί κατὰ τό παρελθόν, καί δὴ κατὰ τὴν πρωθιεραρχικὴν θητείαν τοῦ μακαριστοῦ προκατόχου Ὑμῶν Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Β'.

Ταύτην τὴν ἐν πᾶσι συμπόρευσιν ἡμῶν ἐπιθυμοῦντες ὅπως καί ἐπισήμως καί διὰ ἱεροῦ συλλειτουργοῦ διατρανώσωμεν ἐνώπιον πάντων, προσκαλοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ὅπως μετὰ τῆς τιμίας συνοδείας Αὐτῆς ἐπισκεφθῆ τὴν πόλιν καί τὴν ἔδραν ἡμῶν κατὰ τὰς ἡμέρας γ' – ζ' προσεχούς Μαρτίου, τοῦθ' ὅπερ θέλει ἀποτελέσει εὐτυχές καί χαρμόσυνον γεγονός διὰ τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον καί προσωπικῶς διὰ τὴν ἡμετέραν Μετριότητα, περιβάλλουσαν Ὑμᾶς ἀνέκαθεν διὰ βαθείας καί εἰλικρινοῦς ἀγάπης καί τιμῆς.

Ὅθεν, προσβλέποντες ἐπὶ χρησταῖς ταῖς ἐλπίσιν εἰς τὰς ἐπικειμένας εὐλογημένας ἡμέρας ταύτας, ἀσπαζόμεθα Ὑμᾶς ἅπαξ ἔτι φιλήματι ἀγίῳ καί διατελοῦμεν μετὰ τῶν καλυτέρων ἀδελφικῶν ἡμῶν αἰσθημάτων.

βκγ' Ἰανουαρίου ιθ'
Τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητός ἐν Χριστῷ ἀδελφός,
ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος.

ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἐπίσημον εἰρηνικὴν ἐπίσκεψιν ἐπραγματοποίησεν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Γεώργιος πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀπὸ 2ας ἕως 8^{ης} Μαρτίου τρ. ἔ., καθ' ἣν ἐπεσκέψατο πρῶτον μὲν τὴν ἐν Φαναρίῳ ἔδραν αὐτοῦ, γενόμενος δεκτός, κατόπιν τῆς τελέσεως τῆς εἰθισμένης Δοξολογίας ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ, ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, παρουσίας τῆς ἐνταῦθα Ἱεραρχίας τοῦ Θρόνου, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὴν Ἱερὰν Πατριαρχικὴν Μονὴν Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, ἐνθα καὶ ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολή, κοινότητος τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις Χαλκηδόνος, Δέρκων καὶ Πριγκηποννήσων, κατὰ δὲ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας συνελειτούργησε μετὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ.

**Προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου μετὰ τὴν Δοξολογίαν ἐπὶ τῇ
Εἰρηνικῇ Ἐπισκέψει εἰς Φανάριον τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ. Γεωργίου
(3 Μαρτίου 2023)**

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κύπρου καὶ Νέας Ἰουστινιανῆς κύριε Γεώργιε,

Ἐμπλεοὶ ἀγαλλιάσεως Σᾶς καλωσορίζομεν ἐν Φαναρίῳ, μετὰ τὴν πανηγυρικὴν Δοξολογίαν εἰς τὸν Πάνσεπτον Πατριαρχικὸν Ναόν τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, τοῦ Προστάτου Σας Ἁγίου. Δοξάζομεν τὸν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας καὶ Δοτήρα παντός ἀγαθοῦ, τὸν ἀξιούντα ἡμᾶς νὰ ὑποδεχόμεθα τὸν νέον Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου κατὰ τὴν εἰρηνικὴν ἐπίσκεψιν Αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερόν καθ' ἡμᾶς Κέντρον, κομιστὴν τῆς ἀγάπης καὶ ἐκφραστὴν τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν μας. Ἡ ἐπαξία ἐκλογή Ὑμῶν εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου εἶναι θεῖον δῶρον καὶ μεγάλη εὐλογία ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν ὅλην. Διὰ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἡ ἐκλογή Σας, Μακαριώτατε, ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ τὴν συνέχειαν τῆς

εὐλογημένης συμπορεύσεως τῶν Ἐκκλησιῶν μας εἰς τὰ διορθόδοξα καὶ τὰ διαχριστιανικά θέματα, καθὼς καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς ἀξίας τῆς πιστότητος εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἀληθείας, πρὸς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ πρὸς τὸ πῶς αὐτῆς τῆς μαρτυρίας. Ὁ προσφάτως ἐκλιπὼν μέγας θεολόγος, μακαριστὸς Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, προέτρεπε νὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ νὰ γεφυρωθῇ τὸ χάσμα μεταξύ θεολογίας καὶ ζωῆς. Διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἐκκλησιαστικὸς λόγος οὐσιαστικὴν ἀπήχησιν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, «διὰ νὰ μὴ γράφεται ἢ ἱστορία τοῦ κόσμου ἐρήμην τῆς θεολογίας», πρέπει ἡ ποιμαντικὴ παρέμβασις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ λόγος τῆς θεολογίας «νὰ ἀγγίζουσι τὶς ὑπαρξιακὰς χορδὰς τοῦ ἀνθρώπου», νὰ προβάλλουσι τὴν Ἐκκλησίαν ὡς τόπον καὶ τρόπον ὑπάρξεως ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀληθεῖ ἐλευθερίᾳ. Πρέπει ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐνσαρκῶνῃ καὶ νὰ δεικνύῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον διατὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ Ἀλήθεια περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς.

Εἴμεθα, Μακαριώτατε, συγκυρηναῖοι εἰς τὴν ἄρσιν τοῦ Σταυροῦ τῆς Ὁρθοδοξίας, συνεργοὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, συνεχισταὶ τῆς κοινῆς παλαιφάτου Ὁρθοδόξου παραδόσεως, συναντιλήπτορες εἰς τοὺς κινδύνους καὶ συναγωνισταὶ διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἐν τῷ κόσμῳ. Συνεπορεύθημεν εἰς τὸν δόλιχον αὐτὸν μετὰ τοῦ μακαριστοῦ Προκατόχου Ὑμῶν Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσοστόμου Β΄ καὶ δοξάζομεν τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης, τὸν χαρισάμενον τῇ ἡμῶν Μετριότητι τοιοῦτον ἀδελφόν, συλλειτουργόν καὶ φίλον, πνευματικὸς κληρονόμος τοῦ ὁποίου εἴσθε Ὑμεῖς, Μακαριώτατε.

Χαιρόμεθα διὰ τὴν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον συνάντησιν καὶ ἐπικοινωνίαν μεθ' Ὑμῶν καὶ μετὰ τῆς τιμίας συνοδείας Σας. Ἡ παρουσία Σας ἐν τῇ Πόλει εἶναι δῶρον τοῦ ἀγαθοδότου Θεοῦ, εἰς μίαν δύσκολον διὰ τὰς διορθόδοξους σχέσεις περίοδον. Τὸ διακύβευμα εἰς τὸν χῶρον τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι σήμερον, ἐάν θὰ διασωθῇ ἡ κανονιστικότης τῆς κανονικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῆς μακραίωνος ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς ἢ ἐάν θὰ ἐπικρατήσουσι ὀθνεῖα συμφέροντα καὶ ἐξωεκκλησιαστικὰ ἀρχαῖα εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖα ἀμαυρώνουσι τὸν θεανθρώπινον χαρακτήρα τῆς, ἀπειλοῦσι τὴν λειτουργίαν τῆς ὡς προφητικῆς φωνῆς ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς μαρτυρίας περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, «ἐληλυθυίας ἐν δυνάμει» (Μάρκ. θ', 1), καὶ τὴν μετατρέπουσι εἰς ἀμιγῶς ἐγκόσμιον καθίδρυμα.

«Τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα... δὲν ἀνέχεται τὴν ἀποξένωσιν ἀπὸ τοῦ

κόσμου», έγραψεν ό μακαριστός καθηγητής Νικόλαος Νησιώτης (Η ύπηρεσία τής Όρθοδόξου Θεολογίας εις τάς διορθοδόξους έκκλησιαστικάς σκέψεις σήμερα, Αθήναι 1971, σ. 15). Η Έκκλησία μεταμορφώνει τόν κόσμον «μέ αυτό πού εΐναι καί μέ ό,τι πράττει», παράγει ύψηλόν πολιτισμόν, ό όποιος έμπλουτίζει καί έμβαθύνει τήν ζωήν τού κόσμου, αναφέρουσα αυτήν εις τόν αΐώνιον προορισμόν της. «Η Έκκλησία δέν ζη διά τόν έαυτόν της», διακηρύσσει ή Αγία καί Μεγάλη Σύνοδος (Κρήτη, 2016), «δίδει τήν ευαγγελικήν μαρτυρίαν καί διανέμει έν τή οικουμένη τά δώρα τού Θεού: τήν αγάπην Του, τήν ειρήνην, τήν δικαιοσύνην, τήν καταλλαγήν, τήν δύναμιν τής Αναστάσεως καί τήν προσδοκίαν τής αιωνιότητος» (Εγκύκλιος, Προοίμιον).

Περαίνοντες τόν λόγον, άπευθύνομεν πρός τήν Ύμετέραν Μακαριότητα τό «Ός εϋ παρέστητε!» εις τήν Πόλιν τών Πόλεων, διά νά συνορτάσωμεν, νά συλλειτουργήσωμεν, νά συζητήσωμεν, νά δοξάσωμεν τόν πάνδωρον Κύριον καί Θεόν τών Πατέρων ήμών, τόν «ποιούντα θαυμάσια μόνον». Εΐναι μεγάλη ή χαρά τής ήμών Μετριότητος καί πάντων τών περί ήμᾶς διά τήν παρουσίαν Ύμών καί τής συνοδείας Σας έν Φαναρίω, Μακαριώτατε καί πολυτίμητε αδελφέ.

Ο Χριστός έν τῷ μέσω ήμῶν ήν, έστί καί έσται!

Αντιφώνησις τού Μακ. Αρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Γεωργίου κατά τήν επίσημον ύποδοχήν αυτού έν τῷ Οίκουμηνικῷ Πατριαρχείω Παναγιώτατε,

Όσάκις ή αγάπη τού Θεού μᾶς αξιώνει νά έπισκεπτόμαστε τή Βασιλίδα τών Πόλεων καί νά περνούμε τήν ιεράν Πύλην τού Οίκουμηνικου Πατριαρχείου, τού πνευματικού Κέντρου τής Όρθοδοξίας, νιώθουμε τή θρησκευτική καί έθνική συγκίνηση νά πλημμυρίζουν τήν καρδιά μας. Αισθανόμαστε ότi βρισκόμαστε σέ ένα συντονισμό μέ τον έλληνοχριστιανικό μας Πολιτισμό καί τήν ένδοξη Βυζαντινή μας Ίστορία, της οποίας αναπολούμε βιωματικά τή χιλιόχρονη διαδρομή! Νοητά αναβαίνουμε στίς κορυφές τών δημιουργικῶν, πολιτιστικών καί ιστορικών της μεγαλείων.

Η σημερινή επίσκεψή μας στήν Έπτάλοφο, Παναγιώτατε, άποτελεΐ τήν πρώτη μου επίσημη επίσκεψη, άφ' ότου, πρότινος χρόνου, ή Θεία τού Κυρίου Πρόνοια μέ αξίωσε νά αναλάβω τούς οΐακας τής κατά Κύπρον Αγιοτάτης Έκκλησίας. Εΐναι, ως έκ τούτου,

βαθύτατη ή συγκίνηση την οποία βιώνω εύρισκόμενος, με την ιδιότητά μου αυτή, στο ιερό τουτο Θησαύρισμα της Ορθοδοξίας.

Ισταμένοι ενώπιόν Σας, τόσο εγώ όσο και ή συνοδεία μου, Παναγιώτατε, ανακαλούμε στή μνήμη μας την ιερά χορεία των λαμπρών Πατριαρχών, οί οποίοι εκλείσαν τόν μαρτυρικό Σας θρόνο. Ένθυμούμεθα τόν τόσο οικείο σέ μās τούς Κυπρίους Πρωτόκλητο Ανδρέα, «τόν τά βάθη του πνεύματος έκζητήσαντα» θεολόγο Γρηγόριο και τή χρυσήλατη σάλπιγγα της Ορθοδοξίας, τόν εις τήν έξορία θανόντα Χρυσόστομο, τών οποίων τά λείψανα πρό όλίγου προσκυνήσαμε στον πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό. Με τής ψυχής τά ὄμματα αναπολούμε ακόμη τόν φάρο τής πίστεως και τής θύραθεν σοφίας, τόν Μέγα Φώτιο, τόν μεγαλόπνοο ὄραματιστή Αθηνάγορα, τόν βαθυστόχαστο Χαλκηδόνο Μελίτωνα, τόν Δέρκων Ιωακείμ, τόν Σάρδεων Μάξιμο και τόν Περγάμου Αδαμάντιο, οί οποίοι σταλέντες ἀπ' ἐδῶ, μās βοήθησαν στο σχετικά πρόσφατο παρελθόν νά ἐπιλύσουμε σοβαρά προβλήματα τής Ἐκκλησίας μας.

Γιά μας ὅλους, αλλά και γιά ὄλο τὸ ποιμνίο μας, Παναγιώτατε, ή Κωνσταντινούπολη ἀποτελεῖ σύμβολο, συνυφασμένο με τή μακραιώνη ἱστορία μας· τή θρησκευτική μας πίστη, τις ἔθνικές μας παραδόσεις και τούς εὐγενεῖς ὄραματισμούς μας. Γι' αὐτό, ὅσες φορές και ἂν ἔλθουμε στο ἱερό τουτο μέρος δέν εἶναι δυνατόν νά μὴν αισθανόμεθα ἕνα βαθύτατο συγκλονισμό. Προερχόμενοι ἀπὸ ἕναν ὁμοιοπαθῆ χῶρο, νιώθουμε τὸ ἴδιο ἱερό με σᾶς χρέος: νά κρατήσουμε ἀμόλυντες τις παραδόσεις τής πίστες και του γένους μας. Οί ὄραματισμοί μας συντονίζονται στους ἴδιους ρυθμούς με τούς δικούς σας.

Παναγιώτατε,

Παρόλο πὸ ή Ἐκκλησία τής Κύπρου ἔχει κατοχυρωμένο τὸ Αὐτοκέφαλό της, ὅπως κάλλιστα γνωρίζετε, ἀπὸ τήν Γ' Οἰκουμενική Σύνοδο, και ὡς ἐκ τούτου οί σχέσεις τών δύο Ἐκκλησιῶν μας δέν εἶναι σχέσεις Μητρός και Θυγατρός, ἀφοῦ δέν πήραμε τὸ Αὐτοκέφαλό μας ἀπὸ Σᾶς, ἐν τούτοις οὐδέποτε θεωρήσαμε ἑαυτούς μακρὰν τών δεσμών τής ἐνότητας και τών αισθημάτων του βαθύτατου σεβασμοῦ πρὸς τήν Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, τή Μεγάλη Ἐκκλησία. Ἀρκετὲς ἦταν οί περιπτώσεις πὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξήγαγε τήν Ἐκκλησία τής Κύπρου ἀπὸ ἀδιέξοδα, τήν ἐβοήθησε νά ὑπερβεί ἀντιξοότητες και τήν ὀδήγησε εις τόπον ἀναψυχῆς.

Ἡ μακρὰ ἱστορία τών παλαιφάτων Ἐκκλησιῶν μας, ή συμμετοχή

μας σ' όλες τις Οικουμενικές Συνόδους και ό αγώνας για κατοχύρωση του όρθου δόγματος, μᾶς προσέδωσαν μοναδικές εμπειρίες και βιώματα. Κί εἴμαστε, σήμερα, ἐδῶ, προκειμένου νά συμπανηγυρίσουμε, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπικείμενης ἐορτῆς τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Καί νά δηλώσουμε τήν ἐνότητά μας πρός ἀντιμετώπιση ὄλων τῶν ἀναφυομένων προβλημάτων.

Παναγιώτατε,

Γύρω μας ἡ ταλαιπώρος ἀνθρωπότητα, ὑφίσταται «τὰ ὀψώνια τῆς ἀμαρτίας». Αὐτὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομάκρυνσῆς τῆς ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴ ἀλήθεια. Ὁδηγήθηκε βαθμιαία στὴν ἐκκοσμίκευση καὶ τὴν ὑποδούλωση στὰ πάθη τῆς. Καὶ σήμερα ὑποφέρει ἀπὸ πολέμους καὶ ἀκαταστασίες, ὀδυνᾶται καὶ ὀδύρεται. Χιλιάδες οἱ ἀνθρώποι πού ἔχουν χάσει τὸν προσανατολισμό τους. Καὶ ὁ γόος ὄλων αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων πού ὑποφέρουν, ξεσχίζει τις καρδιές μας. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ὑποδεικνύει καὶ τὴν εὐθύνη μας ὡς θρησκευτικῶν ἡγετῶν. Γι' αὐτὸ καὶ προσβλέπουμε στὶς μεταξύ μας συνομιλίες καὶ στὴ δικὴ σας πολύτιμη πείρα καὶ καθοδήγηση γιὰ τροchioδρόμηση ὀρθῆς διαδικασίας ἀντιμετώπισῆς τῆς.

Ἐκφράζουμε καὶ πάλι τὶς εὐχαριστίες μας πρός τὸν Θεό, διότι μᾶς ἀξιώνει νά ἐπισκεφτοῦμε τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ νά ἐπιβεβαιώσουμε καὶ πάλιν, ὅτι συνεχίζουμε νά ὑπερασπιζόμαστε τὴν κανονικὴ τάξη καὶ παράδοση, τὴν ὁποία παρελάβαμε ἀπὸ τοὺς πατέρες μας. Στηρίζουμε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἀναγνωρίζουμε τὸν ρυθμιστικὸ του ρόλο καὶ τὶς ἀρμοδιότητες πού τοῦ ἀνέθεσαν οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καὶ οἱ Κανόνες τους, ἀνάμεσα στὶς κατὰ τόπους Ἐκκλησίες, χωρὶς νά ἀποστασιοποιούμε ἀπὸ τὴν παράδοση καὶ τὰ ὀρθὰ θέσμια διὰ τῶν ὁποίων καθορίζονται οἱ μεταξύ μας σχέσεις καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία.

Παναγιώτατε,

Ἡ τιμία Συνοδεία μου καὶ ἐγὼ Σᾶς ἐκφράζουμε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας τὰ αἰσθήματα τοῦ βαθύτατου μας σεβασμοῦ, τὴ συγκίνησή μας γιὰ τὴν εἰρηνικὴ αὐτὴ ἐπίσκεψή μας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας γιὰ τὴ μεγάλη Σας προσφορὰ πρός τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ Γένος.

Εἶθε ὁ Θεὸς νά Σᾶς χαρίζει ὑγεία σταθερά καὶ νά Σᾶς ὀδηγεῖ «εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον ἐνώπιόν Του».

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τό συλλείτουργον μετά τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου
κ.κ. Γεωργίου
τήν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας
(5 Μαρτίου 2023)**

* * *

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου κύριε Γεώργιε,

Μετ' αἰσθημάτων ἐξειδικασμένης τιμῆς καί βαθείας ἀγάπης πρός τό τίμιον πρόσωπόν Σας, χαίρετιζομεν τήν εὐλογητήν παρουσίαν Ὑμῶν καί τῆς τιμίας Συνοδείας Σας ἐν Φαναρίῳ καί ἐκφράζομεν τάς εὐχάς καί τάς εὐχαριστίας τῶν Ἱερωτάτων Παρέδρων τῆς περιήμας Ἁγίας καί Ἱεραῶς Συνόδου, τῶν μελῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς καί τήν χαράν τοῦ ἐν τῇ Πόλει τοῦ Κωνσταντίνου λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἐπί 1180 ἔτη, ἀπό τό 843 μέχρι σήμερον, τιμᾶ ἡ Ἐκκλησία τήν ἡμέραν τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων ὡς νίκην τῆς γνησίας πίστεως ἐναντίον τῶν αἰρέσεων, σύνοψις τῶν ὁποίων ἐθεωρήθη ἡ ἀπόρριψις τῆς τιμητικῆς προσκυνήσεως των.

Ἡ εἰκὼν ἀνήκει εἰς τόν πυρῆνα τῆς Ὁρθοδόξου ταυτότητος, αὐτοσυνειδησίας καί εὐσεβείας. Εἶναι ἀρρηκτως συνδεδεμένη μέ τήν λειτουργικὴν ζωὴν, τό φιλοκαλικόν καί ἀσκητικόν πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας, τό εὐχαριστιακόν καί κοινοτικόν ἦθος καί τόν ἐσχατολογικόν προσανατολισμόν συνόλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ εἰκὼν εἶναι σύνοψις τῆς πίστεως καί τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας, «ὀπτική πραγμάτωσις τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως». Τό θεολογικόν θεμέλιον τῆς εἰκόνος εἶναι τό μυστήριον τῆς ἐνσάρκου Θείας Οἰκονομίας καί ἡ ἐν αὐτῷ κατά χάριν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν θέωσιν. Κάθε εἰκὼν ὑπενθυμίζει εἰς τούς πιστούς, ὅτι ἡ πτώσις δέν εἶναι ἡ φυσικὴ κατάστασις διὰ τόν ἄνθρωπον, ἀλλά ἡ ἀκροτάτη ἀλλοτριώσις του, ὅτι αὐτός ἔχει ἔνθεον, ὑψηλόν καί αἰώνιον προσορισμόν.

Εἰς τήν ἐποχὴν τοῦ διαδικτύου καί τῆς τηλεοράσεως, τῆς «πλημμυρίδος τῶν εἰκόνων» αἱ ὁποῖαι κατακλύζουν τά ὄμματά καί τάς ψυχάς μας, ἡ ὀρθόδοξος εἰκὼν, ἡ παρουσία τῆς καί ἡ μαρτυρία τῆς, εἶναι φῶς καί ζωή, ἡ φωνή τοῦ οὐρανοῦ ἡ ὁποία «κομίζει στό ἐδῶ καί τώρα τίς ποιότητες τοῦ παραδείσου».

Αξίως και δικαίως αποκαλείται ή μεγάλη και εϋσημος αύτη ήμέρα «Κυριακή τής Όρθοδοξίας». Είναι ή νίκη τής όρθής πίστεως εις τόν Τριαδικόν Θεόν, τής όρθής λατρείας και δοξολογίας του Θεού και τής έν Χριστώ και κατά Χριστόν βιοτής έναντίον τής κακοδοξίας. Όρθοδοξία είναι ή πιστότης εις τήν Παράδοσιν τών Αποστόλων και τών Πατέρων, τών Αγίων και τών Μαρτύρων τής πίστεως, όσων διηκόνησαν θυσιαστικώς τήν Όρθόδοξον Ανατολικήν Έκκλησιάν και έδημιούργησαν τόν μοναδικόν φιλόθεον και φιλόανθρωπον πολιτισμόν της. Κατά τήν έκφρασιν του μακαριστου πνευματικού ήμών Πατρός Μητροπολίτου Χαλκηδόνας Μελίτωνος, «ή Όρθοδοξία είναι ή Εϋαγγελική αλήθεια, καθαρά και άνόθευτος, διαρθρωμένη εις αποστολοπαράδοτον και πατροπαράδοτον δογματικήν, έκκλησιολογικήν και ήθικήν διδασκαλίαν, διατετυπωμένη έν τή Μια Άγία Καθολική και Αποστολική Έκκλησία». Όρθοδοξία είναι όμως και «ή οικονομία, ή συγκατάβασις, τό έλεος, ό θεανδρικός χαρακτήρ», ή «θεανθρώπινη ικανότητα προς κατανόησιν όλων τών καταστάσεων, προς διακονίαν και σωτηρίαν του ανθρώπου» (*Άνέσπερον Φώς έκ Φαναρίου*, σ. 150-151).

Όντως, εις ουδέν άλλο πνευματικόν κίνημα συνεφιλιώθη τόσο βαθέως ό νοϋς και ή καρδιά, ή πίστις και ή γνώσις, ή ψυχή και τό σώμα, τό πνεϋμα και ή ύλη, ό ουρανός και ή γή, όσον εις τήν εϋλογημένην ζωήν τής Όρθοδόξου Έκκλησίας. Η Όρθοδοξία, ως τρόπος του βίου και πνευματικός πολιτισμός, είναι αδιασπάστως συνδεδεμένη μέ τήν πορείαν του Γένους μας, μέ τό ήθος, τήν γλώσσαν του, τά ήθη και τά έθιμά του, τάς έλπίδας και τά όράματά του. Αύτην τήν παράδοσιν διαφυλάσσομεν και καλλιεργούμεν εις τάς Έκκλησίας μας, Μακαριώτατε, αυταί αι άξιαί εύρίσκονται εις τό κέντρον τής ποιμαντικής μερίμνης και τής μαρτυρίας των εις τόν σύγχρονον κόσμον. Έπί του θεμελίου αύτης τής τιμαλφειστάτης παρακαταθήκης, ή Έκκλησία φωτίζει τήν ζωήν τών ανθρώπων, άπευθυνομένη εις τόν νοϋν και τήν καρδίαν των, άσκοϋσα τήν αγάπην, αναδεικνύουσα τήν πίστιν εις Χριστόν ως δύναμιν έλευθερίας, ικανήν νά αντιμετωπίζη τάς προκλήσεις κάθε ιστορικής στιγμής. Ως διεκήρυξεν ή Άγία και Μεγάλη Σύνοδος τής Όρθοδόξου Έκκλησίας, ή Έκκλησία του Χριστου συμμετέχει εις τήν αγωνίαν και τά ύπαρξιακά προβλήματα του ανθρώπου εκάστης έποχής «αΐρουσα, όπως ό Κύριός της, τήν οδύνην και τάς πληγάς, τάς όποιάς προκαλεϊ τό κακόν εις τόν κόσμον, και έπιχέουσα, ως ό καλός Σαμαρείτης, έλαιον και οϊνον εις τά τραύματα αυτου (Λουκ. ι', 34) διά του λόγου «τής ύπομονής και παρακλήσεως»

(Ρωμ. ιε', 4, Έβρ. ιγ', 22) καί διά τῆς ἐμπράκτου ἀγάπης». Εἰς τήν μαρτυρίαν τῆς αὐτῆν, ἡ Ἐκκλησία προσφέρει εἰς τόν ἄνθρωπον καί τόν κόσμον τήν ἐλπίδα καί τήν βεβαιότητα, «ὅτι τό κακόν, ὑπό οἰανδήποτε μορφήν, δέν ἔχει τόν τελευταῖον λόγον εἰς τήν ἱστορίαν καί δέν πρέπει νά ἀφεθῆ νά κατευθύνῃ τήν πορείαν τῆς» (Ἡ Ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, Προοίμιον).

Σήμερον τό ἀνθρώπινον πρόσωπον δέν ἀπειλεῖται μόνον ἀπό τήν ἀδικίαν, τήν ἔνδειαν καί τήν βίαν, ἀλλά καί ἀπό τάς λεγομένας «ἀσθενείας τοῦ πολιτισμοῦ» μας, τόν προμηθεϊσμόν καί τόν τιτανισμόν τῆς τεχνολογίας καί τήν κυριαρχίαν τοῦ οικονομισμοῦ. Ἡ ἐπιστημονική πρόοδος καί ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξις εἶναι μέν «μεγάλαι δυνάμεις» τῆς ἐποχῆς μας, ἀφοῦ συμβάλλουν εἰς τήν ἐπίλυσιν προβλημάτων, τά ὅποια μέχρι σήμερον ἐθεωροῦντο μή ἀντιμετωπίσιμα, χωρίς ὅμως νά ὀδηγοῦν εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, διακηρύσσομεν μετ' ἐμφάσεως ὅτι «μεγάλαι δυνάμεις» εἶναι καί ἡ πίστις, ἡ ἀγάπη καί ἡ ἐλπίς, ἡ ἀδελφσύνη καί ἡ δικαιοσύνη, ἡ εἰρήνη καί ἡ εὐθύνη. Δέν ὑπάρχει ἀληθῆς εὐδαιμονία καί πρόοδος χωρίς αὐτάς. Αὐτήν τήν ἀλήθειαν πρέπει ἡ Ἐκκλησία καί ἡ θεολογία τῆς νά ἀποσαφηνίσουν πειστικῶς εἰς τόν σύγχρονον ἄνθρωπον.

Ἡ δύναμις τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν εἶναι πνευματική. Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία καί ἡ παλαίφατος Ἐκκλησία τῆς Κύπρου διακρίνονται διά τήν πιστότητά των εἰς τό δόγμα, τούς ἱερούς κανόνας, τήν λειτουργικήν παράδοσιν, τό μοναστικόν ἰδεῶδες καί εἰς τήν φιλόανθρωπον παράδοσιν τοῦ διακονικοῦ ἤθους. Ἐχουν καθοριστικήν συμβολήν εἰς τήν διάσωσιν τῆς ἰδιοπροσωπίας τοῦ Γένους καί εἰς τήν δημιουργικήν συνάντησιν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μέ τόν σύγχρονον πολιτισμόν. Διά τοῦ ἀγῶνος των διά τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καί διά τῆς συμμετοχῆς των εἰς τούς οἰκουμενικούς διαλόγους, συμβάλλουν εἰς τήν ἐνίσχυσιν τοῦ «πολιτισμοῦ τοῦ διαλόγου» καί εἰς τήν πολιτισμικήν πρόοδον.

Ἀνεξίτηλος παραμένει εἰς τήν μνήμην καί τήν καρδίαν μας ἡ μορφή τοῦ μακαριστοῦ Προκατόχου Ὑμῶν, Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Β', τοῦ πάμπολλα καί ἀνεκτίμητα προσενεγκόντος εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου καί εἰς τήν ἀνά τήν οἰκουμένην Ὁρθοδοξίαν. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος, μέ τόν ὅποιον συνεπιτεργήσαμεν εἰς τόν Πάνσεπτον τοῦτον Πατριαρχικόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τήν 8ην Μαρτίου 2020, Κυριακήν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἤσκησε τήν πρωθιεραρχικήν διακονίαν του μέ ἀπόλυτον πιστότητα πρὸς τήν παράδοσιν, μέ σοφίαν καί σύνεσιν, μέ πολλάς δημιουργικάς πρωτοβουλίας. Ἡγωνί-

σθη διά τήν διάσωσιν τῆς πολιτισμικῆς κληρονομίας τοῦ Ὁρθοδόξου Κυπριακοῦ λαοῦ, ἐνίσχυσε τήν συνοδικήν λειτουργίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἵδρυσε Θεολογικήν Σχολήν, συμμετείχε μέ δυναμισμὸν εἰς τήν προετοιμασίαν καί πραγματοποίησιν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Κρήτης καί ἐνεργῶν, ὡς καί οἱ προκάτοχοί του, προφρόνως ἐνηρμονίσθη μέ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου περὶ τῆς ἀπονομῆς Αὐτοκεφαλίας εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας. Ὄντως, ὑπῆρξεν ἐκκλησιαστικός ἀνὴρ ἀνοικτῶν ὀριζόντων, ἄνθρωπος τοῦ διαλόγου καί, παραλλήλως, ἀνυποχώρητος ὑπερασπιστῆς τῶν πατρῶων παραδόσεων. Εἶη ἡ μνήμη αὐτοῦ αἰώνια!

Ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης καί ἡ Μετριότης ἡμῶν γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἐνότης εἶναι ἀπαραίτητος ὅρος διὰ νά δίδῃ ἡ Ὁρθοδοξία ἀξιόπιστον μαρτυρίαν εἰς τόν σύγχρονον κόσμον. Ὁ σύνδεσμος ἀγάπης καί αἰ ἀδελφικαί σχέσεις μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἀποτελοῦν ἐγγύησιν ὅτι θά συνεχίσωμεν τόν κοινόν ἀγῶνα ἐνώπιον τῶν συγχρόνων θρησκευτικῶν, ἠθικῶν, πολιτισμικῶν, κοινωνικῶν, οικονομικῶν καί τεχνολογικῶν προκλήσεων, ἐναντίον ὄλων τῶν τάσεων αἰ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τήν ἀκεραιότητα τῆς δημιουργίας. Προφανέστατα, ἡ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ δέν ὀδηγεῖ εἰς ἐκκοσμίκευσιν τῆς Ἐκκλησίας, τάσις, ἡ ὁποία πάντοτε ταυτίζεται μέ τήν ἀπώλειαν τῆς ἐσχατολογικῆς συνειδήσεως τῆς. Εἰς τοιαύτην ἀπώλειαν ὀδηγεῖ, μετά βεβαιότητος ἡ κλειστότης τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀποκοπή τῆς ἀπό τόν κόσμον καί ἡ ἀδιαφορία διὰ τήν ἱστορίαν. Ἐσωστρέφεια καί ἀκοσμικότης ἀποτελοῦν λανθασμένην κατανόησιν τοῦ «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» χαρακτήρος τῆς Ἐκκλησίας.

Μακαριώτατε καί προσφιλέστατε ἀδελφέ,

Συγχαίρομεν Ὑμῖν ἐπί τῇ ἐπαξία ἐκλογῇ καί τῇ ἀναρρήσει Ὑμῶν εἰς τόν Ἀποστολικόν Θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Εὐχόμεθα ἐκ μέσης καρδίας, ὅπως ὁ Κύριος τῆς δόξης χαρίζηται Ὑμῖν ὑγιεῖαν καί ἀλκήν εἰς τό πολυεύθυνον πρωθιεραρχικόν, λειτουργικόν, διοικητικόν, ποιμαντικόν καί διακονικόν ἔργον Σας, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἐν Κύπρῳ εὐσεβοῦς λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐξαιτούμεθα τὰς Ὑμετέρας προσευχάς πρὸς τόν Θεόν τῆς ἀγάπης, διὰ νά σκέπη τήν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καί νά κρατύνῃ τοὺς φυλάσσοντας τὰ ὅσια καί τὰ ἱερά τοῦ Γένους εἰς τήν Βασιλεύουσαν καί ἀνά τήν οἰκουμένην.

Περαίνοντες τόν λόγον, ἐκφράζομεν ἅπαξ ἔτι πολλάς εὐχαριστίας πρὸς τήν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα διὰ τήν Εἰρη-

νικήν ταύτην ἐπίσκεψιν, διά τήν χοροστασίαν Σας κατά τήν Ἀκολουθίαν τῶν Χαιρετισμῶν εἰς τόν Ἱερόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ Μεσοχωρίου, διά τό παρόν συλλεΐτουργον, διά τόν συμπνευματισμόν, διά τήν εὐγένειάν Σας. Εὐχαριστοῦμεν τά τιμώτατα μέλη τῆς σεπτῆς συνοδείας Ὑμῶν διά τήν παρουσίαν των. Παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς, Μακαριώτατε, νά μεταφέρητε εἰς τοὺς ἐν Κύπρῳ ἀδελφούς Ἱεράρχας, εἰς τόν λοιπόν θεοσεβῆ κληρον καί εἰς τόν φιλόχριστον ὁρθόδοξον Κυπριακόν λαόν τάς ἐγκαρδίους εὐχάς τῆς ἡμῶν Μετριότητος, τῆς περὶ ἡμᾶς Ἱεραρχίας καί τοῦ ἐν τῇ Πόλει χριστωνύμου λαοῦ.

Δεόμεθα τοῦ Ὑψίστου, νά ἀξιώσῃ πάντας ἡμᾶς νά διαπλεύσωμεν ἐν ταπεινώσει καί ἀσκήσει τό πέλαγος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, νά φθάσωμεν τά σεπτὰ Πάθη τοῦ Κυρίου καί νά λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ. Γένοιτο!



Ἡ Α. Θ. Π., ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου κατά τὸ πανηγυρικὸν συλλεΐτουργον αὐτῶν τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας (05.03.2023), ἐν τῷ πλαίσιῳ τῆς εἰρηνικῆς ἐπισκέψεως τοῦ νέου Προκαθημένου τῆς Κύπριδος Ἐκκλησίας εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Αντιφώνησις
Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Νέας Ίουστινιανῆς καὶ πάσης
Κύπρου κ.κ. Γεωργίου

Μεταρσιώνει πάντοτε τὸ πνεῦμα μας, Παναγιώτατε, ἡ θεά τῆς βασιλίδος τῶν Πόλεων. Μᾶς συγκλονίζουν ισχυρὲς συγκινήσεις, ποὺ ἀνανεώνονται καὶ πολλαπλασιάζονται σὲ κάθε βῆμα μας στὴν φέρουσαν ἔντονα τὰ στίγματα τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν δηώσεων ἔνδοξη αὐτὴ Πόλη.

Ἡ Πόλη αὐτὴ, Παναγιώτατε, δὲν κινεῖ μόνο τίς θρησκευτικὲς μας χορδές. Μᾶς ἀνάγει καὶ σὲ ἔθνικες συγκινήσεις μὲ τίς ὁποῖες ζήσαμε καὶ ζοῦμε γιὰ αἰῶνες πολλοὺς, ἰδιαίτερα ἔμεῖς, οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ τὴν Κύπρο. Ἐδῶ συναντοῦμε τὴν παράδοση, ψηλαφοῦμε ἐρείπια καὶ χαλάσματα γνώριμα, ἀκοῦμε φωνές ἀπὸ τὸ παρελθόν.

Κι εἶναι, πράγματι, λίγες οἱ στιγμὲς στὴ ζωὴ μας, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ συγκριθοῦν σὲ ἔνταση συγκίνησης μὲ τίς στιγμὲς τίς ὁποῖες ζοῦμε ἀπὸ προχθές, ποὺ ἀξιωθήκαμε νὰ πατοῦμε τὰ ἱερὰ χῶματα τῆς πόλης τῆς ἔνδοξης καθέδρας Σας. Ἀναγόμεσθε σὲ μιὰν ἄμεση καὶ ἔμπρακτη ἀναπόληση τῆς Ἱστορίας πάνω στὰ ἴδια τὰ ἀποτυπώματά της. Στρέφουμε τὸν νοῦ καὶ τὴ διάνοιά μας αἰῶνες πολλοὺς πίσω. Παρελαύνουν μπροστὰ μας ἔνδοξοι Αὐτοκράτορες καὶ εὐσεβεῖς Πατριάρχες, φρουροὶ τῆς πατρίδος καὶ ὑπέρμαχοι τῆς πίστεως, γένος Ῥωμαίων πολὺ...

Ζήσαμε, αὐτὲς τίς μέρες, καὶ τὴν παράξενη σιωπὴ τοῦ ἱστορικότερου ναοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς Ἁγίας Σοφίας, τοῦ ναοῦ τοῦ ἔθνικοῦ λυγμοῦ, τοῦ σπαραγμοῦ καὶ τοῦ παραπόνου. Νιώσαμε ἐκεῖ νὰ κοιμοῦνται φωνές ποὺ κυμάτισαν γιὰ μιὰ σχεδὸν χιλιετία· οἱ ὕμνοι, οἱ ἐπευφημίες, οἱ ἀλαλαγμοί, οἱ θρῆνοι, οἱ στεναγμοί. Τὸν νιώσαμε νὰ παραμένει μὲ ἀναλλοίωτο τὸ πνευματικὸ ἀλλὰ καὶ κτηριακὸ του κάλλος, σῆμα κατατεθὲν τῆς ὅλης Ὁρθοδοξίας.

Παραφράζοντας τὸν Φίλωνα θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι «ὄπερ ἐν ὀφθαλμῷ κόρη ἢ ἐν ψυχῇ λογισμός, τούτ' ἐν ἡμῖν Κωνσταντινούπολις».

Μ' αὐτὰ τὰ συγκολομιστικὰ συναισθήματα, ἤλθαμε, Παναγιώτατε, ἡ τιμία συνοδεία μου καὶ ἐγώ, νὰ Σᾶς συναντήσουμε. Ὅχι ἀπλῶς ἐκπληρώνοντας μιὰν ὀφειλὴ κι ἓνα χρέος πρὸς τὴν πρωτόθρονη Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Προκαθήμενό της, μετὰ τὴν, Θεοῦ συγκαταβάσει, ἀνάρρησή μας στὴν ἱερὴ καθέδρα τοῦ Αποστόλου Βαρνάβα, ἀλλὰ κυρίως γιὰ νὰ Σᾶς εὐχαριστήσουμε. Νὰ Σᾶς εὐχαριστήσουμε, πράγματι, γιὰτὶ παρὰ τοὺς κατατρεγμοὺς καὶ τίς ἰδιοτροπίες τῆς

Ίστορίας, έχετε μείνει έδω «έν ύπομονή πολλή και έν θλίψει πολλαίς» και έκρατήσατε τόν φοβερό δαυλό τής Όρθοδοξίας και του Γένους άναμμένο, σ' όλες τις τραγικές περιπέτειες των έξι τελευταίων αιώνων. Μείνατε έδω κρατώντας άναμμένο τό κανδήλι τής πίστewς και του γένους «ταίς των προγόνων ρήμασι και παραδείγμασι πειθόμενοι», δίνοντας και σ' έμάς τή δυνατότητα έπίσκεψής μας έδω και αναβάπτισής μας στα ιδεώδη και τις αξίες τής πίστewς και του γένους μας. Σας εύχαριστούμε γι' αυτή Σας τή θυσία και Σας εύγνωμονούμε.

Παράλληλα, διδασκόμαστε από Σας. Μπορεί οί περίφημοι ναοί μας και οί Ξακουστές Μονές μας με τή βίαιη άλλαγή χρήσης, τά έρείπια άλλων ένδοξων μνημείων και ή καταπάτηση των έκκλησιαστικών περιουσιών μας να παραμένουν πάντα άνοικτές πληγές κι οί μαρτυρίες γι' αυτά συγκλονιστικές, όμως ή Ίστορία διδάσκει και κάτι άλλο. Όπως ό σταυρικός θάνατος του Χριστού δέν ήταν σημείο αδυναμίας Του, άλλ' ήταν ό κεραυνός που δυναμίτισε και διάλυσε τό κράτος τής φθοράς και του θανάτου, έτσι κι ή έσχατη πτωχεία τής Κωνσταντινουπολίτιδος Έκκλησίας. Διακηρύττει ότι ή δύναμις του Θεού «έν ασθενεία τελειούται». Και τό ότι ουδέποτε άλλοτε ή φωνή τής έσταυρωμένης Έκκλησίας τής Κωνσταντινουπόλεως και του Προκαθημένου της έφτασε τόσον εύκρινώς σε όλα τά πλάτη και μήκη τής γής, όσον σήμερα, έπηρεάζοντας όλους τους τομείς τής ζωής, άποδεικνύει ότι «όσον ό έξωθεν άνθρωπος διαφθείρεται, τόσον ό έσωθεν ανακαινούται».

Και είναι, όντως, επίκαιρος ό άείμνηστος Πέργης Ευάγγελος όταν έλεγε πως «χρειάζεται πίστη στον Θεό και στην Ίστορία σου ότι είσαι λαός χάριτος, για να ζωντανεύεις τό παρελθόν, να νοηματοδοτείς τή ζωή σου σε καιρούς χαλεπούς και δύσκολους, να χαιρέσαι ό,τι έχεις».

Στήν Κύπρο, Παναγιώτατε, παρά τή γεωγραφική άπόσταση από τό κέντρο τής αυτοκρατορίας, από πολύ νωρίς ή Έκκλησία περιέλαβε αδιάσπαστα τό σύνολο του πληθυσμού και έξάσκησε άποφασιστική έπιρροή σ' αυτό, διαμορφώνοντας τους οικογενειακούς, τους πολιτισμικούς και τους οικονομικούς θεσμούς του τόπου. Ό λαός της παρέμεινε πάντοτε άρρηκτα συνδεδεμένος με τήν Κωνσταντινούπολη, διατηρώντας τό όμόγλωσσο, τό όμαιομο, τό όμόδοξο, τό όμότροπο και διαφυλάσσοντας τήν άκεραιότητα τής έθνικής αυτοσυνειδησίας του. Έδωσε άγίους παγχριστιανικής έμβέλειας, όπως είναι, πέραν του Βαρνάβα, ό Τριμυθούντος Σπυριδών, ό Κωνσταντίας Έπιφάνιος, ό Ιωάννης ό Έλεήμων, ό Νεόφυτος ό Έγκλειστος.

Ὁ Κυπριακὸς λαὸς κατανοοῦσε πλήρως ὅτι οὔτε ἡ Ἱερουσαλήμ «ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν», ἡ ὁποία καὶ τὸν ἴδιο τὸν Κύριον ἐσταύρωσε, οὔτε ἡ Ρώμη, ἡ ὁποία θεοποίησε τοὺς αὐτοκράτορες, πού ἔδωσε Πιλάτους καὶ Νέρωνες καὶ ὀδήγησε ἑκατομῦρια πιστῶν στὸ μαρτύριο, ἦταν δυνατὸ νὰ καταστοῦν πρότυπα ζωῆς γιὰ τὴ νέα πίστη. Δὲν μπορούσαν νὰ γίνουν χοάνες συνάντησης θεοῦ καὶ ἀνθρώπινου πνεύματος καὶ ἀνάδειξης νέου τρόπου πνευματικῆς ζωῆς. Μόνον ἡ Κωνσταντινούπολη, πού εἶχε δεχθῆ τὸ πνεῦμα καὶ τὴ φιλοσοφία τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τὸν μυστικισμό τῆς Ἀνατολῆς, μπορούσε νὰ γίνῃ τὸ πρόσφορο ἔδαφος γιὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ συνένωση καὶ δημιουργία. Ἔτσι, ἡ Κύπρος συνδέθηκε μὲ δεσμούς ἀρρηκτους μὲ τὴ βασιλίδα τῶν πόλεων καὶ τὸ πνεῦμα πού ἐκείνη ἐκπροσωποῦσε. Πῆρε μέρος σὲ ὅλες τὶς Οἰκουμενικῆς Συνόδους. Κύπριοι ἀνῆλθαν καὶ ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου. Κι ὅταν ἤλθαν ὀρμητικοὶ ποταμοί, ἔπνευσαν βίαιοι ἄνεμοι βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐρήμωσαν τὴ νῆσον, ἐδῶ πάλιν, βρήκαμε οἱ Κύπριοι καταφύγιο. Διηνεκῆς ἀνάμνηση τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ γεγονότος παραμένει ὁ τίτλος τοῦ ἐκάστοτε ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, ὡς θητεύσαντος καὶ στῆ Νέαν Ἰουστινιανή.

Μὰ καὶ προηγουμένως, γιὰ κατοχύρωση τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸ ὁποῖο εἶχε ἀναγνωριστῆ ἀπὸ τὴν Γ' Οἰκουμενικῆ Σύνοδο, ἔναντι τῶν βλέψεων τῆς Ἀντιοχείας, πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη ἀπευθυνθήκαμε. Κι ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων κατεκόσμησε τὴν Ἐκκλησία μας «βασιλείοις δωρήμασιν», ἐμπιστευθεὶς στὸν ἀρχιεπίσκοπο Ἀνθέμιο τὰ σύμβολα τῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτὰ τὰ σύμβολα, Παναγιώτατε, τὰ κρατήσαμε μέσα στοὺς φοβεροὺς αἰῶνες τῆς σκλαβιάς καὶ σὰν σὲ μιὰν ἱερὴ λιτανεία τὰ φέραμε σήμερα καὶ ἐδῶ, ἀπ' ὅπου τὰ πήραμε.

Μὰ καὶ στὸ πρόσφατο παρελθὸν στὴν πρωτόθρονη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπευθυνθήκαμε, πολλάκις, γιὰ λύση πολλῶν προβλημάτων μας. Στὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα, δύο φορὲς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μᾶς συνέδραμε μὲ τὴν ἀποστολὴ ἱεραρχῶν προκειμένου νὰ συμπληρωθῆ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ νὰ χωρήσῃ στὴν ἐκλογή Ἀρχιεπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν. Καὶ τὸ 2006, ὑπὸ τὴ δική σας προεδρία καὶ μετὰ ἀπὸ δική σας πρόσκληση, Παναγιώτατε, συνεκλήθη στῆ Γενεὴ μείζων Σύνοδος ἡ ὁποία ἀπάλλαξε, τιμητικῶς, τῶν καθηκόντων του, λόγω ἀσθενείας, τὸν τότε Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου καὶ βοήθησε ὥστε νὰ γίνῃ ἡ ἐκλογή τοῦ νέου Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι γι' αὐτὸ τὸν λόγο πού, παρόλο ὅτι ἔχουμε τὸ Αὐτοκέφαλό μας ἀπὸ Οἰκουμενικὲς Συνόδους, ἀναφερόμαστε εὐγνωμόνως πρὸς τὴν Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ὡς τὴν μητέρα Ἐκκλησία.

Γενικῶς, κοινὴ ὑπῆρξεν ἡ πορεία τῶν δύο Ἐκκλησιῶν μας. Κοινὲς οἱ χαρές, κοινὲς οἱ λῦπες, κοινὲς οἱ συμφορές. Καὶ σήμερα κοινὰ εἶναι τὰ συναισθήματά μας, κοινὲς οἱ συγκινήσεις μας, κοινοὶ καὶ οἱ φόβοι μας. Ὅπως καὶ ἡ ἐνταῦθα Μεγάλη Ἐκκλησία, ἔτσι καὶ ἡ Κυπριακὴ Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ λέει μὲ ἐγκαύχηση ὅτι «ἀναπληροῖ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ αὐτῆς». Σὲ αἰῶνες σκληρῆς δουλείας αὐτὴ ἀνεδείχθη ἡ κιβωτὸς τῆς σωτηρίας γιὰ τὸν λαό μας. Στὴ θαλπωρὴ τῶν πτερυγῶν τῆς βροχῆς, ὅπως καὶ ἐδῶ, καταφύγιο καὶ παραμυθία τὰ τέκνα τῆς δουλωθείσης πατρίδος. Καὶ σήμερα, πού σὲ ἓνα μεγάλο τμῆμα τῆς ἐξαπελύθησαν οἱ πληγὲς τῆς Αποκαλύψεως δὲν εἶναι αὐτὴ πού ἀποσμήχει τὰ δάκρυα τῶν ὀδυνωμένων καὶ ἀναπτερώνει τίς ἐλπίδες τῶν ἀπηλπισμένων; Στὴν ἠθικὴ τῆς δύναμης, αὐτὴ ἀντιτάσσει τὴν ἠθικὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀνέρχεται τὸν Γολγοθᾶ, προσβλέπουσα πάντοτε στὴν ἀνάσταση.

Στὸν ἀκατάπαυστο αὐτὸ ἀγῶνα τῆς παντὸς εἴδους ἐπιβίωσής μας στὴν πατρικὴ γῆ, θεωροῦμε εὐλογία μοναδικὴ τὴν ἐπίσκεψή μας σήμερα, Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡμέραν χαρμόσυνον καὶ κατὰ πάντα ἐόρτιον, στὸ Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας. Σήμερα πού ἐορτάζουμε τὴ νίκη τῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον ὅλων τῶν αἰρέσεων, ἡ μνήμη μας ἀνατρέχει στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους πού συνῆλθαν, Παναγιώτατε, ὅλες σὲ χώρους τῆς ἄμεσης δικαιοδοσίας Σας. Ἡ συνάντησή μας, σήμερα, μαζί Σας, τῆ Σεπτῆ Κορυφῆ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐνδυναμώνει τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητος, διεγείρει τὸν ζῆλο γιὰ τὴν κοινὴ ἀντίκρουση τῶν ἀναφυομένων προβλημάτων, δίνει ὥθηση γιὰ τὴ διάνοιξη νέων διαύλων ἐπικοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ πλήρωμά της.

Στὴν πολυπρισματικὴ καὶ πολυφωνικὴ ἐποχὴ μας, ποικιλώνυμες θεωρίες, ρεύματα καὶ συστήματα διεκδικοῦν ἐπιβολὴ καὶ κυριαρχία πάνω στὸν τρόπο ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. ἔχει, δυστυχῶς, παρέλθει ἀνεπιστρεπτί ἡ ἐποχὴ τῶν ὅσων ἐδράζονταν στὴ σεβάσμια καὶ πολύχρονη παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως μας. Σήμερα πολλὰ ἀμφισβητοῦνται, μεταβάλλονται, συσχηματίζονται μὲ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλοτριώνουν τὸ φρόνημα, ἐκκοσμικεύουν τὴ σκέψη.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος πίστεψε ὅτι ἀφοῦ ἀπέκτησε γνώσεις καὶ Τεχνολογία, ἀφοῦ «λαλεῖ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων», ἀφοῦ ἔχει τὴ δύναμη καὶ τὴν Τεχνολογία ὥστε ἀκόμα καὶ «ὄρη μεθιστάνειν», δὲν

χρειάζεται τὸν Θεό. Ξεχνᾷ ὅτι αὐτὰ μόνα τους τρέφουν τὴν ἀλαζονεία καὶ τὸν καταντοῦν «χαλκὸν ἠχοῦντα καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον».

Σὲ ἓναν τέτοιο κόσμο, ἀλλοτριωμένο καὶ παραπαίοντα, ἡ Ἱστορία ἐναποθέτει καὶ πάλιν ἓνα μοναδικὸ ρόλο στοὺς ὤμους τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἡ ἀναγέννηση τῆς κοινωνίας δὲν συντελεῖται μὲ τὰ πάσης φύσεως ξενόφερτα ὑποπροϊόντα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀληθινὴ θεολογία, τὴν πατερικὴ παράδοση καὶ διδασκαλία.

Καὶ φυσικὰ ὁ λόγος ποὺ θὰ ἐκφέρουμε ὡς Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, θὰ πρέπει νὰ ἀγγίζει τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας καὶ νὰ δίνει ἀπαντήσεις στὰ καινούργια, σύνθετα καὶ πιεστικὰ προβλήματα ποὺ ἔχουν ἀνακύψει. Λόγος ἀναχρονιστικὸς γίνεται ἀναπόφευκτα καὶ ἀναξιόπιστος. Τὸ ζωντάνεμα τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας καὶ ἡ ἀναστήλωση τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λόγου ἀποτελεῖ τὸ πλέον ἐπιτακτικὸ αἴτημα τοῦ καιροῦ μας. Ἄν αὐτὸ δὲν ἐπιτευχθεῖ, δὲν θὰ κατορθώσουμε νὰ λειτουργήσουμε ὡς ἄλας τῆς γῆς καὶ ὡς φῶς τοῦ κόσμου.

Ἐνεργῶντας ὡς ἄλας τῆς γῆς καὶ ὡς φῶς τοῦ κόσμου καλούμεθα νὰ ἀναμετρηθοῦμε πνευματικὰ μὲ τὰ φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως εἶναι ἡ παγκοσμιοποίηση, ὁ ἐθνοφυλετισμὸς, ἡ κακὴ χρῆση τῶν θεαματικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς Τεχνολογίας. Ἐναντι αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν στὴν ἀπομονωτικὴ, ἀτομικὴ ἢ ἐθνικὴ ἐσωστρέφεια καὶ στὴν ψευδαίσθηση τῆς πνευματικῆς αὐτάρκειας, καλούμαστε νὰ προβάλλουμε τὴν οἰκουμενικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν κόσμο καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ἐνότητα τῆς ἀνθρωπότητας.

Σ' αὐτὴ τὴν λανθασμένη ἀντίληψη τῶν πραγμάτων ὀφείλεται, κατὰ τὴ γνώμη μας, καὶ ἡ παρατηρούμενη σήμερα θλιβερὴ κατάσταση στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας. Κάποιοι αἰσθάνθηκαν κραταιοὶ καὶ αὐτάρκεις. Καὶ θέλησαν νὰ διασπάσουν τὸν ἄρραφο χιτῶνα τοῦ Κυρίου, διαγράφοντας ἀπὸ τὰ δίπτυχα ἄλλους, τοὺς ἀδελφούς τους. Ὁ θεωρῶν τὸν ἑαυτὸ του αὐτάρκη, βιώνει μιὰ φανταστικὴ πληρότητα, μιὰ φανταστικὴ παντοδυναμία. Αὐτὴ ἡ αὐτάρκεια, ὅμως, εἶναι ἀφέλεια καὶ φρεναπάτη. Τέλειο ψυχογράφημα τοῦ αὐτάρκους μας προβάλλει ἡ Ἀποκάλυψη στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀγγέλου τῆς ἐν Λαοδικεῖα Ἐκκλησίας: «λέγεις ὅτι πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα καὶ οὐδενὸς χρειᾶν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ὁ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός» (Ἀπ. 3, 17-18).

Γι' αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν Ἱερὰν αὐτὴ στιγμὴ καὶ ἀπὸ τὸν Ἱερότατο αὐτὸ χῶρο, κάνουμε ἔκκληση, ἐμεῖς, ὁ χρονικὰ τελευταῖος στὸ ἀξίωμα τοῦ προκαθημένου τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἐν ὀνόματι τῆς κοινῆς μας πίστεως, νὰ παύσουν τὰ σχίσματα καὶ ἡ παραβίαση

τῶν κανόνων καὶ τῶν θεσμίων πού διέπουν τίς σχέσεις τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Τὰ κριτήρια στήν Ὁρθοδοξία οὐδέποτε ὑπῆρξαν ποσοτικά. Ἄς σκεφτοῦν κάποιοι τήν πείραν ἄλλων στήν Χριστιανική ζωὴ καὶ τὴ χρονικὴ εἴσοδο τῶν ἰδίων στήν Ἐκκλησία. Κι ἄς παύσουν νὰ κινοῦν «τὴν πτέρναν κατὰ τοῦ Εὐεργέτου». Μέσα σὲ ἓναν κόσμο ἀλλοθρήσκων καὶ ἀλλοδόξων ἀλλὰ καὶ μὲ ἀυξανόμενο τὸν ἀγνωστικισμό καὶ τὴν ἀθεΐα, ἔχουμε χρέος νὰ κρατήσουμε ἑνωμένη τὴν Ὁρθοδοξία μας, γιατί ἔτσι μόνο θὰ μπορέσουμε νὰ ὑπηρετήσουμε καλύτερα καὶ τοὺς πιστοὺς μας καὶ ὁλόκληρὴ τὴν ἀνθρωπότητα.

Μὲ αὐτὲς τίς σκέψεις καὶ διαθέσεις, Παναγιώτατε, τόσον ἢ τιμία συνοδεία μου ὅσο καὶ ἐγώ σας εὐχαριστοῦμε καὶ πάλι γιὰ τὴ δυνατότητα πού μᾶς δίνετε νὰ ἐορτάζουμε τὴν ἡμέρα τῆς Ὁρθοδοξίας στήν ἔνδοξη κοιτίδα τῆς καὶ νὰ ψηλαφοῦμε τὴν Ἱστορία καὶ τίς ταλαιπωρίες τοῦ Γένους μας πάνω στὰ ἴδια τὰ ἀποτυπώματά τους. Ὡς πρὸς ἐμέ, μὲ τὸν βαρὺ σταυρὸ τοῦ καθήκοντος ἐπὶ τῶν ὤμων, θὰ βαδίσω στὴ νέα ὁδὸ τῆς ἀποστολῆς μου, πιστεύοντας στὴ συναρωγὴ τοῦ Θεοῦ καὶ στὴ δική σας συναντίληψη. Ἡ φωνὴ τῆς συνείδησής μου μὲ ὠθεῖ σπὸ νὰ ἀναλώσω τὴ ζωὴ μου γιὰ τὴν ἰδιαίτερή μου πατρίδα καὶ τὴν Ἐκκλησία τῆς ἀλλὰ καὶ γιὰ σύμπασα τὴν Ὁρθοδοξία.

Μεταφέρουμε, Παναγιώτατε, τὴν υἱική ἀγάπη καὶ τὸν σεβασμὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τοῦ κλήρου καὶ ὁλόκληρου τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκτίμησε ἰδιαίτερα τὴν ἐπίσκεψή σας στὴ νῆσο γιὰ τὴν κηδεῖα τοῦ πολὺκλαυστου Προκατόχου μας Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Β'. Παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ σᾶς χαρίσει σταθερὰν ὑγεία καὶ ἀκμὴ δυνάμεων, στὴ δὲ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κάθε εὐλογία ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ὅλης Ὁρθοδοξίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Γράμμα Μπόϊκο Μπορίσοφ
27 Νοεμβρίου 2022

GERB (Πολίτες για την Ευρωπαϊκή Ανάπτυξη της Βουλγαρίας)
Μπόϊκο Μπορίσοφ

ΠΡΟΣ

ΤΗΝ ΑΥΤΟΥ ΘΕΙΟΤΑΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΑ
κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΝ Α' -
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ -
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
ΕΙΣ ΦΑΝΑΡΙΟΝ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΕ, ΑΦΕΝΤΗ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΑ,

Άπευθύνομαι προς Ὑμᾶς μετά σεβασμοῦ καί υἱϊκῆς ἀφοσιώσεως μετά τήν ἐπίσημον μεταξύ ἡμῶν ἀλληλογραφίαν σχετιζομένην πρός τάς ἤδη πραγματοποιηθείσας ἐορτίους ἐκδηλώσεις ἐπί τῇ 130ῇ ἐπετειῇ ἀπό τῆς θεμελιώσεως τοῦ Σιδηροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ὑπό τοῦ βουλγαρικοῦ ἐνοριακοῦ συμβουλίου, αἱ ὁποῖαι ἐπαξίως διωργανώθησαν καί ἐπραγματοποιήθησαν ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου 2022, ὅτε ἐπαρουσιάσατε καί ἐδώρισατε τῷ ὑπερόχῳ τούτῳ Ναῶ τό Ἱερόν Εὐαγγέλιον εἰς τήν βουλγαρικήν γλῶσσαν. Αὐτό τοῦτο εἶναι ἕν σαφές παράδειγμα τοῦ οἰκουμενικοῦ (καθολικοῦ) χαρακτῆρος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως! Ἐπί τῇ εὐκαιρίᾳ, θά ἤθελον καί πάλιν νά ὑποβάλω τήν εἰλικρινή συγγνώμην μου διά τήν ἀδυναμίαν μου νά ἐπισκεφθῶ Ὑμᾶς καί τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον λόγῳ τῶν ὑποχρεώσεών μου!

Ὡς ἐκ τούτου, ἀνταποκρινόμενος εἰς τήν Ὑμετέραν πρόσκλησιν, θά ἐπισκεφθῶ τό Ἱερόν Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας διά τούς ἐορτασμούς ἐπί τῇ Θρονικῇ Ἑορτῇ τοῦ Πατριαρχείου, ὅτε οἱ ἀνά τόν κόσμον Χριστιανοί τιμοῦν τήν μνήμην τοῦ πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων - τοῦ Ἁγίου

Ανδρέου, ιδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει τοῦ Βυζαντίου. Θά εἶναι τιμὴ καὶ εὐλογία δι' ἐμένά ἕξω ἀκρόασιν ὑφ' Ἑμῶν, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἱερᾶς ταύτης ἡμέρας, ἥτοι τῇ 29ῃ Νοεμβρίου 2022, καθὼς ἀκριβῶς κατ' αὐτόν τόν μῆνα πρό ἑπταετίας τό ὑπό τὴν προεδρίαν μου Ὑπουργικόν Συμβούλιον ἐπρότεινε τῷ Προέδρῳ τῆς Δημοκρατίας τὴν πρὸς Ἑμᾶς ἀπονομὴν τῆς ὑψίστης κρατικῆς τιμῆς τῆς Δημοκρατίας τῆς Βουλγαρίας, ἥτοι τοῦ παρασήμου «Stara planina» 1ης τάξεως. Τῇ δέ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ, 30ῇ Νοεμβρίου 2022, λόγω ἀνελαστικῶν ὑποχρεώσεων μου πρὸς τοὺς βουλγαρικοὺς κρατικούς θεσμούς, δέν θά δυνηθῶ νά μετάσχω ὡς κοινός πιστός χριστιανός τῆς ὑπὸ τῆς Ἑμετέρας Παναγιότητος τελεσθησομένης ἐν τῷ καθ' Ἑμᾶς Ἱερῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Θείας Λειτουργίας.

Ὀλόκληρον τό τρέχον ἔτος 2022 εἶναι ἐξόχως συνδετικόν δι' ἡμᾶς, τοὺς Βουλγάρους καὶ τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, λόγω τῆς συμπληρώσεως 175 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀγιοκατατάξεως τοῦ Ἁγίου Φωτίου τοῦ Μεγάλου, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ φωτιστής εἰς τὴν πίστιν τόσον τοῦ Ἁγίου Κνάζ Μπορίς-Μιχαήλ Α', Βαπτιστοῦ τῆς Βουλγαρίας, ὅσον καὶ ὀλοκλήρου τῆς Βουλγαρίας, καί, ὡς ἐκ τούτου, πιστεύω ἀκραδάντως ὅτι ἔτι καὶ σήμερον εἶναι ὁ οὐράνιος προστάτης τοῦ Λαοῦ τῆς Βουλγαρίας.

Παναγιώτατε,

Εἶναι ἐξαιρετικῶς σημαντικόν εἰς τὰς συγχρόνους ἡμέρας ἡμεῖς οἱ πολιτικοὶ νά ἀπευθυνώμεθα εἰς τοὺς πνευματικούς ἡγέτας διὰ συμβουλὰς καὶ συνομιλῶμεν αὐτοῖς μετ' ἀκριβείας. Ἑμεῖς εἴσθε εἰς καθολικῶς ἀποδεκτός παγκόσμιος πνευματικός ἡγέτης. Πλέον τῶν τριῶν δεκαετιῶν ἔχετε ἀφιερῶσει τὴν Ἑμετέραν πατριαρχικὴν διακονίαν εἰς τό κοινόν καλόν.

Μετά τό πέρας τοῦ Ψυχροῦ Πολέμου, ἀνεκαινίσσατε καὶ ἐνισχύσατε τὰς μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σχέσεις. Διωργανώσατε, συνεκαλέσατε καὶ ἐπραγματοποιήσατε ἐν Κρήτῃ, τό ἔτος 2016, τὴν ἀπὸ αἰῶνων ἀναμενομένην Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐμαρτύρησε εἰς μίαν καινὴν ἐποχὴν τό Εὐαγγέλιον τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἤνοιξε τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τόν μετὰ τοῦ συγχρόνου κόσμου διάλογον. Ἡ Ἑμετέρα ἀποστολή καὶ ἀποστολικὴ ἀγάπη κηρύττουν, ἀλλὰ καὶ ὑλοποιοῦν τὴν Διαθήκην τῆς Εἰρήνης. Τό ἱερόν τοῦτο ἔργον Ἑμῶν ἐγένετο ἰδιαίτερος αἰσθητόν ἐν τῇ πατρίδι μου, ὅτε τό σχίσμα τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐθεραπεύθη διὰ τοῦ κανονικοῦ ὑπερορίου (ὑπερδικαιοδοτικοῦ) ρόλου Ἑμῶν ὡς συμφιλιωτοῦ εἰς τὴν

Πανορθόδοξον Σύνοδον, τὴν ὁποίαν συνεκαλέσατε ἐν Σόφια τό ἔτος 1998. Μερिमνᾶτε πάντοτε διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀδελφότητος καὶ τὴν διευθέτησιν τῶν ὑποθέσεων τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἤτοι τοῦ Ζωγράφου, ἔνθα οἱ Βούλγαροι, κατοπιν τῆς Ὑμετέρας ἀδείας καὶ εὐλογίας, εἰσέρχονται εἰς τὴν πνευματικὴν χειροτονίαν. Ἐχετε τὴν κανονικὴν πατρικὴν φροντίδα διὰ τοὺς ἐν τῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Τουρκίας ὀρθοδόξους Βουλγάρους, διορίζων ὡς πνευματικούς αὐτῶν ποιμένας τοὺς ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλιῶν ὑποδεικνυομένους ἱερεῖς. Καίνυν, ἔνεκεν τῆς καλῆς θελήσεως Ὑμῶν, ἡμεῖς οἱ Βούλγαροι ἔχομεν ἐπίσης ἓνα Ἀρχιμανδριτὴν τοῦ Ὑμετέρου Θρόνου, γεγονός τό ὅποιον ἀποτελεῖ τεραστίαν τιμὴν ἱστορικοῦ χαρακτήρος.

Πέραν τῆς Βουλγαρίας, ἐπουλῶνετε πάντοτε τὰς πνευματικάς πληγὰς εἰς τὰς κατὰ τόπους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθείσας ἡμῖν διαθήκας εἰρήνης καὶ ἀγάπης, πρὸς τοὺς Ἱερούς Κανόνας καὶ τό καλόν ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Ἐπεδείξατε προφητικῶς τόσον συγκατάβασιν ὅσον καὶ θάρρος. Ἐχορηγήσατε αὐτοκεφαλίαν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Οὐκρανίας. Καί νυν, εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς φρίκης τοῦ σκληροῦ καὶ ἀπολύτως ἀπροκλήτου πολέμου τοῦ καθεστῶτος τῆς Μόσχας κατὰ τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ, μόνον ἡ αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας ἐπιχέει ἔλαιον παρηγορίας, χάριτος καὶ θείας προσφορᾶς πρὸς τὰ θύματα, τοὺς πάσχοντας καὶ τοὺς διωκομένους ὑπὸ τῆς μανίας τοῦ πολέμου, ἦτις κατέχει τὴν ἡγεσίαν τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας. Διὰ τοὺς μάρτυρας καὶ διὰ τοὺς ἥρωας τῆς Οὐκρανίας Ὑμεῖς εἴσθε μεσίτης ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν νίκην τῆς εἰρήνης εἰς τὴν πολύπαθον ταύτην χώραν.

Αἱ τρεῖς κυβερνήσεις, τῶν ὁποίων ἡγήθην προσωπικῶς, κατέβαλον προσπαθείας καὶ ἐπέτυχον πολλά διὰ τὴν ἔνταξιν τῶν χωρῶν τῶν Δυτικῶν Βαλκανίων εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσιν. Ἡ εἰς τὴν ἐντὸς τῆς Ἁγίας οἰκογενείας τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν ἀποδοχή, ἣν παρείχατε τοῖς ἐν τῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Βορείου Μακεδονίας χριστιανοῖς, εἶναι ἓν ἰσχυρόν παράδειγμα δι' ἡμᾶς, τοὺς Εὐρωπαίους πολιτικούς.

Ἐπιπλέον τῶν ἀμετρήτων μεγάλων ἱστορικῶν διακρίσεων (κατορθωμάτων) Ὑμῶν, ὡς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δέν φείδεσθε προσπαθειῶν διὰ τὴν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Καταβάλλετε τεραστίας προσπαθείας ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ διαθρησκειακοῦ διαλόγου, ὑψοῦτε

τὴν Ὑμετέραν φωνὴν διὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τοὺς θεσμούς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τὰς ἐθνικὰς κυβερνήσεις καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους καλῆς θελήσεως.

Ἡ προφητικὴ διακονία Ὑμῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκδηλοῦται ἰδιαίτερος διὰ τῆς ἀφοσιώσεως Ὑμῶν πρὸς τὸν Δημιουργὸν μέσῳ τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν δημιουργίαν Του. Εἴσθε ὁ πλέον ἰσχυρὸς ὑπερασπιστὴς τῆς φύσεως εἰς τοῦτον τὸν κόσμον καὶ ὁ φύλαξ ἄγγελος αὐτῆς. Ὡς ὁ Πράσινος Πατριάρχης, ὡς δικαίως ἀποκαλεῖ Ὑμᾶς ὁ κόσμος, ἔχετε ἀδιαλείπτως καὶ ἐπὶ πλέον τῶν 30 ἐτῶν ἀναγάγει τὰ ζητήματα τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς εἰς κορυφαίας πολιτικὰς ἡγετικὰς θέσεις ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ. Τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ, καθὼς καὶ τὰ ὄργανα τοῦ ΟΗΕ, περιλαμβάνουν ἀκόμη καὶ τὰς ἐκκλησίες τῶν Ὑμετέρων ἐγκυκλίων εἰς τὰς προτεραιότητάς αὐτῶν.

Αἱ Ὑμέτεραι δραστηριότητες διὰ τὴν μεταξύ Ἐπιστήμης καὶ Πίστεως ἀμοιβαίαν κατανόησιν καὶ συμπληρωματικότητα παρεῖχον τὴν ἀπαραίτητον ταπεινώσιν καὶ παρηγορίαν κατὰ τὴν δύσκολον περίοδον τῆς τελευταίας πανδημίας τῆς COVID-19. Ὑπεμνήσατε τῇ ἀνθρωπότητι, ἣτις ἐπὶ μακρόν δέν εἶχε βιώσει ἕνα πανανθρώπινον καὶ παγκόσμιον φόβον δι' ἕνα ἀόρατον ἰόν, ὅτι: «Ἡ ἱατρικὴ εἶναι ἐν δῶρον τοῦ Θεοῦ» καὶ ὅτι ἡ πίστις ἀπαιτεῖ ἐμπιστοσύνην.

Ὁ κόσμος, καὶ ἰδιαίτερος ἡ Εὐρώπη, ἐπὶ πλέον τῆς μιᾶς φορᾶς ἔχει προβάλει Ὑμᾶς ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν διὰ τὴν μεταχείρισιν τῶν θυμάτων τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐν πολεμικαῖς συγκρούσεσι διωκομένων ἀνθρώπων. Τὰ τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος προβλήματα οὐχὶ μόνον ἐπισημαίνονται ἀλλὰ καὶ ἐπιλύονται εἰς τὰ θεολογικὰ ἔργα καὶ τὰς ἀνθρωπιστικὰς δράσεις Ὑμῶν. Εἴσθε θαρραλέος, συμπονετικὸς καὶ αὐτοθυσιαστικὸς Ἀπόστολος τῆς Ἀγάπης, ὡς ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας, τοῦ ὁποίου εἴσθε διάδοχος.

Δι' ἐμέ, τόσον ὡς Ὀρθόδοξον Χριστιανὸν ὅσον καὶ ὡς Πρόεδρον τοῦ μεγαλύτερου ἐν Βουλγαρίᾳ πολιτικοῦ κόμματος -του GERB, τὸ ὅποιον ἀνήκει εἰς τὴν χριστιανοδημοκρατικὴν οἰκογένειαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, θὰ εἶναι μεγάλη τιμὴ καὶ προνόμιον νὰ λάβω προσωπικῶς τὴν Ὑμετέραν εὐλογίαν κατὰ τὴν Θρονικὴν Ἑορτὴν ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, τῇ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ.

Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τοῦ πολέμου, προσεύχομαι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι καὶ ἰδιαίτερος οἱ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ πολιτικοὶ ἡγέται, ἐξαιρέτως

δέ οί εις τούς τόπους τῶν δεινῶν γεωγραφικῶς εὕρισκόμενοι, νά κατανοήσουν μέτόννοῦν καί τήν καρδίαν τους διά τοῦ Ὑμετέρου στόματος ἐκφρασθέντας λόγους τοῦ Θεοῦ καί συγκεκριμένως: «Ἐναπόκειται εἰς ἡμᾶς εἴτε νά αὐξήσωμεν τόν ἐν τῷ κόσμῳ ἡμῶν προκαλούμενον πόνον εἴτε νά συμβάλωμεν εἰς τήν θεραπείαν του. Ἡ ἐπιλογή εἶναι δική μας!», καί προσεθέσατε ὅτι: «Αἱ ἀνθρώπιναι συγκρούσεις ἴσως εἶναι ἀναπόφευκτοι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλ' ὁ πόλεμος καί ἡ βία δέν εἶναι!».

Ἐπιτρέψατέ μοι νά ὑποβάλω Ὑμῖν τό αἶτημα νά ὑψώσητε τάς ἀγίας Ὑμετέρας προσευχάς πρός τήν Ἁγία Τριάδα διά τήν ὑπέρβασιν τῆς ἐπί δυόμισι περίπου ἔτη σοβούσης ἐν τῇ πατρίδι μου πολιτικῆς κρίσεως, ἣτις προκαλεῖ πολλά προβλήματα εἰς ἅπαντας τούς συμπατριώτας μου. Ὅταν συναντήσω Ὑμῖν, βασιζομαι ἐπίσης εἰς τάς Ὑμετέρας συμβουλάς.

Μετά μεγάλου σεβασμοῦ ἀσπάζομαι τήν Ἁγίαν Πατριαρχικήν δεξιάν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καί διατελῶ ἀφοσιωμένος πνευματικός υἱός Αὐτῆς.

ΜΠΟΪΚΟ ΜΠΟΡΙΣΟΦ
/ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΡΡ GERB/

**Γράμμα Πρωθυπουργού τῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου
Μακεδονίας κ. Ντίμιταρ Κοβατσέβσκι
10 Ἰανουαρίου 2023**

Παναγιώτατε Δέσποτα καί ἅγιε Πάτερ τῶν Ὁρθοδόξων,

Ἡ χρονική ἀπόσταση ἀπό τά γεγονότα δίδει πάντοτε τήν εὐκαιρία στούς σπουδαστές τῆς ἱστορίας γιά ἀντικειμενικότερη ἀξιολόγησή των, ἀφοῦ ἡ προσέγγισή των γίνεται μέ ἀποφορισμένη ἀπό συναισθηματισμούς διάθεση καί ώριμότερες σκέψεις γιά τήν κατά τό δυνατόν θετικότερη ἀξιοποίησή των.

Μέ αὐτή τήν προοπτική κατανοοῦμε ὅσο περνᾶ ὁ καιρός, ἄν καί εἶναι σχετικά σύντομο τό μεσολαβήσαν διάστημα, τή σημασία τῆς ἀποκατάστασης ἐκ μέρους Σας πλήρους κοινωνίας μέ τήν οἰκουμενική Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας μας. Δέν εἶναι τυχαῖο καί ἄνευ καιρίας σημασίας ὅτι χωρίς καμμιά παρέκκλιση ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀνομάζεται, ἀναγνωρίζεται καί ὑπάρχει ἀδιαμφισβήτητα ὡς ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Τό μέγεθός Της δέν τό ἀντλεῖ καί δέν τό συντηρεῖ ἀπό τήν ἐγκόσμια δύναμή Της, ἀλλά ἀντίθετα ἀπό τήν ἀδυναμία καί τή διαρκῆ ἐξάντλησή Της χάρι τῶν ἀνά τήν Οἰκουμένη παιδιῶν Της ἀνεξαιρέτως τοπικῶν καί ἐθνοτικῶν προσδιορισμῶν.

Εὐχαριστοῦμε γιά τό ψυχικό Σας μεγαλεῖο πού εἶναι συνάρτηση τοῦ ὑπέροχου χαρακτήρα Σας μέ τήν ἐμπειρία καί τή συναίσθηση τῆς ἱστορικῆς εὐθύνης καί τοῦ χρέους. Χρέος καί εὐθύνη πού ἐνσυνείδητα μεταφέρουν ἀπό τή μία γενεά στήν ἐπόμενη οἱ Οἰκουμενικοί Πατριάρχες, οἱ διαχρονικοί Ἐκκλησιαστικοί Τιτάνες, γιά νά χρησιμοποιήσω χωρίς τήν παραμικρή διάθεση ὑπερβολῆς μία παρομοίωση ἀπό τήν ἀρχαιοελληνική μυθολογία προκειμένου νά περιγράψω τή θέση τους στό ἐκκλησιαστικό καί ἱστορικό γίγνεσθαι.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιά ἀκόμα μία φορά γιά τήν ὑπέρβαση ὅλων τῶν ἐμποδίων καί τῶν ψυχολογικῶν ἀναστολῶν ὅσον ἀφορᾶ τήν ὑπόθεση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στή Βόρεια Μακεδονία, πού ἔδωσε τήν εὐκαιρία γιά τήν ἀνάδειξη τοῦ ἠθους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πού φέρει συνάμα τήν ὀνομασία τῆς Μητέρας τῶν Ὁρθοδόξων, ἀφοῦ γνωρίζει νά φροντίζει γιά ὅλους καί γιά ὅλα, καθὼς μας ἐπανατοποθετήσατε σέ ἀρμονική σχέση μέ τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Αναμένουμε μέ ἀγωνία καί πολύ σεβασμό στή σοφή κρίση Σας

τήν ώρα πού θά ἀνακοινώσετε τήν ἀκριβή θέση καί τή θεσμική δομή τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῶν Ἀχριδῶν μέσα στό σύνολο τῶν ἐπί μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἀναγνωρίζουμε τό ἀποκλειστικό Σας δικαίωμα νά διευθετεῖτε τά σχετικά ἐκκλησιαστικά ζητήματα, καθώς σέ αὐτή τήν ἐξαιρετική θέση Σᾶς τοποθέτησε ἡ Ἐκκλησία ἤδη ἀπό τήν Τέταρτη Οἰκουμενική Σύνοδο καί τό ἐπανέλαβε καί τό παγίωσε ἡ ἱστορία χωρίς τήν παραμικρή μέχρι σήμερα ἀπόκλιση.

Μήν θεωρήσετε ὅτι Σᾶς κάνω ὑποδείξεις, ἀπλά ἐπαναλαμβάνω τά φρονήματα καί τήν πεποίθηση ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων τῆς χώρας μου ὅτι ὅποια ἄλλη προσπάθεια διευθέτησης τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων μας χωρίς τή δική σας συγκατάθεση, πρωτοβουλία καί ὀριστική ἀπόφαση δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ λύση, ἀλλά ἀπλά πρόταση καί ἐπιθυμία.

Μέ αὐτές τις πενιχρές σκέψεις πού διατύπωσα αὐθόρμητα καί γεμάτος ἀπό εὐγνωμοσύνη, διερμηνεύοντας καί τά αἰσθήματα ὅλου τοῦ λαοῦ τῆς Βόρειας Μακεδονίας, Σᾶς ἐπαναλαμβάνω τήν πρόσκληση νά ἐπισκεφθεῖτε τή χώρα μας γιά νά μᾶς κομίσετε τήν πατρική καί πατριαρχική εὐλογία Σας.

Κατακλείω τήν ἐπιστολή μου μέ τήν εὐκαιρία τῆς σημερινῆς ἐπετείου τῆς συμπλήρωσης τριανταενός χρόνων στό πηδάλιο τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας καταθέτοντας τόν σεβασμό μου πρὸς τό πρόσωπό Σας καί τίς εὐχές ὅλων μας γιά νά συνεχίσετε γιά πολλά ἔτη τήν παγκόσμια προσφορά Σας.

Μετά σεβασμοῦ,

Ντίμιταρ Κοβατσέβσκι

Πρωθυπουργός τῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου Μακεδονίας

ΜΕΡΟΣ Β' ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Ἔνα ἱστορικὸ παράδοξο¹

Μητροπολίτου Περγάμου Ἰωάννου Ζηζιούλα

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ λοιποὶ προσκεκλημένοι,

Ἐπιτρέψτε μου, πρῶτα, νὰ μεταφέρω πρὸς ὄλους σας τὴν εὐλογία, τὶς πατρικὲς εὐχὲς καὶ τὶς εὐχαριστίες τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, διότι ἡ ἀγάπη σας γιὰ τὸν πανίερο θεσμό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σὰς ἔφερε ἀπόψε στὴν αἴθουσα καὶ τὴν ἐκδήλωση αὐτή, γιὰ νὰ τιμήσετε καὶ ἐνισχύσετε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν Μητέρα Ἐκκλησία καὶ τὸ ἔργο της. Ἰδιαιτέρες εὐχὲς ἀπευθύνει ἡ Α. Θ. Παναγιότης πρὸς τὸν Ἐντιμολογιώτατο Πρόεδρο τῆς Αδελφότητος τῶν Ὀφφικιάλων κ. Ὀδυσσεά Σασαγιάννη καὶ τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου της, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν ἐμπνευστὴ καὶ εὐγενὴ χορηγὸ τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῆς Ἄρχοντα κ. Γρηγόριο Χατζηελευθεριάδη καὶ τὸν οἰκοδεσπότη της Ἄρχοντα κ. Γεράσιμο Φωκά. Ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀφοσίωση ὄλων σας ἀντλεῖ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δυνάμεις, γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὴν ἱστορικὴ ἀποστολή του. Εἶστε οἱ Κηρυναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐλαφρύνετε τὸν Σταυρὸ πού σηκώνει στοὺς ὤμους του ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ὁ ἱερὸς θεσμὸς. Σᾶς εὐγνωμονοῦμε γι' αὐτὸ καὶ ὑπολογίζουμε πάντοτε στὴν ἀγάπη σας.

Γι' αὐτὸν τὸν μακραίωνα καὶ ἱστορικὸ θεσμὸ καλοῦμαι ἀπόψε νὰ μιλήσω στὴν ἀγάπη σας –πράγμα καθόλου εὐκολο. Ὅσο χρόνο καὶ νὰ διαθέσει κάποιος, καὶ τόμους ὀλόκληρους ἂν γράφει, δὲν θὰ μπορέσει νὰ περιγράψει ἓνα θεσμὸ δεκαεπτὰ καὶ πλέον αἰώνων, ἓνα θεσμὸ μὲ πλούσιο παρελθόν, πού σφράγισε ἀνεξίτηλα τὴν ἴδια τὴν Ἱστορία τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητας καὶ πού ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἐλπίδα γιὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Δὲν τρέφω, λοιπόν, τὴν αὐταπάτη ὅτι θὰ ἐξαντλήσω τὸ θέμα πού σᾶς ἐξήγγειλα. Θὰ εἶμαι εὐτυχής, ἂν μπορέσω νὰ σᾶς μεταδώσω μόνο τὴ συγκίνησι

¹ Ὁμιλία κατὰ τὴν συνενσίαση τῶν Ὀφφικιάλων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ἀθήνα, 16 Δεκεμβρίου 2013.

πού νιώθω και ἐγώ προσωπικά, όταν ἀναλογίζομαι τὸ ὕψος τῆς τιμῆς νὰ διακονεῖ κάποιος μὲ ὅποιαδήποτε ιδιότητα ἓνα θεσμό πού ἄφησε καὶ ἀφήνει ἀνεξίτηλη τὴν σφραγίδα του στὴν Ἱστορία τῆς ἀνθρωπότη-
τας, ἓνα θεσμό πού ἀκόμη κι ἂν δὲν τὸν εἶχαμε δοσμένο ἀπὸ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα στὸ Γένος μας, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν ἐφεύρουμε.

Τί εἶναι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο; Τὸ ὀνομάζουμε θεσμό, ἀλλὰ εἶναι κάτι περισσότερο· εἶναι ἓνα ἱστορικὸ παράδοξο, ἓνα μυστήριό τῆς Ἱστορίας. Πολὺ συχνὰ σκέπτομαι ὅτι τίποτε δὲν ἐκφράζει τόσο εὐγλωττα τὸ παράδοξο αὐτό, ὅσο τὰ λόγια μὲ τὰ ὅποια περιγράφει ὁ Παῦλος στὴν Β' ἐπιστολὴ του πρὸς Κορινθίους τῆ φύση τοῦ χαρα-
κτῆρα τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων: «ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στε-
νοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀλη-
θείας, ἐν δυνάμει Θεοῦ, διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξι-
ῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, ὡς ἀγνοοῦμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατού-
μενοι, ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ πλου-
τιζόντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες» (Β' Κορ. 6, 4-10).

Πράγματι, κανένας ἱστορικὸς θεσμὸς δὲν συνδύασε τὶς παράδοξες αὐτὲς ἀντιθέσεις στὴ ζωὴ του ὅσο τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Σὰς καλῶ νὰ ἀνατρεξοῦμε στὴν ἱστορία του καὶ ἐκεῖ θὰ δοῦμε μὲ τὴ φαντασία μας:

Ἐναν Πατριάρχη νὰ εἰσέρχεται μὲ τὸν αὐτοκράτορα στὴν Ἁγία Σοφία γιὰ τὴ Θεία Λειτουργία πού θὰ τελεστεῖ μὲ τέτοια δόξα καὶ λαμπρότητα ὥστε νὰ κάνει τὸν δέκατο αἰῶνα τοὺς εἰδωλολάτρεις ἀκόμη Ῥώσσοις νὰ ἀσπαστοῦν τὴν Ὁρθοδοξία, γιὰ τὴν δὲν μποροῦσαν νὰ διακρίνουν ἂν βρῖσκονταν στὴν γῆ ἢ στὸν οὐρανὸ παρακολουθῶντας τὸ μεγαλειῶδες αὐτὸ γεγονός.

Ἀλλὰ καὶ ἓναν Πατριάρχη Νήφωνα Β' (+1505) νὰ χτυπάει τὴν πόρτα τῆς Μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, γιὰ νὰ ζήσει καὶ νὰ ἀγιάσει ὡς μοναχός.

Θὰ δοῦμε ἓνα Πατριαρχεῖο νὰ λεηλατεῖται ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους τὸ 1204 καὶ νὰ ἀντιτέκεται στὶς πιέσεις γιὰ ὑποταγὴ στὸν Πάπα, κατὰ τὴν διάρκειά τῆς μεταφορᾶς τῆς ἔδρας τῆς Αὐτοκρατορίας στὴ Νίκαια.

Ἐνα Πατριαρχεῖο πού τὸ 1453 ὑποχρεώνεται νὰ χάσει μαζί μὲ τὴν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ὅλη τὴ δόξα του, νὰ δεῖ τὸ ναὸ τῆς Ἁγίας

Σοφίας να μετατρέπεται σε μουσουλμανικό τέμενος και να μεταφέρεται ή έδρα του στη Μονή του Παντοκράτορος –και, παρά ταύτα, να αναλαμβάνει την ήγεσία όλης της Ορθοδοξίας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, να εκδίδει Συνοδικές και Πατριαρχικές Πράξεις που κανονίζουν τη ζωή όλων των Ορθοδόξων στην αυτοκρατορία αυτή (πρβλ. πρόσφατη λαμπρή επιστημονική έκδοση των παλαιότερων από αυτές από τον καθηγητή και Άρχοντα κ. Δημήτριο Αποστολόπουλο και την κ. Παϊζη-Αποστολοπούλου): να είναι υπεύθυνο έναντι της Ύψηλης Πύλης για όλους τους χριστιανούς της αυτοκρατορίας: να πρέπει να προστατέψει τη ζωή εκατομμυρίων χριστιανών αφορίζοντας δημόσια τους επαναστάτες (και αίροντας κρυφά τον αφορισμό την νύχτα στον Πατριαρχικό ναό): να βλέπει τον Πατριάρχη του (Γρηγόριο Ε') κρεμασμένο στην είσοδο των Πατριαρχείων: και, παρά ταύτα, να συνεχίζει τη ζωή και τη δράση με την τόλμη του Διονυσίου του Ε' να κλείνει τους ναούς σε όλη την επικράτεια του κλίματός του κηρύσσοντας την Εκκλησία σε διωγμό και να εξαναγκάζει την Ύψηλη Πύλη να υποχωρήσει και να σεβαστεί τα προνόμια του Πατριαρχείου.

Ένα Πατριαρχείο, το οποίο υφίσταται τις συνέπειες του βαλκανικού εθνικισμού τον δέκατο ένατο αιώνα και με πρώτη διδάξασα –αλλοίμονο- την Ελλάδα να αναγκάζεται να απογυμνωθεί των περισσότερων περιοχών του παραχωρώντας Αυτοκεφαλία στις εθνικές Εκκλησίες των Βαλκανίων μέχρις ότου τον εικοστό αιώνα χάνει και τις επαρχίες του στην Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Καππαδοκία με την ανταλλαγή των πληθυσμών, για να περιοριστεί στην Κωνσταντινούπολη και τις γύρω Μητροπόλεις του.

Όλα έδειχναν το τέλος του και μόλις και μετά βίας αποφεύχθηκε στη συνθήκη της Λωζάννης (1923) ή μεταφορά και της έδρας του. Και όμως, έρχεται ή στιγμή που οι νέες ιστορικές περιπέτειες της Ελλάδος με τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο οδηγούν σε κύματα μεταναστεύσεων από την Ελλάδα προς την Ευρώπη, την Αμερική, την Αυστραλία και σε όλη σχεδόν την οικουμένη, και το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποκτά πολυάριθμο ποίμνιο σε όλη τη Διασπορά, σε αντικατάσταση όσων έχασε.

«Ως αποθνήσκοντες και ιδού ζώμεν»!

Επί πλέον δέ, και

«ώς πτωχοί πολλούς δέ πλουτίζοντες»!

Πῶς;

Τί να πρωτομνημονεύσει κανείς, όμως;

Τὸν ἐκχριστιανισμό τῶν Σλαύων μὲ τὴν ἐπὶ Πατριάρχου Φωτίου τοῦ Μεγάλου ἀποστολὴ τῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου στὴ Μοραβία καὶ στὴ συνέχεια τῶν ῥωσικῶν φύλων; Ἐναν ἐκχριστιανισμό πού ἦταν ταυτόχρονα καὶ ἐκπολιτισμός, ἀφοῦ ἔδινε στοὺς λαοὺς αὐτοὺς ἀκόμη καὶ τὸ ἀλφάβητό τους, τοὺς ἔμαθε νὰ προσεύχονται, νὰ λειτουργοῦν, νὰ ἀσκητεύουν, νὰ ἀγιογραφοῦν κ. ἄ. Πόση ἀγνωμοσύνη χρειάζεται, γιὰ νὰ στρέφονται οἱ λαοὶ αὐτοὶ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέτες τους κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου! Ἀλλά, «οὐκ οἶδασι τί ποιοῦσιν».

Τὴ λεγόμενη βυζαντινὴ τέχνη πού ἐκπορεύτηκε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, γιὰ νὰ κατακλύσει μὲ μνημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ζωγραφικῆς ἀπαράμιλλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας τὸν Ἄθω, τὸν Μυστρά, τὴν Θεσσαλονίκη, τὴν Ἡπειρο, τὴν Ἀχρίδα, τὴν Πάτμο καὶ ὅλη τὴν χριστιανικὴ Ἀνατολή.

Τὴν τεράστια θεολογικὴ καὶ φιλολογικὴ παραγωγὴ πού φθάνει μέχρι καὶ τὴ συντήρηση καὶ ἀντιγραφή χειρογράφων τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ συγγραφέων. Καὶ τόσα ἄλλα.

Ὅλα αὐτὰ σὲ ἐποχὲς δόξας ἀλλὰ καὶ ταπεινώσεων, ἐλευθερίας ἀλλὰ καὶ ὑποδουλώσεων, μεγαλείου ἀλλὰ καὶ διωγμῶν. Ἰδιαιτέρως γιὰ τὸ ἑλληνικὸ γένος μας δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ λεχθεῖ ὅτι στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὀφείλει τὴν ἐπιβίωσή του στὴ διάρκεια τῆς Ὄθωμανικῆς κυριαρχίας, ἀλλὰ καὶ μετέπειτα, μὲ τοὺς Μητροπολίτες του νὰ ἀνεγείρουν καὶ νὰ λειτουργοῦν στίς ἐπαρχίες του σχολεῖα ὑψίστης ποιότητος παιδείας, νὰ ἐπιλύουν τίς διαφορὰς καὶ τίς διενέξεις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, νὰ ἐνισχύουν τὸ ἐθνικὸ φρόνημα -χάρη στὸ ὅποιο τελικὰ ἔφθασε τὸ Γένος μας στὴν ἀπελευθέρωσή του-, νὰ ἡγοῦνται τῶν Μακεδονικῶν Ἀγώνων μὲ μορφές, ὅπως ὁ Γερμανὸς Καραβαγγέλης κ. ἄ.

Ἄς μὴ λησμονοῦνται αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ἐπιγόνους.

Ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ λαοὶ πού μᾶς πολέμησαν ὡς ἔθνος τὸν δέκατο ἔνατο καὶ τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα, πέρα ἀπὸ τὴν προστασία πού τοὺς προσέφερε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο κατὰ τὴν Τουρκοκρατία, τοῦ ὀφείλουν τὴ διατήρηση τῆς ἐθνικῆς ἰδιαιτερότητάς τους μὲ κλασικὸ παράδειγμα τὴ Βουλγαρία, τὴν ὁποία τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπέφυγε νὰ ἐξελληνίσει, ἂν καὶ εἶχε αὐτὴ τὴ δυνατότητα, πρᾶγμα γιὰ τὸ ὅποιο τὸ μέμφεται καὶ ἐπικρίνει δριμύτατα ὁ ἱστορικός μας Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος. Ἐντούτοις, αὐτὸ ἀκριβῶς μαρτυρεῖ κατὰ ἐξόχως σημαντικὸ: ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἂν καὶ πάντοτε ἑλληνικὸ, δὲν ἐνέδωσε ποτὲ στὸν πειρασμὸ τοῦ ἐθνικισμοῦ. Ὑπῆρξε πάντοτε καὶ παραμένει ὑπερεθνικὸ, δηλαδὴ ὄντως οἰκουμενικὸ.

Και αὐτὸ μᾶς φέρνει στὸ σήμερον. Πῶς μπορεῖνὰ ἐπιβιώσει καὶ νὰ δράσει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὑπὸ τὶς παροῦσες ἱστορικὲς συνθήκες;

Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ μέσα στὴν ἀπαισιοδοξία καὶ τὴν ὀλιγοπιστία τους, παραβλέποντας τὶς ἀντιθέσεις καὶ παραδοξότητες τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ θεσμοῦ, στὶς ὁποῖες ἀναφέρθηκα, καλῆ τῆ πίστει ἔχουν ἐκφράσει τὴ γνώμη ὅτι καλὸ θὰ ἦταν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ μεταφερθεῖ κάπου στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ ἔχει ἐλευθερία δράσεως καὶ πλήρη ἄνεση κινήσεων. Ἐνας μεγάλος σύγχρονός μας Ἕλληνας πολιτικὸς ἡγέτης, ἀποθανὼν πλέον, μὲ εἶχε καλέσει, γιὰ νὰ μεταφέρω στὸν Πατριάρχη τὴν πρόταση μεταφορᾶς τοῦ Πατριαρχείου στὴν Πάτμο, ὥστε νὰ ἀποφευχθοῦν στὸ μέλλον καὶ τυχόν προβλήματα στὴ Δυτικὴ Θράκη, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ κινεῖται τὸ Πατριαρχεῖο χωρὶς περιορισμούς. Πῆρα τὴν πρωτοβουλία καὶ τοῦ ἀπήντησα ὅτι, κατὰ τὴ γνώμη μου, τὸ Πατριαρχεῖο δὲν θὰ ἐδέχετο τὴν πρόταση, πράγμα τὸ ὁποῖο ἔγινε μὲ ἔμφαση, ὅταν τὴ μετέφερα στὴν τότε ἡγεσία τοῦ Φαναρίου.

Ὁ κυριότερος λόγος ποὺ ἐπιβάλλει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ παραμείνει ἐκεῖ ποὺ εἶναι, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀνάγκη νὰ διατηρήσει τὸν ὑπερεθνικὸ του χαρακτήρα. Τὸ Πατριαρχεῖο εἶναι ἑλληνικὸ, ἀφοῦ βρίσκεται σὲ χέρια Ῥωμίων –καὶ αὐτὸ εἶναι ἀνεκτίμητος θησαυρὸς καὶ εὐλογία τοῦ Θεοῦ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες (τὸ ἐκτιμοῦμε, ἄραγε, ὅσο πρέπει). Ἀλλὰ ἡ φύση τῆς διακονίας του καὶ ὁ προορισμὸς του εἶναι νὰ διακονεῖ ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητας, φυλῆς καὶ γλώσσας, καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ συνδεθεῖ μὲ χώρους καὶ περιβάλλοντα στενὰ ἐθνικά. Ἡ θεία Πρόνοια τὸ ἔταξε ἐκεῖ ποὺ εἶναι, γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ κανεὶς νὰ διαβάλλει καὶ νὰ ἀμφισβητεῖ τὸν ὑπερεθνικὸ του χαρακτήρα, βάσει τοῦ ὁποῖου καὶ καλεῖται νὰ διαδραματίσει ἀποφασιστικὸ ρόλο στὶς ἡμέρες μας.

Οἱ σημερινὲς ἱστορικὲς συγκυρίες ὀδηγοῦν ῥαγδαῖα σὲ μία τάση συνενώσεων τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν, πράγμα ποὺ θὰ ἐπηρεάσει ἀναπόφευκτα καὶ τὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Μόνο κοντόφθαλμοι καὶ δέσμιοι φανατικῶν ἀκροτήτων ἀρνοῦνται νὰ κοιτάξουν κατὰματα αὐτὴ τὴν πορεία τῆς Ἱστορίας. Καὶ δὲν ἀναφέρομαι μόνο στὶς μεγάλες πολιτικὲς ἐνώσεις, ὅπως ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση, ποὺ καταργεῖ κάθε ἐμπόδιο στὴν ἐλεύθερη διακίνηση προσώπων καὶ κεφαλαίων –μία κατάσταση ποὺ ὀδηγεῖ ἀναπόφευκτα στὴ δημογραφικὴ ἀλλοίωση τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, στὴν αὔξηση τῶν μικτῶν γάμων, στὴν ἐσωτερικὴ μετανάστευση κ.τ.ῶ. Ἀναφέρομαι καί, κυρίως, στὴν

πρόοδο και επέκταση της τεχνολογίας, ή όποια καθιστᾶ στην οὐσία ὅλη τὴν οἰκουμένη μία «γειτονιά» μὲ ὅσες συνέπειες ἔχει αὐτὸ γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς διαδόσεως τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων κ.ο.κ. Σήμερα ἡ Ὁρθοδοξία καλεῖται νὰ διαδραματίσει ῥόλο παγκοσμίου βεληνεκοῦς, νὰ δείξει ὅτι διαθέτει ἀπάντηση στὰ ὑπαρξιακὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, νὰ δώσει δηλαδή τὴ μαρτυρία τῆς στοῦ ἐπίπεδο τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀξιῶν. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, γιὰ νὰ ἐπιβιώσει σήμερα, πρέπει νὰ ἀποδείξει ὅτι δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνας θρησκευτικὸς -μὲ τὴ στενὴ ἔννοια- θεσμός, ἀλλὰ φορέας ἰδεῶν καὶ ἀξιῶν ἱκανῶν νὰ διαμορφώνουν ἢ, ἔστω, νὰ ἐπηρεάζουν τὸν σύγχρονο πολιτισμὸ, ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε κατὰ τὸ παρελθόν.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὴ σημερινὴ ἡγεσία του φαίνεται ὅτι ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀποστολὴ του αὐτὴ καὶ στοῦ σημείου αὐτὸ καλούμεθα ὅλοι νὰ τὸ συμπαρασταθοῦμε καὶ τὸ ἐνισχύσουμε.

Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρω μερικοὺς ἀπὸ τοὺς τομεῖς, στοὺς ὁποίους ἐπικεντρώνει σήμερα, παρὰ τὶς πενιχρὲς δυνάμεις του, τὴν προσπάθεια τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Α) **Ἡ διορθόδοξη ἐνότητα.** Δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ κόσμος νὰ διψᾷ γιὰ ἐνότητα καὶ καταλλαγὴ καὶ ἡ Ὁρθοδοξία νὰ εἶναι διασπασμένη σὲ ἐπιμέρους αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες πού ἀντιμάχονται πολλές φορές ἢ μία τὴν ἄλλη, ποιά θὰ προβάλλει καὶ θὰ ἐπιβάλλει τὰ στενὰ ἐθνικά της συμφέροντα σὲ βάρος τῆς ἐνότητας τῆς Ὁρθοδοξίας. Καθημερινὰ ἀκοῦμε θλιβερὲς περιπτώσεις συγκρούσεων μεταξὺ αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, γιὰ τὸ λόγο αὐτό, προωθεῖ τὴ σύγκληση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἢ ὅποια προετοιμάζεται ἤδη ἐπὶ πολλὰ χρόνια· πρόκειται δὲ σύντομα ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης νὰ συγκαλέσει στοῦ Φανάρι Σύναξη τῶν προκαθημένων τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό.

Β) **Ἡ ἐνότητα τῶν χριστιανῶν.** Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀντιλαμβάνεται ὅτι στὴ σύγχρονη πραγματικότητα, πού σᾶς περιέγραψα πρὸ ὀλίγου, οἱ χριστιανοὶ θὰ κληθοῦν νὰ συνυπάρξουν μὲ τὴ μορφή εἴτε μικτῶν γάμων, εἴτε κοινῶν πολιτισμικῶν βιωμάτων καί, κατὰ συνέπεια, πρέπει νὰ λύσουν τὶς δογματικὲς διαφορὲς τοὺς εἰρηνικά, μὲ τὴ μόνη μέθοδο πού ὑπάρχει: τὸν διάλογο. Γι' αὐτό, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο πρωτοστατεῖ στὴ συμμετοχὴ ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στοὺς θεολογικοὺς διαλόγους πού διεξάγονται μεταξὺ τῶν διηρημένων χριστιανῶν. Οἱ διάλογοι αὐτοὶ δὲν συνεπάγονται καθόλου ἀπομάκρυνση

ἀπὸ τὰ θεσπισμένα δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ, ἀντίθετα, ἀποβλέπουν στὴ διασάφηση καὶ προβολὴ τους, πρᾶγμα ποῦ ἔχει συντελέσει στὸ νὰ γίνῃ ἤδη εὐρύτατα γνωστὴ καὶ σεβαστὴ ἡ Ὁρθοδοξία στοὺς ἑτερόδοξους. Σήμερα, μάλιστα, ποῦ σὲ περιοχές, ὅπως ἡ Μέση Ἀνατολή, οἱ χριστιανοὶ διώκονται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς δογματικὲς ταυτότητές τους, ἡ μοῖρα τῶν Χριστιανῶν εἶναι πλέον κοινὴ στὸ σύγχρονο κόσμο μας.

Γ) **Ὁ διαθρησκευτικὸς διάλογος.** Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἔχει ἤδη καθιερώσει διαλόγους μεταξὺ Χριστιανῶν, Ἑβραίων καὶ Μουσουλμάνων μὲ σκοπὸ ὄχι τόσο νὰ λυθοῦν οἱ θεολογικὲς διαφορὲς μεταξὺ τῶν θρησκειῶν αὐτῶν, ὅσο νὰ ἀποφευχθοῦν συγκρούσεις μεταξὺ τους, πρᾶγμα ποῦ, ὅπως βλέπουμε καθημερινά, ἀποτελεῖ ἀπειλὴ γιὰ τὴν εἰρήνη τῆς ἀνθρωπότητος. «Κάθε πόλεμος στὸ ὄνομα τῆς θρησκείας ἀποτελεῖ πόλεμο κατὰ τῆς θρησκείας», διακήρυξε σὲ σχετικὸ συνέδριο πρὸ ἐτῶν ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος –καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ κίνητρο ὅλων τῶν διαθρησκευτικῶν διαλόγων ποῦ ἀναλαμβάνει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Δ) Τὰ φλέγοντα ὑπαρξιακὰ προβλήματα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ παρὰ τὶς πενιχρὲς δυνάμεις του, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐπέδειξε εὐαισθησία, ἡ ὁποία ἐντυπωσίασε τὴν παγκόσμια κοινωρία, σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον φλέγοντα προβλήματα τῶν ἡμερῶν μας: **τὴν οἰκολογικὴ κρίση.** Πολὺ πρὶν ἀκόμη «ξυπνήσουν» οἱ κυβερνήσεις καὶ οἱ ἄλλες χριστιανικὲς ὁμολογίες, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἤδη ἐπὶ Πατριάρχου Δημητρίου (1989) μὲ Πατριαρχικὸ Μήνυμα ἐπέστησε τὴν προσοχὴ τῆς παγκόσμιας κοινότητος στὸ θέμα αὐτὸ καὶ μὲ σειρά ἐνεργειῶν (διεθνῶν συμποσίων ἐπιστημονῶν καὶ θρησκευτικῶν ἡγετῶν καὶ ἄλλων συνεδριῶν, πατριαρχικῶν ἐγκυκλίων κ.λ.π.), τὶς ὁποῖες συνέχισε ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ἔφθασε σήμερα νὰ θεωρεῖται παγκοσμίως πρωτοπόρο στὸ θέμα τῆς οἰκολογίας· ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης νὰ ἐπονομάζεται ἀπὸ τὰ διεθνῆ μέσα ἐνημερώσεως «ὁ πράσινος Πατριάρχης».

Πῶς μία τόσο ἀρχαία Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ τόσο σύγχρονη; Πῶς ἕνας τόσο ἀδύνατος ἐξωτερικὰ θεσμὸς χωρὶς καμμία οὐσιαστικὰ κρατικὴ ὑποστήριξη, μέσα σὲ περιβάλλον ἀλλόθρησκο καὶ μὲ ἐλάχιστα στελέχη μπορεῖ νὰ ἀνοίγεται τόσο πλατιά στὸν σύγχρονο κόσμος; Εἶπαμε: τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο εἶναι ἕνα ἱστορικὸ παράδοξο. Καὶ αὐτὸ μαρτυρεῖ ἡ ὅλη πορεία του διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Δὲν εἶναι, βέβαια, πάντοτε ἀπαλλαγμένο ἀπὸ λάθη καὶ ἀτέλειες στοὺς χειρισμούς του. Θὰ μπορούσε νὰ

λειτουργεί πιό οργανωμένα και μεθοδικά. Ωστόσο, παρὰ τις αδυναμίες του, δὲν παύει νὰ ἀποτελεῖ ἕνα φάρο στὴ σκοτεινὴ μας ἐποχὴ.

Ποιό εἶναι, ὅμως, τὸ μέλλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου; Γιὰ ὅσους ἀγνοοῦν τὴν ἱστορία του καὶ παραβλέπουν τὴν παραδοξότητα τῆς φύσεώς του, τὸ μέλλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου δὲν φαίνεται νὰ εἶναι εὐοίωνο. Τὰ στελέχη του ἐλαττώνονται ἀριθμητικά, ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες μὲ κοσμικὴ ὑποστήριξη μεθοδεύουν τὴν ὑποκατάστασή του στὴν ἡγεσία τῆς Ὁρθοδοξίας πού τοῦ ἔχουν δώσει οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πολλές φορές ἡ τύχη του -ὅπως ἀπέδειξαν τὰ γεγονότα τοῦ 1922, τῆς περιόδου 1950-65 καὶ ἄλλες περιπτώσεις- ἐξαρτᾶται καὶ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τοὺς πολιτικούς χειρισμοὺς αὐτῆς τῆς χώρας, τῆς Ἑλλάδος. Παραμένει, συνεπῶς, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἕνας ἀνθρώπινα εὐάλωτος θεσμός. Ἕνας θεσμός πού, ὅπως σὲ ὅλη τὴ μακραίωνη διαδρομὴ του, κρέμεται κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά, ἂν δὲν ἦταν ἔτσι, ἂν δηλαδὴ τὸ μέλλον του ἦταν ἀνθρώπινα ἐξασφαλισμένο -ἀλλὰ καὶ ποιοῦ, ἄραγε, τὸ μέλλον εἶναι ἀνθρώπινα ἐξασφαλισμένο;- τότε τὸ Πατριαρχεῖο μας δὲν θὰ ἦταν συνεπὲς οὔτε μὲ τὴν πίστη του οὔτε μὲ τὴν ἱστορία του. Διότι ἡ πίστη μας, πού ἐπιβεβαιώνει, ὅπως εἶπαμε, ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ Πατριαρχείου μας, δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ αὐτὸ πού εἶπε ὁ Κύριος στὸν Ἀπόστολο Παῦλο, ὅταν τοῦ ζήτησε νὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸν «σκόλοπα τῆ σαρκί» του: «ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β' Κορ. 12, 9).

Ἄν ἕνας θεσμός ἐπιβιώνει ἱστορικὰ μόνον ὅταν ἀκούει τοὺς κραδασμοὺς τῆς Ἱστορίας καὶ ἀνταποκρίνεται στὶς ὑπαρξιακὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου κάθε ἐποχῆς, τότε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἔχει καὶ σήμερα καὶ αὐριο νὰ ἐπιτελέσει οὐσιαστικὴ ἀποστολή. Ὅπως ἤδη εἶπα, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ θεσμός αὐτός, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἐφευρεθεῖ. Χωρὶς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἡ Ὁρθοδοξία θὰ περιπέσει στὴ δίνη τῶν ἐθνικισμῶν, στὴν καυχρησιολογία τοῦ παρελθόντος, στὴν ἐσωστρέφεια τῆς αὐτάρκειας, στὴν περιφρόνηση τοῦ σύγχρονου κόσμου. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπέδειξε ὅτι μπορεῖ νὰ μετουσιώνει τὸ παρελθὸν σὲ παρόν, τὸ παρόν σὲ μέλλον, τὸ χθὲς καὶ τὸ σήμερον σὲ αὐριο. Καὶ τοῦτο, γιατί πέρα ἀπὸ τὴ θεσμικὴ του ιδιότητα εἶναι φορέας μιᾶς ἀνοικτῆς νοοτροπίας, μιᾶς καθολικότητας καὶ μιᾶς εὐαισθησίας γιὰ τὸν ἄνθρωπο κάθε ἐποχῆς. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἀνθρώπον ἐγγύηση τοῦ μέλλοντός του.

Γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴ μεγάλη του αὐτὴ ἀποστολή καὶ στὴν ἐποχὴ μας, χρειάζεται τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ὑποστήριξη ὅλων μας. Τὸ

Πατριαρχεῖό μας δὲν εἶναι μόνον ὁ Πατριάρχης, οἱ μητροπολίτες του καὶ οἱ διοικητικές του ὑπηρεσίες. Εἶναι ὅλο τὸ ποίμνιό του, ὅπου γῆς, ιδιαίτερα ὅσοι τὸ βλέπουν ὡς μάνα τοῦ Γένους μας καὶ θέλουν νὰ εἶναι πάντα ὄρθιο καὶ τιμημένο. Αὐτοὶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν οἱ Ἄρχοντες τοῦ Πατριαρχείου μας πού, ὅπως δηλώνει καὶ ὁ τίτλος τους, ὑπάρχουν γιὰ νὰ συντηροῦν καὶ νὰ διαιωνίζουν τὴν ἀρχοντιά του· μιὰ ἀρχοντιά πού, ὅπως κάθε ἀρχοντιά, δὲν βρίσκεται στὸν πλοῦτο, ἀλλὰ στὸ πνεῦμα πὸ ξέρι νὰ ἀκτινοβολεῖ τόσο σὲ μέρες δόξας ὅσο καὶ σὲ στιγμὲς πενίας. Σὲ σᾶς πὸν τὸ Πατριαρχεῖό μας ἀνέδειξε σὲ Ἄρχοντες του, σὲ σᾶς ἀναθέτει τὴ μέριμνα γιὰ τὴ διατήρηση τῆς δικῆς του ἀρχοντιᾶς. Μεγάλῃ ἢ τιμῇ, πὸ μεγάλη ἢ εὐθύνη. Ἀλλὰ τίποτε, μὰ τίποτε, σᾶς διαβεβαιῶνῶ, ἐκλεκτοὶ προσκεκλημένοι, δὲν εἶναι πὸ τιμητικὸ ἀπὸ τὸ νὰ διακονεῖ κανεὶς τὴ δόξα τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου μας.

Ἔχετε ὅλοι σας τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐχὴ τοῦ Πατριάρχου μας.

Σᾶς εὐχαριστῶ.

**Οί έπιπτώσεις του έθνοφυλετισμού στο έργο διαδόσεως τής
Όρθόδοξης μαρτυρίας εΐς πάντα τά έθνη.**

Ή περίπτωση τής Κορέας

Μητροπολίτου Κορέας και Έξάρχου Ίαπωνίας Άμβροσίου¹

Στις 24 Ίανουαρίου 2022 έλαβα τήν λίαν τιμητική πρόσκληση νά συμμετάσχω ώς όκεντρικός όμιλητής στο παρόν 2^ο Συνέδριο τής Διεθνούς Ένώσεως Όρθόδοξων Θεολόγων (International Orthodox Theological Association-ΙΟΤΑ), με θέμα τήν Όρθόδοξη Ίεραποστολή, γιά τήν όποία πρόσκληση εΐμαι λίαν εύγνώμων στους διοργανωτές του Συνεδρίου και στον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος και Άλμυρου πατέρα Ίγνάτιο γιά τήν εύγενική πρόσκληση και τήν γενναιόδωρη φιλοξενία τους.

Άρχισα με περίσκεψη και δέος νά προετοιμάζω τó θέμα τής όμιλίας μου, αναλογιζόμενος άφενός τó βάρος τής εύθύνης τής ειδικής αυτής άποστολής, και άφετέρου τó γεγονός ότι ό κεντρικός όμιλητής τó 2019 στο Ίάσιο τής Ρουμανίας ήταν ό διεθνώς γνωστός Όρθόδοξος θεολόγος, άείμνηστος πλέον Μητροπολίτης Διοκλείας κυρός Κάλλιστος (Ware). Εΐθε νά έχουμε τις προσευχές του και άς εΐναι αιώνια αυτου ή μνήμη!

Άκριβώς ένα μήνα αργότερα άφóτου έλαβα τήν πρόσκληση νά μιλήσω, ώστόσο, τά πράγματα άλλαξαν ριζικά ως προς τήν «Όρθόδοξη άποστολή και τή μαρτυρία στον κόσμο». Όπως όλοι γνωρίζουμε, στις 24 Φεβρουαρίου 2022, ό επάρατος πόλεμος στην Ουκράνια κλιμακώθηκε επικίνδυνα. Άμέσως κατάλαβα ότι έπρεπε νά αλλάξω τó θέμα τής όμιλίας μου, γιατί δέν εΐναι δυνατόν μία σύναξη Όρθοδόξων θεολόγων νά συζητάμε άπλώς γιά «θεωρίες» τήν στιγμή πού ή ανά τον κόσμο Όρθοδοξία κρίνεται άπό τήν παγκόσμια κοινή γνώμη έξ αιτίας συγκεκριμένων γεγονότων, βασισμένων στις βόμβες και στον αριθμό τών νεκρών ή τραυματισμένων ανθρωπίνων σωμάτων· τήν στιγμή πού ή παγκόσμια Όρθοδοξία δοκιμάζεται και έσωτερικά άπό τήν συγκλονιστική και καταδικαστική πραγματικότητα μιās Όρθόδοξης χώρας πού εισβάλλει και επιτίθεται σε μία άλλη αδελφή Όρθόδοξη χώρα. Με τι πρόσωπο νά μιλήσουμε σήμερα γιά «Όρθόδοξη μαρτυρία στα έθνη» μέσα στην τρέχουσα ίστορική πραγματικότητα;

Έπιπλέον, εΐναι άνείπωτη τραγωδία όχι μόνο γιά τήν ή παράλογη

¹ Ή παρούσα μελέτη, έξεφωνήθη υπό μορφήν εισηγήσεως κατά τó εν Βόλω συνέδριο του ΙΟΤΑ τήν 11^η Ίανουαρίου 2023.

πολεμική σύρραξη είναι, δυστυχώς, ή σημερινή «μαρτυρία» της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον κόσμο, αλλά και γιατί ο άνιερως αυτός πόλεμος δέν καταδικάστηκε ἀπερίφραστα ἀκόμη ἀπό σύσωμη τήν παγκόσμια Ορθόδοξη κοινότητα! Δέν τολμοῦμε κἄν νά ποῦμε, «καλά, αὐτός εἶναι ἕνας πόλεμος πού γίνεται ἀπό τοὺς πολιτικούς, οἱ Ἐκκλησίες μας, ὁμως, εἶναι ἔναντίον του», ἐπειδὴ τόσοι λίγοι ἀπό τοὺς ἡγέτες τῆς Ἐκκλησίας μας ἔχουν πραγματικά κρατήσει δημόσια ἀντιπολεμική στάση. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, ἐπιθυμῶ νά συγχαρῶ τὴν ΙΟΤΑ γιὰ τὴ δημοσίευση ξεκάθαρης καὶ ἀμεσης ἀντιπολεμικῆς δήλωσης στὸν ἰστότόπό σας.

Δεδομένου ὅτι τὸ παρὸν Διεθνὲς Συνέδριο Ορθόδοξων θεολόγων, ἐστιάζει τὴν προσοχή του στὸ θέμα τῆς Ορθόδοξης μαρτυρίας στὰ ἔθνη, ἐν μέσω τοῦ ὑφισταμένου πολέμου, ἡ κεντρικὴ ὁμιλία τοῦ Συνεδρίου θὰ πρέπει νά μελετήσει τὴν αἴρεση, πού βρίσκεται στὴ ρίζα τοῦ πολέμου: τὴ μεγάλη αἴρεση τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ², γιατί ὁ ἔθνοφυλετισμὸς εἶναι: «Ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ορθόδοξης Ἐκκλησίας», καθὼς σημειώνει χαρακτηριστικὰ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περγάμου³. Θὰ πρέπει νά τονίσουμε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μὲ κάθε ἔμφαση, ὅτι ὅποιος ἐργάζεται, δῆθεν, γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ παράλληλα ὑπηρετεῖ τὸν ἔθνοφυλετισμὸ, προδίδει στὴν πράξη τὴν ἴδια τὴν φύση τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ ἔχουν ἤδη γραφεῖ πολλά γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ ἐντὸς τῆς Ορθοδοξίας, καὶ ἐπειδὴ εἶμαι βέβαιος ὅτι τὰ μέλη τῆς ΙΟΤΑ εἶναι καλὰ ἐνημερωμένα γιὰ τὸν ἔθνοφυλετισμὸ ὡς αἴρεση ἐντὸς τῆς Παράδοξής μας, θὰ ἀναλύσω, μὲ πιὸ προσωπικὸ τρόπο, πρῶτον, τὶς ἐπιπτώσεις τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ στὶς προσπάθειές μας νὰ διαδώσουμε τὴν Ορθόδοξη μαρτυρία στὰ ἔθνη. Ἡ ἀνάλυσή μου βασίζεται στὶς ἐμπειρίες μου γιὰ ἀρκετὲς δεκαετίες στὴν Ἄπω Ἀνατολή, εἰδικὰ στὴν Κορέα, ὅπου

2 Βλ. Παντελεῆμονος Ροδοπούλου (Μητροπολίτου Τυρολόης καὶ Σερεντίου), «Ἡ γεωγραφικὴ δικαιοδοσία κατὰ τὸ ὀρθόδοξον κανονικὸν δίκαιον – Τὸ φαινόμενον τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ κατὰ τοὺς πρόσφατους χρόνους», Μελέται Β', *Νομοκανονικά - Ἱστορικοκανονικά καὶ ἄλλα*, Θεσσαλονίκη: Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Ἀνάλεκτα Βλατάδων 66, 2008, 72: «Ὁ ἔθνοφυλετισμὸς εἶναι φαινόμενον τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} καὶ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, προϊόν, ὡς γνωστόν, τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Εἶναι ἡ νέα πολιτικὴ θεωρία, βάσει τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθησαν τὰ ἔθνη καὶ κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται δυστυχῶς καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὰ Βαλκάνια μὲ τὰς γνωστὰς ὀλεθροῦς συνεπειὰς εἰς τὴν ζωὴν τῶν λαῶν τῆς περιοχῆς καὶ εἰς τὴν εἰρήνην».

3 Ἰωάννου Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Περγάμου, *Κόσμον Λύτρον: Τὰ Ἀγαθονίκεα*, ἔκδ. Εὐεργέτις, Μέγαρον 2014, 184.

ύπηρετώ από τὸ 1998. Καὶ δεύτερον, θὰ καταθέσω ὀρισμένες ταπεινὲς σκέψεις γιὰ τὴν ὑπέρβαση τοῦ προβλήματος τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ, οὕτως, ὥστε νὰ γίνεῖ ὅσο εἶναι τοῦτο δυνατὸν πιὸ ἀπρόσκοπτα ἢ περαιτέρω διάδοση τῆς αὐθεντικῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

Ἀκολουθῶ αὐτὴ τὴν πιὸ προσωπικὴ καὶ λιγότερο «ἀκαδημαϊκὴ» προσέγγιση γιατί, ὅταν συζητῶ τὸ θέμα μὲ Ὁρθόδοξους θεολόγους καὶ ἐκκλησιαστικούς ἡγέτες, φαίνεται ὅτι οἱ περισσότεροι δὲν ἔχουν ἀντιληφθεῖ τὰ τεράστια προβλήματα πού προκαλεῖ ἡ λαίλαπα τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ στὴ θεολογία μας, ἢ τίς τρομερὲς συνέπειες τοῦ ἀχαλίνωτου ἔθνοφυλετισμοῦ στὴ ἐξάπλωση τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος στὸν κόσμο. Ἴσως αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι δὲν ἔχουν βιώσει ἄμεσα τὰ προβλήματα στὸν χῶρο τῆς διακονίας τους ἢ δὲν ἔχουν ὑποστῆ τίς συνέπειες αὐτῆς τῆς ὑπουλῆς αἵρεσης σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο.

-Α-

Ὁ ἔθνοφυλετισμὸς ἔχει, βεβαίως, πολλές ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις σὲ πολλοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ σοβαρότερη, ὅμως, ἀρνητικὴ ἐπίπτωση τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ προκαλεῖται, ὅπως προαναφέραμε, ἀναμφιβόλως στὸν χῶρο τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἐθνῶν.

Ἡ λίαν ἐλπιδοφόρα ἀναβίωση τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας κατὰ τὸν 20^ο αἰῶνα κινδυνεύει ἀπὸ τὰ πολὺ σοβαρὰ προβλήματα πού παρουσιάστηκαν μετὰ τὴν πτώση τῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων στὶς λεγόμενες Ὁρθόδοξες χῶρες, μὲ τὴν ἀξίωση, ὀρισμένων ἐξ αὐτῶν, νὰ ἐπεκταθοῦν σὲ ἀλλότριες ἐκκλησιαστικὲς δικαιοδοσίες. Ἀντὶ, μ' ἄλλα λόγια, νὰ ἐπιδιωχθεῖ μία διορθόδοξη συνεργασία βασισμένη στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία καὶ στὸ Κανονικὸ Δίκαιο, γιὰ τὴν μαρτυρία Χριστοῦ εἰς πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὸν 21^ο αἰῶνα, ἀντιθέτως ἐπικράτησε ἀνταγωνιστικὴ πολιτικὴ μὲ ἔθνοφυλετικὰ κριτήρια.

Δὲν νομίζουμε ὅτι χρειάζεται νὰ παρουσιαστῆ διὰ πολλῶν ὁ σκανδαλισμὸς τῶν Ὁρθόδοξων πιστῶν τῶν διαφορετικῶν δικαιοδοσιῶν ἀπὸ τὴν ἐπικρατοῦσα ἀντικανονικὴ κατάσταση στὴν Ὁρθόδοξη διασπορά, γιατί εἶναι γνωστός. Αὐτό, ὅμως, πού ἴσως δὲν γνωρίζουν πολλοὶ εἶναι ὁ σκανδαλισμὸς πού προκαλεῖται στοὺς μὴ Ὁρθόδοξους, μὴ Χριστιανούς καὶ μὴ θρησκευόμενους. Ἡ αἵρεση τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ εἶναι «πρόσκομμα τοῖς ἀσθενοῦσιν» (2 Κορ. 8:9) καὶ φοβερὴ ἀπειλὴ καταστροφῆς τῶν γνησίων κριτηρίων διαδόσεως τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας. Ἀντισταθήκαμε, οἱ Ὁρθόδοξοι, στὴν ἀποικιοκρατία, πού μόλυνε τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ

σκανδάλισε αναρίθμητες ψυχές, πού ένδεχομένως θά ασπάζονταν τήν χριστιανική πίστη, και ένδώσαμε, δυστυχώς, στον έθνοφυλετισμό, τó μικρόβιο, δηλαδή, πού κατατρώνει τις σάρκες τής Έκκλησίας και προκαλεί σοβαρά προβλήματα πρòς τους «έσωθεν» και «έξωθεν» τής παρεμβολής, όπως θά έλεγε και ó ιερòς Χρυσόστομος. Είναι γεγονός óτι ó έθνοφυλετισμός γίνεται αίτια οί Ορθόδοξοι νά λυπούνται, οί έτερόδοξοι νά σκανδαλίζονται και οί άθεοι νά χαίρονται!

Πώς είναι δυνατόν νά προσεγγίσουμε ιεραποστολικά έτερόδοξους, άλλόθρησκους και άνευ θρησκευματος ανθρώπους όταν στην ίδια πόλη και κάποιες φορές στην ίδια γειτονιά υπάρχουν ορθόδοξοι ναοί διαφορετικών δικαιοδοσιών, πού ó καθέννας «προσκαλεί» στην κοινότητά του τους ίδιους ανθρώπους λέγοντας: «Έλα σέ μάς, μη πās εκεί»; Τó θλιβερό αυτό φαινόμενο θυμίζει διαζευγμένα ανδρόγυνα, πού ó κάθε γονιός «τραβολογάει» με τó μέρος του τó ταλαίπωρο παιδί του!

Μόνο βαθύτατη θλίψη προκαλούν τά όσα συμβαίνουν από την εισπήδηση κάποιων σέ ξένες δικαιοδοσίες ως «άλλοτριοεπισκόπων». (πρβλ. 1 Πετ. 4:15) Δυστυχώς τολμούν και πηγαίνουν ως κατακτητές με ύπουλα και παράνομα μέσα, κολάσιμα ακόμη και από τó κοινό ποινικό δίκαιο, καταλαμβάνουν ιερους ναους και αποσπούν γηγενείς κληρικούς από την τοπική κανονική Έκκλησία με άνήθικα δολώματα. Βλέπε π.χ. την πρόσφατη άντικανονική εισπήδηση τού Πατριαρχείου Μόσχας στην Αφρική, πού καταταλαιπωρεί τόσο πολύ τόν Προκαθήμενο και τά μέλη τού παλαίφατου Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής. Πρέπει σοβαρά νά αναρωτηθοῦμε: πώς θά κάνουμε ιεραποστολή πρòς τους «έξωθεν», εάν τσακωνόμαστε μεταξύ μας;

Σ' αυτή την αξιοθρήνητη κατάσταση κατάντησε τήν Έκκλησία τού Χριστού ή αίρεση τού έθνοφυλετισμού. Αυτό πού με πολύ πόνο ψυχής περιγράφουμε δέν είναι αποτέλεσμα τών όσων έχουμε διαβάσει ή έχουμε ακούσει από τρίτους. Σās μεταφέρουμε προσωπικές έμπειρίες, πού δυστυχώς συμβαίνουν στις μέρες μας και στην Κορέα, στην όποία, άς μάς έπιτραπεί νά αναφέρουμε ότι διακονοῦμε με την χάρη τού Θεού πάντοτε με πνεῦμα οίκουμενικό και ποτέ έθνοφυλετικό⁴, ακολουθοῦντες πιστά την Αγία τού Χριστού Μεγά-

4 Όφθαλμοφανής απόδειξη τούτου είναι ότι τó Οίκουμενικό Πατριαρχείο, πού είναι υπερεθνικό, ποτέ δέν χρησιμοποίησε τήν λέξη «Greek» στον τίτλο τής Έκκλησίας στην Κορέα. Ό επίσημος τίτλος τής έν Κορέα Έκκλησίας μας στην έδρα τής Μητροπόλεως, σέ όλες τις ένορίες, στο λόγoτυπο, στα έπιστολόχαρτα και κάθε έντυπη έκδοση είναι στα κορεατικά και άγγλικά 한국정교회 대교구/ Orthodox Metropolis of Korea.

λη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία, «δὲν ὑπηρετήσε ποτὲ τὸν ἔθνικισμόν, αὐτὴν τὴν ἀλλοτρίωσιν τῆς συνειδήσεως τῆς καθολικότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἀρχῆς τῆς συνοδικότητος ἐν αὐτῇ»⁵.

Γιὰ ὅσους δὲν γνωρίζουν, ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναφέρουμε, ἐντελῶς ἐπιγραμματικά, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία στὴν Κορέα ξεκίνησε τὸ 1900 μὲ ἀπεσταλμένους κληρικούς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας⁶. Τὸ 1908 ἡ εὐθύνη τοῦ ἔργου τῆς ἱεραποστολῆς στὴν Κορέα, μὲ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Διοικήσεως Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, μεταβιβάστηκε ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη τῆς Ἁγίας Πετροπόλεως στὸν Ἐπίσκοπο Βλαδιβοστόκ⁷. Ἀπὸ τὸ 1900 μέχρι τὸ 1917 οἱ Ρῶσοι κληρικοὶ ἀνέπτυξαν σημαντικὴ δραστηριότητα. Μετὰ ὅμως τὴν Ἐπανάσταση τοῦ '17 κάθε βοήθεια ἔπαυσε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας. Τότε συνέβη τὸ ἐξῆς παράδοξο: Ἐνῶ ἡ Κορέα βρισκόταν ἀπὸ τὸ 1910 ἕως τὸ 1945 ὑπὸ σκληρῆ Ἰαπωνικὴ Κατοχή, ἡ μικρὴ κοινότητα τῶν Ὁρθοδόξων στὴν Σεούλ Κορέας ὑπήχθη τὸ 1921 στὴν δικαιοδοσία τοῦ Ρώσου Ἀρχιεπισκόπου Τόκκο μέχρι τῆς 29 Ἰουνίου 1949, ἡμερομηνία κατὰ τὴν ὁποία ὁ τελευταῖος Ρώσος κληρικός, ἱερομόναχος Πολύκαρπος Πριμάκ [Polikarp Priimak] (1936–1949), ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τὴν Κορέα, μὲ τὴν κατηγορία τοῦ κατασκόπου τοῦ ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος.

Ὅλοι μποροῦμε νὰ καταλάβουμε ὅτι στὴν πράξη ἡ Ὁρθόδοξη Κοινότητα στὴν Σεούλ ἀπὸ τὸ '17 καὶ μετὰ παρέμεινε οὐσιαστικὰ ἀβοήθητη

5 Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου «Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία: Ἀπὸ τὸ Βουλγαρικὸ Σχίσμα μέχρι σήμερα» (Χάλκη, 12 Σεπτεμβρίου 2019).

6 Γιὰ τὰ περὶ ἰδρύσεως Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἱεραποστολῆς στὴν Κορέα βλ. Ἀρχιμανδρίτου Feodosii Perevalov: «Rossiiskaja Dukhovnaja Missija v Koree, 1900-1925» (Ἡ Ρωσικὴ Ἱεραποστολὴ στὴν Κορέα, 1900-1925) σέ «Istoriya Possiskoi Doukhonnoi Missii v Koree» (Ἱστορία τῆς Ρωσικῆς Ἱεραποστολῆς στὴν Κορέα – Μόσχα, ἐκδ. Ἀδελφότητος Ἁγ. Βλαδιμήρου, 1999), σσ. 173-179. Περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν Κορέα βλέπε Ἀνδρέα Χελιώτη, Ἡ Ὁρθοδοξία στὴν Κορέα, Συνοπτικὸ χρονικὸ τῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν Κορέα, Ἀθήνα: Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολῆς Ἁπὼ Ἀνατολῆς, 2005 καὶ Ambrose-Aristotle Zographos (Metropolitan of Korea), «The Orthodox Witness in the Korean Peninsula. A Historical Approach», *Korean Church, God's Mission, Global Christianity*, ed. By Wonsuk Ma and Kyo Seong Ahn, Regnum Edinburgh Centenary Series, Volume 26, Oxford Centre for Mission Studies, Oxford, UK, 2015, 101-113.

7 Βλ. Feodosii Perevalov, ο.π. σσ. 250.

πνευματικά και υλικά λόγω ανώμαλων πολιτικῶν καταστάσεων. Χαρακτηριστικό τῆς δυσκολίας τῶν ἀπεσταλμένων ἐκ Ρωσίας εἶναι ὅτι ἀναγκάστηκαν νὰ πουλήσουν τὶς περιουσίες πού εἶχαν ἀποκτήσει γιὰ νὰ ἐπιβιώσουν ἢ κατέφευγαν στοὺς ἐτερόδοξους γιὰ οικονομικὴ βοήθεια⁸. Ὅταν ἡ ἐν Σεούλ Ὁρθόδοξη Κοινότητα ἀνῆκε στὴν δικαιοδοσία τοῦ Ρώσου Μητροπολίτη Τόκιο, πῶς ἦταν δυνατόν νὰ λάβουν οἱ Κορεάτες Ὁρθόδοξοι τὴν παραμικρὴ βοήθεια, ἐφόσον οἱ σχέσεις Ἰαπωνίας καὶ Κορέας ἦσαν ἐχθρικές σὲ ἀπόλυτο βαθμὸ καὶ ἀπαγορευόταν αὐστηρότατα κάθε μετακίνηση ἀπὸ τὴν μιὰ χώρα στὴν ἄλλη⁹;

Ἡ δύσκολη αὐτὴ κατάσταση γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη κοινότητα στὴν Σεούλ ἄλλαξε μετὰ τὸν Κορεατικὸ Πόλεμο (1950-1953). Λόγω τῆς γνωριμίας τῶν Ὁρθοδόξων Κορεατῶν μὲ τὸ Ἐκστρατευτικὸ Σῶμα Ἑλλάδος (Εκ.Σ.Ε.) ἀποφάσισαν, ὄντας ἀκέφαλοι, διότι δὲν ἀνῆκαν σὲ καμμία ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία, νὰ ζητήσουν βοήθεια. Ὅταν ἔφθασε τὸ αἴτημά τους στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὑπογεγραμμένο ἀπὸ 192 μέλη τῆς Ὁρθόδοξης Κοινότητος τῆς Σεούλ¹⁰, ὁ ἀείμνηστος μεγάλος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Αθηνῶν καὶ ἡ περὶ Αὐτὸν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος ἀνέθεσαν τὸ 1956 τὴν Ὁρθόδοξη

8 Χαρακτηριστικὸ τῆς δύσκολης κατάστασης στὴν ὁποία βρέθηκαν οἱ Ρῶσοι ἱεραπόστολοι μετὰ τὸ 1917 εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὸν ἀγγλικανὸ Ἐπίσκοπο Mark Trollope (28/3/1862-6/11/1930), ὁ ὁποῖος χορήγησε στὸ ὀρθόδοξο ἱεραποστολικὸ κλιμάκιο τῆς Σεούλ μηνιαία οικονομικὴ ἐνίσχυση 250 – 300 γιέν γιὰ δεκαέννα μῆνες (Ἰούνιο 1918 – Δεκέμβριο 1919). Τὸ συνολικὸ ποσὸ βοήθειας ἀνῆλθε σὲ 5.100 γιέν καὶ δόθηκε ὑπὸ μορφὴ «δανείου ἀγάπης», χωρὶς ὄρους γιὰ τὴν ἐπιστροφή του.

9 Ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ γίνεται γιὰτὶ ἐνῶ στὴν πράξη εἶχε σταματήσει κάθε ἐπικοινωνία καὶ βοήθεια ἀπὸ πλευρᾶς τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας στὴν Κορέα, ἐν τούτοις διαδίδεται ἐσκεμμένως τὸ ρωσικὸ ἀφήγημα ὅτι «οἱ Ἕλληνες τοὺς πῆραν τὴν ἐκκλησία τους»!

10 Στὴν ἀποσταλεῖσα ἐπιστολὴ ἀναφερόταν ἡ ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῆς Ὁρθόδοξης Κοινότητος Σεούλ, ἡ ὁποία ἐλήφθη μετὰ τὴν θεία Λειτουργία τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 1955. Τὴν ὑπέγραψαν 192 μέλη τῆς Ὁρθόδοξης Κοινότητος Σεούλ ἀπὸ 18 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἐκ τῶν ὁποίων 84 ἄνδρες καὶ 108 γυναῖκες. Ἡ κατάσταση μὲ τὰ ὀνόματα τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπέγραψαν τὴν ἐπιστολὴ, ἄλλοι μὲ τὸν παραδοσιακὸ κορεατικὸ τρόπο, δηλαδὴ τῆς προσωπικῆς σφραγίδας (:Ἐ Ζῆντοτσάγκ) καὶ ἄλλοι μὲ τὸ δακτυλικὸ τους ἀποτύπωμα, εὐρίσκειται πρωτοτύπως στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς καὶ σὲ ἀντίγραφο στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ὁρθόδοξης Μητροπόλεως Κορέας κορεατιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ. Βλέπε ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ π. Βόριδος Μοση πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς Μιχαὴλ μὲ ἡμερομηνία 1/1/1956. Ἀρχεῖο Ὁρθόδοξης Μητροπόλεως Κορέας.

κοινότητα της Σεούλ κατ' ἀρχὰς ὡς Ἐξαρχία στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Αὐστραλίας καὶ Νέας Ζηλανδίας, κατόπιν στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς καὶ τέλος, μετὰ τὴν ἀπόσπαση τῆς Ν. Ζηλανδίας ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Αὐστραλίας τὸ 1970, ἡ Ἐξαρχία Κορέας ἔγινε μέρος τῆς νεοσυσταθείσης Μητροπόλεως Ν. Ζηλανδίας, Ἐξαρχίας Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ Νοτιοανατολικῆς Ἀσίας. Ἔτσι φθάνουμε στὸ 2004, ὅποτε ἡ Ἐξαρχία Κορέας ἀνυψώθηκε σὲ Μητρόπολη Κορέας καὶ Ἐξαρχία Ἰαπωνίας. Ἡ Ὁρθόδοξη μαρτυρία στὴν Κορέα καὶ ἡ ἐπέκτασή της στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας ὀφείλεται στὴν ἄγρυπνη ἱεραποστολικὴ μερίμνα τοῦ ἀείμνηστου Μητροπολίτη Πισιδίας, τοῦ ἀπὸ Κορέας, πατρὸς Σωτηρίου (Τράμπα), ὁ ὁποῖος ἐργάστηκε στὴν Κορέα ἐπὶ 33 χρόνια (1975-2008) ὅσο κανένας ἄλλος μέχρι σήμερα.

Μετὰ τὴν διάλυση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης (ΕΣΣΔ) στὶς 26 Δεκεμβρίου τοῦ 1991, ἄρχισαν σύντομα οἱ διεκδικήσεις τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καὶ στὴν Κορέα μὲ τὸ πάγιο πρόσχημα ὅτι «εἶναι ἀπαραίτητη ἡ δημιουργία ρωσικῆς δικαιοδοσίας σ' αὐτὴν, γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῶν νεοφερμένων Ρώσων μεταναστῶν στὴν Κορέα».

Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Πισιδίας, ὁ ἀπὸ Κορέας, Σωτήριος, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν πρώτων Ρώσων καὶ λοιπῶν σλαβοφώνων στὴν Κορέα τὸ 1992, ἀνέλαβε μὲ γνήσιο πάντοτε ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα τὴν λειτουργικὴ καὶ ποιμαντικὴ μερίμνά τους. Κατ' ἀρχὰς φρόντισε γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ στὴν Σεούλ, τὸν θεμέλιο λίθο τοῦ ὁποῖου κατέθεσε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατὰ τὴν πρώτη ἐπίσημη ἐπίσκεψή Του τὸ 1995. Ἐπίσης ὁ ἀείμνηστος Σωτήριος μερίμνησε, μέσῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νὰ ἔλθει ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας Ρώσος κληρικὸς γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴν διαποίμανση τῶν σλαβοφώνων, τελῶν ὑπὸ τὸ ὠμοφρόμιό του. Ἔτσι Κορεάτες καὶ σλαβόφωνοι, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐθνικοτήτων πιστοὶ τῆς Ὁρθόδοξης διασπορᾶς στὴν Κορέα, συνυπῆρχαν ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ ὑπὸ τὴν πατρικὴ φροντίδα ἑνὸς καὶ μόνου Ἐπισκόπου στὴν Κορεατικὴ χερσόνησο.

Δυστυχῶς αὐτὸ ἴσχυε μέχρι τὰ Χριστούγεννα τοῦ 2018. Γιατί, παρόλες τὶς ἐκλήσεις μας πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ διπλωματικοὺς παράγοντες τῆς Ρωσίας, ἐν τούτοις κατέστρεψαν τὴν κανονικὴ τάξη στὴν Κορέα. Μποροῦμε καλύτερα νὰ ἐκτιμήσουμε τὸ μεγάλο κακὸ πὺ ἐκαναν οἱ ἀδελφοί μας τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἐὰν ἀναλογιστοῦμε ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν Κορέα λειτουργοῦσε μέχρι τότε ὡς «μοντέλο» τοπικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Δηλαδή ἦταν ἡ μοναδικὴ περίπτωση ὑπάρξεως «ἐνός

μόνου Ἐπισκόπου εἰς τὸν αὐτὸν τόπον»¹¹, γιὰ ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους ἀδιακρίτως φυλῆς, γλώσσας, ἐθνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ταυτότητας.

Τὸ ἐθνοφυλετικὸ ἐπιχείρημα τῶν Ρώσων ἦταν καὶ εἶναι ὅτι ἔχουν ὑποχρέωση (sic) νὰ ἐνδιαφερθοῦν γιὰ τὸ ποίμνιό τους. Στὸν ἀντίλογό μας ὅτι οἱ Ρῶσοι στὴν Κορέα «ἔχουν σλαβόφωνο Ποιμένα καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζονται γιὰ τὶς λειτουργικῆς καὶ ποιμαντικῆς τους ἀνάγκες», Ἀπαντοῦσαν ὅτι «ναί, ἀλλὰ χρειάζονται τὴν μητέρα Ἐκκλησία τους!» Καὶ ὅταν εἶδαν ὅτι τὸ «ἐπιχείρημά» τους ἦταν ἔωλο κανονικῶς, τότε εἶπαν: «στὴν Κορέα ὑπάρχει χώρος ἱεραποστολικῆς δράσης γιὰ ὅλους»¹²!

«Τὸ ἴδιο λένε», τοὺς ὑπενθυμίσαμε, «καὶ οἱ ἐτερόδοξοι μὲ ἐλαφρὰ συνείδηση, ἀφοῦ δὲν δεσμεύονται ἀπὸ καμμιά ἐκκλησιολογία, γι' αὐτὸ ἰδρύνουν νέες ἐκκλησίες ὅπου θέλουν καὶ κάνουν ὅ,τι θέλουν». Σύμφωνα μὲ τὴν ἀντιεκκλησιολογικὴ λογικὴ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἐὰν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος π.χ. εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ ἀποκτήσει ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία στὴν Κορέα, καὶ ὁ ἐκάστοτε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος νὰ μνημονεύεται καὶ στὴν Κορέα μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι τὰ τελευταῖα 70 καὶ πλέον χρόνια βοηθᾶ ἀνελλιπῶς μὲ ἀνθρώπινο δυναμικὸ καὶ ὕλική ὑποστήριξη τὴν ἐν Κορέα Ἐκκλησία, ἢ γιατί ἡ Ἑλλάδα θυσίασε γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Κορέας ἑκατόμβες στρατιωτῶν κατὰ τὸν κορεατικὸ πόλεμο, ἢ γιατί σήμερα ζοῦν στὴν Κορέα ἀρκετοὶ Ἕλληνες ὡς καθηγητῆς, ἐπιχειρηματίες, ἐργαζόμενοι, φοιτητῆς κ.λπ, θὰ γινόταν ἀποδεκτὴ ὡς κανονικὴ ἢ ἀξίωσή της αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀνά τὸν κόσμον Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία; Καὶ ἐὰν

11 Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, (Κολυμπάρι Κρήτης 16-25 Ἰουνίου 2016), Ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορά, 1β.

12 Βλ. Παντελεήμονος Ροδοπούλου, ο.π., 71: «Ἡ ἐκτὸς τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων κανονικῆς δικαιοδοσίας τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιτέλεσις ὑπὸ μελῶν αὐτῶν καὶ ἐξ ὀνόματος αὐτῶν ἱεραποστολικὸ ἔργον εἶναι ἀντικανονικὴ καὶ ἐκκλησιολογικῶς ἀπαράδεκτος. Δύναται νὰ καταστῇ κανονικὴ καὶ ἐκκλησιολογικῶς ἀποδεκτὴ μόνον ἂν προηγηθῇ πρόσκλησις παρὰ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας συγκεκριμένων προσώπων-ἱεραποστόλων ἐξ ἄλλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, τιθεμένων ὅμως ὅπωςδήποτε, κατὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἱεραποστολικοῦ τῶν ἔργου, ὑπὸ τὸν τοπικὸν κανονικὸν ἐπίσκοπον καὶ μνημονευόντων κατὰ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ τοπικοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐπιτελούντων τὸ ἱεραποστολικὸν καὶ ποιμαντικὸν ἔργον ἐξ ὀνόματος τοῦ τοπικοῦ ἐπισκόπου καὶ μόνον, ἵνα τοῦτο εἶναι κανονικόν, γνήσιον καὶ ἀδιάβλητον. Ἄλλως, πρόκειται περὶ «ὑπερορίας» ἐπεμβάσεως καὶ «εἰσπηδήσεως» εἰς ξένην ἐπαρχίαν, ἀπαγορευομένων ρητῶς ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ ἀποφάσεων Οἰκουμενικῶν συνόδων».

τὸ ἴδιο κάνουν καὶ ἄλλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, μὲ τὸ σκεπτικὸ «ἀφοῦ τὸ κάνει τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας, γιατί νὰ μὴ τὸ κάνουμε κι ἐμεῖς», θὰ μείνει τίποτε ὀρθιὸ ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη ἐκκλησιολογία μας; Εἶναι πρὸς τιμὴν καὶ ἔπαινον τῶν ἀειμνήστων στρατιωτικῶν ἱερέων τοῦ Εκ.Σ.Ε. ὅτι ποτὲ δὲν διανοήθηκαν νὰ «ἐκμεταλευτοῦν» τὴν ἀποστολή τους στὴν Κορέα γιὰ εἰσπήδηση σὲ ξένη ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία.

Δὲν θὰ σᾶς κουράσω περιγράφοντας μὲ λεπτομέρειες τὸ τί συμβαίνει σήμερα στὴν Κορέα. Τὸ πόσο δηλαδὴ ἔχουν σκανδαλισθεῖ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν ἀντικανονικὴ συμπεριφορὰ ὀρισμένων ἐκπροσώπων τῆς ὑπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας νεοϊδρυθείσης ἐνορίας, τὴν ὁποία διατηροῦν σὲ μιὰ ἐνοικιαζόμενη αἴθουσα. Τὰ πόσα δάκρυα ἔχουμε δεῖ νὰ χύνουν Ρῶσοι καὶ Λευκορώσοι ἐνήλικες καὶ παιδιὰ γιατί τοὺς διαίρεσαν καὶ κατέστρεψαν τὴν φιλία τους· τὴν ἀλγεινὴ ἐντύπωση πού ἔχουν προκαλέσει στοὺς κορεάτες κληρικούς μας, στοὺς ὁποίους τόλμησαν νὰ τηλεφωνήσουν γιὰ νὰ τοὺς πείσουν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Ἐκκλησία τῆς Κορέας, γιατί τάχα ἐμεῖς εἴμαστε «σχισματικοί», καὶ νὰ πάνε στὴν δική τους παραсунаγωγή!

Ἀλλὰ ὅπως προαναφέραμε, ἐξ ἴσου σοβαρὸ καὶ ἴσως μεγαλύτερο εἶναι τὸ πρόβλημα πὺν προκάλεσαν μὲ τὴν δημιουργία τῆς νέας ἀντικανονικῆς δικαιοδοσίας πρὸς τοὺς ἐτεροδόξους. Μᾶς ρωτοῦν κατὰ τίς κοινές μας συναντήσεις στὴν Ἐπιτροπὴ Θεολογικοῦ Διαλόγου καὶ στὶς Γενικὲς Συνελεύσεις τοῦ ΝССК πὺν ἐνεργὰ συμμετέχουμε: «τί εἶναι αὐτὰ πὺν ἀκοῦμε; Τί συμβαίνει μὲ τοὺς Ρῶσους»; Τί νὰ ἀπαντήσουμε; Περιοριζόμαστε νὰ ποῦμε ὅτι προσευχόμαστε καὶ ἐλπίζουμε νὰ τερματιστεῖ σύντομα αὐτὴ ἡ πολὺ θλιβερὴ ἱστορία.

-B-

Σκέψεις γιὰ τὴν ὑπέρβαση τοῦ προβλήματος τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ

Τὸ κίνητρο κατὰ τὴν διαπραγμάτευση τοῦ θέματός μας δὲν εἶναι, ὅπως καταλαβαίνετε, πολεμικὸ μὰ οὔτε πολιτικὸ. Εἶναι ἓνα θέμα πὺν μᾶς πονάει βαθειὰ καὶ τὸ ζητούμενο εἶναι πῶς θὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο στοῦ ὁποῖο ἔχουμε περιπέσει. Τὸ ἐρώτημα εἶναι σὲ ποῖο βαθμὸ θέλουμε «νὰ ζοῦμε μὲ τρόπο ἀντάξιο Ἐκείνου πὺν μᾶς κάλεσε στὴν νέα ζωή»; (πρβλ. Ἐφ. 4:1) Ἡ ἐνασχόλησή μας μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ βρίσκεται σὲ ἄμεση συνάφεια μὲ τὴν πιστότητά μας στὴν ιδιότητα τοῦ Χριστιανοῦ. Σὲ ποῖο βαθμὸ, δηλαδὴ, θέλουμε νὰ εἴμαστε Ἐκκλησία ἢ Πολιτικὴ. Ἐκεῖ τελικὰ ἐπικεντρώνεται ἡ οὐσία τοῦ ὅλου

θέματος. Πολλές ενέργειες ἐκκλησιαστικῶν ὑπευθύνων λόγω τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ δὲν εἶναι ἐκκλησιαστικὲς ἀλλὰ ξεκάθαρα πολιτικὲς. Καὶ εἶναι ντυμένες, τόσο ὑπουλα, μὲ κάλυμμα «ἐκκλησιαστικό», ὥστε πολὺ εὐκόλα κάποιος παρασύρεται καὶ λέει ὅτι: «αὐτὸ εἶναι ἐκκλησιαστικὴ πράξη!» Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι γεγονότα καὶ τακτικὲς πολιτικὲς «βαπτίζονται» ὡς ἐκκλησιαστικὲς πράξεις καὶ ὁ πολὺς κόσμος δὲν ὑποπτεύεται κἄν τὴν εἴσοδο τοῦ «Καισαροπαπισμοῦ» στὰ ἐνδότερα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ ὀρισμένοι ἐκκλησιαστικοὶ ποιμένες ἔχουν, δυστυχῶς, πέσει στὴν παγίδα νὰ προωθοῦν ἐθνικὰ καὶ ὄχι ἐκκλησιαστικὰ συμφέροντα· νὰ λατρεύουν τὴν κοσμικὴ δύναμη καὶ ἐξουσία. Καὶ σήμερα, ὅπως τότε μὲ τὸ βουλγαρικὸ ζήτημα «τὸ κοσμικὸν συμφέρον τίθεται ὑπεράνω τοῦ πνευματικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ»¹³. Τὰ πληθυσμιακὰ δεδομένα ἔγιναν, δυστυχῶς, κριτήριο ἐκκλησιαστικῆς δεοντολογίας γιὰ τὴν λήψη κανονικῶν ἀποφάσεων¹⁴. Τελοῦνται π.χ. πολυαρχιερατικά συλλεϊτουργα κι ἐνῶ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι αὐτὸ εἶναι μία ἐκκλησιαστικὴ πράξη, ἐν τούτοις στὸ ὑπόβαθρο, τὸ Μυστήριον τῶν Μυστηρίων, μετατρέπεται, ἀλλοίμονο, σὲ πολιτικὴ πράξη, πού ἔχει ὡς σκοπὸ τὴν ἐπίδειξη δυνάμεως καὶ ἐξουσίας. Δηλαδή ἀπὸ τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς Ἀρχιερέων διαφόρων δικαιοδοσιῶν, τὸ μεῖζον

13 Πρακτικὰ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, Mansi, 45, 486C.

14 Βλ. π.χ. τὸ ἐθνοφυλετικὸ σκεπτικὸ τῶν Βουλγάρων γιὰ τὴν δημιουργία τῆς ἀντικανονικῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας ἐντὸς τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὰ Πρακτικὰ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, Mansi, 45, 467, ζ': «Εἰς ... τὰς ἐπαρχίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουσιν ἀναμίξ γραικοὶ καὶ βούλγαροι, ὁ ἀρχιερεὺς νὰ ἐκλέγηται ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας ἐξ ἐκείνου τοῦ ἔθνους τὸ ὁποῖον εἶναι πολυπληθέστερον, δηλονότι ἂν μὲν οἱ γραικοὶ ἦναι περισσότεροι, νὰ ἦναι γραικός, ἂν δὲ οἱ βούλγαροι ἦναι περισσότεροι, νὰ ἦναι βούλγαρος».

Σὲ συνέδριον στὴν Ελλάδα τὸν Ἰούνιο τοῦ 2018, μὲ παρουσία ἐκπροσώπων ἀπὸ διάφορες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, ἕνας Ρῶσος Μητροπολίτης ἀπὸ τὴν Εὐρώπη ὅταν μὲ ἄκουσε νὰ ἀναπτύσω τὸ πρόβλημα πού ὑφίσταται μὲ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας στὴν Κορέα μὲ ρώτησε: «Πόσοι Ἕλληνες εἶναι στὴν Κορέα»; «Ἐλάχιστοι» ἀπάντησα. «Πόσοι Ρῶσοι εἶναι στὴν Κορέα», ξαναρώτησε. «Πάρα πολλοὶ» τοῦ ἀπάντησα μὲ ἐμφατικὸ τρόπο, ἀφοῦ γνώριζα ἐκ τῶν προτέρων τὸ σκεπτικὸ του. Καὶ τότε μὲ ὑψωμένη φωνὴ διετύπωσε τὸ συμπέρασμά του: «Λοιπὸν, γιατί λέτε ὅτι εἶναι ἀντικανονικὸ νὰ ὑπάρχει ρωσικὴ δικαιοδοσία στὴν Κορέα»; «Γιατί τὰ κριτήρια τῶν κανονικῶν δικαιοδοσιῶν στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν ἦσαν ποτὲ ἀριθμητικὰ ἀλλὰ γεωγραφικὰ» τοῦ ἀπάντησα.

αυτό λειτουργικό γεγονός στοχεύει στην έξαγωγή συμπερασμάτων για τὸ ποιὸς ἔχει «τὸ πάνω χέρι» στὸ θέμα τοῦ Πρωτείου! Αὐτὸ τὸ ἀπαράδεκτο συνονθύλευμα ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς πράξης προκαλεῖ σὲ πολλά μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος σύγχυση, γιατί δὲν ἔχει, τὶς περισσότερες φορές, τὸ αἰσθητήριο νὰ διακρίνει τὰ ὅρια μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ κόσμου. Μὲ τὶς πράξεις μας «ἐκπαιδεύουμε», δυστυχῶς, τὸν λαὸ νὰ συγχέει αὐτὰ τὰ ὅρια. Τὸ ἐρώτημα εἶναι πόσοι καταλαβαίνουμε σὲ βάθος ὅτι τὸ πρόβλημα αὐτὸ εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνο γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας καὶ γιὰ τὴν Θεολογία μας;

«Ὁ ἔθνοφυλετισμός», γράφει ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, «ᾠδήγησεν εἰς τὴν ἐξασθένεισιν τῆς συνειδήσεως περὶ τῆς εὐχαριστιακῆς πραγματώσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν ὀνόματι ἐθνικιστικῶν σκοπιμοτήτων ἐθυσιάσθη ἡ προτεραιότης τῆς ἐσχατολογικῆς ταυτότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ εὐχαριστιακὴ Ἐκκλησιολογία. Ἡ ἐργαλειοποίησις τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς εἰς μέσον ἀσκήσεως ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς καὶ πίεσεων, -ὅπως γίνεται σήμερον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Οὐκρανικοῦ Αὐτοκεφάλου ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μόσχας- ἀποδεικνύει τὴν συνέχισιν τῆς παρουσίας ἐθνοφυλετικῶν κριτηρίων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν ἀνάγκην ἀντιστάσεως εἰς τοιαύτας τάσεις καὶ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς εὐχαριστιακῆς συγκροτήσεως καὶ συνοδικῆς λειτουργίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»¹⁵.

Πῶς μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τὸ σοβαρὸ αὐτὸ πρόβλημα στὴν πράξη; Οἱ ἐθνοφυλετιστὲς διαθέτουν μέσα καὶ τρόπους, τὰ ὁποῖα οἱ ἀντιεθνοφυλετιστὲς δὲν διαθέτουν. Καὶ τὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι τὰ κοσμικὰ μέσα καὶ οἱ τρόποι ποὺ χρησιμοποιοῦν εἶναι περισσότερο κατανοητὰ στὴν σημερινὴ κοινωνία, γιατί ταιριάζουν μὲ τὴν νοοτροπία καὶ τὶς συνήθειες τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἔχουν

15 Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου «Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία: Ἀπὸ τὸ Βουλγαρικὸ Σχίσμα μέχρι σήμερα» (Χάλκη, 12 Σεπτεμβρίου 2019). Χαρακτηριστικὸ τῆς ἐργαλειοποίησις τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι γνωρίζουμε συγκεκριμένες περιπτώσεις Ρώσων πιστῶν, ποὺ ὅταν ἐπισκέπτονται τὴν πατρίδα τους γιὰ νὰ δοῦν τοὺς συγγενεῖς τους, οἱ Ρῶσοι ἱερεῖς τῶν ἐνοριῶν τους ἐκεῖ, ὅταν μαθαίνουν ὅτι ἀνήκουν στὴν ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Ὁρθόδοξη Μητρόπολι Κορέας, τοὺς ἀπαγορεύουν τὴν συμμετοχὴ τους στὴν θεία Κοινωνία, γιὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ πάψουν νὰ ἀνήκουν στὴν Ὁρθόδοξη Μητρόπολι Κορέας!

τὴν ὑποστήριξη πολλῶν. Αυτό, ὅμως, εἶναι ἡ ἐπιτομή τοῦ πνεύματος τῆς ἐκκοσμίκευσης. Τὸ γνήσιο ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα ἐλάχιστοι τὸ καταλαβαίνουν καὶ τὸ βιώνουν. Τὸ μέγιστο πρόβλημα εἶναι ὅτι μέχρι νὰ «ξυπνήσουν» οἱ πολλοὶ καὶ νὰ καταλάβουν τὴν κοσμικὴ ἀλλοτρίωση στὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἔχει διαμορφωθεῖ μία «παράδοση» (ἐὰν δὲν ἔχει ἤδη διαμορφωθεῖ!) ποῦ δὲν θὰ μπορεῖ εὐκόλα νὰ ἀποκατασταθεῖ.

Ὅταν συζητοῦμε τὸ πρόβλημα τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ στὴν Ὁρθόδοξη διασπορά, ἢ συνήθως ἀντίδραση, λόγω ἐλλείψεως γνησίων ἐκκλησιολογικῶν κριτηρίων, εἶναι ὅτι ἡ ὕπαρξη στὸν ἴδιο τόπο διαφορετικῶν δικαιοδοσιῶν εἶναι «φυσικὸ καὶ αὐτονόητο» ἢ τέλος πάντων «ἀναγκαῖο κακό»!

Ἡ ἀντίδραση αὐτὴ, κατὰ τὴν ταπεινὴ μας γνώμη, ἔχει ἀπόλυτα ξεκάθαρη αἰτία. Ἐδράζεται στὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον Ὁρθόδοξοι πιστοὶ δὲν ἀποτελοῦμε στὴν πράξη Σῶμα Χριστοῦ. Νιώθουμε μεταξύ μας ὄχι ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, ἀλλὰ ξένοι. Ὅσο κι ἂν ἐπαναλαμβάνουμε θεωρητικὰ ὅτι «μᾶς συνδέει ἡ κοινὴ μας Ὁρθόδοξη καταγωγή», ἐν τούτοις στὴν πράξη προτεραιότητα ἔχει ἡ ἐθνικὴ μας ταυτότητα καὶ σὲ δευτέρῃ μοίρᾳ ἔρχεται ἡ Ὁρθόδοξη πίστη μας. Πρῶτα εἴμαστε Ρῶσοι, Σέρβοι, Βούλγαροι, Ἕλληνες, Ἀραβες κ.λπ. καὶ μετὰ μᾶς «πονάει» ἡ Ὁρθόδοξη ἰδιοπροσωπία μας¹⁶.

Εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη, νομίζω, νὰ καταλάβουμε ὅτι τὸ ἔθνος, ποῦ εἶναι μία ἐγκόσμια πραγματικότητα καὶ θὰ καταργηθεῖ στὰ ἔσχατα, δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀνάγεται σὲ ἐκκλησιολογικὸ κριτήριον, καταστρέφοντας τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἐπειδὴ τὰ ἐθνικὰ κριτήρια ἀρκετὲς φορὲς ὑποβόσκουν στὴν λήψη ἀποφάσεων σὲ προσωπικό, τοπικὸ ἢ διορθόδοξο ἐπίπεδο, πῶς μπορεῖ κάποιος κάθε φορὰ νὰ ἐλέγχει ἐὰν τὰ κριτήριά του εἶναι ἐκκλησιολογικὰ ἢ ἐθνοκεντρικὰ; Νομίζουμε ὅτι σίγουρη ἀπόδειξη ἐθνοφυλετικῆς νοοτροπίας, ποῦ τοποθετεῖ τὴν ἐθνικὴ ταυτότητα κάποιου πιστοῦ ὑπεράνω τῆς ἐκκλησιαστικῆς του ταυτότητας, εἶναι ὅταν π.χ. νιώθει πιὸ οἰκεῖο πρόσωπο ἕναν συμπατριώτη του ἄθεο ἢ μὴ χριστιανό, ἀπ' ὅτι ἕναν Ὁρθόδοξο διαφορετικῆς ἐθνικότητας.

¹⁶ Στις ἐπαφές μας μὲ ἐκπροσώπους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἢ μὲ Ρώσους διπλωμάτες, ποῦ μᾶς προτάσσουν τὸ ἀντικλησιαστικὸ «ἐπιχείρημα» τοῦ τύπου «εἴμαστε Ρῶσοι καὶ θέλουμε ρωσικὴ ἐκκλησία στὴν Κορέα» τοὺς λέμε ἀπλὰ ὅτι «ἐμεῖς δὲν εἴμαστε Ἕλληνες, ἀλλὰ Ὁρθόδοξοι. Καὶ ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δὲν μᾶς ἔστειλε στὴν Κορέα ὡς Ἕλληνες ἀλλὰ ὡς Ὁρθόδοξους ποιμένες καὶ ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου».

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θεωροῦμε πολὺ χρήσιμο νὰ ἀναφέρουμε τὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Σωφρονίου Σαχάρωφ, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ μέγας αὐτὸς θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας μας ξεκαθαρίζει μὲ τὸν πλέον σαφῆ καὶ ἐμφατικὸ τρόπο τὸ θέμα: «Δὲν γνωρίζω Ἕλληνα Χριστό, ρῶσο Χριστό, ἄγγλο Χριστό, ἄραβα Χριστό... Ὁ Χριστὸς γιὰ μένα εἶναι τὰ πάντα, supra-cosmic Being... Ὅταν ὑποβιβάζουμε τὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ὅταν τὸ κατεβάζουμε στὸ ἐπίπεδο τῶν ἐθνικοτήτων, αὐτομάτως χάνουμε τὰ πάντα καὶ πέφτουμε στὸ σκοτάδι. Τότε ὁ δρόμος εἶναι ἀνοικτὸς γιὰ τὸ μῖσος μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, γιὰ τὴν ἐχθρότητα μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν ομάδων»¹⁷. Ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Σωφρονίου εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικὸς στὶς μέρες μας πού ἀπὸ χεῖλη ὀρισμένων κληρικῶν ἐκφωνοῦνται ἐθνοφυλετικὲς κορῶνες περὶ τοῦ «φιλέλληνα Θεοῦ», τοῦ «φιλορώσου Θεοῦ» κ.ο.κ.

Πόσοι πόλεμοι μεταξὺ Ὁρθοδόξων χωρῶν δὲν ἐγίναν ἐξ αἰτίας τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ; Καὶ πόσες ἐμφύλιες διαμάχες δὲν προκλήθηκαν ἀπὸ τὸν χωρισμὸ τῶν πολιτῶν μιᾶς χώρας σὲ φιλορώσους, φιλέλληνες, φιλοσέρβους κ.λπ; Τὸ πρόβλημα αὐτὸ σήμερα, ὅπως παλαιότερα συνέβαινε μὲ τὶς ἐφημερίδες καὶ γενικότερα τὸν ἔντυπο λόγο, ἔχει εἰσχωρήσει στὸν ἠλεκτρονικὸ λόγο καὶ γίνεται «πόλεμος» μεταξὺ φιλορωσικῶν ἢ ἀντιρωσικῶν ιστοσελίδων κ.ο.κ. Ἄντὶ νὰ στεκόμαστε οἱ Ὁρθόδοξοι ὁ ἕνας ἀπέναντι στὸν ἄλλο ὡς ἀδελφοί, χωριζόμαστε, λόγῳ ἐθνοφυλετικῶν προσήμων, σὲ ἀντιμέτωπες ομάδες – συνασπισμούς, ἔτοιμοι γιὰ πόλεμο. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημά μας. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὁ ἐθνοφυλετισμὸς εἶναι αἴρεση, γιὰτὶ δὲν βάζουμε πάνω ἀπ' ὅλα τὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία Του, παρὰ ἄλλες δευτερευούσης σημασίας ἐγκόσμιες ἀξίες. Ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι τὸ πᾶν στὴν ζωὴ μας. Τὸ «σύσσωμοι καὶ σύναιμοι τοῦ Χριστοῦ»¹⁸ εἶναι κατώτερο ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ μας DNA. Ἡ γλῶσσα τῆς ἀγάπης εἶναι κατώτερης ἀξίας ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ μας γλῶσσα καὶ τὴν πολιτιστικὴ μας κληρονομιά. Εἶναι πολὺ δύσκολο, καθὼς φαίνεται, νὰ γίνῃ ἀπόλυτα πιστευτὸ πῶς «ἡ ποικιλία τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων ... ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας

17 Archimandrite Sophrony (Sakharov), *Words of Life*, Essex: Stavropegic Monastery of St. John the Baptist, 1998, 20-21. Βλ. ἐπίσης Dn. Perry Hamalis, «What has Korea to do with Ukraine? Russia's Tragic Assault on Korean Unity», in *The Ecumenical Patriarchate and Ukraine Autocephaly, Historical, Canonical, and Pastoral Perspectives*, ed. By Evagelos Sotiroopoulos, Order of St. Andrew the Apostle, Archons of the Ecumenical Patriarchate, May 2019, 31.

18 Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατήχησις 4:1.

εις την κοινωνίαν τῆς πίστεως καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης»¹⁹.

Γι' αὐτὸ καὶ μὲ τὴν σκέψη μόνον τοῦ πολυεθνικοῦ ἐκκλησιάσματος τρομάζουμε. Φοβόμαστε μήπως καὶ χάσουμε τὴν ἰδιοπροσωπία μας²⁰. Καὶ καταλήγουμε στὸ εὐκόλο συμπέρασμα ὅτι γιὰ νὰ ἔχουμε τὴν λατρεία στὴν γλώσσα μας, καὶ γιὰ νὰ διατηρήσουμε τὶς ἐθνικὲς καὶ πολιτιστικὲς παραδόσεις μας θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ἀπαραιτήτως ξεχωριστὴ «δικὴ μας ἐκκλησία», ἢ ὅποια ὅμως, σὲ τελικὴ ἀνάλυση, μοιάζει περισσότερο μὲ ἐθνικὸ γκέτο παρά μὲ Ἐκκλησία στὴν ξένη χώρα πού ζοῦμε ὡς Ὁρθόδοξη διασπορά.

Λύση ὅμως ὑπάρχει. Καὶ τὴν ἔχουμε, δόξα τῷ Θεῷ, καταγεγραμμένη στὸ βιβλίον τῶν Πράξεων καὶ στὶς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων. Κι ἐμεῖς σήμερα μποροῦμε, ἐὰν παραμερίσουμε τὶς ἐθνοφυλετικὲς μας μικροπολιτικὲς, νὰ βροῦμε λύσεις καὶ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ γιὰ τὸ θέμα τῆς ἐθνικότητος τοῦ Ἐπισκόπου μας καὶ τοῦ ἐφημερίου μας καὶ γιὰ ὅλα. Ἄρκει νὰ τὸ θέλουμε. Ἄρκει νὰ ἀφήσουμε ἔξω ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ ναοῦ μας τὶς πολιτικὲς σκοπιμότητες τοῦ τόπου καταγωγῆς μας. Ἡ ἐμπειρία μας ἀπὸ τὴν λειτουργία τριῶν περιπτώσεων δεκαετιῶν τοῦ μοντέλου Ὁρθοδοξίας στὴν Κορέα, δηλαδὴ τῆς ὑπὸ ἐνὸς Ἐπισκόπου πολυεθνικῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, μᾶς ἔχει πείσει ἀκράδαντα ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἶναι δύσκολο νὰ γίνῃ ἡ ἐπιστροφή στὴν «κανονικὴν παράδοσιν καὶ πρᾶξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»²¹

19 Κανονισμὸς Λειτουργίας τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Διασπορᾷ, ἀρθρον 5: β. Ἡ Κορέα δὲν συμπεριελήφθη στὶς περιοχὲς, στὶς ὁποῖες ἰδρύθηκαν Ἐπισκοπικὲς Συνελεύσεις διότι ἀκριβῶς στὴν ἐν Κορέα Ὁρθόδοξη Διασπορά δὲν ὑφίστατο μέχρι τὸν Δεκέμβριον τοῦ 2018 πρόβλημα ἀντικανονικότητος.

20 Βλ. Παντελεήμονος Ροδοπούλου, *ο.π.*, 78: «Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κανονικῆς τάξεως εἰς τὰς νέας ἐπαρχίας τῆς καλουμένης Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς δὲν σημαίνει ὁμοιομορφίαν εἰς τὰς ἐνορίας. Ἡ σημερινὴ ποιμαντικὴ πραγματικότης, ἀλλὰ καὶ σκοπιμότης, δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ ἐνὸς ὑπὸ τοῦ ἄλλου καὶ τὴν ἰσοπέδωσιν πάντων. Ἐξ ἄλλου, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς» καὶ «Ἀρχιποίμην» τῆς Ἐκκλησίας, δὲν κατεφρόνησε τὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα τοῦ περιβάλλοντος, δὲν συνέτριψεν ὅτι ἦτο ἀγαπητὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἐχρησιμοποίησε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν σώσῃ. Ὁ ἄνθρωπος ἀσφαλῶς πρέπει νὰ κρατῇ τὴν πίστιν τοῦ ὑπεράνω πάντων, ἀνευ περιφρονησεως ὅμως τοῦ πολιτισμοῦ του καὶ ἀνευ ἀποκοπῆς ἀπὸ τῶν ριζῶν του».

21 Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, (Κολυμπάρι Κρήτης, 16-25 Ἰουνίου 2016), Ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορά, Α:1.

(αὐτὸς ἄλλωστε εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων, τὴν Απόφαση γιὰ τὴν δημιουργία τῶν ὁποίων ἔχουν ὑπογράψει ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στο Σαμπεζύ, το 2009), ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ συμμόρφωσή μας μὲ τὸ Κανονικὸ Δίκαιο θὰ γίνεῖ πηγὴ μεγάλων εὐλογιῶν καὶ ἀνείπωτης χαρᾶς, ὡς καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀφοῦ θὰ ζοῦμε σὲ ἀτμόσφαιρα Πεντηκοστῆς, σὲ κάθε λατρευτικὴ μας σύναξη καὶ κοινωνία μὲ τοὺς ἀδελφούς μας.

Γιὰ τοὺς ἐθνοφυλετιστές, ποὺ εἶναι πρόθυμοι νὰ θυσιάσουν τὸν οἰκουμενικὸ χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας στὸν βωμὸ τῶν ἐθνικιστικῶν τοὺς συμφερόντων, μιὰ σπουδαιότατη μαρτυρία ἐφαρμογῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν πράξη εἶναι ἡ Ἀθωνικὴ Πολιτεία. Τὸ Ἅγιον Ὅρος εἶναι, ὡς γνωστὸν, οἰκουμενικὴ πολιτεία, μὲ ποιμένα τῆς τὸν ἐκάστοτε Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, στὴν ὁποία συμβιοῦν ἄρμονικά, αἰῶνες πολλοὺς μέχρι σήμερα, μοναχοὶ ἀπὸ διαφορετικὲς ἐθνικότητες. Κριτήριον καὶ σημεῖο ἀναφορᾶς τῆς συμβίωσής τους δὲν εἶναι ἡ ἐθνικὴ καταγωγὴ τους ἀλλὰ ἡ Ὁρθόδοξη πίστη τους. Παρόλες τὶς προσπάθειες, ποὺ ἔγιναν κατὰ καιροὺς ἀπὸ ἐξωγενεῖς πολιτικούς καὶ ἐκκλησιαστικούς παράγοντες σλαβικῶν, κυρίως, χωρῶν κατὰ τὸν 19^ο αἰῶνα, ἰδιαίτερος τῆς τσαρικής Ρωσίας, βάσει ὀργανωμένου σχεδίου (πανσλαβισμός), γιὰ κάθοδό τους στὴν Μεσόγειο, οἱ ὁποῖες εἶναι καταγεγραμμένες στὶς δέλτους τῆς Ἱστορίας²² πρὸς καταδίκη τους, νὰ ἀλλοιώσουν μὲ ἐθνοφυλετικὰ κριτήρια τὴν οἰκουμενικὴ ἰδιοπροσωπία τοῦ Ἁγίου Ὅρους, δὲν τὰ κατάφεραν. Ὅσο κι ἂν ἐπαναλαμβάνουν κατὰ καιροὺς ἄνθρωποι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ὅτι ἡ Ἱερά Μονὴ Παντελεήμονος, εἶναι ἡ «ἡμετέρα Μονή», εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους ὅσοι γνωρίζουν στοιχειωδῶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ὅτι τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀνήκει ἐκκλησιαστικῶς στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μνημονεύεται μέρα καὶ νύχτα ὡς ὁ πνευματικὸς πατέρας καὶ Ἐπίσκοπος ὅλων τῶν μοναχῶν, μηδὲ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν ρωσικῆς καταγωγῆς μοναχῶν. Μὲ πρότυπο, λοιπόν, τὸ παράδειγμα τοῦ Ἁγίου Ὅρους ἂς ὀργανώσουμε τὶς Ἐπισκοπές, τὶς Μητροπόλεις καὶ τὶς Ἐνορίες μας στὴν Ὁρθόδοξη διασπορά, γιὰ νὰ ἔχουμε τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μαρτυροῦμε καρποφόρως «τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ἀποκ. 1:2) στὴν οἰκουμένη.

22 Βλ. Διογένη Καραγιαννακίδη, Τα Ραβάνια της Μεγίστης Λαύρας 1912-1913. Η περίοδος απελευθέρωσης του Αγίου Όρους και των ρωσικών διεκδικήσεων, επιμέλεια εκδόσεις Αίολος, Ἅγιον Ὅρος: Ἱερά Μονὴ Μεγίστης Λαύρας, 2018.

Αγαπητοί μου,

Παράλληλα με την έμπονη προσευχή μας για την κατάργηση του αίρετικού έθνοφυλετισμού στους κόλπους της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, ἄς τὸν καταδικάσουμε ξεκάθαρα στὸ παρὸν Διεθνές Συνέδριο Ορθοδόξων Θεολόγων τόσο σὲ θεωρητικὸ ὅσο καὶ σὲ πρακτικὸ ἐπίπεδο. Ἄς πάρουμε δημόσια θέση γιὰ ὅσα ἀντικανονικὰ συμβαίνουν σήμερα ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας στὴν δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ἄπω Ἀνατολή, στὴν Λατινικὴ Ἀμερικὴ, στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Μικρὰ Ἀσία, ἀλλὰ καὶ στὴν δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας στὴν Ἀφρική. Ἄς στείλουμε μήνυμα συμπαράστασης πρὸς καθένα πὸν ὑποφέρει ἀπὸ τὸν καταστροφικὸ πόλεμο κατὰ τῆς Οὐκρανίας ὄχι μὲ πολιτικὰ κριτήρια ἀλλὰ ἀκραιφνῶς θεολογικὰ καὶ πνευματικὰ γιατί: «δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη ἁμαρτία ἀπὸ τοὺς πολέμους»²³. Ἄς ἀπορρίψουμε ἀσυζητητὴ τὴν ἀνορθόδοξη «θεολογία τοῦ πολέμου», πὸν τοὺς τελευταίους ἔντεκα μῆνες ἀναπαράγεται ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὲς τοῦ πολέμου στὴν Οὐκρανία. Ἄς τονίσουμε μὲ ἔμφαση ὅτι δὲν εἴμαστε οὔτε μὲ τὸ ΝΑΤΟ οὔτε μὲ τὸν Πούτιν, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸν Χριστό. Δὲν ἀποτελοῦμε μέρος κανενὸς ἐγκόσμιου συνασπισμοῦ ἢ «τόξου» ἀλλὰ μόνον μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἄς ἀγωνιστοῦμε γιὰ τὴν ἀλλαγὴ νοοτροπίας καὶ τὴν ἀπόκτηση γνήσιου Ορθόδοξου ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, πρὸς δόξα Θεοῦ καὶ τὴν περαιτέρω επέκταση στὴν οἰκουμένη τῆς ἐπὶ γῆς ἁκτιστῆς Ἐκκλησίας Του, στὴν ἐποχὴ τῆς ψηφιοποίησης καὶ τῆς τεχνολογίας τῆς πληροφορίας. Ἄς πάψει, ἐπιτέλους, ἡ προτεραιοποίηση τῆς ἐθνικῆς ἔναντι τῆς Ορθόδοξης χριστιανικῆς ταυτότητας. Καὶ ἄς συμφωνήσουμε πρῶτα πρῶτα ὅλοι οἱ Ορθόδοξοι θεολόγοι ὅτι ὁ ἐθνοφυλετισμὸς εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος μὲ τὸ ἔργο τῆς ἐξαγγελίας τοῦ Εὐαγγελίου εἰς πάντα τὰ ἔθνη, γιατί βασιζέται ἀποκλειστικὰ στὸ αἷμα τῶν προγόνων, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία στὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Σὰς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν προσοχὴ καὶ τὴν μεγάλη ὑπομονή σας.

23 Βλ. Ἁγίου Σωφρονίου τοῦ Ἑσσεξ, *Γράμματα στὴ Ρωσία*, 2009, σ. 235: «... δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη ἁμαρτία ἀπὸ τοὺς πολέμους, ... προπαντὸς τῆς ἐποχῆς μας, ὅπου ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο παρασύρονται στὴν ἀδελφοκτονία· σήμερα οἱ μὲν χαίρονται γιατί φονεύθηκαν ἑκατοντάδες χιλιάδων, καὶ ἑκατομμύρια ἀκόμη τῆς ἄλλης πλευρᾶς· αὐριο αὐτοὶ πὸν ὑπέφεραν χαίρονται, γιατί ἐκδικήθηκαν τοὺς δολοφόνους. Ἐτσι λοιπὸν ὅλη ἡ γῆ καλύπτεται ἀπὸ τὸ σκοτάδι τοῦ καταχθόνιου μίσους, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο ἐγκαταλείπει τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀπόγνωση σιηνώνει στὶς καρδιές τους».

**The Wanderings of the Kiev Pilgrim Vasil Grigorovich Barsky
as a Liturgical Witness**
Job Getcha, Metropolitan of Pisidia

Narratives of pilgrims' journeys have always been precious witnesses to our knowledge of the history of the development of worship. The best example is the *Itinerarium* of the Western pilgrim Egeria (or Etheria, or Silvia, as she is sometimes called), who went to the Holy Land at the end of the 4th century. In it, she not only talks about the places she visited on her way, but also describes in detail the services that were held in the different churches of Jerusalem between 381 and 384¹. This information is extremely valuable for our knowledge of hierosolymitan worship at the end of the 4th century.

A similar source, but from a much different era, are the *Wanderings* (Мандри) of Vasil Grigorovich Barsky, the notes of his long pilgrimage to the Christian West and East – the journey of almost his entire life – which took place between 1723 and 1747, when he died, a month later having returned to Kiev. They introduce us, in particular, to the peculiarities of worship in the Greek-speaking world under the Ottoman empire, and describe in sufficient detail the Athonite liturgical practice still in use to this day.

Born in 1701 near Kiev, Vasil (Basil) Barsky was an exceptional pilgrim, quite different from the others. As a young twenty-year-old student of the Kiev Theological Academy, he left his homeland, interested in discovering foreign lands. He left with his knowledge of Latin and Slavic languages, which he acquired at the academy, and with theological and liturgical education, which gave him the opportunity, unlike many other pilgrims, to describe and evaluate in detail the divine services he attended in various places of the Christian world, both in the West (Pest, Vienna, Bari, Rome, Venice) and in the East (Corfu, Mount Athos, Palestine, Egypt, Cyprus, Patmos, Constantinople, Athens and Crete).

Cultural Shock: Worship at San Giorgio dei Greci

Thus, while passing through Venice in 1724, he gives us an interesting description of the Greek church of Saint George (San Giorgio dei Greci) and its liturgical practice, which seemed to him at the time as reformed, since it did

1 *Égérie, Journal de voyage*, ed. Pierre Maraval, Sources Chrétiennes 296, Paris: Cerf, 2002.

not quite conform to the liturgical tradition he got used to in his homeland².

The young theology student then noticed that the Greek clergy, when they concelebrate the Divine Liturgy, sing all together at the little entrance “Come let us worship” in the middle of the church and, after that, the troparion in the altar. Also, that the prokimenon is not sung before the apostle, but is simply announced by the reader who reads it; that the deacon does not read the gospel in the middle of the church, but “goes up to the pulpit (ambo) where the sermon is usually said.” Indeed, this is until our time the normal liturgical practice of the Ecumenical Patriarchate and of the Christian East. When the apostle is to be read at the Divine Liturgy, the reader simply pronounces: “Prokimenon of the Apostle”, and reads the verses of the prokimenon, or even simply the verses, and further pronounces which epistle will be read. Instead, the Slavic liturgical practice preserved the ancient Byzantine practice, according to which the reader first intones the prokimenon and later the verse, while the singers repeat the prokimenon, singing it in the proper mode, after each verse. Regarding the reading of the gospel, the author noted that it was not read like in his fatherland in the middle of the church, where the ambo once stood in the ancient Byzantine temples. The reason is that in the East, this ambo was transformed in the post-Byzantine period into a raised pulpit attached to the northern (left) wall of the temple, to which one ascends by stairs, and where deacons read the gospel and from which priests also deliver sermons.

In addition, Barsky notes that at vespers, when the priests concelebrate on feast days, they sing the hymn “O Gentle Light” (Φῶς ἱλαρόν), and not the chanters, and that they do not enter the altar until they have sung to the sentence “coming at the setting of the sun”. He insists that “the all-night vigil (всеношна) is served together with Vespers, but Matins are always celebrated at their appropriate time.” Here, probably, either Barsky himself, or perhaps Barsukov, the publisher, mistakenly have written “всеношна” (all-night vigil) instead of the word “лития” (lite, λιτή). The fact is that in the parishes of the Greek-speaking world, all-night vigils (agrypnia, consisting of vespers and matins) are not celebrated, but vespers are celebrated in the evening, with the lite and with the blessing of the bread (artoklasia),

2 Barsukov = *Странствования Василья Григоровича-Барського по святым местам Востока съ 1723 по 1747 г.*, ed. Nikolaj Barsukov, Saint Petersburg: Editions of the Orthodox Palestinian Society, 1885, part I, p. 159-161; Bilous = *Василь Григорович-Барський, Мандри по святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік*, translation from Old Ukrainian of Petro Bilous, Kiev: Osнова, 2000, p. 92-93.

and matins are celebrated in the morning, prior to the Divine Liturgy.

Regarding the services of Great Lent, the Kiev pilgrim also noted that at the liturgy of the presanctified gifts, the serving priest sings the verses "Let my prayer arise" in the altar, unlike the practice he observed in his homeland where the one who reads the prophecies, which, are read in the middle of the church, and not from the side choir. The practice he observed corresponds to the contemporary practice of the Ecumenical Patriarchate, where the verses of the ancient great prokimenon of the liturgy of the presanctified gifts "Let my prayer arise" are sung by the serving priest in the altar, where he incenses the altar table from each side holding a lighted candle in his hands, while the choir repeats the prokimenon after each verse.

Barsky adds that "they are not used to make prostrations here, and when they bow, they bow to the waist," and that at the great canon of St. Andrew of Crete "they pray without prostrations, but only make the sign of the cross." The fact is that the ancient Byzantine practice knows great and little prostrations (metania): great prostrations when the head is bowing up to the ground, and little prostrations when it bows to the waist, touching the ground only with the hand. In the parishes of the Greek-speaking world, the practice of great prostrations progressively disappeared and was replaced by little ones, and for the great canon of St. Andrew of Crete, when the refrain "Have mercy on me, O God" is sung, the faithful no longer bow, but simply make the sign of the cross. Such a practice seemed strange to Barsky, arriving from Kiev, where it was still customary to make great prostrations, so he adds: "I don't know why, either because of laziness or fear of ridicule from the Italians." He will return to this later, describing the services on the Great Mountain.

The traveler from Kiev also wonders why the Greeks do not read the "Passion service" on Fridays of Great Lent, but instead serve a part of the Akathist Hymn to the Mother of God at compline, where the canon should be read, "and so only one akathist is sung over four weeks" he notes. Such a practice surprised the student of the Kiev Academy, who was used to the "order of Passion", a service composed and introduced on Fridays of Great Lent by Metropolitan Peter Mohyla of Kiev (1596-1647) in the 17th century. To counter the Passions served at that time by Polish Catholics, the metropolitan of Kiev composed a paraliturgical service focusing on the Passion of Christ, which takes place four times during the period of Great Lent, usually on Friday evening, each time reading

of one of the four gospel narratives of Christ's Passion, accompanied by a selection of traditional Byzantine hymnography of Great Friday.

However, the Christian East under the Ottomans did not know such a service, but underwent instead another liturgical reform that has not been implemented into the Slavic countries: to the traditional service of the Akathist on Saturday of the fifth week of Lent, when the full Akathist Hymn to the Holy Mother of God is being sung in memory of the miraculous liberation Constantinople from the attack of Barbarians, after the fall of Constantinople, this Akathist Hymn began to be sung additionally on the previous four weeks, reading one fourth part every Friday at compline. This practice is a late tradition, attested for the first time precisely at the time of Barsky, by the Athonite Typika of the 18th-19th centuries, and fixed by the Typikon of Georges Violakis at the beginning of the 20th century³. This practice became widespread and the pious Greek people especially love this service to this day, because they are convinced that they have survived under the protection of the Mother of God.

It was in Venice that Barsky began his "school of life" with the study of the Greek language at the church of St. George of the Greeks. Then he continued to study this significant language of the Christian East in Tripoli with the teacher Jacob, and later on the island of Patmos with the hierodeacon Makarios. During his travels, he met eminent hierarchs of great erudition, such as the Patriarch of Jerusalem Chrysanthos Notaras (1663-1731) and the Patriarch of Antioch Sylvester (on his see from 1724 until his death in 1766), who tonsured him as a monk. Thanks to these people, the monk Vasili already acquired not only a perfect knowledge of the Greek language, which would qualify him to be a useful person for the Russian embassy in Constantinople at that time, but also a great theological knowledge and an ecclesiastical culture, which would lead to his gradual "confessionalization", gradually becoming a firm defender of Orthodoxy against the backdrop of inter-confessional conflicts.

3 Cf. Typika of Xenophontos of 1794, Konstamonitou of 1854 and Iviron of 1878 in Alexis Dmitrievsky, *Описание литургических рукописей, хранящихся в библиотеках Православного Востока*, vol. 3, Typika, 2nd part, Petrograd, 1917, p. 536, 690 and 734 ; Georgios Violakis, *Τυπικὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας*, Constantinople, 1888, p. 349, 353, 363-366, 415-418 ; Athens, 1915, p. 334-335, 338-339, 348-350, 395-398.

The Hagiorite Liturgical Tradition

This intellectual transformation took place between his two pilgrimages to Mount Athos and enabled him to appreciate and understand in greater detail what he had seen there. He himself admits this at the beginning of his second description of the Holy Mountain:

“Everyone received me not as during my first visit, but with great kindness and respect, because I had learned the Greek language and knew to write it well, and they liked my words and greetings [...] For these reasons, I explored everything freely and in detail, and therefore I did not only describe in words everything I saw from the inside, but also carefully depicted what I saw from the outside and around, near and far, all the beautiful things that I happened to see...”⁴

The monk Vasili left us a valuable description of the hagiorite liturgy precisely in his second description of Mount Athos. This part is precisely the quintessence of Barsky's entire work.

The phiale

He noted that in the courtyard of each monastery there was a large bowl for holy water (φιάλη) covered with a dome supported by marble columns. In the center of this structure stands a marble bowl, where the great sanctification of water is performed on Theophany, and where the little sanctification of water is performed at the beginning of each month⁵. In his homily for the Baptism of the Lord, proclaimed in Antioch in 387, St. John Chrysostom witnessed that Christians gathered in the middle of the night on the Feast of Theophany and took the water sanctified on that day and kept it for the whole year⁶. Liturgical manuscripts starting from the 8th century indicate that such a sanctification of water takes place near a fountain, to which the faithful go in procession, singing the appropriate hymns. Starting from the 10th century, the rite of great sanctification of the water is prescribed to be performed twice: first on the eve of Theophany, according to the ancient practice, and a second time – early in the morning, on the day of the feast, at the end of Matins. The Byzantine canonist Theodore Balsamon (+ 1196), while commenting on the 65th canon of the Quinisext Council, which forbade the pagan custom of lighting a fire in homes at the beginning of each month, notes that this practice was replaced by the

4 Barsukov, part III, p. 4; Bilous, p. 464-465.

5 Barsukov, part III, p. 26-27; Bilous, p. 476.

6 PG 49, 365-366.

little sanctification of water, which the Fathers decreed to be performed “at the beginning of each month” (καθ’ ἐκάστην ἀρχιμηνίαν)⁷. Starting from the 13th century, liturgical manuscripts contain the service of the little sanctification of the water for the new month (ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς νεομηνίας), which is served on the first day of every month of the year in the Christian East⁸. In the 14th century, the disciple of the Ecumenical Patriarch Philotheos Kokhinos, the Metropolitan of Kiev Kiprian Tsamblak brought to his see the rite of the little sanctification of water on the first day of August according to the practice of the Ecumenical Patriarchate⁹.

The rite of the Panagia

Like all pilgrims on the Holy Mountain, Barsky was particularly impressed by a special ceremony that takes place in the refectory. Indeed, on Mount Athos, the neo-Sabbaitic Typikon is strictly observed. Indeed, from the 12th century, manuscripts of the neo-Sabbaitic Typikon were brought on Mount Athos from the Balkans, Asia Minor and Palestine, and gradually replaced the Studite Typikon. Monks observe this Typikon not only during divine services, but also at the monastic meal, where everything happens in a liturgical way. On Sundays and feast days, the ceremony of the Panagia took place as described in detail by Barsky¹⁰.

This act is connected with a pious tradition, which can be read in the Great Horologion: after the Resurrection of Christ, the apostles were used to leave an empty place at the table in honor of Christ and to place a piece of bread for him, which they raised at the end of the meal. On the third day after the Dormition of the Mother of God, when the disciples raised this bread according to custom, the Mother of God appeared to them, saying: “Rejoice! I am with you forever!”. Since then, it became customary to leave a piece of bread in honor of the Mother of God. This is how the order of the Panagia appeared, which is observed in monasteries at the refectory, right after the Divine Liturgy.

The weekly priest comes out of the church wearing the mandyas, holding a bread in his hands, preceded by the sacristans in rasa, carrying

7 Rhalles-Potles, *Syntagma*, Athens, 1852, vol. II, p. 372.

8 Cf. Job Getcha, *The Euchologion Unveiled. An Explanation of Byzantine Liturgical Practice*, vol. II, Crestwood, NY: SVS Press, 2021, p. 215-219.

9 Cf. Job Getcha, *La réforme liturgique du métropolitain Cyprien de Kiev*, Paris : Cerf (Collection « Patrimoines – Orthodoxie »), 2010, p. 94, 106, 108, 227.

10 Barsukov, part III, p. 73-76; Bilous, p. 502-503.

candlesticks. They are followed by the hegumenos (abbot) wearing the mandyas and holding the staff, while a cantor wearing the mandyas recites Psalm 144 (“I will exalt You”), in which verses 15 and 16 are thematically related to the meal: “The eyes of all look to You, and You give them food in due time. You open Your hand, and all that lives, You willingly feed” (Ps 144:15-16). Then the meal is blessed and the reader goes to the pulpit to read the prescribed reading. Monks eat in silence, listening to the reading. Before drinking wine for the first time, the hegumenos (or his substitute) rings the small bell on his table and the reader, interrupting the reading, says: “By the prayers of our holy father”, and then continues the reading. When the meal ends, the weekly priest rings once again the bell. The reader asks for forgiveness from the brothers, bows before the icon of Christ, before the hegumenos and the cellarer, and then the typikarist reads the prayer after the meal: “Blessed is God, who shows us mercy and who feeds us from our youth.” This is an ancient prayer that we find almost, word for word, in St. John Chrysostom, the first part of which is contained in the *Apostolic Constitutions* and in the treatise *On the virginity* of St. Athanasius of Alexandria¹¹. After this prayer, they ask for each other’s forgiveness, and this is followed by the elevation of the bread in honor of the Mother of God (Panagia). The refector offers a prosphora in honor of the Mother of God, pronouncing: “Great is the name of the Holy Trinity”, and then the brothers sing a troparion in honor of the Mother of God: “All generations bless you...” Then they distribute the bread, which the refector carries around and each of them takes a piece of it. In some monasteries, as Barsky himself saw, a cup of wine is passed from hand to hand after him so that everyone can take a sip or dip a piece of bread into it. This reminds us of the Jewish rituals of blessing the table, from which the order of the Panagia originates. A sacristan wearing the mandyas censes with a katsion (hand censer), and each person present, having crossed his piece of bread in front of the smoke, consumes it. After eating the bread and drinking from the cup, Psalm 121 is read, which mentions the peace that in the Christian sense is received from the presence of Christ among his disciples (cf. Jn. 20:19), the Trisagion and the usual prayers up to the Lord’s prayer, and the kondakion of the feast or the Sunday hypakoe, or, on other days, the troparia of thanksgiving, after which the hegumenos or his substitute pronounces the final benediction. Leaving the refectory, everyone bows to the hegumenos, and when he is not there, to his substitute, who blesses with a raised hand, and leave.

11 Cf. PG 58, 545; SC 336, 114-115; PG 28, 265.

Liturgical functions

Further, Barsky describes in detail the Athonite liturgical practice, which the Hagiorites preserve to this day¹². He notes that, unlike Russian monasteries, on the Holy Mountain, not all monks wear the mandyas in the church, but only those who perform a certain liturgical function during the service: the reader who reads the prescribed readings, the typikarist who is responsible for the ordo of the divine services, the candle-lighter who lights and extinguishes the oil lamps and candles, the canonarchs who announce hymns and verses to be sung in the appropriate mode, the sacristans who provide service in the sanctuary, and the hegumenos (abbot) who wears it only on Sundays and feast days, that is, when he stands on his throne.

Vasili also noted that on Sundays and feast days, divine services and the liturgy of the presanctified gifts are always performed on Mount Athos by one priest and one deacon. Indeed, the function of the deacon in the liturgy is not facultative, but corresponds to an authentic liturgical ministry.

The bells and the semantron

Barsky describes in detail how bells and the semantron are used during divine services¹³. For a pilgrim from Kiev, who is used only to the ringing of bells, the Athonite practice of using the semantron was indeed surprising. The semantron (σήμαντρον) is a long wooden plank struck with a wooden mallet to summon the monastics to prayer.

He emphasizes that the monk assigned to this task always bows first in front of the hegumenos or of his throne. Then, before starting his service, he goes outside around the church wearing his mandyas and his epanokalimavkion and beats the small semantron which he carries in his hands.

In the morning, when at the beginning of the midnight service, when the Creed is read, he beats the big semantron that hangs on the bell tower. At the end of the midnight service, he beats the metal semantron before the beginning of matins. At the seventh ode of the canon at matins, he beats the metal semantron again. On Sundays, he beats the semantron before the Gospel reading, and on feast days at the Polyeleos.

The bells are rung at night only on Sundays and when the all-night vigil is served, and during the day, daily, only for matins, and on Sundays and feast days, for the Divine Liturgy, and also during the paschal week, and

12 Barsukov, part III, p. 76-99; Bilous, p. 504-516.

13 Barsukov, part III, p. 81-82; Bilous, p. 507-508.

there is a procession (litany) on the day of the Annunciation, of the Lord's Entrance into Jerusalem, on Tuesday of the Bright Week and on Theophany. The ringing of the bells is followed by the beating of the metal semantron.

Solemn readings

Monk Vasili correctly noticed that on Mount Athos, some special readings are not performed by the reader as it was the practice in his fatherland, but by the hegumenos, or one of the elders, as prescribed by the Sabbaite Typikon. The hegumenos reads at vespers the Psalm 103, "Gladsome Light", "Vouchsafe, O Lord" and "Now let depart"; at matins he reads the hexapsalm, the great doxology (when it is not sung) and "It is good"; and at the Liturgy he reads the Symbol of faith and the Lord's prayer. Barsky notes that when the Psalm 103, the hexapsalm, the great doxology, the Apostle, the Gospel and the Creed are being read, no one enters or leaves the church, but everyone stands at his place until the reading is finished. He stresses that the hexapsalm is read clearly and slowly, and then all the candles are extinguished "so that the faithful, without looking around, may listen attentively and devoutly"¹⁴.

Censing with the katsion

Barsky also describes a very particular practice that has been preserved on Mount Athos to this day: in some moments, the censing is done not by the deacon or the priest, but the sacristan, with a special small hand censer called the katsion. He censes by making the sign of the cross with the katsion, wearing his mandyas, with his head uncovered. This kind of censing occurs at the little vespers performed by the hagiote prior to the agrypnia (all-night vigil), at the compline during the singing of the canon, during the paraklisis to the Mother of God and other saints, at matins at the polyeleos, and during the Divine Liturgy on the Trisagion. And when the priest or deacon censes with the ordinary censer, then they hold in their left hand small box with incense. The deacon, on feast days, usually has a larger box, skillfully made in a form of a tomb or a church¹⁵.

The canonarch

Barsky also describes in detail the role of the canonarch at the divine services: he always takes first the blessing from the hegumenos to announce the mode on which "Lord, I cried" or the "Praises" will be sung, and before

¹⁴ Barsukov, part III, p. 90-91; Bilous, p. 512.

¹⁵ Barsukov, part III, p. 78; Bilous, p. 504.

reading the Psalter, the prophecies, the synaxarion and the Apostle¹⁶. When he has announced the mode on which the choir should perform a chant, he stands until the first verse is sung, and then he makes a little bow to the hegumenos and steps aside until it is time to fulfill his task of canonarch for the stichira, because on Athos, at vespers, Psalms 140 and 141, and at matins, Psalms 148 and 149 are always sung in full. The canonarch fulfills his task in this way: he approaches the appropriate choir (right or left) holding the proper liturgical book in his hands and he announces the text of the proper hymn, reading it sentence by sentence, each sentence being then sung by the choir. The canonarch also recites the verses of the prokimenon in the middle of the church at vespers with an uncovered head, and also during Great Lent, the appropriate verses at all the services of the hours (“Hearken to my voice in the morning”; “Lord, who at the third hour sent down your all-holy Spirit”; etc.), announces the hymns of light in the middle of the church at matins, and at the liturgy of the presanctified gifts, after the reading the prophecy, he recites in the middle of the church the verses of the great prokimenon “Let my prayer arise”.

The narthex of the church

Monk Vasiliy also drew attention to the place where divine services are being held on the Holy Mountain¹⁷. The midnight office, hours and compline are always read in the narthex of the church, and in such cases the entrance from the narthex to the church is covered with a curtain (katapetasma).

This practice comes from the ancient hierosolymitan worship. Egeria mentions in her *Itinerarium* that at the end of the 4th century, divine services were performed either at the Tomb, or at Calvary, or in the main temple, or behind the Cross, or in another chitcj of the Holy City. This practice was introduced to Constantinople, where, according to the ancient chanted order (ἀσματική ἀκολουθία), each service always began in the narthex, and only at a certain appointed moment did the assembly enter the central part of the church.

Because of this, the narthex of ancient Byzantine churches is quite large, because it was intended for the celebration of certain parts of the divine service. This practice has been preserved to this day on Mount Athos. Vespers, matins and the Divine Liturgy are served in the middle part of the church. The same applies to the service of the typika, which is read on Athos throughout the whole year after the sixth or ninth hour, as well as to hours

16 Barsukov, part III, p. 87-89; Bilous, p. 510-511.

17 Barsukov, part III, p. 85; Bilous, p. 509.

with intermediate hours, when they are prescribed by the Typikon during Christmas Lent and the Apostles' Fast. During Great Lent, all services are held in the central part of the church, except for compline on Fridays and Saturdays. During the summer period, from St. Thomas's Sunday until 1st November, compline is read in the outer exonarthex because of the heat.

The Royal office

Barsky describes the initial part of matins, which is called the "Royal office" and which the reader reads slowly so that the priest has time to cense the whole church¹⁸. This service appeared in Byzantine monasteries founded by emperors. It is first mentioned in the Typikon of the Monastery of the Mother of God Eleusa (Merciful), founded in 1080 by Manuel of Strumica, as a "Trisagion for the emperor", that is to say a memorial service for the emperor, which should be served after the midnight service and before matins, and which consisted of Psalm 19 and the troparion of the Cross¹⁹. This order was further spread in the 14th century in the Athonite monasteries founded by emperors, such as the Great Lavra, and from there, throughout all churches. It consists of Psalms 19 and 20, the choice of which is justified by the following verses: "Lord, save the king" (Ps. 19:10); "O Lord, the king will rejoice in your power" (Ps. 20:2); "For the king puts his hope in the Lord" (Ps. 20:8). Barsky noted that in the Vatopedi Monastery, to these common psalms, a third one is added: Psalm 78 (O God, the nations have entered into your inheritance)²⁰. In fact, the tri-psalmonic structure is more traditional for such offices than the actual two psalms. For example, Metropolitan Kiprian Tsamblak's Psalter also adds to Psalms 19 and 20 a third one, Psalm 60, which was probably chosen because of the verse: "You will add days to the king, his years even to generation upon generation" (Ps 60:7)²¹.

The singing of the canon

Barsky also drew attention to the fact that on Mount Athos, the canons at matins nor at compline are not read, as was the common practice in his fatherland, but are always sung, according the ancient practice.

18 Barsukov, part III, p. 90-91; Bilous, p. 512.

19 *Byzantine Monastic Foundation Documents*, ed. J. Thomas and A. C. Hero, Dumbarton Oaks Studies 35, vol. 1, Washington, 2000, p. 176-177.

20 Barsukov, part III, p. 217; Bilous, p. 581.

21 Continued Psalter, Manuscript 142 of the Russian State Library (Moscow), fond N° 1731 (Moscow Theological Academy), f. 154. Cf. Getcha, *La réforme liturgique du métropolitain Cyprien de Kiev*, p. 170-171, 455.

Moreover, at matins, instead of refrains, selected verses from biblical odes contained in the Psalter are used for them. This is indeed the ancient liturgical practice according to which, after psalmody, the proper biblical odes were sung. The canon, as a hymnographic genre, which appeared in Palestine from the middle of the 7th century, was at first composed as hymnography to be intercalated into the verses of the biblical odes. Over time, the hymnography became the basis, and the biblical odes gradually became its verses or simply went out of use, except for the days of Great Lent. On Mount Athos, the ancient practice of singing the biblical odes and chanting the troparia of the hymnographic canon has been preserved.

The lite

Monk Vasili also notes that at the conclusion of vespers and matins, the monks go into the narthex to commemorate the names of the dead “because this is an age-old custom, and it is never broken”²². Once upon a time, such a procession took place every day at the end of vespers and matins in Jerusalem. It from the martyrium (main church) to the Cross. This procession was later adapted in the Lavra of Saint Sabbas in Palestine as a procession from the catholicon (main church) of the monastery to the tomb of the founder. Thus, the lite (λιτή) to the narthex at the conclusion of vespers and matins is the remnant of this ancient procession and it is attested in the oldest manuscripts of the Neo-Sabbaitic Typikon of the 12th century. This practice is also attested in the Diataxis of sacred service (Διάταξις τῆς ἱεροδιακονίας) of the Holy Ecumenical Patriarch Philotheos Kokkinos in his description of the agrypnia (all-night vigil)²³.

The antiphons of the Divine Liturgy

Barsky also drew attention to the fact that at the Divine Liturgy, the psalms from the typika are sung as antiphons only on feast days, by the two choirs in the catholicon of the monastery²⁴. This practice came into being because on the feast days on Mount Athos, the service of typika is not recited, and Psalms 102 and 145 and the Beatitudes in such a case replaced the ancient antiphons of the liturgy. This practice began to be spread from the 12th century under the influence of the

²² Barsukov, part III, p. 91; Bilous, p. 512.

²³ Cf. Jacques Goar, *Ἐυχολόγιον sive rituale graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgiae*, Paris, 1647, p. 1-8.

²⁴ Barsukov, part III, p. 94-95; Bilous, p. 514.

Evergetis Monastery in Constantinople²⁵. When liturgy is served on weekdays in small chapels (parecclesion), daily antiphons are sung.

The kollyva

The kollyva (κόλλυβα) is a dish based on boiled wheat that is used liturgically in the Orthodox Church for commemorations of the dead. Barsky observed that every Saturday, the dead are being commemorated with kollyva in the church and at the cemetery, where the ossuary is located to keep the bones of the deceased monks²⁶. The Athonites cook kollyva every Friday and prepare two plates: one for the service in the cemetery church on Saturday, and the second for the vespers served on Friday in the catholicon, after which it is distributed in the narthex.

On special memorial Saturdays (like Meatfare Saturday or the eve of Pentecost), it is consumed in the refectory, shortly before the thanksgiving prayer. The kollyva are also prepared on Athos for all the feasts of the Theotokos and for the feasts of major saints. At the end of the Divine Liturgy, the priest reads the prayer over the kollyva, and it is consumed after the meal, before the rite of the Panagia. "It is surprising that such a good custom does not exist in Russia,"²⁷ notes the educated pilgrim, who especially appreciated such a pious tradition.

The agrypnia

In addition, Barsky emphasizes that, unlike in his fatherland, where a shortened form of all-night vigil was served on the eve of Sundays and feast days, which lasted only two or three hours, the agrypnia on the Holy Mountain is served only on the eve of the great feasts of the Lord and the Theotokos, major feast days of the holy apostles Peter and Paul, and major saints, monks and great martyrs. Such services are real all-night vigils since they last from eight to ten hours during the night, and for this purpose Athonites invite the best chanters from the neighboring

25 Cf. A. M. Pentkovsky, «Ктиторские Типиконы и богослужбные Синаксари Евергетидской группы», *Богословские Труды* 38 (2003), p. 321-355; A. M. Pentkovsky, «Евергетидский монастырь и императорские монастыри в Константинополе в конце XI – начале XII века», *Византийский временник* 63/88 (2004), p. 76-88; A. M. Pentkovsky – M. Yovcheva, «Праздничные и воскресные блаженны в византийском и словяниском богослужении VIII-XIII вв.», *Paleobulgarica* 25 (2001), p. 42-49.

26 Barsukov, part III, p. 95-96; Bilous, p. 514-515.

27 Barsukov, part III, p. 97; Bilous, p. 515.

monasteries. On other feast days of saints whose holy relics are kept in the monastery, only matins with polyeleos are served, and when there are no relics, only matins with the great doxology²⁸. This practice fully corresponds to the spirit and letter of the Neo-Sabbaitic Typikon. The service of the all-night vigil is a special feature of this Typikon. This service originates from the Lavra of Saint Sabbas the Sanctified in Palestine, but it practically disappeared there after the Arab invasion of Palestine. It was revived on Mount Athos in the 12th century, and for this reason, the Neo-Sabbaitic Typika of this period always begin with a detailed description of this restored observance, which reflected a return to stricter monastic rules. However, this long nocturne service was relatively rare, because it was held only on great and major feast days of the church year.

Barsky describes how, before the beginning of the all-night vigil, all the bells are rung and the large suspended semantron and the metal semantron are beaten. After that, the vespers begin in the manner indicated in the neo-Sabbaitic Typikon, as well as it was recorded by the Diataxis of sacred service (Διάταξις τῆς ἱεροδιακονίας) of Saint Philotheos Kokkinos: first, the canonarch wearing the mandyas, exiting the sanctuary through the northern door, holding a candlestick in his left hand and standing in front of the hegumenos, says: “Command.” The weekly priest wearing the mandyas and the epitachelion comes out of the sanctuary through the holy doors of the iconostasis, censes the local icons, the hegumenos, the two choirs and the whole church, preceded by the canonarch with the candlestick. When the whole church has been censed, standing in the middle of the church, the priest says: “Lord, bless” and censes the hegumenos, the local icons and the canonarch, enters the altar, and then pronounces before the holy table: “Glory to the Holy, Consubstantial, Life-giving and Undivided Trinity...”²⁹.

Barsky also draws attention to other features of the Athonite agrypnia. At the difference of middle feast days when the Psalm 103 is being read and “Blessed is the man” (Ps. 1) is sung quickly, on great feast days, Psalm 103 is read until the verse “When you open your hand” (Ps. 103:28), and from then on some verses are sung slowly³⁰. Here he has in mind the so-called “anixantaria” – hymns in honor of the Holy Trinity, which ornate the last

28 Barsukov, part III, p. 80; Bilous, p. 506-507.

29 Barsukov, part III, p. 83-84; Bilous, p. 508. Cf. Jacques Goar, *Ἐὐχολόγιον sive rituale graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgiae*, Paris, 1647, p. 1-8.

30 Barsukov, part III, p. 84; Bilous, p. 509.

verses of Psalm 103, starting from the verse “ἀνοίξαντος σου τὴν χεῖρα – when you open your hand” (Ps. 103:28). These refrains are unknown in the Russian liturgical practice. Barsky adds that even on such great feast days, the entire “Blessed is the man” (Ps. 1) is sometimes sung, that is, all the three psalms of the first stance of the first cathisma, and not only selected verses, and therefore these chants can take from two to three hours. Monk Vasili draws attention to the fact that at the moment of the polyeleos (Ps. 134-135), which is sung slowly in full, and not only selected verses from these psalms, the chandelier (also called polyelaios) is lighted, while on the choros (the large corona surrounding it) four candles are being lighted on each side, in the shape of a cross. The paraecclesiarch, who is responsible to light them, softly pushes the chandelier and the choros with a stick so they then start to sway during the chant, and in such a way, “it adds great beauty to the church”³¹. This practice reflects the content of the polyeleos, in which it is said: “Him alone made great lights, for His mercy endures forever; the sun to rule the day, for His mercy endures forever; the moon and the stars to rule the night, for his mercy endures forever” (Ps. 135:7-9).

Liturgical patristic readings

Barsky also drew attention to the spiritual readings that take place during the all-night vigil, as indicated in the Neo-Sabbaitic Typikon³². There are four of these, which are read in the middle of the church from a pulpit: the first takes place at the end Vespers, the second after the first cathisma of the Psalter, the third after the polyeleos, and the fourth after the third ode of the canon of matins. To these is also added the reading of the synaxarion, read from the choir by the canonarch after the sixth ode of the canon. At daily services, there are only two spiritual readings at matins: one after the first cathisma of the Psalter and one after the third ode of the canon. These spiritual readings, which are prescribed by the Typikon, are taken from the Life of the saint, who is commemorated on that day, or from a patristic encomium on the occasion of a feast. On Sunday, it could be taken from the commentary of Saint John Chrysostom on the the Apostle or the Gospel readings. During the Great Lent, there are also readings from Lausiac History by Palladius of Helenopolis at the midnight service, from the teachings of Saint Ephrem the Syrian at matins, and from Saint John Climacus at the third and ninth hours. On the Sundays of Great Lent, the *Hexaemeron* of Saint Basil

31 Barsukov, part III, p. 84; Bilous, p. 509.

32 Barsukov, part III, p. 85-87; Bilous, p. 509-510.

the Great and the catechesis of Saint Theodore the Studite are also read.

Lenten services

Barsky also draws attention to the fact that during the first week of Great Lent, at the great compline during which the great canon of Saint Andrew of Crete is sung, neither great or little prostrations are done, but monks stand quietly, as he also noticed in the Greek church of Venice. However, when it is sung at the matins of the Thursday of the fifth week, little prostrations are done. The hymns “God is with us”, “The bodiless nature, the Cherubim” and “Lord of powers be with us” are sung by the two choirs, without bows, and “All Holy Lady, Mother of God, intercede for us, sinners” is sung by the two choirs with bows. At the great compline, are also sung two canons (of the Theotokos and of the saint, transferred from the days when it cannot be sung, due to the coincidence with the office in the Triodion). After the great or little compline, the monks ask for forgiveness from the weekly priest who stands in the exonarthex, and on Sundays and feast days from the hegumenos³³.

A critique of anabaptism

The last interesting point in Barsky’s story in connection with liturgical practice is his testimony regarding the re-baptism (anabaptism) of Latins, Uniates and even Orthodox, who were not baptized by full immersion. In his description of the Zograf Monastery, he strictly criticizes such a practice, calling it “lawlessness” (беззаконня).

It is worth mentioning that the first Ecumenical Council (325) emphasized that membership in the Church is linked to the confession of the Orthodox faith in the Holy Trinity, as specified in the Nicene Creed. Therefore, belonging to the Church is revealed through one baptism in the name of the three hypostases of the Holy Trinity: “in the name of the Father, and of the Son, and of the Holy Spirit”, as it was commanded by Christ (Mt. 28:19). Bearing this in mind, it becomes clear why, on the one hand, canon 19 of the first Ecumenical Council prescribed the rebaptism of the disciples of Paul of Samosata, who did not acknowledge the Holy Trinity, and on the other hand, why canon 8 of the same council did not require the rebaptism of the cathari (novationists), a Christian sect who did profess the faith in the Holy Trinity, and therefore, ordered to accepted them through a written confession of faith, in their respective rank. Later,

³³ Barsukov, part III, p. 92; Bilous, p. 513.

canon 7 of the second Ecumenical Council (381) and canon 95 of the Quinisext Council (692) clearly defined which heretics and schismatics ought to be received through a written confession of faith (libellus), which one ought to be received through chrismation, and which one ought to be received through baptism. Heretics who correctly professed the faith in the Holy Trinity were not rebaptized, but were simply required to renounce to their heresy in writing and, in some cases, were also chrismated.

This is what the monk Vasili means when he writes: "First of all, I tried to prevent them from baptizing people again; they referred to the *Pedalion*. In the same *Pedalion*, I showed them the explanation of Saint Basil the Great, from which it becomes clear which heretics ought to be baptized, and which ought only to be chrismated; but they did not listen."³⁴ Here Barsky refers to the canons 1, 5 and 47 of St. Basil the Great. Well-educated by prominent hierarchs of the Christian East, Vasil Grigorovich Barsky adhered to the generally accepted position of the Church Fathers and to the genuine canonical tradition of the Orthodox Church, and was scandalized by the practice of anabaptism, which, unfortunately, continues to be performed even today by some Athonites over Roman Catholics and Uniates who decide to join the Orthodox Church, and even on some Orthodox who were not baptized by full immersion.

Conclusion

Travel stories have always reported on the experiences of travelers: the people encountered, the emotions felt, the things seen and heard. In this sense, these documents have always been appreciated by historians who have used them as sources for social and political history, the history of civilizations and religions.

In the case of the *Wanderings* of the Kiev pilgrim monk Vasili Grigorovich Barsky, in addition to his precious historical testimonies and his remarkable drawings which enrich his descriptions, they provide also much useful information to the liturgiologists with the detailed descriptions he made of the divine services. For this reason, they constitute an important witness for the history of the development of the liturgical rites in the Orthodox East after the fall of Constantinople.

³⁴ Barsukov, part III, p. 263; Bilous, p. 606.

**Ἐπικήδειος Λόγος ἐπὶ τῇ ἐκδημίᾳ τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου
πρ. Βελγίου κυροῦ Παντελεήμονος
Μητροπολίτου Βελγίου κ. Ἀθηναγόρου, ἐκ προσώπου τῆς Αὐτοῦ
Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
(Χίος – 27 Ἰανουαρίου 2023)**

«Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.» (Ἐπιστολὴ Ἰακώβου. 1, 12).

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Χίου κ. Μᾶρκε,

Σεβαστοὶ ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Σεβαστοὶ Πατέρες,

Ἐντιμότατοι Ἀρχοντες τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας,

Ἐντιμότατοι Ἐκπρόσωποι τῆς Πολιτικῆς καὶ Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας
τῆς νήσου Χίου,

Μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ ἐκλιπόντος ἀρχιερέως,

Ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί,

Σκληρὸν καθῆκον μᾶς ἐκάλεσεν σήμερον ἐδῶ, εἰς τὸν Ἱερὸν
Ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας. Ὁ πολυσέβαστος Μητροπολίτης κυρὸς
Παντελεήμων, ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρωτεργάτης τῆς Ἱερᾶς μας
Μητροπόλεως Βελγίου, παρέδωσεν τὴν ψυχὴν του εἰς τὸν Κύριον.

Ἀκάματος ἐργάτης τοῦ Ἀμπελώνος τοῦ Χριστοῦ, πάντοτε εἰς
τὸ πλευρὸν τῶν πονεμένων χριστιανῶν μας, πρόθυμος νὰ τρέξη
ὅπου τὸ ποιμαντικὸν του καθῆκον τὸν ἐκάλει. Μὲ μεγάλην ἀγάπην
καὶ ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, τὸ Σεπτὸν
Οἰκουμενικὸν μας Πατριαρχεῖον, μὲ ὑποδειγματικὴν ὑπακοήν, μὲ
ταπεινὸν φρόνημα, μὲ τελείαν αὐταπάρνησιν, ἐργάσθηκε ἔχοντας
πάντοτε ὡς γνώμονα τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας, τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς
τῶν χριστιανῶν μας καὶ τὴν ἀνακούφισιν τοῦ πάσχοντος συνανθρώπου.

Ἀπόφοιτος τῆς κατὰ Χάλκην Θεολογικῆς Σχολῆς, καὶ κατὰ
Θεὸν ὑπερήφανος διὰ τὰς ἐκεῖ σπουδὰς του, ὑπῆρξεν ἕνας ἐκ τῶν
τελευταίων «Χαλκιτῶν», διηγοῦμενος συχνῶς καὶ μὲ νοσταλγίαν, περι-
στατικὰ ἀπὸ τῆν ἐκεῖ φοίτησίν του.

Ὁ κατὰ κόσμον Νικόλαος Κοντογιάννης ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1935 εἰς

μίαν ευλογημένην οικογένειαν δύο τέκνων. Οί γονεῖς του τὸν ἀνέθρεψαν μὲ πολλὴν στοργὴν καὶ ἀγάπην. Μετὰ τὸ πέρας τῆς δευτεροβαθμίου ἐκπαιδεύσεώς του, ἐδῶ εἰς τὴν Χίον, ὁ τότε Μητροπολίτης Χίου κυρὸς Παντελεήμων Φωστίνης τὸν ἔστειλεν – ὁμοῦ μεθ' ἑνὸς ἑτέρου Χιώτου, ὁ ὁποῖος ἀργότερον ἐγένεν ὁ Μητροπολίτης Μάξιμος Ἁγιοργούσης, Μητροπολίτης Πιτσβούργου – εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ σπουδάσῃ εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης. Ἐνα ἔτος ἀργότερον ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Σχολάρχου τῆς Σχολῆς, μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἰκονίου Ἰακώβου καὶ ἔλαβεν τὸ ὄνομα Παντελεήμων. Μετὰ τὴν περάτως τῶν σπουδῶν του ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μητροπολίτου καὶ πάλιν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης.

Μετὰ τὴν μετανάστευσιν χιλιάδων Ἑλλήνων εἰς τὸ Βέλγιον, ὅπου ἐπῆγαν διὰ νὰ ἐργασθῶν εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα, ὁ μακαριστὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Αθιναγόρας τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν μαζὶ μὲ ἄλλους τρεῖς νέους ἱερομονάχους διὰ νὰ βοηθήσουν ποιμαντικῶς τοὺς νεοαφιχθέντας Ἑλληνας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχεν μόνον ἓνας Ἑλληνας ἱερεὺς εἰς ὅλην τὴν Μπενελούξ, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Αἰμιλιανὸς Τιμιάδης (ἀργότερον Μητροπολίτης Σιληβρίας), ὁ ὁποῖος ἐξυπηρετοῦσε τὰς δύο ὑπάρχουσας ἑλληνικὰς ἐνορίας, αὐτὴν τῆς Ἀμβέρσης καὶ αὐτὴν τῶν Βρυξελλῶν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἐδέχθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδου ἦσαν δύο μικραὶ βαλίτσες, ἡ μία περιεῖχεν λειτουργικὰ ἄμφια καὶ ἡ ἄλλη ἱερὰ σκεύη διὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν. Δὲν διέθετε ἰδικὸν του κτήριον τῆς Ἐκκλησίας καὶ διέμενεν ἀρχικῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καθολικοῦ ἱερέως τῆς πόλεως τῆς Μόνς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξεκίνησεν τὴν μακρὰν πορείαν του ὡς κληρικοῦ εἰς τὸ Βέλγιον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Ἑλληνας πού διέμεναν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ὑπήγοντο εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Θυατείρων πού εἶχεν ἔδραν τὸ Λονδῖνον. Μητροπολίτης Θυατείρων τότε ἦτο ὁ Αθιναγόρας Καββαδάς.

Ἀργότερον, ὅταν κατὰ τὸ ἔτος 1963 ἡ Μητρόπολις Θυατείρων διεσπᾶσθῃ εἰς τέσσαρας Μητροπόλεις καὶ τὸ Βέλγιον ὑπήχθη ἐφεξῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν Γαλλίας, ὁ τότε Μητροπολίτης Γαλλίας Μελέτιος διώρισεν τὸν Ἀρχιμανδρίτην Παντελεήμονα ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον διὰ τὸ Βέλγιον καὶ τὸ Λουξεμβούργον. Καὶ ὅταν ἡ Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδημιούργησεν, τὸ 1969, τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Βελγίου καὶ Ἐξαρχίαν Κάτω Χωρῶν καὶ Λουξεμβούργου καὶ ἐξέλεξεν ὡς πρῶτον Μητροπολίτην αὐτῆς τὸν Αἰμιλιανὸν Ζαχαρόπουλον, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Παντελεήμων διωρίσθη πορωτοσύγκελλος τῆς νέας Μητροπόλεως. Κατόπιν, κατὰ τὸ ἔτος 1974, ὁ μακαριστὸς ἐξελέγη,

ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ Μητροπολίτου Βελγίου Αἰμιλιανοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης ἐπισκοπῆς Ἀπολλωνιάδος. Ἡ εἰς ἐπίσκοπον χειροτονία του ἐγένεν τὴν 18^{ην} Αὐγούστου τοῦ 1974 εἰς τὸν Ὁρθόδοξον Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν εἰς Βρυξέλλας. Ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Βελγίου Αἰμιλιανοῦ συμπαραστατουμένου ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Σουηδίας Παύλου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Σασίμων Ἱερεμίου (σήμερον Μητροπολίτου Ἀγκύρας). Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μητροπολίτου Αἰμιλιανοῦ ὡς Μητροπολίτου Κώου, ὁ μακαριστὸς ἐξελέγη τελικῶς Μητροπολίτης Βελγίου, τὴν 22^{αν} Δεκεμβρίου 1982. Τὸν ἐνεθρόνισεν ὁ Μητροπολίτης Γαλλίας Μελέτιος τὸ 1983, εἰς τὸν προαναφερθέντα Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Βρυξελλῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Παντελεήμων, ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἓνα ἔτη, ἦτο ἀδιακόπτως ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὰς τρεῖς χώρας τῆς Μπενελούξ. Ἀσφαλῶς, ἡ μεγάλη του ἐπιτυχία ἦτο ἡ ἐπίσημος κρατικὴ ἀναγνώρισις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸ Βέλγιον καὶ κατόπιν εἰς τὸ Μέγα Δουκάτον τοῦ Λουξεμβούργου μὲ τὸ ἴδιον καθεστῶς πού ἦσαν ἀνεγνωρισμένοι αἱ ἄλλαι Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι καὶ ὁμολογίαι, ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία καθὼς καὶ ἡ Μουσουλμανικὴ. Ἐπὶ πλέον, ἓνα βασιρικὸν διάταγμα τοῦ 1988 καθόρισεν ὅτι εἰς τὸ Βέλγιον «ὁ Μητροπολίτης-Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐκπροσωπεῖ τὸ σύνολον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». Ὁ Μητροπολίτης Παντελεήμων ἐπεδίωξεν ἐπίσης μίαν μεγαλυτέραν συνεργασίαν μεταξὺ ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του καὶ τοὺς ἐκάλει κάθε ἔτος εἰς μίαν ἀπὸ κοινοῦ Θεῖαν Λειτουργίαν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας ἦτο πολλαπλῶς εὐεργετικὴ, ἀλλὰ συνεπάγετο, εὐνοήτως, καὶ πολλὰς ἀνησυχίας καὶ ἀρκετὸν ἄγχος. Οἱ ἱερεῖς ἐλάμβανον μισθὸν ὑπὸ τοῦ Βελγικοῦ κράτους, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψεν καὶ τὴν αὐξησιν τῶν μελῶν τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου εἰς τὴν χώραν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1989, ἄρχισεν καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ ὀρθοδόξου θρησκευτικοῦ μαθήματος εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Φλαμανδικῆς Κοινότητος ἀρχικῶς καὶ ἀργότερον εἰς τὴν γαλλόφωνον περιοχὴν τοῦ Βελγίου.

Ὁ Μητροπολίτης Παντελεήμων ἐνδιεφέρετο συνεχῶς διὰ τὰς χιλιάδας τῶν Ἑλλήνων πού διαβιούσαν καὶ ἐργάζονταν εἰς τὰς τρεῖς χώρας τῆς Μπενελούξ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν πού ἦτο νέος ἱερεὺς ἀνελάμβανεν συχνῶς τὸν ρόλον τοῦ κοινωνικοῦ λειτουργοῦ καὶ τοὺς ἐβόηθει νὰ εὗρουν λύσεις εἰς τὰ διάφορα προβλήματα. Μὲ τὴν ἰδικὴν

του ὠθησιν καὶ εὐλογίαν ἰδρῦθησαν πολλαὶ ἐνορίαί, μάλιστα καὶ μία μικρὰ γυναικεία μονή. Ἐφρόντισεν ὥστε νὰ ἀγορασθοῦν κτήρια διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀρκεῖ νὰ σκεφθῆ κανεὶς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν καὶ τὰ γειτονεύοντα μὲ αὐτὸν κτήρια εἰς τὴν καρδίαν τῶν Βρυξελλῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν Ὁρθόδοξον Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸ Λουξεμβούργον ποὺ ἐκτίσθη χάρις εἰς τὰς ἰδικὰς του φροντίδας καὶ ἐν συνεχεῖ στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν κληρικῶν, τῶν ἀρχόντων ὀφφικιαλίων καὶ τῶν πιστῶν. Εἰς κάθε περίπτωσιν τὸ ἔργον του ὑπῆρξεν μέγαν καὶ σημαντικώτατον. Ἐπίσης, αὐτὸς ἦτο ὁ ὁποῖος ἐξεκίνησεν τὴν διοργάνωσιν μίας μεγάλης συναντήσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς ἓνα πάρκον, τὴν Δευτέραν ἀμέσως μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν τῶν Καθολικῶν κάθε ἔτος, καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1959. Αὐτὴ ἡ συνάντησις μετεβλήθη ἀργότερον εἰς συνάντησιν πολλῶν χιλιάδων ἀνθρώπων, καὶ ἀρχίζε πάντοτε μὲ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν. Ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μία ἡμέρα νοσταλγίας διὰ τὴν πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα. Ἐξ ἄλλου ὁ μακαριστὸς ἤρχετο κάθε χρόνον μὲ αὐτὴν τὴν ἰδίαν νοσταλγίαν ἐδῶ εἰς τὴν Χίον διὰ τὰς θερινὰς του διακοπὰς καὶ διὰ νὰ εἶναι μαζί μὲ τοὺς συγγενεῖς του καὶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἄς μνημονεύσωμεν ἐδῶ καὶ ἓναν ἄλλον Χιώτην κληρικὸν καὶ συνοδοιπόρον ὁ ὁποῖος ἐσπούδασεν εἰς τὴν Χάλκην, τὸν ἀείμνηστον Πρωτοπρεσβύτερον Ἰωακείμ Δημιουδὴν ποὺ ἐξεδήμησεν προσφάτως εἰς Κύριον.

Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Παντελεήμων διεκρίνετο ἐπίσης διὰ τὴν ἀταλάντευτον πιστότητά του εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Διὰ κάθε πτυχήν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, σημεῖον ἀναφορᾶς του ἦτο τὸ πρότυπον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς φύλακος τῆς Βυζαντινῆς Παραδόσεως. Εἶχεν ἀπεριόριστον σεβασμὸν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, τὸν ὁποῖον ἔχω τὴν μεγίστην τιμὴν νὰ ἐκροσωπῶ σήμερον ἐδῶ. Γνωρίζω ἐπίσης πόσον καὶ ὁ Πατριάρχης μας ἐγκωμιάζεν τὸ μέγα ἔργον ποὺ ἐπετέλεσεν ὁ Μητροπολίτης Παντελεήμων. Ἄλλωστε, ἐγνωρίζοντο ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν σπουδῶν των εἰς τὴν Χάλκην καὶ ἔτρεφον βαθεῖαν ἐκτίμησιν ὁ ἓνας διὰ τὸν ἄλλον. Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ἔλεγεν συχνάκις ὅτι ὁ Μητροπολίτης Παντελεήμων ἦτο ἓνα παράδειγμα πρὸς μίμησιν διὰ πολλοὺς ἱεράρχας.

Κι ἐγὼ ὁ ἴδιος χρεωστῶ πολλὰ εἰς τὴν μεγάλην μορφήν τοῦ Μητροπολίτου Παντελεήμονος. Μοῦ ἔδωσεν πολλὰς εὐκαιρίας, πρωτίστως μὲ τὸ νὰ μὲ συγκαταλέξῃ εἰς τὸν ἱερὸν κλήρον τῆς Τεράς

μας Μητροπόλεως ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ μὲ στηρίξη πνευματικῶς καὶ νὰ μὲ βοηθῆ ὥστε νὰ ἐπιτελῶ ὀρθῶς τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος καὶ ἡ Ἐκκλησία μου ἐνεπιστεύθησαν. Ἔχω αἰσθήματα ἀπεράντου εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ πρόσωπόν του τόσο δι' ὅσα ἐπετέλεσεν, ὅσον καὶ δι' αὐτὸ πὸν ἦτο ὡς προσωπικότης, καθὼς ἐπίσης καὶ δι' αὐτὸ πὸν ἀντιπροσώπευεν δι' ἐμέ, ὅπως καὶ δι' ὅλους ἡμᾶς, τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς τῆς Μπενελοῦξ.

Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἦτο πολὺ ἀγαπητὸς καὶ ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμῆσεως ἀπὸ τὴν μεγίστην πλειοψηφίαν τοῦ ποιμνίου του. Ἦξευρεν νὰ συνομιλεῖ μετὰ μεγάλων προσωπικοτήτων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν πλέον ἐλαχίστων καὶ ταπεινῶν μεταξύ ἡμῶν. Ἔδειχνεν μὲγάλον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ποιότητα ζωῆς τοῦ κάθε ἐνός, συμπονοῦσε μαζὶ μὲ αὐτοὺς πὸν ὑπέφεραν καὶ ἐχαίρετο μὲ αὐτοὺς πὸν ἐχαίροντο. Ὁ Μητροπολίτης Παντελεήμων ἦτο ἄνθρωπος βαθυτάτης πίστεως καὶ εὐσεβείας. Αὐτὸ τὸ ἔλαβεν ἐκ τῆς οἰκογενείας του, ἐκ τῶν καλῶν γονέων του πὸν τὸν ἀνέθρεψαν κατ'αὐτὸν τὸν τρόπον. Αὐτὴ ἡ πίστις καὶ αὐτὴ ἡ εὐσέβεια ἦσαν ἀπαραίτητα προσόντα διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ πραγματοποιηθῆ ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐκλήθη νὰ πράξη. Ἐνίοτε ἠγανάκτει μὲ ὅλας τὰς διοικητικὰς ὑποχρεώσεις του καὶ μοῦ ἔλεγεν: «δὲν ἔγινα ἱερεὺς διὰ νὰ εἶμαι ἀπὸ τὸ πρωτὶ ἕως τὸ βράδυ εἰς τὸ γραφεῖον»! Ἀγαποῦσε πολὺ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας καὶ κυρίως ὅταν ἐτελοῦντο εἰς τὸν Καθεδρικὸν του Ναόν! Ἀγαποῦσε ἐπίσης νὰ ἀναβαίνει εἰς τὸ ἀναλόγιον διὰ νὰ ψάλλῃ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους.

Τὴν 26^η Νοεμβρίου τοῦ 2013 ὁ Μητροπολίτης Παντελεήμων παρητήθη ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Μητροπολίτου Βελγίου καὶ ἔκτοτε διέμεινεν ἐδῶ, εἰς τὴν γενέθλιόν του νῆσον. Ἦτο ἐξαιρετικῶς δύσκολον δι' αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Βέλγιον τὸ ὁποῖον τόσο ἠγάπησεν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐδαπάνησεν ἑαυτὸν καθ' ὅλην τὴν διακονίαν του ὡς κληρικός. Τὰ δύο τρίτα τῆς ζωῆς του τὰ ἔζησεν εἰς τὸ Βέλγιον τὸ ὁποῖον εἶχε γίνῃ δι' αὐτὸν δευτέρα πατρίς. Ἐν τούτοις, ἐπιστρέφων εἰς τὴν Χίον, εἶχεν τὴν καλυτέραν φροντίδα καὶ περιποίησιν. Τὸν ἐφρόντισαν ὁ ἀδελφός του Ἀντώνιος, ἡ νύμφη του Βικτωρία, τὰ τέκνα των καὶ τὰ ἐγγόνια των. Τὸν ἐδέχθησαν εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ τὸν περιεποιήθησαν μὲ μεγίστην ἀγάπην καὶ στοργήν. Τὸ μαρτυρῶ καὶ ἐγὼ προσωπικῶς! Τὰ τελευταῖα ἐννέα ἔτη, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, ἔγινεν καὶ πάλιν ἕνα σημαντικὸν μέρος τῆς οἰκογενειακῆς των ζωῆς. Ἐν ὀνόματι ὅλων ἡμῶν καὶ κυρίως τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Βελγίου, τοῦ Θεοφίλ. Ἐπισκόπου Ἀπολλωνιάδος κ.

Ἰωακείμ καὶ ἐμοῦ προσωπικῶς, ἐπιθυμῶ νὰ τοὺς ἐκφράσω τὰ εἰλικρινὰ συλλυπητήρια καὶ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας δι' ὅλα ὅσα ἔκαμαν δι' αὐτὸν καὶ νὰ εὐχηθῶ νὰ τοὺς ἀνταποδώσῃ Κύριος ὁ Θεὸς τὰς εὐεργεσίας τῶν πρὸς τὸν μακαριστὸν Μητροπολίτην. Εὐχαριστῶ θερμῶς ἐπίσης καὶ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Χίου κ. Μᾶρκον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν κληρικοὺς διὰ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν ἀγάπην πού τοῦ ἔδειξαν. Εὐχομαι ἐκ τῶν μυχιῶν τῆς καρδίας μου ἢ πλήρης ἀγάπης καὶ εὐγενείας ψυχῆ του νὰ χαίρῃ καὶ νὰ ἀγαλλιᾶται ἐντὸς τοῦ ἀπλέτου φωτὸς τοῦ Κυρίου!

Ἄς εἶναι ἡ μνήμη του αἰωνία!

Ἀλησμόνητε Μητροπολίτα Παντελεῆμον,

Ἐταυτίσατε τὸν ἑαυτὸν σας μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ὑπηρετήσατε ἄριστα. «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσθητε, τὸν δρόμον τετελέκατε, τὴν πίστιν τετηρήκατε» (Β' Τιμ. 4, 7). Τὴν «καλὴν παραθήκην» τὴν ὁποίαν σᾶς ἐνεπιστεύθη ὁ Θεὸς «ἐφυλάξατε» (Β' Τιμ. 1, 14) καὶ ἐγίνατε «πιστὸς ἄχρι θανάτου» (Αποκ. 2, 10). Εὐρίσκεσθε τώρα ἐντὸς τῆς αἰωνιότητος, πλησίον του δικαίου Κριτοῦ. Λοιπὸν βαδίσατε τὴν μακαρίαν ὁδὸν τοῦ ἀγαθοῦ! Σᾶς συνοδεύουν αἱ προσευχαὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅλων ἡμῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῶν πιστῶν πού ἦσαν τὸ ἰδικόν σας ποίμνιον. Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία δέεται ὅπως Κύριος ὁ Θεός, ζωῆς ὁ κρατῶν καὶ θανάτου ὁ δεσπόζων, τάξῃ τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἐν χώρᾳ ζῶντων καὶ ἐν σκηναῖς δικαίων, καὶ δώῃ ὑμῖν τὸν στέφανον τῆς ζωῆς!

Αἰωνία σας ἡ μνήμη, ἀλησμόνητε ἱεράρχα!

Αἰωνία σας ἡ μνήμη, Μητροπολίτα Παντελεῆμον!

Αἰωνία ἡ μνήμη!

**Ἐπικήδειος λόγος κατά τήν ἐξόδιο ἀκολουθία τοῦ Μητροπολίτου-
Γέροντος Περγάμου κυροῦ Ἰωάννου.
Μητροπολίτου Σηλυβρίας κ. Μαξίμου**

Σεβασμιώτατε ἐκπρόσωπε τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατρι-
άρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Μητροπολίτα Λαοδικείας κ. Θεοδώρητε,

Σεβασμιώτατοι,

Θεοφιλέστατοι,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,

Ἐξοχώτατοι,

Ἐλλογιμώτατοι,

Ἀγαπητοί πατέρες καί ἀδελφοί,

Μέ αισθήματα βαθύτατης συγκίνησης καί θλίψης κηδεύουμε σήμερα τόν Ἱεράρχη καί μεγαλύτερο Θεολόγο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καί τῆς Χριστιανοσύνης γενικώτερα, τόν Γέροντα Περγάμου κυρό Ἰωάννη. Ὀλόκληρος ὁ βίος του ἦταν μία εὐχαριστία, εὐγνωμοσύνη καί δοξολογία πρὸς τόν Θεό. Τόσο στήν πράξη ὅσο καί στή θεωρία ἦταν ἕνας εὐχαριστιακός θεολόγος. Ἡ Θεία Εὐχαριστία, ἡ Θεία Λειτουργία, τό εὐχαριστιακῶς ζῆν διαπότιζε τόν βίο του καί τή θεολογία του. Δέν θά ἦταν ὑπερβολή νά πῶ ὅτι γιά τόν Γέροντα Περγάμου ἡ Εὐχαριστία ἦταν ἡ ἀναπνοή καί τό ὄξυγόνο του. Ὁ εὐχαριστιακός του ζῆλος τόν εἶχε καταφάει γιά νά παραφράσω τό ψαλμικό χωρίο «ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με» (Ψαλμός 68, 10). Γί' αὐτό τά ἔκρινε ὅλα ἐσχατολογικά, ὑπό τό φῶς τῶν ἐσχάτων, μάλιστα δέ πίστευε ὅτι καί ἡ ἰδική του θεολογία μπορεῖ νά ὑποστῆ τήν ἀρνητική κρίση τῶν ἐσχάτων. Ἀπό αὐτήν τήν εὐχαριστιακή θεολογία προερχόταν ἡ πάντοτε ἐπίκαιρη θεολογία τοῦ προσώπου, ἡ θεολογία περὶ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ πρωτείου καί τῶν ἐσχάτων, καθώς καί ἡ πρωτότυπη ἐνασχόλησή του μέ τό οἰκολογικό πρόβλημα.

Δηκόνησε, ψυχῇ τε καί σώματι, θυσιαστικά, τόν πανίερο θεσμό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (εἶμαι προσωπικός μάρτυς τῆς θυσιαστικῆς του αὐτῆς διακονίας- πόσες φορές Γέροντα ἀνησυχοῦσες καί δέν κοιμόσουν τά βράδνα μέχρι νά ἐξεύρεις τή δέουσα καί λυσιτελή λύση γιά τά ἐκκλησιαστικά προβλήματα πού ἀντιμετώπιζε ἡ Πρωτόθρονη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως) καί πίστευε ὅτι ὁ θεσμός αὐτός εἶναι ὁ ἐκφραστής τῆς οἰκουμενικῆς ιδέας τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ

Ἑλληνισμοῦ καί ὁ διάκονος τῆς ἐνότητος τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία ἐκφράζεται μέ τό συνοδικό θεσμό. Ὅπως ἀνέφερε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης στόν Ἱ. Ναό τῆς Παναγίας τῆς πύλης τοῦ Βελιγραδίου, στήν Πόλη: «Ὁ πολίος ἀδελφός Ἱεράρχης ἦταν συγκυρηναῖος τῆς ἡμετέρας Μετριότητος καί πρωτοστάτησε σέ ὅλα τά σημαντικά γεγονότα τῆς ταπεινῆς Πατριαρχίας μας, μέ κορυφαία στιγμή τήν συμμετοχή του στίς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς ἐξέχον μέλος τῆς ἡμετέρας Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας καί πρῶτος σύμβουλος τοῦ Προέδρου τῆς Συνόδου.»

Καί γιά τήν ἀπολεσθεῖσα εὐχαριστιακή ἐνότητα μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσης ἐργάσθηκε ἐπί πολλά ἔτη στούς Διαχριστιανικούς Ὄργανισμούς καί κυρίως στό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ θεολογία του περί εὐχαριστίας ἐπηρέασε κατά πολύ τή θεολογία καί τήν περί Ἐκκλησίας ἀντίληψη τῶν ἑτεροδόξων μελῶν τοῦ Συμβουλίου. Ὁ Πάπας τόν ἀποκάλεσε ὡς τόν μεγαλύτερο θεολόγο τῆς Χριστιανοσύνης. Καί πόσο ἐπίσης μεγάλη ἡ συνεισφορά του στόν ἐπίσημο Θεολογικό Διαλόγο μεταξύ Ὁρθοδόξου καί ΡΚαθολικῆς Ἐκκλησίας καί στόν Διάλογο μεταξύ Ὁρθοδόξου καί Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

Παρά, ὅμως, τή μεγάλη προφητική καί αὐθεντική θεολογική συμβολή τοῦ μεταστάντος Ἱεράρχου, περί τῆς ὁποίας γράφτηκαν πολλές διατριβές, καί τά ἄλλα πολλά χαρίσματα πού τόν διέκριναν, ὅπως ἡ εὐφυΐα, ἡ ὀξύνοια, ἡ εὐστροφία, ἡ διορατικότητα καί ἡ διπλωματική δεινότητα, ὁ Γέροντας παρέμενε ταπεινός καί σεμνός, δοσμένος ὀλοκληρωτικά στήν ὑπηρεσία τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν καί δέν γεννήθηκε στήν Πόλη, ὑπῆρξε ἕνας γνήσιος Φαναριώτης Ἱεράρχης. Ἐνας Ἱεράρχης παλαιᾶς στόφας καί κοπῆς. Ἐβλεπες στό πρόσωπό του ὅλα τά χαρακτηριστικά πού κοσμοῦν ἕνα Φαναριώτη Ἱεράρχη: τή λογιότητα, τήν ἀριστοκρατική σεμνότητα καί ἀπλότητα καί πρωτίστως τό ἐκκλησιαστικό ἦθος.

Προσωπικά εἶμαι εὐγνώμων γιά τά ὅσα μέ δίδαξε, τά ὁποία διαφυλάττω ὡς πολυτιμότερο θησαυρό καί ὁδηγό τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μου βίου. Ἐνθυμοῦμαι μέ πολλή εὐγνωμοσύνη τίς μακρᾶς διαρκείας θεολογικές συζητήσεις στήν ἀγαπημένη του Μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Essex Ἀγγλίας, τήν πατρική του στήριξη στήν ἐκπόνηση τῆς διδακτορικῆς μου διατριβῆς, τήν ὑλική καί πνευματική του ἀρωγή καί τίς πολυτίμες θεολογικές του συμβουλές καί ὑποδείξεις κατά τή διάρκεια τῶν σπουδῶν μου στό Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου. Ἐνθυμοῦμαι τή μεγάλη συγκίνηση πού σέ διακατεῖχε, Γέροντα, κατά

τήν πρώτη μετά τό 1922 Θεία Λειτουργία πού ἐτέλεσες στήν ιστορική ἔδρα τῆς μαρτυρικής Ἐπαρχίας σου, στήν Πέργαμο, καί τό βαθύτατο κήρυγμά σου. Σέ εὐχαριστῶ, Γέροντα, γιά τήν ἐμπιστοσύνη, τήν ἀγάπη καί τό πατρικό ἐνδιαφέρον πού ἐπέδειξες πρός τό πρόσωπο τῆς ἐλαχιστότητός μου. Θέλω νά ἐκφράσω πολλές ἀπό καρδίας εὐχαριστίες στόν ἀγαπητό μας ἀδελφό Ἀνδρέα, ὁ ὁποῖος κατά τά τελευταῖα χρόνια συμπαραστάθηκε, ὡς φύλακας Ἄγγελος, στόν Γέροντα.

Διακρινόσουν γιά τό χάρισμα τοῦ θεολογεῖν δημιουργικῶς, πάντοτε βεβαίως ἐπί τῆ βάσει τῆς Βίβλου καί τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καί θεωροῦσες τοῦτο ὡς δῶρο Θεοῦ, δοξολογοῦσες δέ καί εὐχαριστοῦσες τόν Θεό γι' αὐτό. Σέ εὐχαριστοῦμε καί εἴμαστε εὐγνωμόνες, ἀείμνηστε, πολὺκλαυστε καί ἀλησμόνητε Γέροντα, γιά τό εὐχαριστιακό καί ἐκκλησιαστικό ἦθος πού μᾶς δίδαξες καί γιά τήν πολύτιμη καί μοναδική θεολογική σου παρακαταθήκη καί προσφορά ὄχι μόνο πρός τήν Ἐκκλησία, τούς μαθητές σου καί τόν Δυτικό Χριστιανισμό, ἀλλά παραλλήλως καί πρός τόν σύγχρονο ἄνθρωπο καί τόν πολιτισμό του.

Κατά τή ταπεινή μου κρίση, ὁ ἐν Κυρίῳ κεκοιμημένος Γέρων Περγάμου κυρός Ἰωάννης γιά τήν ἀνυπέρβλητη θεολογική του διδασκαλία καί συμβολή δέν θά ἦταν ὑπερβολή νά ἀποκαλεῖται ὡς σύγχρονος πατέρας καί διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, καί ὄχι μόνο ὡς μέγας θεολόγος τοῦ καιροῦ μας.

Εὐρισκόμενος τώρα, Γέροντα, μαζί μέ τίς ἀγαπημένες σου ἀδελφές Ἀγαθονίκη καί Αἰκατερίνη, ἐνώπιον τοῦ Θρόνου τοῦ Θεοῦ, προσδοκώντας τή μελλοντική κοινή Ἀνάσταση, προσεύχου καί εὐχου γιά τήν ἀγαπημένη σου Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, γιά τόν Προκαθημένό Της, τόν Παναγιώτατο Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τήν ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη καί τόν σεβασμό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά ὅλα ὅσα θυσιαστικῶς πρόσφερερ σέ Αὐτό, γιά τούς Ἱεράρχες καί λοιπούς κληρικούς Του, γιά τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμο, ὁ ὁποῖος σέ τιμοῦσε μέ τήν εἰλικρινή καί ἀδιατάρακτη φιλία του, γιά ὅλους ἐμᾶς τούς παρευρισκομένους στήν ἐξόδιο ἀκολουθία σου, Κληρικούς καί λαϊκούς, καί γιά ὅλο τόν κόσμο.

Γέροντα, τό βιβλίό τῆς ζωῆς σου ἦταν μία εὐχαριστία!

Εἶη ἡ μνήμη σου αἰωνία!

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Οἰκουµενικὸν Πατριαρχεῖον

Χρονικὸν Ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ.Π. εἰς Μπαχρεῖν

Ὡς προηγέληθ, ὁ Οἰκουµενικὸς Πατριάρχης κ. κ. Βαρθολοµαῖος, ἀνταποκριθεὶς εἰς πρόσκλησιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τοῦ Μπαχρεῖν καὶ τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸ ἐκεῖσε διοργανωθέν Φόρουµ Διαλόγου (Bahrain Dialogue Forum) µέ θέµα: «Ἀνατολή καὶ Δύσις διὰ τὴν ἀνθρωπίνην Συνύπαρξιν» (East and West for Human Coexistence), συνοδευόµενος ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνας κ. Ἐµµανουήλ, Πανοσιολ. Διακόνου κ. Οἰκουµενίου, Κωδικογράφου τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερῶς Συνόδου, καὶ Ἱερολογ. Ἀρχιδιακόνου κ. Ἰωάννου Χρυσσαυγῆ, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Πόλεως τὴν µεσηµβρίαν τῆς Τετάρτης, 2^ας Νοεμβρίου 2022, δι' ἀεροσκάφους τῶν Ἀερογραµµῶν Gulf, καὶ ἀφίχθη εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Μανάµα τοῦ Μπαχρεῖν. Εἰς τὸν ἀερολιµένα ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ἐξοχ. κ. Khalid bin Ahmed Al Khalifa, πρ. Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν καὶ Συμβούλου τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἐπὶ θεµάτων Διπλωµατίας, τῆς Ἐξοχ. κ. Esin Çakıl, Πρέσβεως τῆς Τουρκίας ἐν Μπαχρεῖν, καὶ τοῦ Ἐντιμ. κ. Παναγιώτου Ξανθάκη, Γραμματέως τοῦ ἐπιτίμου Προξενείου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἐν Μπαχρεῖν.

Τὴν πρωΐαν τῆς Πέμπτης, 3^ης Νοεμβρίου, ὁ Παναγιώτατος μετέβη εἰς τὸ Πολιτισµικὸν Κέντρον Isa (Isa Cultural Center), ὅπου ἐγένετο ἡ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Φόρουµ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσεν εἰσήγησιν ἐπὶ τοῦ γενικοῦ θέµατος τοῦ Συνεδρίου, ἀναφερθεὶς εἰς τὴν πορείαν τοῦ διαθρησκευτικοῦ Διαλόγου καὶ τὴν συμβολὴν τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας εἰς αὐτόν. Τὴν µεσηµβρίαν παρετέθη ὑπὸ τῆς Α. Ὑψηλότητος, τοῦ Πρίγκηπος Salman bin Hamad Al Khalifa, Διαδόχου τοῦ Θρόνου καὶ Πρωθυπουργοῦ τῆς Χώρας, ἐπίσηµον γεῦµα πρὸς ὅλους τοὺς κεντρικοὺς ὀμιλητάς τοῦ Φόρουµ, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν ὁ Παναγιώτατος καὶ ὁ Μητρ. Χαλκηδόνας. Τιμητικῶς ὁ Παναγιώτατος ἐποθετήθη ἐξ εὐωνύμων τοῦ Πρίγκηπος κατὰ τὸ ἐπίσηµον τοῦτο γεῦµα εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Διαδόχου.

Τό ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡ Α.Θ.Π. ἐγένετο δεκτὴ ὁμοῦ μετὰ τοῦ Μητρο. Χαλκηδόνος εἰς ἐπίσημον ἀκρόασιν ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τοῦ Μπαχρέιν εἰς τὸ ΑΙ-Sakhir παλάτιον αὐτοῦ. Ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην Του διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὴν φιλοξενίαν Αὐτοῦ καὶ τῆς τιμίας συνοδείας Του καὶ ἡ Α. Μ., ὁ Βασιλεὺς εὐχαρίστησε διὰ τὴν τιμὴν τῆς ἀποδοχῆς τῆς προσκλήσεως, διὰ τὴν παρουσίαν τῆς Α.Θ.Π εἰς τὸ Μπαχρέιν καὶ τὴν συμμετοχὴν Αὐτῆς εἰς τὸ Φόρουμ. Ἐπικολούθησε συνάντησις τῆς Α.Θ.Π καὶ τῆς συνοδείας Αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἐξοχ. Δρ. Ahmed Al – Tayeb, Μεγάλου Ἱμάμη τοῦ ΑΙ-Azhar καὶ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῶν Πρεσβυτέρων τοῦ Ἰσλάμ, εἰς τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ κατοικίαν πλησίον τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου. Κατὰ τὴν συνάντησιν οἱ δύο ἠγέται συνεζήτησαν θέματα κοινῶς ἐνδιαφέροντος, ἀπτόμενα τῆς κοινῆς μαρτυρίας τῶν δύο μεγάλων μονοθεϊστικῶν Θρησκειῶν διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐστάθειαν εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης, Παρασκευῆς, 4^{ης} Νοεμβρίου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἐξοχ. κ. Khalid bin Ahmed Al Khalifa, ὁ Παναγιώτατος μετὰ τῆς συνοδείας Του μετέβησαν διὰ τὴν καταληκτικὴν Συνεδρίαν εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον ΑΙ-Sakhir. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς παρουσίασαν διαδοχικῶς εἰσήγησιν ὁ Βασιλεὺς τοῦ Μπαχρέιν, ὁ Μέγας Ἱμάμης καὶ ὁ Ἀγιώτατος Πάπας τῆς Ρώμης Φραγκίσκος, ἐπὶ τοῦ εὐρύτερου θέματος τοῦ Συνεδρίου. Ἐν συνεχείᾳ, ἡ Α.Θ.Π. καὶ ἡ συνοδεία Αὐτῆς ἔσχον κατ' ἰδίαν συνάντησιν μετὰ τοῦ Ἀγιωτάτου Πάπα Ρώμης Φραγκίσκου εἰς τὸ κατάλυμα αὐτοῦ πλησίον τοῦ βασιλικοῦ παλατίου. Ἡ Α.Α. ἠὲ εὐχαρίστησε τὸν Παναγιώτατον διὰ τὴν ἀδελφικὴν Του ἀγάπην καὶ φιλίαν, σημειώσας ἰδιαιτέρως τὴν ἱστορικῶς πρώτην παρουσίαν Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἐνθρονίσεως Αὐτῆς ἐν Ρώμῃ τὸ 2013. Ἡ Α.Θ.Π. ἐξέφρασε τὴν χαρὰν Αὐτῆς διὰ τὴν νέαν αὐτὴν συνάντησιν τῶν καὶ τὴν πρόοδον τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν.

Τό ἑσπέρας τῆς ἰδίας ὁ Πατριάρχης μετὰ τῆς συνοδείας Αὐτοῦ μετέσχον εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Προσευχὴν, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸν νέον περικαλλῆ Ρωμαιοκαθολικὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, Προστάτιδος τῆς Ἀραβίας, παρουσίᾳ τῆς Α.Α. τοῦ Πάπα καὶ ἐκπροσώπων λοιπῶν Ὀρθοδόξων, Μετερρυθμισμένων καὶ λοιπῶν χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν καὶ τῶν Ἀρχῶν τῆς Χώρας. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὁ Πατριάρχης συνητήθη ἰδιωτικῶς μετὰ τῆς Ἐντιμ. κ. Μαγδαληνῆς, Ρωμῆας ἐξ Αἰγύπτου, καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς Ἐξοχ. κ. Ahmed Ebrahim Al Qarainees, ἐπὶ κε-

φαλῆς Εὐρωπαϊκῶν Ὑποθέσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Αἰκατερίνης, συζύγου τοῦ Ἐξοχ. κ. Shaikh Salman bin Khalifa Al Khalifa, Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν τοῦ Μπαχρέιν, ἡ ὁποία ἐξέφρασε τὴν μεγάλην χαρὰν καὶ συγκίνησιν αὐτῆς διὰ τὴν εὐκαιρίαν συναντήσεως μετὰ τῆς Κορυφῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τὴν πρωΐαν τοῦ Σαββάτου, 5^{ης} Νοεμβρίου, ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Πατριάρχης μετὰ τῆς συνοδείας Αὐτοῦ ἀνεχώρησεν ἐκ Μανάμα, προπεμφθεὶς ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ τιμητικῶς ὑπὸ τοῦ Ἐξοχ. κ. Khalid bin Ahmed Al Khalifa καὶ τῶν ὑποδεξαμένων Αὐτόν κατὰ τὴν ἀφίξιν Του λοιπῶν ἐπισήμων, καὶ ἀφίχθη εἰς τὴν Πόλιν τὸ ἑσπέρας, ὑπαντηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σεβ. Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου, Μητροπολίτου Σηλυβρίας κ. Μαξίμου καὶ τοῦ Ἀρχιμ. κ. Γρηγορίου, Ἀρχιερατῆος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ὑποδέχθηκε μὲ ἐγκαρδιότητα σήμερα, 27 Ἰανουαρίου 2023, στὸ Φανάρι, τὴν Α. Μακαριότητα τὸν Μητροπολίτη Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας κ. Επιφάνιο.

Ὁ Παναγιώτατος, στὴ σύντομη ὁμιλία του στὴν Αἶθουσα τοῦ Θρόνου, ἐξέφρασε γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰ τὴν συμπαρατάση τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν σκληρὰ δοκιμαζόμενον Οὐκρανικὸ λαόν, καταδικάζοντας ἐκ νέου τὸν ἐν ἐξελίξει πόλεμον ποὺ διεξάγει ἡ Ρωσικὴ Ὀμοσπονδία κατὰ τῆς Οὐκρανίας.

«Εἶναι διαρκῆς ἡ παρουσία σας ἀνάμεσά μας, νοερῶς, διὰ τῆς προσευχῆς, ἡ ὁποία μᾶς ἐνώνει, ἀλλὰ χαιρόμαστε πολὺ ὅταν ἔχομε καὶ τὴ φυσικὴ παρουσία σας, ἔστω καὶ γιὰ λίγο, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, εἰς τὸ ἱερόν μας Κέντρον. Αὐτὴν τὴν φορὰν μας ἤρθατε ἀπὸ τὴν Πρεσβυτέραν Ρώμην, ἐδῶ εἰς τὴν Νέαν Ρώμην. Χαιρόμεθα ποὺ εἶχατε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐνημερώσετε ἀπὸ πρῶτο χερὶ τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πάπα Φραγκίσκο διὰ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν Οὐκρανία. Ἐλπίζομε ὅτι μετὰ τὴν ἐνημέρωσιν ποὺ κάνατε εἰς τὸ Βατικανόν, ἐσεῖς προσωπικῶς καὶ οἱ ἄλλοι ἐκπρόσωποι τῶν θρησκευτικῶν Κοινοτήτων τῆς Οὐκρανίας, ὁ Πάπας Φραγκίσκος θὰ ἔχει μίαν πιὸ ξεκάθαρη στάση ἀπέναντι στὸν πόλεμον τῆς Οὐκρανίας. Καὶ παραμερίζοντας πολιτικὰ καὶ διπλωματικὰ ἰσορροπίες θὰ εἶναι πιὸ κοντὰ σας καὶ θὰ ἐπηρεάζει ὑπὲρ τῆς Οὐκρανίας πολλὰς ρωμαιοκαθολικὰς χώρας, στὶς ὁποῖες περνᾷ ὁ λόγος του. Τὸ

Οικουμενικό Πατριαρχείο και ἡμεῖς προσωπικῶς ἦτο πολὺ φυσικὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ καταδικάσωμεν τὸν ἄδικο, ἀδικαιολόγητον καὶ διαβολικὸ πόλεμο πὸν ἄρχισε ἡ Ρωσικὴ Ὁμοσπονδία ἐναντίον τῆς Οὐκρανίας».

Ὁ Πατριάρχης ὑπενθύμισε ὅτι κατὰ τὴν πρόσφατη ὁμιλία του σὲ διεθνὲς συνέδριο στὸ Ἀμποῦ Ντάμπι, ἀλλὰ καὶ σὲ μῆνυμα πὸν ἀπέστειλε, πρὶν ἀπὸ δύο ἡμέρες, σὲ συνέδριο πὸν διεξήχθη στὴν Ἀθήνα, σχετικὰ μὲ τὴν κατάστασι στὴν Οὐκρανία, καταδίκασε καὶ πάλι μὲ αὐστηρότητα τὸν πόλεμο.

Ἀναφερόμενος στὴν ἀνθρωπιστικὴ βοήθεια πὸν ἀπέστειλε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο πρὸς τὴν Οὐκρανία, ὁ Παναγιώτατος εἶπε ὅτι ὅσα προσφέρθηκαν εἶναι ἐλάχιστα μπροστὰ σὲ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἀνάγκη ὁ λαὸς τῆς Οὐκρανίας καὶ μπροστὰ σὲ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀξίζει νὰ ἔχει.

«Ὅτι καὶ νὰ κάνουμε καὶ ἔμεῖς καὶ ὅλος ὁ κόσμος γιὰ τὴν δοκιμαζόμενη χώρα σας θὰ εἶναι λίγο. Εἶναι ἕνδεκα μῆνες πὸν ἄρχισε ὁ πόλεμος καὶ σὲ αὐτὸ τὸ διάστημα, σχεδὸν τοῦ ἐνὸς ἔτους, ὅλος ὁ κόσμος θαυμάζει τὸ κουράγιο, τὴν ἀνδρεία, τὴν ἀγωνιστικότητά σας».

Ἰδιαίτερη ἀναφορὰ ἔκανε στὴν μέριμνα πὸν λαμβάνει ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐνίσχυσι τῶν Οὐκρανῶν Ὁρθοδόξων πὸν διαβιοῦν στὴν Πόλη, γιὰ τοὺς ὁποίους, ὅπως εἶπε, τὸ Πατριαρχεῖο φρόντισε νὰ διορίσει μόνιμο Οὐκρανὸ ἱερέα προκειμένου νὰ ἐξυπηρετεῖ τίς λατρευτικὰς ἀνάγκες. Ὑπογράμμισε δὲ τὴν καλὴ συνεργασία μὲ τοὺς παρισταμένους Ἐξοχ. Πρέσβη τῆς Οὐκρανίας στὴν Ἀγκυρα κ. Vasyl Bodnar, καὶ Ἐντιμ. Γενικὸ Πρόξενο στὴν Πόλη κ. Roman Nedilskyi γιὰ τὴν στήριξι τῶν Οὐκρανῶν πὸν ζοῦν στὴν Τουρκία. Ἐπίσης, ἀναφέρθηκε καὶ στὴν πρόσφατη ἐπίσκεψι τοῦ πρώην Προέδρου τῆς Οὐκρανίας Ἐξοχ. κ. Petro Poroshenko, τὰ Θεοφάνεια, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς τετάρτης ἐπετείου ἀπὸ τὴν χορήγησι τοῦ Τόμου Ἀυτοκεφαλίας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας.

«Σὰς διαβεβαιώνουμε γιὰ τὴν ἐγγύτητά μας μαζί σας καὶ γιὰ τὴν ἐτοιμότητά μας νὰ κάνουμε τὸ καλύτερο δυνατὸν γιὰ νὰ ἀνακουφίζουμε τὸν πόνο σας καὶ τὴν ἀγωνία τὴν ὁποία ζεῖ ὁ λαὸς σας», τόνισε ὁ Πατριάρχης καὶ πρόσθεσε:

«Ἀῦριο πὸν θὰ ἐπιστρέψετε, σὺν Θεῷ, στὸ Κίεβο, Μακαριώτατε, παρακαλοῦμε νὰ μεταφέρετε στὸν κ. Πρόεδρο, τὸν Ἐξοχώτατο κ. Ζελένσκι, στοὺς συνεργάτες του, καὶ σὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς σας, τὴν εὐλογία τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τὴν ἀγάπη μας, τὴν στοργή μας, τὴν ὑποστήριξή μας. Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν καὶ ἡ νίκη μαζί σας».

Από την πλευρά του ο Μακαριώτατος εξέφρασε την χαρά του, που για άλλη μία φορά επισκέπτεται το Κέντρο της Ορθοδοξίας, καθώς και την ευγνωμοσύνη του προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη για την πολύπλευρη στήριξή του προς τον Ουκρανικό λαό αυτή την δύσκολη περίοδο του πολέμου.

«Σήμερα ή Ουκρανία περνάει ένα δύσκολο στάδιο δοκιμασίας. Επιλέξαμε την ευρωπαϊκή κατεύθυνση της πορείας μας και γι' αυτή την επιλογή μας πληρώνουμε βαρύν τίμημα. Κάθε ημέρα σκοτώνονται όχι μόνον στρατιώτες μας, αλλά και άπλοϊ πολίτες, και παιδιά. Χθές δεχθήκαμε επίθεση από την Ρωσία, και στο Κίεβο και σε άλλες πόλεις, με θύματα άπλους πολίτες. Ο έχθρος τρομοκρατεί στην Ουκρανία. Έπειδή δεν έχει επιτυχία στο μέτωπο καταστρέφει τις υποδομές μας. Γι' αυτό εκατομμύρια Ουκρανοί πολίτες βρίσκονται σήμερα χωρίς ρεύμα, χωρίς νερό, που είναι απαραίτητα για τη ζωή τους. Παρόλα αυτά παραμένουμε ένωμένοι. Και λέμε ότι μπορούμε να αντέξουμε χωρίς ρεύμα και νερό, γιατί θα κάνουμε τὰ πάντα για τη νίκη μας. Και είμαστε βέβαιοι για τη νίκη μας. Πάντοτε λέω ότι ήθικα ήδη νικήσαμε. Γιατί από την αρχή της εισβολής ακόμα και οι φίλοι μας δεν πίστευαν ότι θα μπορούσαμε να αντέξουμε. Κάποιοι έλεγαν τρεις ημέρες, μία εβδομάδα, το πολύ τρεις εβδομάδες θα αντέξει η Ουκρανία. Αλλά εμείς αγωνιζόμαστε, και ξέρουμε ότι ή αλήθεια και το καλό πάντοτε νικούν. Γι' αυτό θα νικήσουμε και μετά θα υπάρχει δίκαιη ειρήνη στην Ουκρανία. Σας ευχαριστούμε για την συμπαράστασή σας. Αισθανόμαστε, ιδιαιτέρως αυτήν την περίοδο, την στήριξη της Μητρος Έκκλησίας, και σας ευχαριστούμε που από την πρώτη ημέρα την εκφράσατε, και είπατε ξεκάθαρα ότι αυτός ο πόλεμος δεν είναι ιερός αλλά διαβολικός.»

Ακολούθως ο Παναγιώτατος και ο Μακαριώτατος είχαν κατ' ιδίαν συνάντηση, στην οποία παρέστησαν οί Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος κ. Έμμανουήλ, εκ μέρους της Μητρος Έκκλησίας, και Αρχιεπίσκοπος Τσερνίγιβ και Νίζνας κ. Ευστράτιος, από την Ορθόδοξη Έκκλησία της Ουκρανίας, καθώς επίσης και ο Πανοσιολ. Μ. Έκκλησιάρχης κ. Αέτιος, Διευθυντής του Ιδιαίτερου Πατριαρχικού Γραφείου.

Νωρίτερα, το πρωί, ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος παρέστη συμπροσευχόμενος στη Θεία Λειτουργία, επί τη έορτή της ανακομιδής των Ιερών Λειψάνων του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, κατά την οποία χοροστάτησε, από το Παραθρόνιο, ο Μητροπολίτης Κιέβου και πάσης Ουκρανίας κ. Επιφάνιος.

Ἐκκλησιάστηκαν οἱ Ἀρχιερεῖς Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ, Μύρων κ. Χρυσόστομος, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανος, Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, Προύσης κ. Ἰωακείμ, Τσερνίγιβ καὶ Νίζνας κ. Εὐστράτιος καὶ Τράλλεων κ. Βενιαμίν, ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Οὐκρανίας κ. Vasyi Bodnar, μὲ τὸν Ἐντιμ. Γενικὸ Πρόξενο κ. Roman Nedilskyi, καὶ τίς συζύγους καὶ συνεργάτες τους, μέλη τῆς οὐκρανικῆς παροικίας καὶ ἄλλοι πιστοὶ ἀπὸ τὴν Πόλη, καθὼς καὶ προσκυνητὲς ἀπὸ τὸ ἔξωτερο.

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: Μόνο μέσῳ τοῦ διαλόγου θὰ τερματιστοῦν οἱ πράξεις βίας καὶ τρόμου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὸ ἀπόγευμα τῆς Πέμπτης, 26 Ἰανουαρίου, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Προκαθήμενο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, Μακ. Μητροπολίτη Κιέβου κ. Ἐπιφάνιο, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε διήμερη ἐπίσκεψη στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, παρέστη καὶ ὁμίλησε σὲ ἐκδήλωση πὺν πραγματοποιήθηκε στὸ Ἰταλικὸ Πολιτιστικὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Πόλεως, μὲ ἀφορμὴ τὴν Παγκόσμια Ἡμέρα Μνήμης τοῦ Ὀλοκαυτώματος, κατὰ τὴν ὁποία προβλήθηκε ἀφιερωματικὸ ντοκιμαντέρ στὴ συμβολὴ τοῦ Πάπα Ἰωάννη 23ου, γιὰ τὴ διάσωση πολλῶν Ἑβραίων τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τίς ναζιστικὲς θηριωδίες, κατὰ τὴν περίοδο πὺν ὁ ἀειμνηστος ὑπηρετήσε ὡς Ἀποστολικὸς Νούντιος στὴν Τουρκία, τὴ Βουλγαρία καὶ σὲ ἄλλες χώρες.

«Οἱ θρησκευτικὲς διαφορὲς δὲν πρέπει νὰ δημιουργοῦν σύγκρουση μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Θὰ πρέπει νὰ χρησιμεῦουν στὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὁ διαθρησκειακὸς διάλογος στοχεύει ἀκριβῶς στὴ μείωση τῆς δυσπιστίας καὶ στὴν ἐξάλειψη τῶν στερεοτύπων πὺν δημιουργοῦνται διὰ μέσου τῆς ἱστορίας. Μόνο μέσῳ αὐτοῦ τοῦ διαλόγου θὰ τερματιστοῦν οἱ ἀποτρόπαιες πράξεις βίας καὶ τρόμου - συμπεριλαμβανομένου τοῦ Ὀλοκαυτώματος ὡς σκοτεινῆς κηλίδας στὸν χάρτη τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας», ἐπεσήμανε, μεταξὺ ἄλλων, ὁ Παναγιώτατος στὴν ὁμιλία του, καὶ ὑπενθύμισε ὅτι ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πὺν πραγματοποιήθηκε στὴν Κρήτη, τὸ 2016, ὑπογράμμισε τὴ σημασία τοῦ διαθρησκειακοῦ διαλόγου γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ γιὰ τὴν προώθηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς καταλλαγῆς.

«Καλούμαστε νὰ ἀρουμε κάθε παρεξήγηση πὺν ὀδηγεῖ σὲ ἐχθρότητα καὶ στὴ θέση της νὰ βάλουμε τὴν ἐπικοινωνία πὺν ὀδηγεῖ σὲ συνεργασία καὶ συμπόνια. Αὐτὸ θὰ μᾶς προσφέρει τελικὰ μιὰ αἴσθηση ἐλπίδας καὶ

αϊσιοδοξίας για τὸν κόσμο μας. Εἶναι ἐπίσης αὐτὸ πού θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ ζήσουμε μαζί στὸν ἴδιο πλανήτη, τὸ κοινὸ μας σπίτι. Γιατί ὅταν ὁ μονόλογος μετατρέπεται σὲ διάλογο, τότε ἡ ἀπλὴ ὕπαρξη ἀνυψώνεται στὸ ἐπίπεδο τῆς συνύπαρξης. Αὐτὸ ὑποστήριξε ὁ Πάπας Ἰωάννης 23ος καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ κληρονομιά πού ἐνθαρρύνουμε ὅλους νὰ καλλιεργήσουν στὴν ἐποχή μας», κατέληξε στὴν ὁμιλία του ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐπίσκεψη τοῦ Ombudsman τῆς Οὐκρανίας στὸ Φανάρι

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος δέχθηκε τὴν Πέμπτη, 2 Φεβρουαρίου 2023, τὸν Ἑξοχ. κ. Dmytro Lubinets, Ombudsman τῆς Οὐκρανίας, ἐπὶ κεφαλῆς πολυμελοῦς ὁμίλου, πού ἀποτελοῦνταν ἀπὸ Οὐκρανοὺς καὶ Οὐκρανίδες πού ἀγωνίστηκαν στὰ μέτωπα τοῦ ἐν ἐξελίξει πολέμου, καθὼς καὶ ἀπὸ συγγενεῖς πολιτῶν πού κρατοῦνται ὡς αἰχμάλωτοι ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 2014 μέχρι καὶ σήμερα.

Ὁ Οὐκρανὸς ἀξιωματοῦχος ἀφοῦ εὐχαρίστησε τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη γιὰ τὴν πολὺπλευρὴ στήριξή του πρὸς τὸν Οὐκρανικὸ λαό, τὸν ἐνημέρωσε γιὰ τὴν κατάσταση τῶν ἑκατομμυρίων Οὐκρανῶν πού βρῆκαν καταφύγιο σὲ διάφορες χώρες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ζήτημα τῶν αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου τοῦ 2014.

Ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε καὶ πάλι τὴν στήριξή του πρὸς τὸν πολλαχῶς δοκιμαζόμενο ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου Οὐκρανικὸ λαό, ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐλευθερία του, ὑπερασπιζόμενος τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς πατρίδας του. Ὁ Πατριάρχης ἐπεσήμανε ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο προέτρεψε ὅλους τοὺς Ἱεράρχες του, στὶς ἐπαρχίες τῶν ὁποίων φιλοξενοῦνται πρόσφυγες, νὰ μεριμνήσουν γιὰ τὴν διακονία τῶν ἐμπεριστάτων ἀδελφῶν μας, καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ λειτουργικὴ ἐξυπηρέτησή τους. Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ἀντιφώνησής του τόνισε: «Ἐχομε πλήρη ἐμπιστοσύνη στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν γενναιότητα τοῦ Οὐκρανικοῦ λαοῦ, γι' αὐτὸ εἴμαστε βέβαιοι γιὰ τὴν τελικὴ νίκη τῆς Οὐκρανίας. Καὶ δὲν θὰ εἶναι νίκη τῆς Οὐκρανίας ἀπλῶς, θὰ εἶναι νίκη τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀλήθειας».

Στὴ συνάντηση παρέστησαν καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλικθόνος κ. Ἐμμανουήλ, καθὼς καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Roman Nedilskyi, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Οὐκρανίας στὴν Πόλη.

Τὸ πρωὶ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ἐπὶ τῆ ἑορτῆ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης χοροστάτησε στὴν Θεία Λειτουργία πού

τελέστηκε στὸν Πατριαρχικὸ Ναό.

Ἐκκλησιάστηκαν Ἱεράρχες τοῦ Θρόνου, ἡ Ἐξοχ. κ. Renata Indjona, πρῶην Πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας καὶ Πρόεδρος τοῦ Βουλγαρικοῦ Ἰδρύματος Eisenhower, ἡ ὡς ἄνω Οὐκρανικὴ Ἀντιπροσωπεΐα, πιστοὶ ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ προσκυνητὲς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν.

Μηνύματα συμπαθείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου γιὰ τὸν καταστροφικὸ σεισμό

Τὸν βαθύτατο συγκλονισμό τοῦ ἀπὸ τὸν τραγικὸ θάνατο ἑκατοντάδων συνανθρώπων μας καὶ τὸν τραυματισμὸ πολλῶν ἄλλων, ἐξαιτίας τοῦ ἰσχυροῦ σεισμοῦ στὴ νοτιοανατολικὴ Τουρκία, ἐκφράζει ἡ Α.Θ. Παναγιώτης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μὲ ἐπιστολὲς τοῦ πρὸς τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας κ. Recep Tayyip Erdoğan, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Μακ. Πατριάρχη Ἀντιοχείας κ. Ἰωάννη Γ', καθὼς ἐπλήγησαν πολλὲς περιοχὲς τῆς δικαιοδοσίας του.

Ὁ Παναγιώτατος ἐκφράζει τὴν συμπαράστασή του πρὸς τοὺς πληγέντες καθὼς ἐπίσης τὰ θερμὰ συλλυπητήρια, τὴν συμπάθεια καὶ τὴν συμπαράσταση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, προσευχόμενος ὁ πανάγαθος Θεὸς νὰ ἀναπαύσει τίς ψυχὲς τῶν θυμάτων, καὶ νὰ ἐνισχύει τίς οἰκογένειες καὶ τοὺς οἰκειοὺς τοὺς στὸ βαρύντατο πένθος τοὺς. Ἐπίσης, εὐχεται ταχεῖα καὶ πλήρη ἀποκατάσταση τῆς υγείας τῶν τραυματιῶν, ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν ἐνίσχυση τοῦ ἔργου τῶν σωστικῶν συνεργείων, ὅπως καὶ τοῦ ἱατρικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ τῶν νοσοκομείων ποὺ περιθάλλουν τοὺς τραυματίες.

Τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ τὸν Πατριάρχη Ἀντιοχείας

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐπικοινωνήσῃ τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Μακαριώτατο Πατριάρχη Ἀντιοχείας κ. Ἰωάννη Γ', καὶ τοῦ ἐξέφρασε καὶ προφορικῶς τὴν συμπαράσταση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν ἀνείπωτη τραγωδία ποὺ προκάλεσε ὁ ἰσχυρὸς σεισμὸς στὴ νοτιοανατολικὴ Τουρκία καὶ στὴ βόρεια Συρία, σὲ περιοχὲς ποὺ ὑπάγονται ἐκκλησιαστικῶς στὴ δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας.

Ὁ Παναγιώτατος δήλωσε τὴν προθυμία καὶ τὴν ἐτοιμότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου νὰ συνδράμει μὲ κάθε δυνατὸ τρόπο στὴ στήρι-

ξη τῶν Ὁρθοδόξων ἀδελφῶν μας, πού διαβιοῦν στίς πληγεῖσες περιοχές, καθῶς καί κάθε δοκιμαζόμενου ἀπό το σεισμό συνανθρώπου μας.

Συνάντηση Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μέ μέλη του ποιμνίου του μέ καταγωγή ἀπό τίς σεισμόπληκτες περιοχές

Ὁ Παναγιώτατος ἔψαλε Τρισάγιο γιά τὰ θύματα

Μέσα σέ ἔντονα συγκινησιακά φορτισμένη ἀτμόσφαιρα ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συναντήθηκε τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς, 12 Φεβρουαρίου 2023, στόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό, μέ μέλη τοῦ ποιμνίου του στήν Πόλη, πού ἔλκουν τήν καταγωγή τους ἀπό τίς περιοχές πού ἐπλήγησαν πρὶν λίγες ἡμέρες ἀπό τοὺς δύο φονικούς σειμούς.

Ὁ Παναγιώτατος στή σύντομη ὁμιλία του ἀναφέρθηκε στίς τραγικές στιγμές πού βιώνουν οἱ πληγεῖσες περιοχές καθῶς καί ὁλόκληρη ἡ Τουρκία, καί ἐξέφρασε τήν πατρική συμπάθεια καί συμπαράστασή του καί τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς παρισταμένους, καθῶς καί τὰ συλλυπητήριά του σ' αὐτοὺς πού ἔχασαν συγγενικά τους πρόσωπα. Ἐπίσης, μίλησε καί γιά τὴν ἀλληλεγγύη πού ἐπιδεικνύουν πολλές χῶρες, κάνοντας ιδιαίτερη ἀναφορὰ στήν Ἑλλάδα καί στή συμβολή τῆς ΕΜΑΚ καί τῶν μελῶν τῶν ἐθελοντικῶν ὀργανώσεων πού ἀπό τὴν πρώτη στιγμή βοηθοῦν στή διάσωση ἐγκλωβισμένων συνανθρώπων μας. Συγκινημένος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης εὐχαρίστησε τὴν Ἑλλάδα, τίς Ἀρχές της καί τοὺς ἀπλοῦς πολῖτες, πού ἀπέστειλαν καί συνεχίζουν νὰ συγκεντρώνουν ἀνθρωπιστική βοήθεια γιά τοὺς δοκιμαζόμενους ἀπό τὸν σεισμό συνανθρώπους μας καί ἔκανε ιδιαίτερη μνεΐα στήν ἐπίσκεψη πού πραγματοποίησε ὁ Ἐξοχ. Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Νικόλαος Δένδιας, χαρακτηρίζοντάς την ὡς ἐκδήλωση ἀλληλεγγύης καί συμπαράστασεως. «Αὐτὴ τὴν ἀμοιβαία ἀλληλεγγύη Ἕλληνες καί Τούρκοι τὴν ἔδειξαν καί τὸ 1999, πού ἔγινε ὁ μέγας σεισμός ἐδῶ καί ἀργότερα στήν Ἑλλάδα, οἱ δύο λαοὶ ἔδειξαν πόσο κοντὰ εἶναι ὁ ἓνας μέ τὸν ἄλλο», τόνισε ὁ Πατριάρχης. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν πρόσφατο σεισμό ἀνέφερε ὅτι ἀμέσως ἀπέστειλε Γράμμα καί ἐπικοινωνήσε τηλεφωνικῶς μέ τὸν Μακ. Πατριάρχη Ἀντιοχείας κ. Ἰωάννη Γ', στήν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τοῦ ὁποῖου βρίσκεται ἡ πληγεῖσα περιοχή, ἐνῶ ἀπέστειλε Γράμμα συμπαθείας καί πρὸς τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Τουρκίας κ. Recep Tayyip Erdoğan. Ἐπίσης, πρόσθεσε, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καί οἱ Ρωμαίικες Κοινότητες τῆς Πόλεως καί τῆς

Ίμβρου συγκέντρωσαν ανθρωπιστική βοήθεια, την οποία συνόδευσαν στην πληγείσα περιοχή οί Σεβ. Μητροπολίτες Ίμβρου και Τενέδου κ. Κύριλλος και Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέας, καθὼς καὶ ὁ Ἐντιμολ. Ἀρχῶν Μ. Χαροφύλαξ τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Παντελεήμων Βίγκας καὶ ὁ Ἐντιμ. Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Ὑποστηρίξεως Ρωμαϊκῶν Κοινοτικῶν Ἰδρυμάτων κ. Γεώργιος Παπαλιάρης, μαζί μὲ στελέχη τῆς Ὁμογενείας.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συναντήσεως μίλησαν, μὲ προτροπὴ τοῦ Πατριάρχου, ὁ Μητροπολίτης Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέας, καὶ οἱ κύριοι Βίγκας καὶ Παπαλιάρης, οἱ ὁποῖοι μόλις εἶχαν ἐπιστρέψει ἀπὸ τὸν τόπο τῆς καταστροφῆς, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐκπρόσωποι τῶν Ἀντιοχειανῶν πού ζοῦν στὴν Πόλη, παράγοντες Κοινοτήτων τῆς πληγείσας περιοχῆς καθὼς καὶ στελέχη τῆς ΜΚΟ ΝΕΗΝΑ πού δραστηριοποιεῖται ἐκεῖ. Ἐπίσης, παρέστη καὶ μίλησε ὁ Ἐντιμ. κ. Μιλτιάδης Μπενάκης, στέλεχος τῆς Ἑλληνικῆς ἐθελοντικῆς ομάδας διάσωσης ΕΠΟΜΕΑ Δήμου Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος μαζί μὲ ἄλλους συναδέλφους του βρέθηκαν στὴ νοτιοανατολικὴ Τουρκία γιὰ νὰ βοηθήσουν στὸν ἀπεγκλωβισμό πολιτῶν. Ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τίς εὐχαριστίες του πρὸς τὸν ἴδιο καὶ τοὺς συναδέλφους του, καὶ στὸ πρόσωπό του εὐχαρίστησε ὅλες τίς ομάδες διάσωσης μὲ πρώτη τὴν ΕΜΑΚ καὶ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ γιὰ τὴ συμπαράσταση καὶ τὴν ἀλληλεγγύη του.

Παρέστησαν ἡ Εὐγεν. κ. Δανάη Βασιλάκη, Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη, τὰ μέλη τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, καὶ Κοινοτικοὶ παράγοντες τῆς Ὁμογενείας.

Στὸ τέλος, μέσα σὲ πολὺ συγκινητικὴ ἀτμόσφαιρα, ὁ Παναγιώτατος ἔψαλε Τρισάγιο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν θυμάτων τῶν σεισμῶν. Ἀναγνώστηκε ἐπίσης σχετικὴ προσευχὴ καὶ στὴν ἀραβικὴ γλῶσσα. Πρὶν ἀπὸ τὴν συνάντηση, ὁ Παναγιώτατος καὶ οἱ πιστοὶ συμπροσευχήθηκαν κατὰ τὸν ἑσπερινὸ πού τελέστηκε.

Κατὰ τὴν ἀναχώρηση τῶν πολυπληθῶν συμμετασχόντων, ὁ Παναγιώτατος διένειμε σ' αὐτοὺς ἀπὸ ἓνα ἱερὸ ἐνθῦμο.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐκφράζει τὴν ὀδύνη του γιὰ τὸ νέο πολύνεκρο δυστύχημα στὰ Τέμπη

Ἐπικοινωνήσε μὲ τὴν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐκφράζει τὴν βαθύτατη ὀδύνη του γιὰ τὸ τραγικὸ σιδηροδρομικὸ

δυστύχημα πού συνέβη, χθές τὸ βράδυ, στὴν περιοχή τῶν Τεμπῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔχασαν τὴν ζωὴ τους ἡ τραυματίστηκαν δεκάδες συνάνθρωποί μας.

Ὁ Παναγιώτατος, κατὰ τὴν σημερινὴ Θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων στὴν ὁποία χοροστάτησε, προσευχήθηκε ἐντόνως ὁ Πανάγαθος Θεὸς νὰ ἀναπαύσει τίς ψυχές τῶν θυμάτων καὶ νὰ ἐνισχύει τοὺς οἰκογενεῖς τους, καθὼς ἐπίσης νὰ βοηθήσει γιὰ τὴν ταχεία ἀποκατάσταση τῆς υἰγείας τῶν τραυματιῶν. Ἐπίσης, προσευχήθηκε καὶ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν τῶν θυμάτων τῶν δύο πολύνεκρων αὐτοκινητικῶν δυστυχημάτων πού συνέβησαν παλαιότερα στὴν ἴδια περιοχή τῶν Τεμπῶν.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τὴν Ἑξοχ. Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κατερίνα Σακελλαροπούλου ἐκφράζοντας τῆς καὶ δι' αὐτῆς πρὸς ὀλόκληρο τὸν εὐσεβῆ λαὸ τῆς Ἑλλάδος τὰ συλλυπητήρια καὶ τὴ συμπαράσταση τοῦ ἰδίου καὶ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐπίσκεψη τοῦ νέου Γεν. Γραμματέα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.) στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Ἐπίσημη πενθήμερη ἐπίσκεψη στὴν Ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πραγματοποιεῖ ὁ νέος Γεν. Γραμματέας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.) Αἰδεσιμ. Δρ. Jerry Pillay, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου, συνοδευόμενος ἀπὸ στελέχη τοῦ Ὄργανισμοῦ. Εἶναι τὸ πρῶτο ἐπίσημο ταξίδι του σὲ Ἐκκλησία-μέλος τοῦ Π.Σ.Ε. ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του τὴν 1η Ἰανουαρίου τ.ἔ.

Ὁ Αἰδεσιμ. Δρ. Jerry Pillay ἔγινε θερμὰ δεκτὸς, σήμερα, Παρασκευῇ, 10 Μαρτίου 2023, ἀπὸ τὴν Α.Θ. Παναγιώτητα τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο.

Προηγήθηκε συνεργασία τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Διαχριστιανικῶν καὶ Διαθρησκειακῶν Διαλόγων, ὑπὸ τὸν Πρόεδρο αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτη Γέροντα Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, καὶ τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Π.Σ.Ε.

Ὁ Γενικὸς Γραμματέας ἐπισκέφθηκε ἐπίσης τὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, ὅπου καὶ ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολή, τὸ Σάββατο, 11 Μαρτίου 2023, ἐνῶ τὴν ἐπομένη παρέστη κατὰ τὴν Πατριαρχικὴ Χοροστάσια τῆς Β' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν, στὸν Ἱερὸ Ναὸ Ἁγίων Θεοδώρων Βλάχας.

Οικουμενικός Πατριάρχης: Ὑποκλινόμεθα ἐνώπιον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς προσφορᾶς τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Περγάμου Ἰωάννου

Τελέστηκε στὸ Φανάρι τὸ Τεσσαρακονθήμερο Μνημόσυνο τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου τοῦ Θρόνου, μὲ τὴν παρουσία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, παρέστη συμπροσευχόμενος ἀπὸ τὸ Ἱερὸ Βῆμα τοῦ Π. Πατριαρχικοῦ Ναοῦ στὴν Τρισαρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία τοῦ Σαββάτου, 11 Μαρτίου 2023.

Τῆς Θ. Λειτουργίας προεξήρχε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μελίτων, καὶ συλλειτουργήσαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Πισιδίας κ. Ἰὼβ καὶ Σηλυβρίας καὶ Μάξιμος, καὶ στὸ τέλος αὐτῆς τελέστηκε τὸ τεσσαρακονθήμερο Μνημόσυνο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Περγάμου κυροῦ Ἰωάννου.

Παρέστη ἡ Α. Χάρις ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας καὶ Πριμᾶτος τῆς Ἀγγλικανικῆς Κοινωνίας κ. Justin Portal Welby, συνοδευόμενος ἀπὸ συνεργάτες του.

Ἐκκλησιάστηκαν οἱ Ἀρχιερεῖς Σεβ. Γέρων Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, Γέρων Δέρκων κ. Ἀπόστολος, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως κ. Εἰρηναῖος, Θυατείρων καὶ Μ. Βρεταννίας κ. Νικήτας, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανος, ὁ Θεοφιλ. Ἀλικαρνασσοῦ κ. Ἀδριανός, κληρικοί, πιστοὶ ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ προσκυνητὲς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

Στὴ συνέχεια παρετέθη ἐπιμνημόσυνος δεξίωση, στὴν Αἴθουσα τοῦ Θρόνου, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Παναγιώτατος μίλησε γιὰ τὴ διακονία καὶ τὴν προσφορὰ τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν καθοριστικὴ συνεισφορά του στὰ θεολογικὰ γράμματα.

«Ἀπὸ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1986, ὁ ἐκλεγείς ἀθρόον εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα Μητροπολίτης Περγάμου διηκόνησε μέχρι τέλος τῆς ζωῆς τοῦ εὐόρκως τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἀπὸ ὑψηλὰς θέσεις εὐθύνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουν ἡ συμπροεδρεία τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τὴν Ἀγγλικανικὴν Κοινωνίαν, ἡ συμπροεδρεία εἰς τὴν Διεθνή Μικτὴν Ἐπιτροπὴν Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ Προεδρεία τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς πρώτης Συνάξεως Ὁρθοδόξων Προκαθημένων ἐν Φαναρίῳ τὸ 1992 καὶ ἡ Προεδρεία τῆς Διορθοδόξου

Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν προστασίαν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ συμβολή του ἀπὸ τῶν θέσεων αὐτῶν ὑπῆρξε καταλυτική.

Ἐὰν ἰσχύη ὅτι αἱ καθοριστικαὶ τομαὶ εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπῆρξαν ὁ θεσμός τῶν Συνάξεων τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων, ἡ συμβολή τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς τὸν χώρον τῆς οἰκολογίας καὶ βεβαίως ἡ σύγκλησις καὶ ἡ πραγματοποίησις τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ ἔτος 2016, τότε, ὁ Μητροπολίτης Περγάμου, ὡς ὁ σιδηροῦς θεολογικὸς βραχίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν, παρουσίαν καὶ συμβολὴν εἰς τὴν σύγχρονον αὐτὴν μαρτυρίαν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐμπνευστὴς τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τῆς Χριστιανικῆς κοσμολογίας εἰς τὸ σύγχρονον οἰκολογικὸν πρόβλημα, αὐτὸς ἀνέδειξε τὸ οἰκολογικὸν περιεχόμενον τοῦ Ὁρθοδόξου εὐχαριστιακοῦ καὶ ἀσκητικοῦ ἤθους, αὐτὸς κατενόησε τὴν Ὁρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν ὡς ἐφηρμοσμένην οἰκολογίαν. Οὐδεμία συζήτησις περὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸ ζήτημα τῆς οἰκολογίας δύναται νὰ ἀγνοήσῃ τὰς θέσεις του.

Ἀνεκτίμητος ὑπῆρξεν ἡ προσφορὰ τοῦ Μητροπολίτου Περγάμου κατὰ τὴν προετοιμασίαν καὶ τὴν τελικὴν καὶ καθοριστικὴν φάσιν τῆς πορείας πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Ἦτο ὁ χαρισματικὸς θεολογικὸς σύμβουλος τῆς ἡμῶν Μετριότητος εἰς τὰ τῆς Συνόδου. Ἐπιθυμοῦμεν ἐπίσης νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ ἅγιος Περγάμου ἐκαλεῖτο συχνάκις νὰ ἐκφέρῃ τὴν θεολογικὴν καὶ ἐκκλησιολογικὴν του ἀποψιν ἐπὶ τρεχόντων σημαντικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ὅπερ πάντοτε ἔπραττεν ἐπισταμένως καὶ μετὰ θεολογικῆς ἐμβριθείας. Αἱ κατατεθειμέναι εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου εἰσηγήσεις, γνωμοδοτήσεις, ἐκθέσεις, παρεμβάσεις καὶ ἄλλα σημαντικὰ κείμενά του ἀποτελοῦν κτῆμα ἐς αἰὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Μητροπολίτης Περγάμου ἔτρεφε βαθύτατον σεβασμὸν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, διὰ τὸ ὅποιον ἐπίστευεν ὅτι ἀποτελεῖ ὕπατον θεσμόν, ὁ ὁποῖος «ἐσφράγισεν ἀνεξίτηλα ὄχι μόνον τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν ἱστορία τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος καὶ πού ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ ἐλπίδα διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου», προσθέτοντας μὲ νόημα ὅτι τὸν θεσμόν αὐτὸν «ἀκόμα καὶ ἐὰν δὲν εἶχαμε δοσμένο ἀπὸ τῆ χάρη τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα στὸ Γένος μας, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν ἐφεύρομε».

Στή συνέχεια τῆς ὁμιλίας του, ὁ Παναγιώτατος εἶπε:

«Προσφάτως, ὁ Ἀγιώτατος Πάπας Ρώμης Φραγκίσκος ἀπεκάλεσε τὸν Μητροπολίτην Περγάμου ὡς «τὸν μεγαλύτερον θεολόγον τοῦ συγχρόνου Χριστιανισμοῦ». Ὁ δὲ Καθηγητὴς Χρῆστος Γιανναρᾶς ἐχαρκτήρισε τὴν θεολογικὴν σύνθεσιν τοῦ ἁγίου Περγάμου «ἀνάλογη μὲ τίς καθοριστικὲς τῆς ὀρθόδοξης αὐτοσυνειδησίας συνθέσεις τῆς ἐποχῆς τῶν Πατέρων», ἀποδίδοντας εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον «τοῦ σημαντικότερου ὀρθόδοξου θεολόγου τῆς μετὰ τὸν Γρηγόριο Παλαμᾶ ἐκκλησιαστικῆς περιόδου». Ὅντως, τίποτε εἰς τὸν χώρον τῆς ὀρθόδοξου θεολογικῆς μαρτυρίας ἀπὸ τὸ 1965, ἔτος ἐκδόσεως τῆς πρωτοποριακῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ ἐκλιπόντος περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, μέχρι σήμερον δὲν δύναται νὰ κατανοηθῆ χωρὶς ἀναφορὰν εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Μητροπολίτου Περγάμου. Αἱ σημαντικώτεραι τομαὶ εἰς τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν, ὅπως εἶναι ἡ συνάντησις Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, ἡ ἐπιστροφή εἰς τοὺς Πατέρας, ἡ εὐχαριστιακὴ ἐκκλησιολογία καὶ εἰδικώτερον ἡ ἀνάδειξις τῆς σημασίας τῆς ἐκκλησιολογίας διὰ τὸ σύνολον τῆς θεολογίας καὶ διὰ τὴν ὑπαρξιακὴν κατανόησιν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ δόγματος, ἡ προβολὴ τῆς ἐννοίας τοῦ προσώπου ὡς τῆς πεμπτουσίας τῆς Πατερικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἡ μεγάλη θεολογικὴ σύνθεσις τοῦ μεᾶξονα τὴν ἐσχατολογίαν, συγκροτοῦν τὸν πυρῆνα τῆς συγχρόνου ὀρθόδοξου θεολογικῆς προσφορᾶς, ὅχι μόνον εἰς τὸν χώρον τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης, τῆς συναντήσεως μὲ τὰς φυσικὰς, τεχνολογικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐπιστήμας, καθὼς καὶ μὲ τὸ εὐρύτερον πεδῖον τοῦ πολιτισμοῦ.

Δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι αἱ δεκάδες διδακτορικαὶ διατριβαὶ καὶ μελέται αἱ ὁποῖαι συνετάχθησαν μέχρι σήμερον διὰ τὴν θεολογίαν τοῦ Περγάμου καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ὑπάρχει παγκοσμίως σοβαρὸν θεολογικὸν σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην Ζηζιούλαν, ἀποτελοῦν εὐχον προανάκρουσμα δι’ αὐτὸ πού θὰ ἐπακολουθήσῃ εἰς τὸ μέλλον ὡς πρὸς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου. Κατὰ τὰ χρόνια πού ἔρχονται δὲν θὰ ὑπάρξῃ σοβαρὰ θεολογία, ἢ ὁποῖα νὰ μὴ ἐμπνέεται καὶ νὰ μὴ ἀντλή ἀπὸ τὰς ἰδέας τοῦ μακαριστοῦ ἀδελφοῦ.

Εἰς τὴν ὁμιλίαν τοῦ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν του ὡς ἐταίρου τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, ὁ ἅγιος Περγάμου ἀνέφερεν ἐξομολογητικῶς τὰ ἑξῆς: «Παραμένω ἀμετανόητος διὰ ἓνα πρᾶγμα στή θεολογικὴ διαδρομῇ μου: τὴν εὐχαριστιακὴν προσέγγισιν τῆς θεολογίας.

Ἡ προσέγγιση αὐτὴ παραμένει γιὰ μένα καὶ ὁ μόνος δρόμος ποὺ ἔχει μπροστά της ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ἀντικρύζοντας τίς προκλήσεις τοῦ αἰῶνα μας... Ἡ εὐχαριστιακὴ προσέγγιση δὲν εἶναι μονομέρεια. Τίποτε δὲν εἶναι πιό «καθολικό» ἀπὸ τὴν Θεία Εὐχαριστία. Ἐκεῖ καταλήγουν καὶ καταξιώνονται τὰ πάντα: Βάπτισμα, μετάνοια (ἄσκηση), τέχνη καὶ ὅ,τι ἄλλο περιλαμβάνει ἡ ὑπαρξη καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ὅλης της κτίσεως... Ἡ εὐχαριστιακὴ θεολογία ἔχει μία δυναμικὴ ἀνεξάντλητη».

Περαίνοντες τὸν λόγον, ὑποκλινόμεθα ἐνώπιον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς προσφορᾶς τοῦ μακαριστοῦ ἀδελφοῦ, δεόμενοι τοῦ Κυρίου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὅπως ἀναπαύη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν Χώρᾳ Ζώντων καὶ σκηναῖς δικαίων ἐν τῇ ὀλοφώτῳ καὶ ὅλως ἀναστασίμῳ Βασιλείᾳ τῶν Ἐσχάτων, ὅπου, ὡς ἐθεολόγει ὁ ἐκλιπών, ἡ Θεία Εὐχαριστία θὰ εἶναι «τὸ μόνο ἐκκλησιαστικὸ γεγονός» ποὺ θὰ ὑπάρχη.

Εἰρήμνημη σου αἰωνία καὶ ἄλητος, προσφιλέστατε ἀδελφὲ Ἰωάννη!»

Ἀκολουθῶς, ὁ Παναγιώτατος, μιλώντας στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα, ἐξέφρασε τίς εὐχαριστίες του πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Καντουαρίας σημειώνοντας, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ παρουσία του στὸ Φανάρι «εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη τοῦ Μητροπολίτη Ἰωάννη, ἐπιβεβαιώνοντας τὴ δέσμευσή μας νὰ συνεχίσουμε τὸν θεολογικὸ μας διάλογο καὶ νὰ συμβάλλουμε στὴν περαιτέρω προώθησή του, καθὼς καὶ νὰ ἐνισχύσουμε τίς κοινές μας δράσεις σὲ τομείς ὅπως ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος, ἡ διαφύλαξη τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ ἡ ἐξάλειψη τῆς ἐμπορίας ἀνθρώπων, καθὼς καὶ ἡ προώθηση τῆς εἰρήνης, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν καταστροφικὴ πραγματικότητα τοῦ διαβολικοῦ πολέμου ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ ἡπειρὸς μας ἡ Εὐρώπη ἐδῶ καὶ ἓνα χρόνο, λόγω τῆς ἀπρόκλητης καὶ ἀδικαιολόγητης ἐπίθεσης τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας κατὰ τῆς Οὐκρανίας.»

Στὴ συνέχεια, γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὴ συνολικὴ προσφορὰ τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Περγάμου, μίλησέ Ἁ. Χάρις Ὁ Αρχιεπίσκοπος Καντουαρίας κ. Justin Welby, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε μὲ θερμούς λόγους στὴ σημαντικὴ θεολογικὴ συνεισφορὰ τοῦ ἐκλιπόντος Ἱεράρχου τοῦ Θρόνου.

Ὁ Ἀγγλικανὸς Πριμᾶτος παρακάθησε στὴν Πατριαρχικὴ τράπεζα καὶ ἀκολουθῶς εἶχε κάτ' ἰδίαν συνάντηση μὲ τὸν Παναγιώτατο.

**Οικουμενικός Πατριάρχης: Ἐὰν ἔχῃς πίστι, ὅλα εἶναι δυνατά.
Ἴσως νὰ μὴν εἶναι εὐκόλα. Δυνατὰ ὁμῶς εἶναι!**

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, χοροστάτησε στίς 12 Μαρτίου 2023, Β' Κυριακή τῶν Νηστειῶν, κατὰ τὴ Θ. Λειτουργία, στὸν προσφάτως πανηγυρίσαντα Ι.Ν. Ἀγίων Θεοδώρων τῆς Κοινότητος Βλάγκας, ὅπου παρέστη ὁ νέος Γενικός Γραμματέας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν Αἰδεσιμ. κ. Jerry Pillay, μὲ τὴ συνοδεία του, στὸ πλαίσιο τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεώς του στὴν Ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Στὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὸν τιμώμενο μεγάλο Ἱεράρχη καὶ Θεολόγο, Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ, Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης, μὲ καταγωγή ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη:

«Ἡ ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητός του εἶναι τόσο ισχυρὴ καὶ ἡ δύναμη τῆς θεολογικῆς του σκέψεως τόσο μεγάλη, ὥστε ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς νὰ τιμᾶται σήμερα καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ ὅποια ἄλλοτε ἔβλεπε στὸ πρόσωπό του ἓνα πολέμιο ὠρισμένων διδασκαλιῶν τῆς. Ἀρκεῖ νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ σήμερον ἐορταζομένου Ἁγίου περιελήφθη καὶ στὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ «Ἀνατολικοῦ ρυθμοῦ» καὶ ψάλλεται ὑπὸ τῶν πιστῶν τῆς, ὅπως καὶ πάρ' ἡμῖν.

Ἔλα αὐτὰ σημαίνουν ὅτι μία μορφή τοῦ ὕψους τῆς ἀγιότητος, τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ ἠθους τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ λάμπη στὸ νοητὸ στερέωμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ τιμᾶται σήμερα ἡ μνήμη του ὡς οἰκουμενικοῦ Ἁγίου ὄχι μόνον στὴ Θεσσαλονίκη, ὡς διατελέσαντος ἀξίου ποιμενάρχου αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ στὴ Βασιλίδα τῶν Πόλεων, τῆς ὁποίας ἐπιφανῆς γόνος ὑπῆρξε, καὶ σὲ ὀλόκληρη τὴν Ὁρθοδοξία, ἀλλὰ, ὅπως εἶπαμε, καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ἀδελφούς μας».

Ὁ Πατριάρχης τόνισε ὅτι εἶναι καθῆκον μας «νὰ ἐνθυμούμεθα καὶ νὰ τιμοῦμε καὶ νὰ ἐπικαλούμεθα ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶτε διὰ τῶν ἀγώνων καὶ τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν, εἶτε διὰ τῶν συγγραμμάτων τους, ἐστερέωσαν τὴν Ὁρθόδοξη πίστι μας καὶ μας τὴν παρέδωσαν γιὰ νὰ τὴν κρατήσουμε καὶ ἐμεῖς ὑψηλά, ὡς τὸν πολυτιμότερο θησαυρὸ μας καὶ νὰ τὴν μεταδώσουμε στοὺς ἐπερχομένους, ὡς τὴ μόνη σωτηριώδη ἀλήθεια».

Καὶ στὴ συνέχεια εἶπε:

«Τὴν ἀλήθεια αὐτὴ κομίζουμε καὶ ἐμεῖς στὴ συμπαθῆ Κοινότητα

τῶν Ἁγίων Θεοδώρων Βλάχκας, τὴν ὁποία ἐπισκεπτόμεθα ποιμαντορικῶς σήμερα, Κυριακὴ Β΄ Νηστειῶν, ὅπως συνηθίζουμε κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐπὶ τῇ διαγενομένη πανηγύρει αὐτῆς. Πράγματι, μὲ τὴν πίστι αὐτὴ τὴν πατρογονικὴ ζήσαμε αἰῶνες τώρα στὶς ἐδῶ ἐστίες μας, μὲ αὐτὴν τὴν πίστι κτίσαμε τοὺς ναοὺς μας, ἢ πίστις αὐτὴ ὀδηγεῖ τὰ βήματά μας πρὸς τὰ ἀγιάσματά μας καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους, μὲ τὴν πίστι μας αὐτὴ ἀντιμετωπίζουμε τίς δυσκολίες καὶ τίς στενοχωρίες καὶ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς.

‘Μεγάλα τὰ τῆς πίστεως κατορθώματα’, ψάλλουμε στὸ ἀπολυτίκιο τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. Γιὰ τέτοια μεγάλα κατορθώματα τῆς δύναμης τῆς πίστεως ἀκούσαμε καὶ στὴν σημερινὴ εὐαγγελικὴ περικοπὴ. Μὲ τὴ θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ τῆς Καπερναοῦμ, ὁ Χριστὸς μας δείχνει ὅτι ‘πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντί!’ Ἐὰν ἔχῃς πίστι, ὅλα εἶναι δυνατὰ. Ἴσως νὰ μὴν εἶναι εὐκόλα. Δυνατὰ ὅμως εἶναι! Ἐὰν ἔχουμε, ἐπομένως, πίστι στὸν Θεὸ καὶ στὸν ἑαυτό μας - ναί, καὶ στὸν ἑαυτό μας - τότε θὰ εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἐπιβίωσί μας ἐδῶ. Καί, ἐὰν θέλουμε ὄχι ἀπλῶς νὰ ζήσουμε ἐδῶ, ἀλλὰ νὰ ζήσουμε εὐτυχεῖς, τότε ἄς ἀκολουθήσουμε τὴ συμβουλὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ἄς ἔχουμε ‘τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει’.

Εἰς τὸν βίον τῆς ἐδῶ Ἐκκλησίας μας ὑπῆρξαν ἀσφαλῶς διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ ἴσως ὑπάρχουν καὶ σήμερα σκιερὰ σημεῖα καὶ δὴ καὶ θύελλες καὶ καταγίδες, ὅμως αὐτὰ διαδέχεται ἀργότερα ἢ αἰθρία, καὶ τὸν σταυρὸ διαδέχεται πάντοτε ἡ Ἀνάστασις. Ἄλλωστε, ἡ Ἁγία Γραφή μας διαβεβαιοῖ ὅτι ὄν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγεῖ δὲ πάντα υἱὸν ὄν παραδέχεται. Γιὰ τὴν πίστι μας, ἢ παιδευσίς εἶναι πάντοτε ἔνδειξις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς!

Μὲ αὐτὲς τίς αισιόδοξες σκέψεις, ἐν τῷ μέσῳ μιᾶς ἐξαιρετικῆς δύσκολης συγκυρίας, μὲ τὸν πόλεμο τῆς Οὐκρανίας νὰ μαίνεται ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον ἔτος τώρα, μὲ τοὺς συνανθρώπους μας στὴν Τουρκία καὶ στὴν Ἑλλάδα νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ θρηνοῦν καὶ νὰ θάβουν τοὺς νεκροὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τους, λόγῳ τῶν καταστρεπτικῶν σεισμῶν καὶ τοῦ φοβεροῦ σιδηροδρομικοῦ δυστυχήματος τῶν Τεμπῶν, σηκώνουμε μὲ πίστι τὸν σταυρὸν μας καὶ ἀνεβαίνουμε στὸ Γολγοθᾶ. Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, μὴ δειλιάσετε οὔτε στιγμή! Τὸ Πάσχα Κυρίου πλησιάζει! Ὁ Κύριος ἐγγύς! Εκείνος θὰ μᾶς ἐξαγάγῃ εἰς ἀναψυχὴν! Νὰ εἶστε βέβαιοι! Ὁ Χριστὸς δὲν μᾶς ἐγκατέλειψε ποτὲ καὶ οὔτε τώρα θὰ τὸ κἀνῃ!»

Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης,

μιλώντας στην αγγλική γλώσσα, καλωσόρισε για άλλη μία φορά τον νέο Γενικό Γραμματέα του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών, τον οποίο είχε υποδεχθεί επίσημως στο Φανάρι την περασμένη Παρασκευή.

«Εφόσον ο τίτλος μας του Οικουμενικού Πατριάρχου δεν μπορεί ποτέ να είναι πλήρης άνευ της ιδιότητός μας ως Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως - Νέας Ρώμης, με παρόμοιο τρόπο, ή επίσκεψί σας στο Φανάρι δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς τη σημερινή σας συνάντησι με τό «μικρό» αλλά πολύ δυναμικό ποίμνιο της ήμετέρας Αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως.

Παρά τις αντιξοότητες, παρά τις τραγωδίες, παρά τις δοκιμασίες και τις θλίψεις, είμαστε ακόμα εδώ και βαδίζουμε την οδό του πεπρωμένου μας, έχοντας ως μοναδική πυξίδα, οδηγό και έλπίδα τον Κύριο και Σωτήρα μας Ίησού Χριστό. Θα θέλαμε αυτή ή ένθαρρυντική σκηνή να είναι ή τελευταία εικόνα που θα κρατήσετε από έμας, από τη Μεγάλη Εκκλησία, καθώς ξεκινάτε τη σημαντική διακονία σας, ή οποία προσευχόμαστε ολοθέρμως να είναι καρποφόρα και εύλογημενη παρά Θεού!»

Ολοκληρώνοντας, ο Παναγιώτατος συνεχάρη πατρικώς για τό έργο τους στην Κοινότητα Βλάγκας, «τόν καλό, σεμνό, δραστήριο και πολλά κοπιάζοντα Έπόπτη της Περιφέρειας Ύψωμαθειών, Ιερώτατο και προσφιλέστατο αδελφό άγιον Σηλυβρίας», τούς ευσυνειδήτους κληρικούς της Περιφέρειας, την υπό την Προεδρεία της Εύγεν. κ. Μαρίας Τσιτσέκογλου νέα Εκκλησιαστική Έπιτροπή, την υπό την Προεδρεία της Εύγεν. κ. Εύας Θεοδωρίδου Φιλόπτωχο Αδελφότητα, τό διδακτικό προσωπικό της Κοινοτικής Σχολής και έν γένει, όπως είπε, όλους εκείνους που «άγαπουν την Κοινότητα και εκτιμούν την αγωνιστικότητά της και τόν ζήλο με τόν όποιον διεκδικεί τά νόμιμα συμφέροντά της και, ως έκ τούτου, βοηθούν και στηρίζουν τό έργο της».

Προηγουμένως, τόν Παναγιώτατο προσφώνησε με έγκαρδιότητα ο Σεβ. Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, ένω θερμά τόν καλωσόρισε και ή Πρόεδρος της Φιλοπτώχου Αδελφότητας.

Κατά τη Θεία Λειτουργία τόν θείο λόγο κήρυξε ο Ίερολ. Διάκονος της Σειράς κ. Βαρνάβας Γρηγοριάδης.

Εκκλησιάστηκαν ο Έξοχ. Πρέσβης κ. Χριστόδουλος Μαργαρίτης, Διευθυντής του Διπλωματικού Γραφείου του Ύφυπουργού Έξωτερικών της Ελλάδος, πιστοί από την Πόλη και προσκυνητές από τό έξωτερικό.

Ἐπίσκεψη τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου Μακεδονίας αὐτὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐπισκέφθηκε σήμερα, Δευτέρα, 13 Μαρτίου 2023, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου Μακεδονίας, Ἐξοχ. κ. Stevo Pendarovski, ὁ ὁποῖος ἔγινε δεκτὸς μὲ ἰδιαίτερη τιμῆ.

Στὰ προπύλαια τοῦ Πατριαρχείου, τὸν Ἐξοχ. κ. Πρόεδρο, ὁ ὁποῖος συνοδευόταν ἀπὸ τὴ σύζυγό του, ὑψηλόβαθμα στελεχὴ τῆς Προεδρίας, καὶ τὸν Γενικὸ Πρόξενο τῆς χώρας του στὴν Πόλη, Ἐντιμ. κ. Aktan Ago, ὑποδέχθηκε ὁ Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Θεόδωρος, μαζί μὲ τοὺς κληρικούς τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς. Ἀκολούθως, ὁ κ. Pendarovski μὲ τὴ σύζυγό του καὶ τὰ μέλη τῆς Ἀντιπροσωπείας του προσκύνησαν στὸν Πατριαρχικὸ Ναό, ὅπου ὁ Πανοσιολ. Μ. Σύγκελλος κ. Ἰάκωβος τοὺς ἐνημέρωσε γιὰ τὴν ἱστορία του καὶ τὰ ἱερὰ κειμήλια ποὺ φυλάσσονται σὲ αὐτόν.

Ἐπειτα, ὁ Ἐξοχ. κ. Πρόεδρος ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο στὸ Πατριαρχικὸ Γραφεῖο, ὅπου εἶχαν ἐγκάρδια κάτ' ἰδίαν συνάντηση. Στὴ συνάντηση παρέστησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, καθὼς καὶ ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Αἴτιος, Διευθυντῆς τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Παναγιώτατος καλωσόρισε στὴν Αἴθουσα τοῦ Θρόνου τὰ μέλη τῆς Προεδρικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἐξοχ. κ. Προέδρου καὶ τῆς συζύγου του στὴν Ἑδρα τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀκολούθησε ἀνταλλαγὴ δώρων, πρὸ δὲ τῆς ἀναχώρησής του ὁ κ. Πρόεδρος ὑπέγραψε στὸ βιβλίο ἐπισκεπτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: Πρέπει πάντα νὰ ὑποστηρίζουμε τὴν εἰρήνη καὶ ὄχι τὴ σύγκρουση, τὴ ζωὴ καὶ ὄχι τὸν θάνατο, τὴ διατήρηση καὶ ὄχι τὴν καταστροφή

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὴν Τετάρτη, 15 Μαρτίου 2023, ἀνταποκρινόμενος στὴν εὐγενικὴ πρόσκληση τοῦ Προέδρου τοῦ Ἰδρύματος Marmara Grubu Vakfi Ἐντιμολ. Dr. Akkan Suver, πραγματοποίησε ὁμιλία στὴν «26ῆ Εὐρασιατικὴ Οἰκονομικὴ Σύνοδο Κορυφῆς» (26th Eurasian Economic Summit), ποὺ διεξήχθη στὴν Πόλη, καὶ στὴν ὁποία συμμετεῖχαν πολιτικοί,

οικονομολόγοι, επιχειρηματίες, θρησκευτικοί ηγέτες και εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών από όλο τον κόσμο.

Ο Παναγιώτατος, όποιος μίλησε στην αγγλική γλώσσα, αναφέρθηκε στο καίριο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής, στο πλαίσιο, όπως είπε, «της άδικαιολόγητης και άπρόκλητης εισβολής πριν από ένα έτος της Ρωσικής Ομοσπονδίας (της μεγαλύτερης χώρας της ευρωπαϊκής ήπειρου) στο κυρίαρχο έδαφος της Ουκρανίας (του δεύτερου μεγαλύτερου ευρωπαϊκού έθνους) - δύο λαών που όχι μόνο συνορεύουν μεταξύ τους, αλλά μοιράζονται επίσης μια πλούσια ιστορία, πολιτισμό και πίστη».

Και ο Πατριάρχης στη συνέχεια είπε:

«Η θρυλική αφήγηση του Πρώτου Χρονικού των Ρώσ αναφέρει πώς, τον ένατο αιώνα, ο πρίγκιπας Βλαδίμηρος έστειλε άπεσταλμένους για να καθορίσουν ποιά πίστη θα επιλέξει ο λαός του. Όταν οί άπεσταλμένοι επισκέφθηκαν την Αγία Σοφία, συγκλονίσθηκαν τόσο πολύ από την τέχνη και την αρχιτεκτονική της που άναφώνησαν: «Ποτέ δέν έχουμε δει τέτοια ούρανια όμορφιά επί γής!» Μέσω του Κιέβου ο ρωσικός λαός γνώρισε και βαπτίστηκε στον όρθόδοξο χριστιανισμό.

Παρ' όλα αυτά, ο τελευταίος χρόνος άποκάλυψε την κατάχρηση έξουσίας και δύναμης, μαζί με την έκμετάλλευση της φύσης και των πόρων της, καθώς ή Ρωσία περιφρόνησε την ανθρώπινη και οικολογική άκεραιότητα μιās χώρας που άπαιτεί και αξίζει άνεξαρτησία και έλευθερία. Το χειρότερο -τουλάχιστον από τη δική μας όπτική γωνία, από τη θέση της θρησκείας και της πίστης- ή ήγεσία του Πατριαρχείου Μόσχας άυτοταπεινώθηκε ύποτασόμενη άνευ όρων στο ρωσικό κράτος και ύποστηρίζοντας άπερίφραστα την αίματηρή στρατιωτική εισβολή. Έχουμε καταδικάσει με συνέπεια και έπιμονή τόσο τον έπιζήμιο πόλεμο από τον Πρόεδρο Πούτιν όσο και την άνήθικη ύποστήριξη από τον Πατριάρχη Κύριλλο, ο όποιος μάλιστα προσέδωσε «πνευματική διάσταση» στην έχθρότητα και την αίματοχυσία, διαβεβαιώνοντας άθώους στρατιώτες ότι θα βρουν την άνταμοιβή τους έν ούρανοίς άν καθυποτάξουν τους άδελφούς τους στην Ουκρανία.»

Σέ άλλο σημείο της όμιλίας του ο Παναγιώτατος έπεσήμανε, όπως και σε άλλες περιπτώσεις, ότι ο τρόπος με τον όποιο άνταποκρινόμαστε στην κλιματική αλλαγή και τον πόλεμο άναπόφευκτα προσδιορίζει και καθορίζει την κοσμοθεωρία μας και το όραμά μας για το μέλλον του πλανήτη μας.

«Είμαστε ύπόλογοι για τη ζημία που προκαλούμε στον κόσμο

μας—τόσο για τὸν ἀνθρώπινο θάνατο ὅσο καὶ γιὰ τὴν περιβαλλοντική καταστροφή. Ὡς πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ ἡγέτες, πρέπει πάντα νὰ ὑποστηρίζουμε τὴν εἰρήνη καὶ ὄχι τὴ σύγκρουση, τὴ ζωὴ καὶ ὄχι τὸν θάνατο, τὴ διατήρηση καὶ ὄχι τὴν καταστροφή.

Εἴμαστε ὅλοι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν κοινοτήτων μας καὶ γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἴμαστε ὅλοι ὑπεύθυνοι - εἴτε ἄμεσα εἴτε ἔμμεσα, εἴτε λόγω συμμετοχῆς εἴτε λόγω ἀδιαφορίας μας - γιὰ τὴ βία ποὺ ἀσκεῖται στοὺς ἀδελφούς καὶ τίς ἀδελφές μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν βιασμό τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος σὲ κάθε μέρος τοῦ κόσμου. Πράγματι, εἴμαστε ἐπίσης ὑπεύθυνοι γιὰ τίς συνέπειες τῆς ἐπιθετικότητας καὶ τῆς βίας στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ, στὴ φτώχεια καὶ τὴν ἀνισότητά, ἀλλὰ καὶ στὴν ἔλλειψη τροφίμων καὶ τὴν ἐνεργειακὴ ἀνανέωση. Γιατί ὅλοι μας εἴμαστε ἀδιάσπαστα καὶ ἄρρηκτα συνδεδεμένοι καὶ ἀλληλοεξαρτώμενοι. Αὐτὸ εἶναι ἓνα μάθημα ποὺ μάθαμε ὀδυνηρὰ τὰ τελευταῖα τρία χρόνια μὲ τὸν νέο κορωνοϊό καὶ τὸν τελευταῖο χρόνο μὲ τὴ ρωσικὴ εἰσβολὴ στὴν Οὐκρανία.»

Τὸ μεσημέρι ὁ Παναγιώτατος παρακάθησε στὸ γεῦμα ποὺ παρετέθη, στὸ πλαίσιο τοῦ συνεδρίου, μὲ τὴν συμμετοχὴ τοῦ Ἐξοχ. κ. Abdullah Gül, πρώην Προέδρου τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸ I. Αγίασμα τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν γιὰ τὴν Γ' Στάση τῶν Χαιρετισμῶν πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, χοροστάτησε σήμερα, Παρασκευὴ, 17 Μαρτίου 2023, τὸ πρωί, κατὰ παλαιὰ παράδοση, στὸ Ἱερό Ἀγίασμα τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, στὴν Ἱ. Ακολουθία τῆς Γ' Στάσεως τῶν Χαιρετισμῶν.

Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ Ἱερολ. Πατριαρχικὸς Διάκονος κ. Ἐπιφάνιος Kamyanovich.

Ἐκκλησιάστηκαν ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Βαρθολομαῖος, Ἡγούμενος τῆς κανονικῆς Ἱ. Μονῆς Ἐσφιγμένου Ἁγίου Ὁρους, καὶ ὁ ἐκ Βουλγαρίας Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Νικάνωρ, Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίων Ἀναργύρων Τσερνογκόρσκι Πέτρνικ, μὲ μέλη τῶν περὶ αὐτοὺς Ἀδελφοτήτων, οἱ ἐν τῇ Πόλει Γενικοὶ Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος Εὐγεν. κ. Γεωργία Σουλτανοπούλου, καὶ τῆς Οὐκρανίας Ἐντιμ. κ. Roman Nedilskyi, στελέχη τοῦ Οὐκρανικοῦ Προξενείου, πολυπλη-

θῆς ὄμιλος μαθητῶν καὶ 15 συνοδῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀπὸ τὰ Μουσικὰ Σχολεῖα Καβάλας καὶ Τρικάλων, καὶ ἀπὸ το 6ο Γενικὸ Λύκειο Καβάλας, καὶ πλῆθος ἄλλων πιστῶν ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Ἡ ὁμιλία τοῦ Πατριάρχου

Στὴν ὁμιλία του, ἀμέσως μετὰ, ὁ Πατριάρχης τόνισε ὅτι ἀποτελεῖ μέγα προνόμιο καὶ εὐλογία Θεοῦ νὰ ψάλλεται ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος στὸν τόπο πού τὸν γέννησε, καὶ ἀναφέρθηκε ἰδιαίτερος στὸ πρόσωπο τῆς Κυρίας Θεοτόκου.

«Μία χούφτα ἄνθρωποι, ἀπὸ τοὺς ὀλίγους καὶ ἀναριθμήτους τῆς Πόλεως αὐτῆς, τοὺς «στεφανωμένους μὲ δάφνες, ἀλλὰ καὶ μὲ σύμβολα πάθους», ἤλθαμε σήμερα, μέσα στὴν καρδιά τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, εἰς τὰς αὐλὰς αὐτὰς τοῦ Κυρίου γιὰ νὰ ψάλουμε, ὅπως κάθε χρόνο, τοὺς Γ΄ Χαιρετισμοὺς τῆς Παναγίας μας στὴν Πηγὴ τους, στὸν τόπο ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀνέβλυσαν, ὡσὰν τὸ ἱερό τοῦτο ἀγίασμα τῶν Βλαχερνῶν, καὶ διεδόθησαν παντοῦ καὶ συνεκίνησαν καὶ μεταρσίωσαν καὶ ἐγίναν κλίμαξ, ὅπως ἡ ἴδια ἡ Θεοτόκος, πού μᾶς ἀνεβάζει ἀπὸ τὴν γῆ στὸν οὐρανό.

Εἶναι μέγα προνόμιο καὶ εὐλογία Θεοῦ νὰ περνοῦν οἱ ἡμέρες, οἱ μῆνες, τὰ χρόνια καὶ ἐμεῖς νὰ εἶμαστε πάλιν ἐδῶ καὶ πάντοτε ἐδῶ καὶ νὰ ψάλλουμε «πάλιν καὶ πολλάκις» τὰ νικητήρια, τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο, στὸν τόπο πού τὸν γέννησε. Εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ αἰωνόβιος παράδοσις τῆς Πόλεώς μας, ὡσὰν μία ἀποστολικὴ διαδοχὴ, ἡ ὁποία μᾶς συνδέει μὲ τίς ρίζες μας, μὲ τὴν ἀστείρευτὴ πηγὴ τῆς πίστεώς μας. Δόξα τῷ Θεῷ, τούτου ἕνεκεν καὶ πάντων ἕνεκεν!

Συνήθως ἐνώπιον τῶν μεγάλων μορφῶν καὶ τῶν μεγάλων γεγονότων, ὁ ἄνθρωπος δὲν εὐρίσκει λόγους πού νὰ ἐκφράζουν ἐπαρκῶς τὰ συναισθήματά του. Ἔτσι καὶ ἐμεῖς, ἐνώπιον τοῦ μεγαλείου τῆς Κεχαριτωμένης, μὴ εὐρίσκοντες ἄλλους λόγους γιὰ νὰ διατρανώσουμε τὸν θαυμασμό καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μᾶς πρὸς αὐτήν, οἰκειοποιούμεθα ἓνα στίχο ἀπὸ τὰ ὄντως ὑπέροχα ἐγκώμια τῆς Γ΄ αὐτῆς στάσεως τῶν Χαιρετισμῶν, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει ἓνα χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς Θεοτόκου: τὴν στοργὴ καὶ τὴν προστασία της πρὸς ὅλους ἐμᾶς, τὰ τέκνα της.

Καὶ ὁ στίχος εἶναι: «Χαῖρε στοργὴ πάντα πόθον νικῶσα». Ἡ Παναγία ἐκπροσωπεῖ καὶ εἶναι ἡ Θεία στοργή, ἓνα σύμπλεγμα ἀγάπης καὶ τρυφερότητος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκόμη, ἡ στοργὴ τῆς Θεομήτορος συνυφαίνεται μὲ τὴ σιωπὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐνεργὸ συμπαράστασι,

μεισιτεία και ἀρωγή αὐτῆς ὑπὲρ τῶν πιστῶν. Ἡ στοργή μετὰ τῆς σιωπῆς εἶναι ἀλληλένδετα χαρακτηριστικὰ τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ μας: μὲ σιωπὴ ἐδέχθη τὸ ἀκατάληπτο μυστήριον τῆς Θείας Ἐνσαρκώσεως, τὸ ὁποῖον ἔζησε μὲ δέος καὶ ἱερὰ ἀγωνία σὲ ὅλο τὸ βάθος καὶ τὴν ἔκτασίν του, ἀλλὰ καὶ μὲ στοργὴ πρὸς τὸ νεογεννηθὲν Βρέφος της. Στὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιον διαβάζουμε ὅτι ἡ Μαριάμ «συνετήρει πάντα τὰ ρήματα [τοῦ Υἱοῦ της] συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς» (Λουκ. β', 19). Ἡ κόρη τῆς Ναζαρέτ, πᾶρ' ὅλη τὴν στοργὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸ Υἱὸ της, σιωπᾷ καὶ φυλάσσει ὅλα τὰ γεγονότα, μέχρι καὶ τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια, στὴν καρδίᾳ της, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μὲ τὴν σιωπὴ τῆς ἀποκαλύπτει τὸ μυστήριον. Ἐκείνη ἀγαπᾷ καὶ σιωπᾷ. Ὁμιλεῖ ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ εἰς αὐτήν, δι' αὐτήν καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ προσωποποίησις τῆς στοργῆς, ἡ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, νικᾷ καὶ ἐκπληρώνει πάντα πόθο δικό μας, κάθε πόθο τῶν εἰς αὐτὴν πιστῶν προσερχομένων.»

Καὶ ὁ Παναγιώτατος συνέχισε:

«Μέγα τὸ παράδειγμα τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ μας, ἡ ὁποία μᾶς διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ ἐξασκηθοῦμε στὴ σιωπῇ. Στὶς δοκιμασίες τῆς ζωῆς μας, στὴ σιωπὴ θὰ βρῖσκουμε τὴ λύτρωσι, τὸν μεγάλο ὁμιλητὴ τῆς παρηγορίας, τὸν βαθυστόχαστο σύμβουλον τῆς καρτερίας. Καὶ ὅταν ἡ σιωπὴ συναντᾶται μὲ τὴν ἔνθερμη καὶ ἀδιάλειπτη προσευχή μας, ἐπιφέρει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν στοργὴ τῆς Παναγίας, τὴν πάντα πόθον νικῶσαν. Αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου τῆς σιωπῆς, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς στοργῆς γέννημα εἶναι ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, ἀλλὰ καὶ τὸ αἰεὶ μυστήριον ὄλων ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ρωμιῶν τῆς Πόλεώς μας, τῶν πιστῶν τέκνων τῶν πατρῶων παραδόσεων καὶ τῶν θαυμασιῶν ἱερῶν γεγονότων.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐνθυμούμεθα ἔντονα τοὺς λόγους τοῦ ἀλησμονήτου πνευματικοῦ πατρός μας καὶ ἀληθοῦς τεχνίτου τοῦ Λόγου τῆς ἀληθείας, μακαριστοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Μελίτωνος, ὁ ὁποῖος, σὲ μνημειώδη ὁμιλία του περὶ «τοῦ λόγου τῆς σιγῆς», ἀνέφερε τὰ ἑξῆς ἀκρῶς ἐπίκαιρα:

«Πόσον ἐπίκαιρος μᾶς ἔρχεται σήμερον αὐτῆς τῆς ἀγίας σιωπῆς ἢ ὑπόμνησις ἀπὸ τὴν σιωπηλὴν Παναγίαν καὶ πόσον ἀναγκαῖον μας εἶναι τὸ μήνυμά της αὐτὴν τὴν ὥραν τὴν κρίσιμον.

Ζῶμεν τὴν κατ' ἐξοχὴν ὥραν τῶν λόγων. Τῶν πολλῶν λόγων. Τῶν ποικίλων λόγων. Τῶν προχείρων λόγων. Τῶν εὐθηνῶν λόγων. Τῶν ἐξάλλων λόγων. Τῶν λόγων τῶν ἀγοραίων. Καὶ γνωρίζετε, ὅτι τὸ

ἀντίτιμον αὐτῶν τῶν εὐθηνῶν καὶ ἐξάλλων λόγων εἶναι βαρὺ καὶ ἀκριβό. Πληρῶνεται μὲ τὸ χρυσοῦν νόμισμα τῆς σιωπῆς ἄλλων. Ἐξαγοράζεται μὲ τὴν ἐκποίησην καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν πολυτίμων μας. Γύρω μας ρίπτονται καὶ κυκλοφοροῦν συνθήματα πρόχειρα, παγίδες λέξεων, αἱ ὁποῖα φθειροῦν κάθε ὑψηλὴν ἔννοιαν καὶ φθηναίνουσι ἐρώτατα ἰδεώδη...

Ἐν μέσῳ τῆς αὐτῆς συγχύσεως πραγμάτων, ἃς ἀντιστῶμεν εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ εὐκόλου λόγου καὶ ἃς εἰσέλθωμεν εἰς τὸν χῶρον τῆς σιωπῆς, διὰ νὰ ἀκούσωμεν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς μας, τὴν φωνὴν τῆς ἱστορίας, τῶν παθημάτων μας καὶ τῶν σφαλμάτων τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ ἀκροασθῶμεν τὰ βήματα τῶν ἐπερχομένων.»

Ἀκολουθῶς ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴν Πατριαρχικὴ εὐαρέσκειά του πρὸς τὸν Θεοφίλ. Ἐπίσκοπο Ἀλικαρνασσοῦ κ. Ἀδριανό, Ἐπίτοπτη τῆς Περιφερείας Φαναρίου - Κερατίου Κόλπου, «διὰ τὴν ἀνύστακτον μέριμνάν του ὑπὲρ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου σεβάσματος τοῦ Γένους μας, τὸ ὁποῖον, ὡς ὁμολογοῦμεν μετὰ Πατριαρχικῆς ἐγκαυχήσεως, εὐρίσκομεν κατ' ἔτος εἰς καλλιτέραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνην τῆς τελευταίας ποιμαντορικῆς ἐπισκέψεώς μας.» Ἐπίσης, συνεχάρη τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ Βλαχερνῶν, «ἡ ὁποία, καὶ κατὰ τὴν νέαν θητείαν τῆς, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Ἐντιμοτάτου κυρίου Νικολάου Καλαμάρη, συνεχίζει ἀκάθεκτος τὸ ὠραῖον καὶ δημιουργικὸν τῆς ἔργον ὑπὲρ τῆς ἀκμῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου Προσκυνηματος.»

Ὁ Πατριάρχης τοὺς εὐχήθηκε πατρικῶς νὰ ἐνισχύει ὁ Θεὸς τὴ διακονίαν τους, διότι, ὅπως σημείωσε, ἡ Κοινότητα, ἡ Ἐνορία, εἶναι ὁ πυρῆνας τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς διαρθρώσεως, καὶ ἀπὸ τὴν εὐεξία αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἡ πρόοδος καὶ τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς σὲ ἓνα συγκεκριμένο τόπο.

«Τώρα πού ἔχουμε ὀλονὲν καὶ περισσότερους ἐπισκέπτες καὶ προσκυνητὲς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπως σήμερα, ὀφείλομε ὅλοι νὰ παρουσιάσουμε εἰς αὐτοὺς τὴν καλλιτέραν δυνατὴν εἰκόνα ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωτικῆς ὀργανώσεως, ὅσον ὀλίγοι καὶ ἂν εἴμεθα.

Διότι ἀσφαλῶς ἡ ποιότης δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ποσότητα, μήτε ἡ πρόοδος ἔχει σχέσι πρὸς τοὺς ἀριθμούς, μήτε ἡ ζωντανὴ καὶ βιωματικὴ παράδοσις ἀπαιτεῖ χιλιάδας καὶ ἑκατομμύρια πιστῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ τὴν ζήσουν. Πολλάκις, ἓνα μικρὸν «λήμμα» μπορεῖ νὰ ἐνσαρκῶνῃ καὶ νὰ ἐκφράζῃ τὴν γνησίαν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας μας, καὶ ἀντιθέτως καὶ δυστυχῶς, ὅπως βλέπουμε ἐσχάτως, ἓνας φαινομενικὰ πολυπληθέστατος ἐκκλησιαστικὸς ὀργανισμὸς, μὲ ὅλα τὰ μέσα καὶ μὲ ὅλες τίς δυνατότητες, νὰ ἔχη ἀπομακρυνθῇ

ἐπικινδύνως ἀπὸ τὴν παράδοσιν αὐτὴν, νὰ καινοτομῆ, νὰ εἰσάγη καινὰ δαιμόνια καὶ ὀθνεῖα στοιχεῖα εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον, τὴν ἐκκλησιολογίαν καὶ τὴν κανονικὴν παράδοσιν, ἴσως καὶ μέχρι τοῦ σημείου νὰ μὴ εἶναι πλέον γνησίως Ὁρθόδοξος! Καὶ ὁ νοῶν νοεῖται!»

Στὴ συνέχεια εὐχαρίστησε ὅλους τοὺς εὐλαβεῖς προσκυνητές, ποὺ ἤρθαν καὶ ἐφέτος στὴν Πατριαρχικὴ χοροστασία στὶς Βλαχερνές. «Σὰς συγχαίρουμε διότι ἤλθετε ἐδῶ εἰς συνέχισιν μιᾶς τῶν πολλῶν καὶ ἱερῶν παραδόσεών μας. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιβίωση κανεὶς χωρὶς ρίζες, χωρὶς ἤθη καὶ ἔθιμα, χωρὶς παραδόσεις, μετέωρος καὶ ἀνέστιος πνευματικῶς;»

Ἰδιαίτερος εὐχαρίστησε τὴν ἀντιπροσωπεῖα τῆς κανονικῆς καὶ δοκιμαζομένης Ἱεραῆς Μονῆς Ἐσφιγμένου, ὑπὸ τὸν Ἡγούμενό της, Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη κ. Βαρθολομαῖο, ἡγόμοιο, ὅπως ἐπεσήμανε, δίδει «τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν» ὑπὲρ τῆς ὑπερασπίσεως τῶν δικαίων τῆς ἐναντίον τῶν σφετεριστῶν καὶ καταπατητῶν τῆς περιουσίας καὶ τῆς ἱστορίας της.

«Τέκνα ἠγαπημένα, σὰς καλωσορίζουμε ἐγκαρδίως εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς σας, εἰς τὸν ὅποιον εὐελπιστοῦμε ὅτι θὰ μπορέσετε νὰ βρεῖτε ἀναψυχὴν πρὸς πνευματικὸν ἀνεφοδιασμόν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐδῶ παραμονῆς σας, μαζὶ μὲ τὸν ἐκ Βουλγαρίας ὄμιλον προσκυνητῶν καὶ φίλων τῆς Μονῆς σας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἡγουμένου της Ἱ. Μονῆς Ἀγίων Ἀναργύρων Τσερνογκόρσκι Πέτρικ, Ὀσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Νικάνορος. Ὡς εὖ παρέστητε!»

Ἀκολούθως καλωσόρισε τὸν πολυμελῆ ὄμιλον τῶν μαθητῶν καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τοὺς ἀπὸ τὴν Καβάλα καὶ τὰ Τρίκαλα.

«Ἀγαπητὰ μας παιδιά, ἡ παρουσία σας σήμερα ἐδῶ δὲν γέμισε ἀπλῶς τὸ ἱερὸ αὐτὸ ἀγίασμα τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, ἀλλὰ οἱ μελωδικές φωνές σας ποὺ πλαισίωσαν τοὺς Πατριαρχικοὺς Χοροὺς ὑπενθύμισαν σὲ ὅλους μας πῶς πρέπει νὰ προσερχώμεθα εἰς τὴν Παναγίαν μας: μὲ τὴν εὐλάβεια καὶ τὴν ἀγάπη τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν Μητέρα τους. Συγχαίρουμε τοὺς καλοὺς καὶ ἀξιόους διδασκάλους σας, οἱ ὅποιοι ὠδήγησαν τὰ βήματά σας εἰς τὴν γενέθλιον Πόλιν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου καὶ στὸν Ναὸν τῶν ἱστορικῶν Βλαχερνῶν, ὅπου αὐτὸς ἐψάλη διὰ πρώτην φοράν. Ἐπαινοῦμε, ὅμως, ἐξ ἴσου καὶ ἕσας γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ δείχνετε πρὸς τὴν Μητέρα σας Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πρὸς τὴν πατρώα μουσικὴ μας παράδοσι, τὴν ὅποια συνεχίζετε νὰ καλλιεργῆτε! Σὰς ἀπευθύνουμε ὀλόθερμη τὴν πατρικὴ μας εὐλογία γιὰ καλλίκαρπη συνέχεια στὶς σπουδές σας

καὶ κάθε ἐπιτυχία στοὺς μελλοντικούς σας στόχους καὶ ἀνυπομονοῦμε νὰ ἀκούσουμε τὸ ἐξαιρετικὸ μουσικὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖο μᾶς ἔχετε ἐτοιμάσει μὲ τοὺς δασκάλους σας, καθὼς καὶ μὲ τὴ φροντίδα καὶ καθοδήγησι τοῦ ἁγίου Ἀλικαρνασσοῦ καὶ τῆς Εὐγενεστάτης κυρίας Κατερίνας Σαββίδου. Εἶστε ὅλοι ἄξιοι συγχαρητηρίων!»

Προηγουμένως, τὸν Παναγιώτατο καλωσόρισαν ἐγκαρδίας ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Ἀλικαρνασσοῦ κ. Ἀδριανός, καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Νικόλαος Καλαμάρης.

Ἀμέσως μετὰ, στὴν Κοινοτικὴ Αἴθουσα, οἱ μαθήτριες καὶ οἱ μαθητὲς ἀπὸ τὴν Καβάλα καὶ τὰ Τρίκαλα τραγούδησαν πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου, ὁ ὁποῖος τοὺς συνεχάρη ἐκ νέου, ἀπηύθυνε δὲ πρὸς αὐτοὺς χαιρετισμὸ καὶ ἡ κ. Γενικὴ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνησεως στὸ Φανάρι

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, χοροστάτησε, σήμερα, 19 Μαρτίου 2023, Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, τῆς Σταυροπροσκυνησεως, στὴ Θ. Λειτουργία στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό.

Μὲ τὸν Παναγιώτατο συγχοροστάτησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Φιλαδελφείας κ. Μελίτων, Μυριοφύτου καὶ Περισταῆως κ. Εἰρηναῖος, Μύρων κ. Χρυσόστομος, Λαοδικείας κ. Θεοδώρητος καὶ Προύσης κ. Ἰωακείμ.

Τὴ Θ. Λειτουργία τέλεσε, κατὰ τὴν τάξη, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Γρηγόριος, μὲ τὸν Ὑπογραμματέα, Πανοσιολ. Διάκονο κ. Βοσπόριο. Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ Πανοσιολ. Δευτερεύων κ. Ἀλέξανδρος.

Ἐκκλησιάστηκαν ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Ἀλικαρνασσοῦ κ. Ἀδριανός, ἡ Εὐγεν. κ. Δανάη Βασιλάκη, Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη, καὶ πλῆθος πιστῶν ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Τὴν παραμονὴ ὁ Παναγιώτατος χοροστάτησε κατὰ τὸν Μ. Ἐσπερινόν, στὸν ὁποῖο παρέστη πλῆθος πιστῶν.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης χοροστάτησε στὸν Κατανυκτικὸ Ἐσπερινόν στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Δημητρίου Ταταούλων.

Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ Ἱερολ. Διάκονος κ. Μελέτιος Στεφανᾶτος.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανος, Ἐπόπτης τῆς Περιφερείας Ταταούλων, ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίας Τριάδος Χάλκης, Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., καὶ πλῆθος πιστῶν.

Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος

Κανονικαὶ Πράξεις

Καθαιρέσεις

Ἀποφάσει τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 7^{ης} Μαρτίου 2023 καθυπεβλήθησαν τῇ ἐσχάτῃ ποινῇ τῆς καθαιρέσεως ἐκ τοῦ ὄν ἔφερον βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐπανήχθησαν εἰς τὰς τάξεις τῶν λαϊκῶν οἱ Πρεσβύτεροι Φίλιππος Μούσης καὶ Ἐλευθέριος Τάτσης, κληρικοὶ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βοστώνης τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας ἀντιστοίχως.

Ὡσαύτως, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἐνέκρινε τὰς ὑποβληθείσας Αὐτῇ δι' ἀντιστοίχων γραμμάτων τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εὐγενίου καθαιρέσεις τῶν Παναγιώτου Μητροιτσάκη, πρῶην κληρικοῦ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου καὶ Δωροθέου (κατὰ κόσμον Ἐμμανουήλ) Καφτάκη, πρῶην κληρικοῦ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου.

Ἀνακοινωθέν περὶ τῆς ἐκκλήτου προσφυγῆς κληρικῶν ἐκ Λιθουανίας

Πρὸ τινων μηνῶν ἀπηυθύνθησαν διὰ γραμμάτων τῇ Α. Θ. Παναγιώτῃ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως – Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ κ.κ. Βαρθολομαίῳ οἱ ἐκ Λιθουανίας Αἰδεσιμολογιώτατοι Πρωθιερεῖς κ. Vladimiras Seliavko καὶ Vitalijus Mockus καὶ Πρεσβύτεροι κ. Vitalis Dauparas, Gintaras Sungaila καὶ Georgy Ananien, καθυποβληθέντες τῇ ποινῇ τῆς ἀπὸ τῆς ἱερωσύνης καθαιρέσεως ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, καὶ ἤσκησαν, καθ' ὃ ἔχουσι δικαίωμα, ἔκκλητον προσφυγὴν ἐνώπιον Αὐτοῦ.

Ὁ Πατριάρχης ἡμῶν, ἀποκλειστικῶς ἔχων, ἐκ τε τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων (9 καὶ 17 τῆς Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου) καὶ ἐκ τῆς καθηγιασμένης πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν τῆς ἐκκλήτου εὐθύνην, ἀπεδέξατο τὰ ὑποβληθέντα αἰτήματα.

Μετὰ ἀπὸ ἐνδελεχῆ μελέτην τῶν ὑπὸ κρίσιν περιπτώσεων, διεπιστώθη ἀφ' ἑνός μὲν ὅτι αὐταὶ εἶχον τελεσιδικήσει ἐνώπιον τῆς ἐπιβαλοῦσης τὰς ποινὰς ἐκκλησιαστικῆς τῶν ἀρχῆς, ἀφ' ἑτέρου δέ ὅτι οἱ λόγοι δι' οὓς ἐπεβλήθησαν αἱ ποιναὶ οὐδὲν ἄλλως προέρχονται ἐκ κριτηρίων ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ ἐκ τῆς δικαίας ἐναντιώσεως τῶν εἰρημένων κληρικῶν εἰς τὸν πόλεμον τῆς Οὐκρανίας. Δι' ὃ καὶ ὁ Παναγιώτατος, κρι-

νας ἀμετακλήτως τὰς ἐκκλήτους αὐτὰς προσφυγὰς, εἰσηγήθη τῇ περὶ Αὐτόν Ἁγία καὶ Ἱερά Συνόδῳ τὴν ἄρσιν τῆς ἐπ’ αὐτοὺς ἐπιβληθείσης ἀπὸ τῆς ἱερωσύνης καθαιρέσεως καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν εἰς τὸν ὄν ἔφερον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν, ὅπερ καὶ ὁμοφώνως ἀπεφασίσθη.

Πρὸς τούτοις καὶ μετὰ τὴν οὕτως γενομένην ἀποκατάστασιν, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐδέχθη, κατόπιν αἰτήματός των, ὑπὸ τὸ σεπτὸν ὠμοφόριον Αὐτοῦ τοὺς διαληφθέντας κληρικούς, λαβὼν ὑπ’ ὄψιν τὰ περὶ τοῦ Θρόνου Αὐτοῦ παραδεδομένα, ὡς ἄλλως τε ἐνδεικτικῶς καταγράφονται καὶ εἰς τὴν τοῦ Θεοδώρου Αντιοχείας τοῦ Βαλσαμῶνος ἐρμηνείαν εἰς τε τοὺς 17ον καὶ 18ον Κανόνας τῆς ἐν Τρούλλῳ ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν 10ον τῆς Ἑβδόμης Οἰκουμενικῶν Συνόδων («Ἀπὸ δὲ τοῦ παρόντος κανόνος σημείωσαι ἐν ῥητῶ, ὅτι μόνῳ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἐφεῖται κληρικούς ἄλλοτριούς δέχεσθαι, καὶ δίχα ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτούς»).

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 2023

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραρχίας

τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου

Communiqué on the Petition of Appeal by Clergymen from Lithuania

Some months ago, the Very Reverend Archpriests from Lithuania, Vladimiras Seliavko and Vitalijus Mockus, and the Reverend Presbyters Vitalis Dauparas, Gintaras Sungaila and Georgy Ananiev, who were imposed the penalty of deposition from the priesthood by the Patriarchate of Moscow, addressed His All-Holiness Bartholomew, Archbishop of Constantinople – New Rome and Ecumenical Patriarch by letter to exercise the petition of appeal before Him, as they are entitled.

Our Patriarch, who exclusively bears the responsibility of receiving appeals, in accordance with the Holy and Sacred Canons (namely, Canons 9 and 17 of the Fourth Ecumenical Council) and the sanctified practice of the Church, received these submitted petitions.

Following thorough study of the relevant circumstances, it was ascertained on the one hand that these cases were made final before the ecclesiastical authority that imposed these penalties, and on the other hand that the reasons for which the penalties were imposed do not at all derive from ecclesiastical

criteria, but from the justified opposition of these clergymen to the war in Ukraine. Wherefore, irrevocably adjudicating these petitions of appeal, His All-Holiness recommended to the Holy and Sacred Synod that the imposed deposition from the priesthood be lifted and that they be restored to their former ecclesiastical rank of priesthood, which was unanimously decided.

Moreover, after the above-mentioned restoration, upon their request, the Ecumenical Patriarch received these clergymen under His venerable omophorion, taking into consideration the long-established right of the Ecumenical Throne, as it is also indicatively reported in the interpretation by Theodore Balsamon of Antioch to Canons 17 and 18 of the Council in Trullo and Canon 10 of the Seventh Ecumenical Council (namely: "From this canon, note explicitly that only the Patriarch of Constantinople is allowed to receive foreign clergy, even without a letter of release from their ordaining hierarch").

At the Ecumenical Patriarchate, on February 17, 2023

From the Chief Secretariat
of the Holy and Sacred Synod

Коммюнике об апелляции клириков из Литвы

Несколько месяцев назад к Его Божественному Всевятейшеству Архиепископу Константинополя – Нового Рима и Вселенскому Патриарху Варфоломею обратились с письмами преподобнейшие протоиреи из Литвы: отцы Владимирас Селявко и Виталиюс Моцкус, и священники отцы Виталис Даупарас, Гинтарас Сунгайла и Георгий Ананьев, которые были подвергнуты наказанию лишением сана Московским Патриархатом и на основании своих прав подали Ему апелляцию.

Наш Патриарх, имеющий также исключительную ответственность изучения апелляций согласно Божественным и Священным канонам (9 и 17 Четвертого Вселенского Собора) и в соответствии с освященной практикой Церкви, принял поданные прошения.

После тщательного изучения рассматриваемых дел было установлено, с одной стороны, что они были окончательно осуждены своей церковной властью которая вынесла приговоры, а с другой стороны, что причины, по которым были вынесены эти приговоры, были основаны абсолютно не на церковных критериях, а на справедливом несогласии вышеупомянутых клириков с войной в Украине. По этой причине Его Всевятейшество, рассмотрев эти апелляции в последней

инстанции, рекомендовал Святейшему и Священному Синоду отменить наложенное на них прещение лишением сана и восстановить их в их бывших церковных степенях, что и было единогласно решено.

Также после таким образом совершенного восстановления, Вселенский Патриарх принял вышеупомянутых клириков под Своей честной омофор согласно их прошению, принимая во внимание принятые права его Престола, как это показательно зафиксировано также в толковании Патриарха Антиохийского Феодора Валсамона на 17-й и 18-й каноны Трулльского и на 10-й Седьмого Вселенского Соборов (“А из этого канона прямо следует, что только Константинопольскому Патриарху разрешается принимать чужих клириков, даже без отпустительных грамот от того, кто их рукоположил”).

В Патриархии, 17 февраля 2023 года

Из Генерального Секретариата

Святого и Священного Синода

Δεύτερη Συνάντηση τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς γιά τὴν 18ῃ Συνεδρίαση τῆς Ὀλομέλειας τῆς Διεθνoῦς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ 18^{ης} ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΜΙΚΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΛΟΥΘΗΡΑΝΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

«Το Ἅγιο Πνεῦμα, ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Κόσμος»

Χάλκη, Τουρκία, 22α-25η Φεβρουαρίου 2023

Ἡ Δεύτερη Συνάντηση τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς γιά τὴν 18ῃ Συνεδρίαση τῆς Ὀλομέλειας τῆς Διεθνoῦς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πραγματοποιήθηκε στὴ Χάλκη, Τουρκία, ἀπὸ τὴν 22α ἕως τὴν 25η Φεβρουαρίου 2023. Ἡ Συνάντηση φιλοξενήθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὴν γενναιόδωρη φιλοξενία τῆς Α.Θ.Π., τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου καὶ πραγματοποιήθηκε στὶς ἐγκαταστάσεις τῆς κλειστῆς (ἀπὸ τὸ 1971) Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, στὴν Ἱερά Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Στὴ Συνάντηση συμπροέδρυσαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήνης Καθ. Δρ. Κύριλλος (Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο) ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς καὶ ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Δρ. Johann Schneider (Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία στὴν Κεντρικὴ Γερμανία/ΕΚΜ) ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας. Τὸ κεντρικὸ θέμα πὺν συζητήθηκε ἦταν «Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Κόσμος».

Οἱ Ὁρθόδοξοι ἐκπρόσωποι ἦσαν: ὁ Πανοσιολ. Μέγας Ἀρχιμανδρίτης Δρ. Ἀγαθάγγελος, Ἀρχιεπιφύλακας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Συγγραμματέας), ὁ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος Ὁμ. Καθ. Δρ. Γεώργιος Διον. Δράγας (Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων), καὶ ὁ Ἐλλογιμ. Καθ. Δρ. Rade Kisić (Πατριαρχεῖο Σερβίας).

Οἱ Λουθηρανοὶ ἐκπρόσωποι ἦσαν: ὁ Αἰδεσιμολ. Καθ. Δρ. Dirk G. Lange, Βοηθὸς Γενικὸς Γραμματέας Οἰκουμενικῶν Σχέσεων - Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας (Συγγραμματέας), ἡ Αἰδεσιμολ. Καθ.

Δρ. Jennifer Wasmuth, (Πανεπιστήμιο Göttingen, Γερμανία), και ο Αιδεσιμολ. Καθ. Δρ. Stefan Tobler (Lucian Blaga Πανεπιστήμιο Sibiu, Ρουμανία).

Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς παρακολούθησαν εισηγήσεις ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ θέματος ἐκατέρωθεν ἀναφορικά μὲ τὸν τόπο καὶ τὸν ρόλο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος:

Ἡ Αἰδεσιμολ. Καθ. Δρ. Jennifer Wasmuth, «Διάλογος Λουθηρανῶν-Ὁρθοδόξων. Παρελθὸν καὶ Παρόν», ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήνης Καθ. Δρ. Κύριλλος, «Ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σὲ ἄλλες θρησκείες καὶ πολιτισμούς», ὁ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος Ὁμ. Καθ. Δρ. Γεώργιος Διον. Δράγας, «Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στὴν Ἁγία Τριάδα στὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ Λειτουργικὴ Πράξη», ὁ Αἰδεσιμολ. Καθ. Δρ. Stefan Tobler, «Ὁ ρόλος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μία γενικὴ προσέγγιση ἀπὸ Λουθηρανικῆς προοπτικῆς» καὶ ὁ Ἑλλογιμ. Καθ. Δρ. Rade Kisić, «Πνευματολογία τῶν προηγούμενων γύρων τοῦ Διαλόγου τῆς Μικτῆς Λουθηρανικῆς-Ὁρθόδοξης Ἐπιτροπῆς. Μία Ὁρθόδοξη προσέγγιση».

Οἱ συζητήσεις ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω εισηγήσεων ποὺ ἀντικατοπτρίζουν τὰ παραπάνω θέματα ἐντόπισαν τομεῖς συμφωνίας μεταξὺ τῶν δύο παραδόσεων, ἰδιαίτερα ὡς πρὸς τὴν κατανόηση τοῦ τόπου καὶ τοῦ ρόλου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀναδεικνύοντας τὴν ἀνάγκη γιὰ περαιτέρω μελέτη τοῦ ρόλου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸν κόσμο. Ἡ Ἐπιτροπὴ σύμφωνα μὲ συγκεκριμένες παρατηρήσεις καὶ προτάσεις βελτίωσε τὸ προετοιμασμένο κατὰ τὸ παρελθὸν σχέδιο κοινῶν κειμένων (Δυρραχίου, Ἀλβανίας, 2019), μὲ βάση τὴ συζήτηση ἐπὶ τῶν εισηγήσεων τῆς Ἐπιτροπῆς ἀναφορικά μὲ τὴν ἐνέργεια, τὸ ρόλο καὶ τὴ θέση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αποφασίστηκε ἐπίσης ὅτι τὸ ἐπίκεντρο τοῦ θέματος γιὰ τὸ ἐπόμενο βῆμα τοῦ διαλόγου θὰ εἶναι: «Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Κόσμος: Δημιουργία, Ἄνθρωπος καὶ Σωτηρία» καὶ θὰ προετοιμαστεῖ μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο ἀπὸ τὴ σύγκληση τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Νίκαιας, 2025.

Οἱ συνεδρίες ἐργασίας τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἄρχισαν μὲ Ἐναρκτήρια Προσευχὴ ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Κύριλλο καὶ ὁλοκληρώθηκαν μὲ Καταληκτήρια Προσευχὴ ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Schneider.

Τὴν Πέμπτη, 23 Φεβρουαρίου, οἱ συμμετέχοντες εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ ξεναγηθοῦν στοὺς χώρους τῆς ἱστορικῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίας Τριάδας καὶ τῆς σιωπῶσας Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, 24 Φεβρουαρίου, τὰ μέλη ἐπισκέ-

φθηκαν τὸ Μετόχι τοῦ Παναγίου Τάφου (Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων), ὅπου ἔγιναν δεκτὰ καὶ ἀπόλαυσαν τὴ φιλοξενία τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου, Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀνθηδώνος κ. Νεκταρίου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξέφρασε τὴ βαθιὰ ἐκτίμηση καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο γιὰ τὴ γενναιόδωρη φιλοξενία, καθὼς ἐπίσης πρὸς τὸν Θεοφιλ. Ἐπίσκοπο Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανό, Ἡγούμενο τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, τὸν Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη κ. Γεδεῶν Μαγκριώτη, τὸν Ἱερολ. Διάκονο κ. Μελέτιο Στεφανᾶτο, τὸν Ἑλλογιμ. κ. Δημήτριο Ἀγόρη, καὶ ὄλο τὸ προσωπικόν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφάσισε ὅτι ἡ 18ῃ Συνεδρίαση τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς θὰ πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ τὴν 29ῃ Ἀπριλίου ἕως τὴν 6ῃ Μαΐου 2023, ὑπὸ τὴν φιλοξενία τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας στὴ Βιτεμβέργη, Γερμανία.

Χάλκη, 24ῃ Φεβρουαρίου 2023

**Second Preparatory Committee for the 18th Plenary Session of the
Joint International Commission on Theological Dialogue between the
Lutheran World Federation and the Orthodox Church**

COMMUNIQUE

SECOND PREPARATORY COMMITTEE FOR THE 18th PLENARY
SESSION OF THE JOINT INTERNATIONAL COMMISSION ON
THEOLOGICAL DIALOGUE BETWEEN THE LUTHERAN WORLD
FEDERATION AND THE ORTHODOX CHURCH

“The Holy Spirit, the Church and the World”

Chalki, Türkiye, 22nd – 25th February 2023

The Second Meeting of the Preparatory Committee for the 18th Plenary Session of the International Joint Commission on the Theological Dialogue between the Lutheran World Federation and the Orthodox Church was held in Chalki, Türkiye, from 22nd to 25th of February 2023. The Meeting was hosted by the Ecumenical Patriarchate with the generous hospitality of H.A.H. Bartholomew I, Archbishop of Constantinople, New Rome and Ecumenical Patriarch, and was held on the premises of the now closed (since 1971) Theological School of Chalki, at the Holy Trinity Patriarchal and Stavropegial Monastery.

The Meeting was co-chaired by H.E. Metropolitan Prof. Dr. Kyrillos of Krini (Ecumenical Patriarchate) from the Orthodox side and by the Rev. Bishop Dr. Johann Schneider (Evangelical Church in Central Germany/EKM) from the Lutheran World Federation. The main theme of “The Holy Spirit, the Church and the World” was discussed.

Orthodox participants were: V.Rev. Grand Archimandrite Dr. Agathangelos, Archivist of the Ecumenical Patriarchate (Co-secretary), V.Rev. Protopresbyter Em. Prof. Dr. George Dion Dragas (Patriarchate of Jerusalem), and Prof. Dr. Rade Kisić (Patriarchate of Serbia).

Lutheran participants were: Rev. Prof. Dr. Dirk G. Lange, LWF – Assistant General Secretary Ecumenical Relations (Co-secretary), Rev. Prof. Dr. Jennifer Wasmuth (Göttingen University, Germany), and Rev. Prof. Dr. Stefan Tobler (Lucian Blaga University of Sibiu, Romania).

The Committee members heard presentations on the main theme from both sides, about the place and the role of the Holy Spirit:

Rev. Prof. Dr. Jennifer Wasmuth, “Lutheran-Orthodox Dialogue. Past and Present”, H.E. Metropolitan Prof. Dr. Kyrillos of Krini, “The activity of the Holy Spirit in other religions and cultures”, V.Rev. Protopresbyter Em. Prof. Dr. George Dion Dragas, “The Holy Spirit in the Holy Trinity in Orthodox Theology and Liturgical Practice”, Rev. Prof. Dr. Stefan Tobler, “The role of the Holy Spirit. A general approach from Lutheran perspective”, and Prof. Dr. Rade Kisić, “Pneumatology in earlier Dialogue Rounds of the Joint Lutheran-Orthodox Commission. An Orthodox Approach”.

Discussions on papers reflecting the above themes identified areas of agreement between the two traditions, particularly in the understanding of the place and the role of the Holy Spirit into the life of the Church and identified the need for further study of the role of the Holy Spirit in the world. The Committee according to specific observations and suggestions improved the previously prepared common paper (Durrës, Albania, 2019), based on discussion of papers of the Commission, on the act, role, and place of the Holy Spirit. It was decided that the focus of the theme for the next step of the dialogue will be: “The Holy Spirit, the Church and the World: Creation, Humankind and Salvation” and will be prepared for the Anniversary of Nicea, 2025.

The working sessions of the Preparatory Committee started with an Opening Prayer, led by Metropolitan Kyrillos, and were concluded with a Closing Prayer, led by Bishop Schneider.

On Thursday, 23rd of February, the participants had the opportunity to take a tour at places of the historical Holy Trinity Patriarchal and Stavropegial Monastery and the silent Theological School of Chalki.

On Friday afternoon, 24th of February, the members visited the Metochion of the Holy Sepulcher (Patriarchate of Jerusalem), were received and enjoyed the hospitality of the Patriarchal Commissary, H.E. Archbishop Nektarios of Anthedon.

The Committee expressed deep appreciation and gratitude to H.A.H. the Ecumenical Patriarch Bartholomew I for his generous hospitality, as well to H.G. Bishop Kassianos of Aravissos, Abbot of the Holy Trinity Patriarchal and Stavropegial Monastery of Chalki, V.Rev. Archimandrite Gedeon Mangriotis, Rev. Deacon Meletios Stefanatos, Mr. Dimitrios Agoris, and all the Staff.

The Committee decided that the 18th Plenary Session will be held from 29th of April to 6th of May 2023, hosted by the Lutheran World Federation in Wittenberg, Germany.

Chalki, 24th of February 2023

Ἐρεᾶ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης

Ὁ ἀνιδρυτὴς τῆς Ἐρεᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης καὶ προστάτης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἅγιος Φῶτιος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Μέγας, τιμήθηκε τὴν Δευτέρα 6 Φεβρουαρίου 2023, μὲ τὴν τέλεση τῆς πανηγυρικῆς Θείας Λειτουργίας, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γέροντος Δέρκων κ. Ἀποστόλου, Προέδρου τῆς Ἐφορείας τῆς Ἐρεᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

Ἐκκλησιάσθηκαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Γέρων Πριγκηποννήσων κ. Δημήτριος, Μύρων κ. Χρυσόστομος καὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέας, Ἐφοροταμίας καὶ Ἐφορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἀντιστοίχως, ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηδῶνος κ. Νεκτάριος, Ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου ἐνταῦθα, οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Ἀμορίου κ. Νικηφόρος, Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Πατριαρχικῆς Μονῆς Βλατάδων, καὶ Δαφνουσίας κ. Σμάραγδος, ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμ. κ. Ἐφραίμ Γκίβισης, ἐκ προσώπου τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου, ἡ Βουλευτὴς τοῦ Νομοῦ Πιερίας Ἄννα-Μάνη Παπαδημητρίου, ἐπικεφαλῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, παλαιοὶ ἀπόφοιτοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, κληρικοὶ καὶ μοναχοί, καὶ ἀρκετοὶ προσκυνητὲς ἀπὸ τὰ Πριγκηπόννησα, τὴν Πόλη καὶ τὴν Θεσσαλονίκη.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ τὴν εὐλόγησι τῶν ἄρτων καὶ τοῦ κολλύβου τοῦ Ἁγίου Φωτίου, ἀκολούθησε δεξίωσι στὸ Μέγα Συνοδικὸ τῆς Σχολῆς, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Καθηγούμενος, Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, προσεφώνησε τοὺς παρισταμένους, ἀναφερόμενος στὸ πρόσωπο τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ὡς προτύπου γιὰ τοὺς Χαλκίτες σπουδαστὲς καὶ ἀποφοίτους, ὡς πανεπιστήμονος, ἀκριβοῦς Θεολόγου καὶ μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς προσωπικότητος. Χαιρετισμοὺς ἀπηύθυναν ἐπίσης ὁ χοροστατήσας Ἀρχιερεὺς, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γέρων Δέρκων κ. Ἀπόστολος, Πρόεδρος τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμορίου κ. Νικηφόρος, Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Πατριαρχικῆς Μονῆς Βλατάδων καὶ Πρόεδρος τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρυματος Πατερικῶν Μελετῶν, μὲ τὸ ὁποῖο συνειργάσθη ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ πρὸς διοργάνωσι θεματικῆς ἐκθέσεως, ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν Βυζαντινὴ

Θεσσαλονίκη, ἐκ μέρους τῆς ὁποίας, τόσο ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Προέδρου τῆς, ὅσο καὶ ἡ Γ. Γραμματέας τῆς, κ. Χαρὰ Παπαδοπούλου, ἀπηύθυναν ἐπίσης σύντομο χαιρετισμό. Τὴν προσφώνηση τῆς Αὐτοῦ Θειοπάτρης Παναγιότητος, τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου ἡμῶν κ.κ. Βαρθολομαίου, ἀνέγνωσε ὁ Δευτερεύων τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων κ. Ἀλέξανδρος.

Κατόπιν, ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως γεωγραφικοῦ ὑλικοῦ τῆς Σχολῆς ὑπὸ τὸν τίτλο “Χάλκη Βυζαντίδος Κόρη: ὁ Βυζαντινὸς Κόσμος (330 κ. ἔ.) μέσα ἀπὸ χάρτες τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς”. Μέσα ἀπὸ τὸ ὑλικὸ τῆς ἐκθέσεως παρουσιάζεται ἡ Κωνσταντινούπολη, τὰ Στενά, ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἡ Ἰμβρος, ἡ Τενεδος καὶ τὰ Πριγκηπόννησα, μέσα ἀπὸ ἱστορικοὺς χάρτες, γκραβούρες, σχέδια, τυπογραφικὰ σύμβολα καὶ ἀρχειακὸ ὑλικὸ χειρογράφων γυμνασμάτων τῶν σπουδαστῶν τῆς Σχολῆς.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ
ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΔΕΡΚΩΝ
κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

Σεβασμία τῶν Ἱεραρχῶν χορεία,

Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀνθηδῶνος κύριε Νεκτάριε, Ἐπίτροπε τοῦ Παναγίου Τάφου ἐνταῦθα,

Θεοφιλέστατε Ἐπίσκοπε Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανέ, Ἡγούμενε τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος,

Εὐγενεστάτη κυρία Παπαδημητρίου, Βουλευτῆς Πιερίας,

Εὐλαβῆς Πρεσβυτέριον,

Φιλέορτοι Χριστιανοί,

Ἀνῆλθομεν ἐν μέσῳ δυσκόλων καιρικῶν συνθηκῶν ἐδῶ, εἰς τὸν λόφον τῆς ἐλπίδος, ὅπου καὶ ἡ πάλαι ποτὲ διαλάμψασα ἱστορικὴ καὶ περίπυστος Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Ἦλθαμε διὰ νὰ τιμήσωμεν τὴν μνήμην τοῦ προστάτου καὶ ἀνιδρυτοῦ αὐτῆς τῆς Μονῆς, τὸν Μέγαν, σοφὸν καὶ ἱερὸν Πατριάρχην Φώτιον. Ἐδῶ, εἰς τὸν χώρον τοῦτον, ὁ Πατριάρχης Φώτιος, ὁ καὶ Καθηγητής, ἔθεσε τὸν θεμέλιον λίθον εἰς τὴν Ἱεράν ταύτην Μονήν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀναδειχθῇ αὐτὴ καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα αἰῶνας, καὶ ἡ Μονὴ καὶ ἡ Σχολή, τὸ περιβλεπτον καὶ περίπυστον θεολογικὸν «φυτώριον» τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀπανταχοῦ τέκνων αὐτῆς.

Εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον χώρον ἡ σεμνὴ παράδοσις καὶ θεολογία τοῦ ἱεροῦ

Φωτίου καὶ τῶν ἄλλων πεφωτισμένων «Φωτίων» τῆς Ἀνατολῆς μετουσιώθη εἰς συνειδησιν, πίστιν καὶ πρᾶξιν, εἰς ὀρθοδοξίαν καὶ ὀρθοπραξίαν.

Τοῦ σήμερον ἑορτάζοντος ἱεροῦ Φωτίου ἐπικαλούμεθα τὴν μεσιτείαν καὶ τὴν πρεσβειάν πρὸς τὸν Κύριον ἐν εὐγνωμοσύνῃ καὶ εὐχαριστίᾳ πολλῇ, ὅστις ἔθεολόγησε σταυροαναστασίμως καὶ ἔδωκε τὸ παράδειγμα εἰς ὅλους τοὺς μετέπειτα Ἡγουμένους καὶ Σχολάρχας τοῦ ἱεροῦ τούτου τόπου, ὥστε παρ' ὅλας τὰς ἀδικίας καὶ περιφρονήσεις ἔθυσιάζοντο λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὑπὲρ τοῦ Μεγάλου Ποιμένος καὶ τῶν προβάτων Αὐτοῦ.

Ὡς ὀφθαλμὸς πάσης τῆς Οἰκουμένης, ὁ Ἱερὸς Φώτιος ἐκοπίασε πολὺ ἵνα ἅπαντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς «εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β' 4). Οὗτος, ὡς διδάσκαλος καὶ ποιμὴν, διδάσκων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἔζησε καὶ ἐπολιτεύθη θεολογικῶ τῷ τρόπῳ, διδάσκων ἡμέραν καθ' ἡμέραν, εὐχαριστῶν καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν καὶ Δημιουργὸν τοῦ παντός.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς σημερινῆς ἑορτῆς θὰ ἤθελα νὰ ἐκφράσω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας πρὸς τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον, διὰ τὸ ἀνύστακτόν του ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ ἱερόν τοῦτο καθίδρυμα τῆς Ῥωμησοσύνης, διὰ τε τὴν ἐπαναλειτουργίαν τοῦ τηλαυγοῦς φάρου τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ διὰ τὴν ῥιζικὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ὅλου συγκροτήματος αὐτοῦ. Ὁσαύτως, μὴ δυναμένου τοῦ Παναγιωτάτου νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν σημερινὴν ἑορτὴν καὶ πανηγυριν, σὰς διαβιβάζω τὰς πατρικὰς καὶ Πατριαρχικὰς Αὐτοῦ εὐχὰς καὶ εὐλογίας. Θερωῶς εὐχαριστῶ τοὺς ἀγίους Ἀρχιερεῖς, οἱ ὅποιοι ἀπαρτίζουν τὴν Ἐφορείαν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς διὰ τὴν ἀγαστὴν καὶ εὐορκὸν συνεργασίαν μας καὶ συγχαίρω τὴν ἐνταῦθα διακονοῦσαν ἀδελφότητα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Θεοφιλέστατον ἐν Χριστῷ ἀδελφὸν ἅγιον Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανὸν διὰ τὸ ἐπιτελούμενον ἐνταῦθα ἔργον καὶ τὴν διακονίαν τοὺς πρὸς τὸ ἱερόν τοῦτο σκήνωμα τῆς εὐσεβείας.

Καλῶς ὀρίζω τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Ἀμορίου κ. Νικηφόρον, Καθηγούμενον τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῶν Βλατάδων καὶ Πρόεδρον τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρυμάτος Πατερικῶν Μελετῶν, τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Προέδρου τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου, Ἀρχιμανδριτὴν κ. Ἐφραίμ Γκίβισην, καὶ τὴν Γενικὴν Γραμματέα τοῦ φορέως κ. Χαρὰν Παπαδοπούλου, καθὼς καὶ ἀντιπροσωπεῖαν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑλλογμ. κ. Μαρίας Καμηλάκη.

Εὐχαριστῶ πάντας, οἱ ὅποιοι προσήλθον παρὰ τὰς δυσμενεῖς και-

ρικός συνθήκας εις τὴν ἑορτὴν καὶ πανύγηριν ταύτην τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ Σχολῆς καὶ ἰδίως τοὺς ἐξ Ἑλλάδος ἐπισκέπτας μας. Ἡ Χάρις καὶ αἱ πρεσβεῖαι τοῦ ἱεροῦ κατὰ τὴν σήμερον ἑορταζομένου ἀνδρὸς εἶθε νὰ ἐπιδαφιλεύωνται πλουσίως εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφούς καὶ πατέρας τοὺς διακονοῦντας καὶ διακονήσαντας εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον τόπον.

Ἡ εὐλογία τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, εἶθε νὰ συνοδεύῃ πάντας ἡμᾶς καὶ τοὺς οἰκειοὺς ἡμῶν, διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Φωτίου, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Ἔτη πολλὰ καὶ εὐλογημένα.

**ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ
ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΡΑΒΙΣΣΟΥ κ. ΚΑΣΣΙΑΝΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΦΩΤΙΟΥ**

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Γέρον Δέρκων κ. Απόστολε, Πρόεδρε τῆς Ἐφορείας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ Σχολῆς ταύτης,

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Γέρον Πριγκηποννήσων κ. Δημήτριε, Ποιμενάρχα τῆς θεοσώστου Ἐπαρχίας ταύτης,

Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀνθηδῶνος κ. Νεκτάριε, Ἐπίτροπε τοῦ Παναγίου Τάφου ἐνταῦθα,

Σεβασμιώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Σεβαστοὶ πατέρες,

Ἐξοχωτάτη κ. Παπαδημητρίου, Βουλευτῆς τοῦ Νομοῦ Πιερίας,

Φιλόχριστον ἐκκλησίασμα,

Ἑορτὴ χαρμόσυνος καὶ ἡμέρα εὐφρόσυνος πεφανέρωται σήμερον ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φωτίου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Μεγάλου, καθ' ἣν ἡ Ἱερὰ αὕτη Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ ἑορτάζει τὸν ἀνιδρυτὴν καὶ προστάτην αὐτῆς, τὸ ἱερὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον κατὰ παράδοσιν ἐπέδρασε καταλυτικῶς εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς προϋπαρχούσης ἐνταῦθα ἀρχαίας Μονῆς, μνημονευομένης ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ὡς «μονῆς τοῦ Χαλκίτου».

Τὸ πρότυπον τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ὡς λαμπροῦ θεολόγου, ὡς ἐμβριθοῦς φιλολόγου καὶ ἐγκυκλοπαιδικῶς πεπαιδευμένου λογίου, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ὡς Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, στεροῦ ὑπερμάχου τῶν δικαίων τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὡς πνευματικοῦ

καθοδηγητοῦ τοῦ φωτισμοῦ τῶν Σλαύων, καὶ ὡς ἀκριβοῦς τηρητοῦ τῆς παραδεδομένης δογματικῆς ἀληθείας, προέβαλλεν ἡ Ἱερὰ αὕτη Θεολογικὴ Σχολή, κατὰ τὰ ἔτη τῆς λειτουργίας αὐτῆς, εἰς τοὺς σπουδαστάς της, ἐμφυσούσα εἰς αὐτοὺς τὰς ἀρχὰς τῶν ἱερῶν πατέρων καὶ τὸν ζῆλον τῆς ὁμοιώσεως πρὸς αὐτοὺς. Ὁ ἱερός Φῶτιος ὑπῆρχε τόσον ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, ὅσον καὶ ὡς λόγιος καὶ ἐπιστήμων, πρότυπον μέγα καὶ ὑψηλὸν διὰ τοὺς Χαλκίτας σπουδαστάς καὶ ἀποφοίτους. Διὸ καὶ τὸ μαθητικὸν πρόγραμμα τῆς Σχολῆς δὲν συνίστατο μόνον εἰς τὴν ὑψηλὴν θεολογικὴν παιδείαν τῶν ἐν αὐτῇ φοιτῶντων, τὴν ὁποίαν πιθανῶς ἐν μέρει παρεῖχον καὶ ἕτεραι Θεολογικαὶ Σχολαί, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀρτίαν κλασσικὴν παιδείαν τῶν νεανικῶν ψυχῶν τῶν σπουδαστῶν, εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως καὶ ἐν τινι μέτρῳ πανεπιστημιούχου, ἢ ὁποία ἐλλείπει ἀπὸ τὰς συγχρόνους Σχολάς, εἰς ἃς κυριαρχεῖ ἡ ὑπερξειδικεύσεις, ἢ κατὰ τμησιν τῆς γνώσεως, ἢ ἐκπλήρωσις ποσοτικῶν μόνον μαθησιακῶν στόχων καὶ παραθεωρεῖται ἢ διάπλασις τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἡ μόρφωσις τῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὰς ὁποίας βαθμηδὸν ὑποτιμᾶται ἡ ἀξία τῆς κλασσικῆς παιδείας καὶ τῆς σφαιρικῆς καλλιέργειας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ τοιαύτη «φωτίειος», κατὰ τὸ πρότυπον δηλαδὴ καὶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ὀργάνωσις τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων, θεολογικῶν τε καὶ μὴ τοιούτων, μαθημάτων ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ ταύτῃ ἐδημιούργησαν τὸ ὅλως ἰδιάζον καὶ ἀμίμητον πνευματικὸν αὐτῆς περιβάλλον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ διαρκεῖ ἀναζητήσῃ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας διέπλαθεν οὐχὶ μόνον κατηρτισμένους θεολόγους, ἀλλὰ λογίους ἐκκλησιαστικοὺς ἀνδρας, κεκτημένους τὴν τε κατὰ Θεὸν καὶ τὴν θύραθεν σοφίαν. Περὶ τοῦ πνευματικοῦ τούτου περιβάλλοντος ἀναφέρει ὁ «πολύς» Σταυρουπόλεως Μάξιμος, τελευταῖος τῶν Σχολαρχῶν τῆς Χαλκίδος ταύτης Σχολῆς· «Αὐτὸς ὁ πνευματικὸς ὀργανισμὸς, τὸ *libito scienti*, αὐτὴ ἡ δίψα γιὰ γνώσι, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦταν καὶ ἡ πρὸς συζήτησι πρόθυμος διάθεσις, καλλιεργεῖται ὅλως ἰδιαιτέρως στὸν ἐσωτερικὸν χῶρον καὶ σὰν μία ψυχολογικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ σὰν ψυχαγωγία [...]. Συζήτησις ὅμως σημαίνει οἰκοδομή, διότι εἶναι συν-ζήτησις, ἀπὸ κοινοῦ δηλαδὴ ἀναζητήσις τῆς ἀληθείας, ἢ ὁποία εὐρίσκεται καλύτερα ἐκεῖ ὅπου τὸ ἴδιο πρᾶγμα βλέπουν πολλοὶ καὶ ὁ καθεὶς ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του ὀπτικῆς γωνίας καὶ σκοπιᾶς. Εἶναι πάντοτε ἢ ὑπὸ πολλῶν ἐνατένισις τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου, ποῦ ὄχι μόνον ὀλοκληρῶνει τὴν γνώσι τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ καὶ διευρύνει τοὺς ὀρίζοντας καὶ ἀκονίζει τὸ πνεῦμα καὶ παρέχει τὴν δυνατότητα διαλογικῆς

συζητήσεως και έρεύνης, ή όποία είναι απαραίτητη σέ όλα τὰ πεδία τής γνώσεως, ιδίως δέ στους λειτουργούς τών θεωρητικῶν έπιστημῶν και δὴ τής Θεολογίας, ή όποία απαιτεῖ διαλεκτική και μαιευτική ικανότητα πρὸς κατωχύρωσιν, ἀλλά και μετάδοσιν τής Εὐαγγελικῆς Ἀληθείας».

Τὸ ὡς ἄνω, διαζωγραφούμενον ὑπὸ τοῦ Σταυρουπόλεως Μαξίμου, πνευματικόν περιβάλλον τής Σχολῆς, ὡσάν ἄλλη civitas dei, πέραν τής Θεολογίας και τής ἀδελφῆς αὐτῆς, τής Φιλοσοφίας, περιλαμβάνει τὴν Φιλολογίαν, ἰδίᾳ τὴν μελέτην τῶν κλασσικῶν γραμμάτων, τὴν Ῥητορικήν, τὴν Ἱστορίαν, Ἐκκλησιαστικήν και γενικήν, ἀλλά και τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας και πεδία τοῦ ἐπιστητοῦ. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ τής διεπιστημονικότητος και τοῦ γνωστικοῦ πλουραλισμοῦ, ή ἱστορική Βιβλιοθήκη τής Σχολῆς ἐπλουτίσθη διὰ τῶν ἀντιστοιχῶν βιβλίων και ἐπιστημονικῶν ἐγχειριδίων, πρὸς διαρκῆ τροφοδοτήσι σχετικῶν ἐνδιαφερόντων και ἐρεθισμάτων εἰς τοὺς ἱεροσπουδαστάς.

Ἐκ τοῦ ἀληθῶς ἀστειρεύτου θησαυροφυλακείου τής πανεπιστημοσύνης και τής λογιότητος, τής Ἱεράς ταύτης Θεολογικῆς Σχολῆς, μικρὸν μόνον μέρος, ἀφορῶν εἰς χάρτας και λοιπὸν περὶ τὴν Γεωγραφίαν ὑλικόν, παρουσιάζεται σήμερον ἐν ἐκθέσει, ή όποία μέλλει ἵνα ἀποτελέσῃ τὸ κεντρικόν θέμα μεγαλυτέρας διοργανώσεως τής Σχολῆς ἐν τῷ αὐτῷ θέματι, ἥτις θὰ παρουσιασθῆ καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὴν προσεχῆ Διεθνή Ἐκθεσιν Θεσσαλονίκης, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἀρξαμένου ἔτους.

Πρὸς διοργάνωσιν τής παρούσης ἐκθέσεως, συμπιπτούσης μετὰ τής ἐορτῆς τοῦ προστάτου τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν καθιδρύματος, Ἀγίου Φωτίου τοῦ Μεγάλου, τοῦ ὁμοῦ μετὰ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν προστάτου τῶν γραμμάτων και τής ἐπιστήμης, ἀγαστοὺς εὐρομεν συμπαραστάτας τόσον τὸ ἐν Θεσσαλονίκη Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, τὴν παρουσίαν τοῦ Προέδρου τοῦ ὁποίου, Θεοφιλεστάτου ἀδελφοῦ ἁγίου Ἀμορίου κ. Νικηφόρου, Καθηγουμένου τής Ἱεράς Μονῆς Βλατάδων, μετὰ τῶν πολυτίμων συνεργατῶν αὐτοῦ ἰδιατέρως και ἐγκαρδίως χαιρετίζομεν, ὅσον και τὴν «Βυζαντινὴν Θεσσαλονίκην», ἐκπροσωπούμενην σήμερον ὑπὸ τε τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Ἐφραίμ Γκίβιση, ἐκπροσώπου τοῦ Σεβασμιωτάτου ἁγίου Θεσσαλονίκης, Προέδρου τοῦ φορέως, και ὑπὸ τής Γενικῆς Γραμματέως τής «Βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης» κ. Χαράς Παπαδοπούλου.

Χάριτας και εὐγνωμοσύνην ὀφείλομεν, ἐπίσης, τόσον πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικόν Πατριάρχην ἡμῶν κ.κ. Βαρθολομαῖον,

πρῶτον καὶ κανονικὸν προεστῶτα τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν καθιδρύματος, ὅσον καὶ πρὸς τὴν πᾶσαν ἐκδήλωσιν καὶ δρᾶσιν διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ ἀνάδειξιν τῆς Σχολῆς ἡμῶν στοργικῶς ἐναγκαλιζομένην Σεβαστὴν Ἐφορείαν αὐτῆς, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γέροντος Δέρκων κ. Ἀποστόλου, ὅστις διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀγίου Ἐφοροταμίου, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου, καὶ τοῦ Ἐφόρου Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέου, ἐπιβεβαίωσεν τὴν πρὸς τὴν Τροφὸν Σχολὴν ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν πρὸς τὸν σήμερον ἐορταζόμενον ἱερὸν Φῶτιον.

Ἐν τῇ προδιαληφθείσῃ ἐκθέσει, Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, παρουσιάζονται ἀρκετοὶ χάρται, ἀπεικονίζοντες κυρίως τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῆς ἄλλοτε Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, πνευματικὸν ἔκγονον τῆς ὁποίας ὑπῆρξε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ κατὰ τοῦτο καὶ ἡ Σχολὴ ἡμῶν αὕτη. Πλὴν ὅμως, διὰ πάντας ἡμᾶς, τοὺς ἐν τοιαύταις δυσκόλοις συνθήκαις προσελθόντας ἐνταῦθα πρὸς συνεορτασμὸν καὶ ἐστίασιν πνευματικῆν, ἡ μικρὰ καὶ ἄσημος καὶ πολλάκις μὴ διακρινομένη ἐν τοῖς χάρταις νῆσος Χάλκη, κατέχει τὴν κεντρικὴν θέσιν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διότι, κατὰ τὸν λόγον καὶ πάλιν τοῦ Σταυροπόλεως Μαξίμου, «συγκινούμεθα καὶ συγκλονιζόμεθα στὸ ὄνομα τῆς Χάλκης ποῦ συνδέεται μὲ τὴν Θεολογικὴ Σχολή», διότι -λέγει- «ἀφ' ὅτου ὀσφρανθήκαμε τὸ πνευματικὸ ἄρωμα καὶ ἀκούσαμε τὴν μελωδικὴ φωνὴ τῆς Σχολῆς, πυρέσσουμε πυρπολημένοι ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῆς ποῦ μᾶς φλογίζει καὶ μᾶς κατακαίει».

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ὑποδεχόμεθα πάντας ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τῆς Πίστεως καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν σεβάσματι, χαίρειζοντες ἰδιαίτερος τοὺς παρὰ τὰς δυσχερεῖς καιρικὰς περιστάσεις μακρόθεν προσελθόντας πρὸς συμπανηγυρισμὸν, ἐπικαλούμενοι τὴν μεσιτείαν τοῦ πεπλουτηκότος τὴν τε κατὰ Θεὸν καὶ τὴν θύραθεν σοφίαν Ἁγίου Φωτίου τοῦ Μεγάλου, παρὰ τῇ ἀβύσσῳ τῆς σοφίας καὶ τῷ τῆς γνώσεως θησαυρῷ, Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῇ παρεκτικῇ ζωῆς Σοφία καὶ Αὐτοσοφία, ὅπως δῶῃ εἰς πάντας τὴν ἀπαρεδρον τῶν θρόνον Αὐτοῦ, κατὰ τὸν Σολομῶντα, σοφίαν ἐν τοῖς ἔργοις, λόγοις, καὶ λογισμοῖς ἡμῶν, ἵνα πορευώμεθα ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ καὶ οὕτω δοξάζηται τὸ πάντιμον ὄνομα Αὐτοῦ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Παναγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν.

ΜΕΡΟΣ Δ' ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

Μητροπολίτης Γέρων Περγάμου Ἰωάννης Δ. Ζηζιούλας
(1931-2023)



Δύσκολα θὰ μπορούσε κανείς νὰ χωρέσει σὲ μιὰ νεκρολογία ὅλα ἐκεῖνα πὸν θὰ ἔπρεπε νὰ πεί γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μητροπολίτη Γέροντος Περγάμου Ἰωάννη Δ. Ζηζιούλα. Ἡ διεθνὴς ἀκτινοβολία καὶ ἐπιδραστικότητά του στὸν ἐκκλησιαστικὸ καὶ κατεξοχὴν στὸν ἀκαδημαϊκὸ θεολογικὸ χῶρο προκαλοῦν δέος, προσκαλῶντας μας νὰ κλίνουμε γόνυ σεβασμοῦ καὶ ἀπεριόριστης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν μεταστάντα Ἱεράρχη.

Ὁ Ἰωάννης Δ. Ζηζιούλας (1931-2023) γεννήθηκε στὸ Καταφύγιο Κοζάνης, ἓνα μικρὸ, ὄρεινὸ χωριὸ τῆς Βόρειας Ἑλλάδας. Πολὺ σύντομα, μετὰ τὴν

ὀλοκλήρωση τῶν ἐγκύκλιων σπουδῶν στὴ γενέτειρά του, θὰ σπουδάσει θεολογία στὰ πανεπιστήμια τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ στὸ Μποσέ (Bossey) τῆς Γενεύης. Στὴ συνέχεια, μὲ σχετικὴ ὑποτροφία ἀπὸ τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ) θὰ μεταβεῖ στὶς Η.Π.Α., ὅπου θὰ πραγματοποιήσει μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ περίφημο Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ. Ἐκεῖ θὰ ἔχει τὴν τύχη νὰ γνωρίσει καὶ νὰ μαθητεύσει κοντὰ στὸν π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ, τὸν «πρύτανι τῶν Ὁρθόδοξων θεολόγων» τοῦ 20οῦ αἰῶνα (μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ξεκινούσε διδακτορικὴ διατριβὴ στὴ Χριστολογία τοῦ ἀγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητῆ) ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἐξέχοντες καὶ διαπρεπεῖς καθηγητὲς τῆς περιόδου, ὅπως λ.χ. τὸν Paul Tillich (1886-1965). Στὴν Ἀμερική θὰ ἔχει τὴν εὐκαιρία νὰ διατελέσει ἐρευνητικὸς ἐταῖρος τοῦ περίφημου Ἰδρύματος Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, Dumbarton Oaks. Ἀφοῦ θὰ συνεργαστεῖ γιὰ κάποιον χρονικὸ διάστημα μὲ τὴν Ἑλληνορθόδοξη Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τὸ Θεολογικὸ Σεμινάριο τοῦ

ἀγίου Βλαδίμηρου, στή συνέχεια θὰ ἐπιστρέψει στήν Ἑλλάδα, ὅπου θὰ συγγράψει καί θὰ ὑποστηρίξει διδακτορική διατριβή γιὰ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας στήν Εὐχαριστία καί τόν Ἐπίσκοπο κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες, στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστήμιου Ἀθηνῶν (1962-1966). Ἀργότερα (1967-1970) θὰ ὑπηρετήσῃ ὡς Γραμματέας τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καί Τάξις» τοῦ ΠΣΕ, ἐνῶ σύντομα θὰ ἐκλεγῆι ἀρχικά (1970) ἀναπληρωτῆς καθηγητῆς στοῦ Πανεπιστήμιου τοῦ Ἐδιμβούργου, καί στή συνέχεια καθηγητῆς (1973) στοῦ Πανεπιστήμιου τῆς Γλασκόβης, ὅπου καί θὰ διδάξῃ ἀδιάλειπτα μέχρι τὸ 1987. Ἀπὸ τὸ 1984 θὰ ἀρχίσῃ παράλληλα νὰ διδάσκει καί στή Θεολογική Σχολή τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, (ἐπίσης ἀπὸ τὸ 1989 θὰ εἶναι μόνιμος ἐπισκέπτης Καθηγητῆς στοῦ King's College τοῦ Λονδίνου), ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1986 θὰ ἐκλεγῆι ἀθρόον σὲ Μητροπολίτη Περγάμου ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Ὁ Ζηζιούλας, ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἀλλὰ καί ἰδιαίτερα ὡς Μητροπολίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, θὰ λάβῃ μέρος ἐνεργῶς στήν Οἰκουμενικὴ Κίνηση, ἐνῶ ἀπὸ τὸ 2006 μέχρι καί τὸ 2015 θὰ εἶναι συμπρόεδρος τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς πού ἀνέλαβε (ἐκ νέου) τὴ διεξαγωγή τοῦ Ἐπίσημου Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ Ρωμαιοκαθολικῶν καί Ὁρθοδόξων, ἀποτελώντας οὔτε λίγο, οὔτε πολὺ, τὴν ψυχὴ τοῦ Διαλόγου αὐτοῦ γιὰ πολλὰ χρόνια.

Ἀντλώντας ἔμπνευση, κυρίως ἀπὸ τοὺς μεγάλους Ἑλληνες Πατέρες (ὅπως οἱ Καππαδόκες, ὁ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς, ἀλλὰ καί ὁ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας γιὰ νὰ ἀναφερθοῦμε κατεξοχὴν στοὺς πιὸ ἀγαπημένους του) ἀλλὰ καί σὲ ἓνα διαρκὴ καί γόνιμο διάλογο μὲ τὰ διάφορα πνευματικὰ (φιλοσοφικά, κοινωνικά κ.ἄ.) ρεύματα τῆς ἐποχῆς του (λ.χ. ὑπαρξισμός), ὁ Περγάμου Ἰωάννης θὰ ἀνατάμῃ σὲ βάθος τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, ἐπιχειρῶντας μὲ τὸ πολυδιάστατο ἔργο του νὰ ἀναδείξῃ τὴν ὑπαρξιακὴ τῆς σπουδαιότητα γιὰ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Ἐκφράζοντας τὴν οἰκουμενικὴ ἀνοικτότητα καί τὸ παραδοσιακὸ ἦθος τοῦ διαλόγου πού περικλείεται στοῦ ὄραμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ ὁποῦ ὑπῆρξε γιὰ πολλὲς δεκαετίες ὁ βασικὸς θεολογικὸς ἐκφραστής, καί προσπαθῶντας νὰ ἀντιμετωπίσῃ δυναμικὰ τίς διάφορες φονταμενταλιστικὲς τάσεις, οἱ ὁποῖες δυστυχῶς, «αὐξάνονται καί πληθύνονται» μέσα στοὺς κόλπους τῶν παραδοσιακῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὁ Ζηζιούλας θὰ σημειώσῃ χαρακτηριστικὰ σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ κείμενά του: «Τυχαίνει νὰ ἀνήκω σὲ μιὰ παράδοση πού διαμορφώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες Πατέρες, καί δὲν μπορῶ νὰ παραβλέψω τὸ γεγονός ὅτι ἡ θεολογία αὐτῶν τῶν Πατέρων ἄλλαξε τὸν πολιτισμὸ τῆς ἐποχῆς

τους. Αυτό με κάνει να νιώθω βαθιά λύπη και απογοητεύομαι όταν συναντῶ σύγχρονους Ὁρθόδοξους συνάδελφους μου πού, συνήθως στο ὄνομα τῆς πιστότητας στους Πατέρες (!), ἀρνοῦνται νά φέρουν τή θεολογία σέ διάλογο μέ τίς προκλήσεις τοῦ πολιτισμοῦ μας».

Ἀκολουθώντας τούς δασκάλους, Φλωρόφσκυ καί Tillich, στό Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ, ὁ Ζηζιούλας ἐπιχείρησε νά ἀναπτύξει ἕνα οἰκουμενικό ὄραμα μέ ἀφετηρία τή «νεοπατερική σύνθεση» τοῦ πρώτου καί τήν ὑπαρξιακή μέθοδο «συσχέτισης» τοῦ δεύτερου, ἐπιδιώκοντας ἔτσι «νά ὀδηγήσει τή Δύση καί τήν Ἀνατολή πιό κοντά στίς κοινές τους ρίζες». Προκειμένου, ὡστόσο, νά ἀντιληφθεῖ κανεῖς τόν βαθμό πού τὸ ἔργο του ἔχει διαμορφώσει τή σύγχρονη θεολογική ἀτζέντα, χρειάζεται νά γίνει μιὰ σύντομη ἀναφορὰ στους βασικούς ἄξονες τῆς σκέψης του.

Ἑρμηνευτική τῶν δογμάτων

Προκειμένου νά συνειδητοποιήσει κανεῖς τήν ἔμμεση κυρίως (καθώς, μόλις στό τελευταῖο ὑπό ἔκδοση βιβλίο του, τὸ ὁποῖο ἔμελλε νά μείνει ἀνολοκλήρωτο, μέ τόν τίτλο «Remembering the future», ἐπρόκειτο ἐνδελεχῶς νά ἐμπλακεῖ σέ μιὰ ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης συζήτηση γιά τόν ρόλο τῆς ἐρμηνευτικῆς στή θεολογία), συμβολή στό πεδίο αὐτοῦ τοῦ Μητροπολίτη Περγάμου, θά πρέπει νά λάβει ὑπόψη του, ὅτι ζητήματα ἐρμηνευτικῆς καί θεολογικῆς μεθοδολογίας, εἴτε δὲν συζητοῦνται καθόλου στά καθ' ἡμᾶς εἴτε συναιροῦνται στήν καλύτερη περίπτωση μέ τήν ἐξηγητική τῶν βιβλικῶν κειμένων! Γιά ὅποιον γνωρίζει ὁμως σέ βάθος τὸ ἔργο τοῦ Ζηζιούλα, ἡ ἐρμηνευτική ἐμμονή του, θά ἔλεγε κανεῖς, στίς ὑπαρξιακές ἐπιπτώσεις τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος γιά τόν ἄνθρωπο καί τόν κόσμο τῆς ἐκάστοτε ἐποχῆς, καθορίζει βαθιά τή μεθοδολογία του. Μιλώντας γιά ὑπαρξιακές ἐπιπτώσεις, ὁ ἴδιος δὲν ἀναφέρεται ἀναγκαστικά σέ κάποιο φιλοσοφικό κίνημα, ἀλλά πρωτίστως στά ἐρωτήματα πού σχετίζονται μέ ζητήματα ζωῆς καί θανάτου, μιὰ ἀνησυχία βαθιά ριζωμένη στήν ἴδια τήν ὑπαρξη τοῦ ἀνθρώπου ἀνά τους αἰῶνες. Ὑπὸ αὐτὸ τὸ πρῖσμα, τὸ κύριο καθῆκον τῆς θεολογίας δὲν εἶναι ἀπλῶς νά παραθέτει ἢ νά ἐπαναλαμβάνει τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἕνα εἶδος «θεολογίας τῆς ἐπανάληψης», ἀλλὰ τὸ πιό σημαντικό εἶναι νά ἀναζητᾷ τήν ὑπαρξιακή σημασία τῆς κοινῆς χριστιανικῆς παράδοσης, μέ σκοπὸ νά ἀντιμετωπιστοῦν σωτηριολογικά οἱ ἀνάγκες τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Στήν προσπάθειά του νά περιγράψει μιὰ «ἐρμηνευτική τῶν δογμάτων» στὸν ὀρίζοντα τοῦ ὑπαρξιακοῦ χαρακτῆρα καί τοῦ διαλογικοῦ ἤθους τῆς πατερικῆς θεολογίας, ὁ Ζηζιούλας

ἔθετε ἐπιμόνως - ἐνάντια στους κάθε λογῆς ἐπικριτές του - τὸ ἀκόλουθο κρίσιμο ἐρώτημα: «Τί θὰ εἶχαν νὰ ποῦν οἱ Πατέρες σε ἐμᾶς σήμερα ὡς ἀπάντηση στις δικές μας ἀνησυχίες, ὅπως αὐτὲς διαμορφώνονται ἀπὸ τὴ δυτικὴ μας κουλτούρα;» Ἡ ἔκκληση καὶ ἔμφασή του σὲ μιὰ «ἐρμηνευτικὴ τῶν δογμάτων» εἶναι πάντοτε στενὰ συνδεδεμένη καὶ μὲ τὸ ἀκόλουθο ἀπαραίτητο δεύτερο βῆμα. Ξεκινῶντας ἀπὸ μιὰ στέρεη, καὶ βαθιὰ γνώση τῆς παραδόσης τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μακαριστὸς Ἱεράρχης θὰ ἐπιδιώξει τὴ «συσχέτιση» τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ σωτηριολογικοῦ μηνύματος τῆς Ἐκκλησίας μὲ τίς ἀναζητήσεις, καὶ τὰ προβλήματα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, πού ζεῖ σὲ μιὰ ἐποχὴ τελειῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Πατέρων. Μιὰ τέτοια κίνηση δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνευτεῖ ὡς προδοσία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος ὑπὲρ τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ ὡς μιὰ συστηματικὴ ἀπόπειρα, ἢ χριστιανικὴ ἀλήθεια νὰ ἐνσαρκωθεῖ ἐκ νέου στὴ γλῶσσα τῆς ἐκάστοτε ἐποχῆς, ἐὰν καὶ ἐφόσον βεβαίως, ἐπιθυμοῦμε, ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ νὰ ἀποτελοῦμε τὸ «ἅλας τοῦ κόσμου» καὶ νὰ μὴ βρισκόμαστε στὸ περιθώριο.

Τριαδικὴ Θεολογία

Στὸν πυρῆνα τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ βρῆσκειται ὁ Τριαδικὸς Θεός, στὸν ὁποῖο, ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ ἔργου του, ἀφιέρωσε ὁ Γέρον Μητροπολίτης Περγάμου. Λαμβάνοντας ὡς ἀφετηρία τοὺς Καππαδόκες Πατέρες, ὁ Ζηζιούλας ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποστασιοποιηθεῖ ἀπὸ τὴν κυρίαρχη δυτικὴ τάση πού συνδέει στενὰ ἢ ἐνδεχομένως καὶ συγχέει Θεὸ καὶ κόσμο (Θεολογία καὶ Οἰκονομία). Χάρη στὸν κεντρικὸ ρόλο τῆς εὐχαριστιακῆς ἐμπειρίας, ὅπως βιώνεται στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία, ὁ Ζηζιούλας ἀναπτύσσει μιὰ αὐθεντικὴ ἀντίληψη περὶ Ἐκκλησίας ὅχι μόνον ὡς κοινότητας ἀλλὰ κυρίως ὡς εἰκόνας πού ἀντανεκλᾷ τὴν κοινωρία τῶν Τριαδικῶν προσώπων. Ὅπως στὴν ἐνδοτριαδικὴ ζωὴ, ὁ Θεὸς Πατέρας, ὁ Ἕνας, εἶναι ἡ αἰτία καὶ τὸ θεμέλιο τῆς προσωπικῆς ἑτερότητας τῶν ἄλλων δύο προσώπων (Υἱὸς καὶ Ἅγιο Πνεῦμα), σὲ ἓνα πλαίσιο ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ κοινωρίας (τῶν πολλῶν), μὲ παρόμοιο τρόπο στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ὁ ἐπίσκοπος (ἓνας), πού προεδρεύει τῆς τοπικῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας, εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἐνότητας καὶ τῆς ἑτερότητας ὅλων τῶν πολλαπλῶν χαρισμάτων (πολλῶν), ἐνῶ ταυτόχρονα αὐτὸς (ὁ ἐπίσκοπος) ἐξαρτᾶται ἐξάπαντος ἀπὸ αὐτά. Ἀφουγκραζόμενος, ἀλλὰ καὶ βιώνοντας ὁ ἴδιος τίς ἐσωτερικὲς ἀντιπαλότητες καὶ διαμάχες μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν περίοδο πρὶν καὶ κατὰ τὴ διάρκεια

τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Κρήτης (2016), ὁ Μητροπολίτης Περγάμου εἶχε συλλάβει τὴν ἰδιαίτερη σημασία τοῦ πρωτείου (συγκεκριμένα τῆς πρωτόθρονος Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου) ὡς ἀπαραίτητης προϋπόθεσης γιὰ τὴν ἐνότητα μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων. Οἱ τραγικὲς ἐξελίξεις μάλιστα τῶν τελευταίων χρόνων μὲ ἀφορμὴ τίς ἐπιλογές τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, φαίνεται νὰ δικαιώνουν τὴ θεολογικὴ του ἐμμονὴ νὰ στηρίξει ἱστορικά, καὶ συνοδικὰ τὴν ἀναγκαιότητα καὶ χρησιμότητα τοῦ πρωτείου, τόσο σὲ περιφερειακό, ὅσο καὶ σὲ τοπικὸ ἀλλὰ πολὺ περισσότερο σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο.

Τὰ ἔσχατα θὰ κρίνουν τὰ πρῶτα...

Μὲ συνέπεια, γιὰ πολλὰς δεκαετίες, καὶ ἐν σπέρματι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς σταδιοδρομίας του, ὁ Περγάμου Ἰωάννης ἔδινε ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν ἐσχατολογία γενικότερα καὶ στὴν ἐσχατολογικὴ ταυτότητα τῆς ἐκκλησίας εἰδικότερα. Ὅπως συνήθιζε νὰ λέει πολὺ συχνά, ἡ ἐσχατολογία δὲν μπορεῖ νὰ θεωρεῖται ὡς τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τῆς δογματικῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἓνα εἶδος «προοπτικῆς», ἓνα εἶδος μεθόδου ποὺ διατρέχει ὀλάκερο τὸ θεολογικὸ οἰκοδόμημα. Σύμφωνα μὲ αὐτὴ τὴν ἐσχατολογικὴ θεώρηση, ὅπου τὸ τέλος, τὰ ἔσχατα, θεωροῦνται ὡς αἰτία τοῦ παρελθόντος, ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἀπλῶς εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδας, ἀλλὰ καὶ / ἢ πρωτίστως εἰκόνα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἐσχατολογικὸ αὐτὸ ὄραμα θὰ πρέπει διαρκῶς νὰ ἀντανακλᾶται σὲ ὀλόκληρη τὴ δομὴ καὶ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία περιστρέφεται κατεξοχὴν γύρω ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη. Ακολουθώντας ἓναν τέτοιο γνήσιο ἐσχατολογικὸ προσανατολισμό, τὸν ὁποῖο διαβλέπει ὄχι μόνον στὰ κείμενα τῶν μεγάλων μυστῶν τῆς θεολογίας, ἀλλὰ κατεξοχὴν στὴν καρδιὰ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τὴ Θεία Εὐχαριστία, ὁ Ζηζιούλας προσκαλεῖ κάθε ἄνθρωπο ποὺ ζεῖ στὸ περιβάλλον τῆς μετα-νεωτερικότητας, ὅπου τὰ πάντα τίθενται ὑπὸ διερώτηση, νὰ βιώσει τὴν ἀπελευθέρωση ποὺ προσφέρει ἡ στροφή τοῦ βλέμματός μας πρὸς τὸν ἐρχόμενο Κύριο, ὁ ὁποῖος εἶναι τελικὰ κι ὁ μόνος ποὺ θὰ κρίνει τὴν ἀλήθεια τῶν προσωπικῶν ἢ συλλογικῶν μας ἐπιλογῶν καὶ πράξεων, τὸ ἀκλόνητο θεμέλιο τῆς ἀλήθειας τοῦ εἶναι καὶ τῆς ἱστορίας. Πρόκειται ἐδῶ γιὰ μιὰ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴ δυναστεία τοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖο κρατᾶ δέσμιο τὸν ἄνθρωπο (ἐνοχὴ-ἀμαρτία), μὲ ἀνυπολόγιστες ἐπιπτώσεις στὴν προσωπικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ.

Ἡ Εὐχαριστία

Ἵλα τὰ παραπάνω θὰ ἔμεναν μετέωρα, ἐὰν δὲν περιχωροῦνταν

οργανικά στην Εὐχαριστία. Γιὰ τὸν ἀείμνηστο Ἱεράρχη, ἡ Εὐχαριστία δὲν ἀφορᾷ σὲ μιὰ ἐπιμέρους ἔκφραση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος ἢ πολὺ λιγότερο γιὰ ἓνα, μεταξὺ πολλῶν, μυστήριο, ἀλλὰ ἐξάπαντος γιὰ τὸ DNA, τὴν καρδιά τῆς Ἐκκλησίας. Μιὰ ὄντως δυνατὴ διατύπωση, ἡ ὁποία δείχνει πόσο βαθιὰ κατανοοῦσε τὴ σημασία τῆς Εὐχαριστίας, τόσο ὡς στάση ζωῆς ὅσο καὶ ὡς λειτουργία γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γιὰ τὸν Ζηζιούλα, ἡ Εὐχαριστία οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία (ἐδῶ βιώνεται ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ προσωπικοῦ τρόπου ὑπάρξεως τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ) καὶ τὸ πλαίσιο (ἡ Ἐκκλησία συγκροτεῖται καὶ κατανοεῖται μόνον βάσει τῆς Εὐχαριστίας) ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀσκεῖται μὲ ἐκκλησιολογικὸ τρόπο τὸ θεολογεῖν.

Τὸ πρόσωπο

Γιὰ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Περγάμου κεντρικὸς ἄξονας ὄλων τῶν παραπάνω ἀποτελεῖ ἡ ἔννοια τοῦ προσώπου. Δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ μιὰ ἀκόμη ἀνθρωπολογικὴ πρόταση, ἡ ὁποία μάλιστα τίθεται σὲ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὴν κυρίαρχη, στὸν δυτικὸ μας κόσμο, ἔννοια τοῦ ἀτόμου. Πρόκειται μᾶλλον, γιὰ μιὰ βαθιὰ ὑπαρξιακὴ ἀναζήτηση τῆς βιβλικο-πατερικῆς σκέψης, ἡ ὁποία ἔρχεται στὴν ἐπιφάνεια ἀπὸ πολὺ νωρὶς στὸ ἔργο τοῦ Ζηζιούλα, ὡς ἐπιτομή, θὰ ἔλεγε κανεὶς, μὲ μιὰ δόση ὑπερβολῆς, τοῦ σκοποῦ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, πού δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴ θέωση. Τὸ πρόσωπο δὲν ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη ἐννοιολογικὸ ἐργαλεῖο στὴ φαρέτρα τῶν Ὁρθοδόξων ἐναντία στὸν δυτικὸ κόσμο. Ἀντίθετα, ἀκολουθώντας ἐδῶ καὶ πάλι τὸν δάσκαλό του, τὸν Φλωρόφσκυ, θεωροῦσε ὅτι, πρόκειται γιὰ τὴ μεγαλύτερη συμβολὴ τῆς ἑλληνικῆς πατερικῆς σκέψης στὴν ἱστορία τῶν ιδεῶν. Ἀφορᾷ σὲ ἓναν τρόπο ζωῆς (μὲ ἀφετηρία τὸν Τριαδικὸ Θεὸ) πού ὑπερβαίνει φυσικοὺς καὶ βιολογικοὺς προκαθορισμούς, πού ἐλεύθερα ἀγαπᾷ καὶ ἀγαπιέται, πέρα ἀπὸ κάθε δικανικὴ ἠθικὴ, κοινωνικὸ κονφορμισμὸ ἢ ἐκλογίκευση. Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται μὲ τὴν εἴσοδό του στὴν Ἐκκλησία, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, νὰ συγκροτήσῃ μιὰ κοινότητα, σμιλεύοντας μιὰ ἀρραγῆ σχέση μὲ τὸν πλησίον του, καὶ κάθε εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ πεῖ ὅτι ὑπάρχει! Ἀλλὰ ὁ Περγάμου, μᾶς κρούει τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου. Κινδυνεύοντας νὰ χαθοῦμε σὲ μιὰ ἀέναη σχεσιακὴ ἀλληλοπεριχώρηση, ὅπου τελικὰ αὐτὸ πού μετράει εἶναι ἡ ἴδια ἡ σχέση καὶ ὄχι τὰ πρόσωπα, ὁ Ζηζιούλας θὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ ἐν πολλοῖς κατόρθωσε νὰ θεμελιώσῃ καὶ διασφαλίσῃ τὸν προσωπικὸ τρόπο ὑπαρξῆς, τὴ θεολογία τῆς ἐτερότητας στὸ ἴδιο τὸ εἶναι τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Μητροπολίτη Περγάμου ὑπῆρξε καὶ θὰ συνεχίσει νὰ ἀποτελεῖ ἀστέρευτη πηγὴ δημιουργικῆς ἔμπνευσης, θὰ παραμείνει μιὰ διαρκῆς πρόσκληση-πρόκληση στὴ σύγχρονη θεολογία νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν αὐτάρκειά της καὶ νὰ ἀφουγκραστῆ τίς ὑπαρξιακὲς ἀνάγκες τοῦ μετανεωτερικοῦ ἀνθρώπου. Ἄν καὶ ὁ ἴδιος ἀπέφυγε νὰ ἀσχοληθεῖ συστηματικὰ μὲ ζητήματα πού ἀνήκουν σήμερα στὸ πεδίο τῆς δημόσιας, ἢ καὶ πολιτικῆς θεολογίας, ὁ ὑποψιασμένος ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ ἀνιχνεύσει σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ πλουσίου ἔργου του ἰδέες καὶ προεκτάσεις, πού ἔμμεσα ἢ ἄμεσα καλοῦν πρὸς μιὰ τέτοια κατεύθυνση. Δὲν εἶναι μόνον οἱ μελέτες τοῦ λ.χ. γιὰ τὸ ζήτημα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, ἢ τὴ σχέση Ἐκκλησίας καὶ ἐπιστήμης. Ἀκόμη καὶ οἱ σύγχρονες συζητήσεις περὶ φύλου, ἢ θέση τῶν γυναικῶν στὴν Ἐκκλησία, ὁ ρόλος τῆς ἠθικῆς στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὁ διάλογος θεολογίας καὶ πολιτισμοῦ, ἢ θέση τῆς τεχνολογίας στὴ ζωὴ μας (εἰδικὰ μάλιστα στὴν ἐποχὴ τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης) ἀποτελοῦν μερικὰ μόνον ἀπὸ τὰ πεδία, ὅπου ἡ σκέψη του θὰ μπορούσε νὰ φανεῖ ιδιαίτερα ἐπωφελῆς, γιὰ ἐκείνους πού ἐπιθυμοῦν νὰ παιδευτοῦν περὶ τὰ οὐσιώδη τῆς θεολογίας. Παρὰ τὸν σκεπτικισμό πού συχνὰ ἐξέφραζε, σὲ κατ' ἰδίαν συναντήσεις, γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ὁρθοδοξίας (ἔχοντας ὑπόψη τίς ἐσωτερικὲς διαιρέσεις καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔθνικισμοῦ), ὁ ἴδιος μὲ τὸ ἔργο του ἐπεδίωκε πάντοτε νὰ ἀνοίγει νέους καὶ δημιουργικοὺς ὀρίζοντες. Διαφορετικὰ θεωροῦσε ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας θὰ παρέμενε ἕνα μήνυμα χωρὶς ἀνταπόκριση, ἀπευθυνόμενο μόνον στὰ αὐτιστικὰ μέλη ἑνὸς κλειστοῦ γκέττο. Ὁ Μητροπολίτης Περγάμου μπορεῖ δικαίως νὰ χαρακτηριστεῖ ἕνας σύγχρονος Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ πρότυπο τῶν μεγάλων στοχαστῶν τοῦ χριστιανικοῦ παρελθόντος, οἱ ὅποιοι τόλμησαν νὰ «καινοτομήσουν ὀνόματα» καλλιεργῶντας καὶ «πλουτίζοντας» τὴν ἄμπελο τοῦ Κυρίου.

Στὸ κείμενο αὐτὸ προσπαθήσαμε ἀπλῶ νὰ περιγράψουμε κάποια βασικὰ σημεῖα τῆς θεολογικῆς παρακαταθήκης τοῦ Μητροπολίτη Περγάμου Ἰωάννη. Ἐχοντας ξεπεράσει πρὸ πολλοῦ τὰ στενὰ ὁμολογιακὰ ὄρια τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ ἔργο του ἔχει ἤδη γίνεи ἀντικείμενο μελέτης ἀπὸ πλειάδα ἐρευνητῶν καὶ στοχαστῶν σὲ μεγάλα πανεπιστήμια τοῦ κόσμου, ἐνῶ ἔχει μεταφραστῆ σὲ δεκάδες γλῶσσες (ἐσχάτως στὰ κινεζικὰ καὶ γεωργιανὰ), παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἴδιος πάντοτε μὲ ταπεινότητα σημείωνε: «ἂν αὐτὸ πού καταθέτομε εἶναι ἀληθινὸ, ὅση λάσπη καὶ ἂν πέσει ἐπάνω του, ὁ Θεὸς θὰ τὸ ἀναδείξει, ἂν δὲ εἶναι ψεύτικο καὶ κίβδηλο, θὰ ἀφανιστεῖ». Ἡ δυναμικὴ πού ἔχει

πλέον δημιουργηθεῖ, μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ποῦμε ὅτι ἡ σκέψη τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχη, θὰ συνεχίσει νὰ ἐμπνέει καθοδὸν πρὸς τὰ ἔσχατα.

Εἶθε ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης νὰ ἀπολαμβάνει ἤδη τὴ μακαριότητα τῆς Βασιλείας στοὺς κόλπους τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο τόσο πολὺ ἐξύμνησε, εὐχαρίστησε καὶ θεολόγησε.

Καλὴ Ἀνάσταση Γέροντα Περγάμου

Δρ. Νικόλαος Ἀσπρούλης

Ἀναπληρωτὴς διευθυντῆς, Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν,
Διδάσκων Ἑλληνικοῦ Ἀνοικτοῦ Πανεπιστημίου

Μητροπολίτης πρώην Βελγίου Παντελεήμων Κοντογιάννης (1935-2023)



Ο Μητροπολίτης πρώην Βελγίου κυρός Παντελεήμων Κοντογιάννης απέβίωσε την 24 Ιανουαρίου 2023. Ήταν επικεφαλής της Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Βελγίῳ γιὰ 31 χρόνια καὶ διακόνησε ἀπὸ τὸ 1957 εἰς τὸ Βέλγιον.

Ο Μητροπολίτης πρώην Βελγίου κυρός Παντελεήμων –κατὰ κόσμον Νικόλαος Κοντογιάννης– ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1935 εἰς τὴν νῆσον Χίον. Μετὰ τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς, σπούδασε εἰς τὴν περιφέρημον κατὰ Χάλκην Θεολογικὴν Σχολήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησε τὸ 1957. Τὸ 1954 ἐχειροτονήθη

διάκονος ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἰκονίου Ἰακώβου, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα Παντελεήμων. Τρία χρόνια ἀργότερα ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἰδίου Μητροπολίτου. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1957 ἔφθασε εἰς τὸ Βέλγιο, ὅπου ἴδρυσε ἀρκετὰς ἐνορίας. Τὸ 1969, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἴδρυσε τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Βελγίου καὶ Ἐξαρχίαν Κάτω Χωρῶν καὶ Λουξεμβούργου, εἰς τὴν ὁποία διορίστηκε Πρωτοσύγκελλος. Τὸ 1974, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸν ἐξέλεξε ὁμοφώνως βοηθὸν ἐπίσκοπον τοῦ Μητροπολίτου Βελγίου ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμπύσης Ἐπισκοπῆς Ἀπολλωνιάδος. Ἡ εἰς ἐπίσκοπον χειροτονία του ἐγένετο εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Βρυξελλῶν τὴν 18ην Αὐγούστου 1974. Εἰς τὰ τέλη τοῦ 1982 ἐξελέγη Μητροπολίτης Βελγίου καὶ Ἐξαρχος Κάτω Χωρῶν καὶ Λουξεμβούργου, διαδεχόμενος τὸν πρῶτον Μητροπολίτην Βελγίου Αἰμιλιανὸν Ζαχαρόπουλον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Παντελεήμονος ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις ἀναπτύχθηκε ἰδιαίτερος μὲ σημαντικότερον σημεῖον τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Βελγικοῦ Κράτους καὶ τοῦ Μεγάλου Δουκάτου τοῦ Λουξεμβούργου. Ἐβρισκόταν ἀκούραστα εἰς τὸ πλευρὸν τῶν χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ εἰς τὰς τρεῖς χώρας τῆς Μπενελούξ καὶ ἐνδιαφερόταν πολὺ γιὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐνότητός τους ὡς ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως τῆς Μπενελούξ τὸ 2010, διετέλεσε πρῶτος πρόεδρος αὐτῆς. Ἐπιπλέον, συμμετεῖχε ἐνεργῶς καὶ εἰς τὰς διαφόρους

οίκουμενικὰς δραστηριότητας τῶν χωρῶν τῆς Μπενελούξ. Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Παντελεήμων παραιτήθηκε τὸν Νοέμβριον τοῦ 2013 διὰ λόγους ὑγείας καὶ τὸν διαδέχθηκε ὁ ἐκ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ ἐπισκόπων, ὁ ἀπὸ Σινώπης Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βελγίου κ. Ἀθηναγόρας (Peckstadt). Ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῶν χωρῶν τῆς Μπενελούξ ἐνθυμοῦνται μὲ εὐγνωμοσύνην τὴν μεγάλην αὐτὴν μορφήν ποὺ ὑπῆρξεν διὰ τὸν κάθε ἕναν ἀπὸ αὐτούς.

Μητροπολίτης Βελγίου κ. Ἀθηναγόρας

Γέρον Δοσίθεος
Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης
(1936-2023)



«Ἄρχισε ψύχρα.
 Τὸ γύρισε ὁ καιρὸς σὲ ἀναχώρηση.....
 Τώρα ἡ γνωστὴ ψύχρα
 κι ὅλα νὰ φεύγουν.
 Ζέστες, πουλιά, ἡ διάθεση γιὰ φῶς.
 Φεύγουν τὰ πουλιά, ἀκολουθοῦν τὰ λόγια
 ἢ μία ἐρήμωση τραβάει πίσω της τὴν ἄλλη
 μὲ λύπη αὐτοδίδακτη.....
 Ἄρχισε ψύχρα.
 Ρίξε στὴν πλάτη σου ἓνα ροῦχο ἀποδημίας».
 Κικὴ Δημουλᾶ: «Οἱ ἀποδημητικὲς καλημέρες»

Δὲν ξέρω τὸ «γιατί» ἀλλὰ ὅταν, ὄρθρου βαθέος τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων, πρὶν πάγω στὸν Ναὸ γιὰ τὴν Ἀκολουθία, εἶδα στὴν ὀθόνη μου τὸ μήνυμα τοῦ μοναχοῦ Γερμανοῦ, κατάλαβα, πρὶν τὸ διαβάσω, ὅτι ὁ Γέροντας Δοσίθεος εἶχε ἀναχωρήσει καὶ ἀμέσως μοῦ ἤρθε στὸν νοῦ ἡ εἰκόνα τῶν ἀποδημητικῶν ποῦ ἀναχωροῦν ὅταν ψυχράνη, ὅταν ψυγῆ, τὸ κλίμα, πρὸς θερμὰ μέρη, πρὸς θαλπωρή.

Αὐτὴ τὴν εἰκόνα αἰσθάνθηκα γιὰ τὸν ἠγαπημένο τῆς Πόλεως, τὸν π. Δοσίθεο, τὸν π. Δοσίθεο ὅλων μας.

Δὲν θέλησα νὰ γράψω τὸν βίο του, μόνο νὰ καταθέσω σὰν κερὶ δυὸ λόγια ἀπὸ τὴν πολιτεία του, ὅπως τὴν ἔζησα αὐτὰ τὰ χρόνια. Ἡ ἀγάπη τοῦ Γ. Δοσίθεου γιὰ τὴν Πόλι ἦταν πηγαία. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ξεδιψοῦσε κάθε ψυχὴ ποῦ θὰ ἐπιχειροῦσε νὰ ἀντλήσῃ ὕδωρ εὐφροσύνης ἀπὸ τὰ συγγράματά του, πρὶν κἄν νὰ τὸν γνωρίσῃ. Οἱ σελίδες τῶν ἔργων του ἦταν «μούσκεμα» ἀπὸ Βόσπορο καὶ Κεράτιο. Καὶ ὄχι ἄδικα!

Τὶ ἀγάπησε ἀπὸ τὴν Πόλι ὁ π. Δοσίθεος ἄραγε; Ἀπὸ τὴν Πόλι ἀγάπησε, θαρρῶ, τὴν μήτρα τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴ γεννήτρια τῆς Ἐκκλησίας μας. Εἶχε βαθειὰ πεποίθηση, ἀκράδαντη, ὅτι ἐδῶ, στὴν ΚΠΟλι, γεννήθηκε καὶ ἀνδρώνεται διαρκῶς ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία, καὶ μαζύ της, ἓνα πιὰ μαζύ της, καὶ ἡ πανίερη Ρωμηοσύνη μας, ὅτι τιμαλφέστερο ἀπέδωσεν ὁ ἐν εἰκόναϊς ἀσπασμὸς Πέτρου καὶ Παύλου.

Ἀπὸ τὴν Πόλι ἠγάπησε τὴν Πόλι! Τοὺς κατοίκους της, χωρὶς καταγωγή, μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ πατοῦν στὰ χῶματα Συνόδων καὶ Ἁγίων,

ξημεροβραδιάζονται, γεννιούνται και πεθαίνουν ἐδῶ, ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε μορφή ὥστε Θεανθρώπινα νὰ οἰκονομῇ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Ἠγάπησε τὸ Φανάρι μας, τὴν προτύπωσι, τὴν ἐνσάρκωσι, τὴν ὑποτύπωσι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἠγάπησε ἢ μᾶλλον ἐλάτρευσε τὸν Κυριναῖο τοῦ Κυριακοῦ Θελήματος, τὴν Εἰκόνα Χριστοῦ τὴν ζῶσα καὶ ἔμψυχο, τὸν ΚΠολεως Βαρθολομαῖο, τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη. Ἠγάπησε τῆς Ἑπταλόφου τοὺς κληρικούς, τὸ ποιμνιο. Ὅλα ἐδῶ τὰ ἐβλεπε ὁμορφα ὁ π. Δοσίθεος, ὡς ὁ ἀγαπῶν τὰ τῆς ἡγαπημένης! Καὶ αὐτὸ ἐκήρυττε! Αὐτὸ μετέδιδε! Μὲ αὐτὸ προσκαλοῦσε ὅλους νὰ ἔλθουν καὶ νὰ ἰδοῦν!

Ὁ π. Δοσίθεος ἦταν Ρωμηὸς καλογερόπαπας! Ὅποιο μεγαλεῖο ἔχει αὐτὴ ἡ φράσι τὸ ζοῦσε κανεὶς στὴ συναναστροφή μαζύ του. Δὲν ἐξηγεῖται αὐτό. Δὲν ἐρμηνεύεται. Δὲν διδάσκεται. Μόνο βιώνεται ὡς δῶρο Θεοῦ.

Μὲ τὰ βιβλία τοῦ π. Δοσιθέου γιὰ τὴν Πόλι ξεκίνησε καὶ ὁ γράφων νὰ καλλιερῆ ἔκτυπώτερον αὐτὸ τὸ ὅποιο ἠσθάνετο γιὰ τὴν Βασιλίδα. Διεπίστωσε τελικῶς ὅτι αὐτὴ ἡ «τρέλα» πηγαίνει καὶ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους!

Τὰ πρῶτα βιβλία τῶν ἔργων του, τὰ κρατῶ ὅπως τὰ ἀγόρασα ἀπὸ παιδί, ὡς κειμήλιο αὐτοῦ τοῦ πόθου πού «κόρωνε» γιὰ τὴν τρισμακαρία ΚΠολι. Ἦταν ἀπὸ τὰ πρῶτα στὶς βαλίτζες τῆς ἀποδημίας στὴ γῆ τῆς πνευματικῆς Ἐπαγγελίας μου.

Οἱ συζητήσεις μὲ τὸν Γέροντα ἦσαν πάντοτε μὲ περιεχόμενο. Ἐριχνε κανεὶς τὴν κοτύλη στὸν ὠκεανὸ τῆς καρδίας του καὶ ἀντλοῦσε. Παράδοσι καὶ Τυπικὸ. Ὁρθόδοξο φρόνημα. Ἦθος. Χριστὸ καὶ Ρωμηοσύνη. Ἐκκλησία ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀντλοῦσεν ὅποιος τὸν συναναστρεφόμενος, διότι ἦτο πλήρης ἐκκλησιαστικοῦ γνησίου φρονήματος ὁ ἀείμνηστος.

Ἡ τελευταία μας συνάντησι στὸ νοσοκομεῖο, στὴν Ἀθήνα, τὸν Νοέμβριο, ὅταν εὐρισκόμενος ἐκεῖ πῆγα νὰ τοῦ μεταφέρω τὶς εὐχές καὶ τὴ στοργὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἠγαπημένης του καὶ Ἀρχιεγῶ τῆς Ρωμηοσύνης. Τὰ δάκρυά του θὰ μείνουν μέσα μου ὡς παρακαταθήκη: «τὸ ἐπ' ἐμοί, π. Γρηγόριε, νὰ γνωρίζης ὅτι ὥσπου νὰ κλείσω τὰ μάτια μου, ἢ καρδιά μου στὰ σοκάκια τῆς Πόλεως θὰ γυρνᾶ πάντοτε!»

«Ἐ, Γέροντα, ἴσα ἴσα, ἅμα τὰ κλείσετε τότε εἶναι πού δὲν θὰ «ξεκολλᾶτε» ἀπὸ ἐκεῖ!». Καὶ χαμογέλασεν ὁ τίμιος λευῖτης.

Σεβαστέ μου π. Δοσίθεε,

Ἄς ἔχη δόξα τὸ Ὄνομα τοῦ Ἐπιφανέντος Χριστοῦ πού σὲ χάρισε στὸ Γένος μας ὡς «προφητικὴ» φυσιογνωμία μιᾶς ἐπιστροφῆς στὸ αὐθεντικὸ τῶν Πατέρων ἀπὸ τὸ ἠλλοιωμένο τῶν καιρικῶν περιστάσεων. Ἄς ἔχη

δόξα τὸ Ὄνομά Του, ὅτι σοῦ ἐνέπνευσε τὸν μανικὸ ἔρωτα γιὰ τὴ γῆ τῶν Συνόδων Του. Ἄς ἔχη δόξα, ὅτι μᾶς ἀξίωσε νὰ φιλήσουμε τὸ χέρι σου, νὰ σὲ γνωρίσουμε, νὰ ἐνισχυθοῦμε στὸν ἀγῶνα ὅταν πέφταμε, νὰ συμμετάσχουμε στὴν «τρέλα» τῆς Βασιλευούσης, νὰ συνεχίζουμε ἐμπρὸς τὴ μαρτυρία τῆς ἀγάπης τοῦ Γένους καὶ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἀγαπημένε μου π. Δοσίθεε,

«Τὸ πνεῦμα σου ἐπιστρέφει τὶς νύχτες,

φωτάκι ἀπὸ ἀλύτρωτη (ἀπὸ τὴν ἀγάπησι τῆς Πόλεως) ψυχή,

Κι ὅσο βλέπουμε ψηλὰ στὶς πολεμίστρες καὶ στὰ τείχη, θὰ συναντᾶμε νὰ μᾶς κοιτάζῃ κι ἡ δική σου μορφή»,

γιὰ νὰ παραφράσω τοὺς στίχους τοῦ ἀγαπημένου σου ἄσματος.

Πιὲς ὅλο τὸν Βόσπορο τοῦ ἐλέους τοῦ Κυρίου, Γ. Δοσίθεε! Κολύμπα ἐλεύθερα στὸν Κεράτιο τῆς Φιλανθρωπίας του. Κι ὅταν ὁ Νίκος μας ὁ Μαγγίνας, ὁ συναγωνιστής σου στὸν ἔρωτα τῆς Πόλεως καὶ τῆς Ρωμηοσύνης μας, σὲ ρωτήσῃ: «Ζῆ, Γέροντα, ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία μας;» ἀπάντησέ του: «καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν!».

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀποδημητικὸ πτηνὸ τῆς τοῦ Κωνσταντίνου!

Ἀρχιμ. Γρηγόριος Φραγκάκης,

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου

Καθηγητής Θεόδωρος Νικολάου (1942-2023)



Όλοι γνωρίζομεν ὅτι «οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητούμεν» καὶ κανείς δέν γνωρίζει τόν χρόνον τῆς ἀποδημίας ἀπό τὰ γήινα στάσθρα. Καί παρὰ τό ὅτι ὡς χριστιανοί φέρομεν τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εὐρισκόμενοι στήν Κοινωνία τοῦ Δημιουργοῦ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἐν τούτοις δέν εἶναι δυνατόν κατ' ἄνθρωπον νά μὴν αισθανόμεθα τὴν οὐδύνην καὶ τὴν λύπην ἐνώπιον τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ καὶ νά συλλυπούμεθα διὰ τὴν ἀπώλειαν συγγενῶν, φίλων, γνωστῶν καὶ γενικώτερον συνανθρώπων μας.

Παρόμοια αἰσθήματα ἔχομεν καὶ διὰ τό λυπηρόν γεγονός τῆς ἐκδημίας τοῦ ὁμογαλάκτου ἀδελφοῦ καὶ φίλου Θεοδώρου Νικολάου, συμφοιτητοῦ, συνοδοιπόρου καὶ συναγωνιστοῦ ἀπό τὰ ἀλησμόνητα ἐκεῖνα χρόνια τῶν θεολογικῶν μας σπουδῶν εἰς τὴν Τροφόν κατά Χάλικην Ἱερὰν Θεολογικὴν μας Σχολὴν ἀπό τοῦ ἔτους 1961. Χαίρομεν μετὰ χαιρόντων, ἀλλὰ καὶ συμμετέχομεν εἰς τὴν λύπην καὶ τόν πόνον τῆς οἰκογενείας τοῦ ἐκλιπόντος καὶ εὐχόμεθα εἰς αὐτὴν τὴν ἄνωθεν δύναμιν ἀντοχῆς καὶ ὑπομονῆς διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ συζύγου, τοῦ πατρός, τοῦ πάππου.

Δέν θά προβῶ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ πλουσίου βιογραφικοῦ του, οὔτε θά ἀξιολογήσω τὰς λαμπράς μεταπτυχιακὰς σπουδὰς τοῦ ἐκλιπόντος εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν ἀξιόλογον ἐπιστημονικὴν του σταδιοδρομίαν. Οὔτε καὶ θά ἀξιολογήσω τὴν δυναμικὴν του δραστηριότητα καὶ τοὺς πολλάκις ἐπίπονους ἀγῶνες του, συνεργαζόμενος καὶ στηριζόμενος ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου εἰς τὴν Γερμανίαν γιὰ τὴν ἴδρυσιν κατ' ἀρχὰς τῆς Ἑδρας καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου Ὁρθοδόξου Θεολογίας εἰς τό Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου καὶ μετέπειτα τῆς ἰδρύσεως τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας εἰς τό ἴδιο Πανεπιστήμιον, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ συνιδρυτὴς καὶ πρῶτος Πρόεδρος αὐτῆς καὶ Καθηγητὴς μέχρι τῆς συνταξιοδοτήσεώς του. «Υπῆρξεν πρωτεργάτης καὶ στυλοβάτης τῆς σχολῆς μας στο Μόναχο», δηλώνει ὁ Πρόεδρος τῆς Καθηγητῆς Κωνσταντῖνος Νικολακόπουλος.

Εἶμαι βέβαιος, ὅτι θά γίνουν οἱ σχετικὲς καὶ ἀναγκαῖες ἐπιστημονι-

κές ἐργασίες καί ἀξιολογήσεις τοῦ πλουσίου καί πρωτοποριακοῦ τοῦ ἔργου εἰς τὴν ἀκάματον ὑπηρεσίαν τῆς ἀντικειμενικῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης, ἀλλὰ καί εἰς τὴν αὐτονόητον καί ἀπεριόριστον διακονίαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τῆς Μητροπόλεως Γερμανίας καί γενικώτερον τοῦ Σεπτοῦ μας Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπου καί ὅταν τοῦ ἐζητήθη.

Ὅμως μέ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν θεωρῶ καθήκον μου νά ἀναφερθῶ εἰς τὴν μεγίστην σημασίαν τοῦ φυτωρίου καί τοῦ ἐργαστηρίου, εἰς τό ὁποῖον ἀποκτήσαμεν ὄχι μόνον θεολογικάς γνώσεις, ἀλλὰ καί τό εὐρύ πνεῦμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου μέ τὴν διαχριστιανικὴν διάστασίν του, τὴν Θεολογικὴν μας κατὰ Χάλκην Τροφὴν Θεολογικὴν Σχολήν, τῆς ὁποίας ἀναμένομεν καί ἐλπίζομεν τὴν ἐπαναλειτουργίαν. Ἐκεῖ ἐβίωσαμεν καί ἐλάβαμεν μαζί μέ τόν ἐκλιπόντα τὰ φῶτα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προσπάθησε καί ἐκεῖνος μέ πάθος καί πίστη νά μεταλαμπαδεύσει εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς πολὺπλευρης καί πλούσιας δραστηριότητός του καί νά τὰ ἀφήσει ὡς παρακαταθήκην. Πολύτιμος συμβολή τῆς Θεολογικῆς μας Σχολῆς εἰς τὰ παγχριστιανικῶς δρώμενα. Εἴμεθα εὐγνώμονες.

Γρηγόριος Λαρεντζάκης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Γκράτς,
Ἄρχων Μέγας Πρωτονοτάριος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

ΜΕΡΟΣ Ε' ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μελίτων, *Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος Μελίτωνος Χατζή, Ανέσπερον φῶς ἐκ Φαναρίου* (Αθήναι, Αποστολική Διακονία, 2022).

Από την Αποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κυκλοφορήθηκε μιὰ καλαίσθητη ἔκδοση, μὲ τίτλο: «Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος Μελίτωνος Χατζή (+), Ανέσπερον φῶς ἐκ Φαναρίου» (Αθήναι 2022), τὴν ὁποίαν ἐπιμελήθηκε ὁ πνευματικὸς υἱὸς τοῦ Γέροντος, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μελίτων.

Ἡ παροῦσα ἔκδοση εἶναι μιὰ συλλογὴ κειμένων, τὰ ὁποῖα «ἀποτελοῦν μαρτυρία ἀληθῆ του «πιστεύω» καὶ τῆς «ἐκφράσεως» τῆς πορείας οὐχὶ βεβαίως μόνον μιᾶς συγκεκριμένης χρονικῆς περιόδου· εἶναι ὁ διηνεκὴς πόνος καὶ τὸ ἄλγος· τὸ κλέος καὶ ἡ δόξα· τὸ μαρτύριον καὶ ἡ μαρτυρία· τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ χάρις τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (σ. 27), ὅπως ἐμφυῶς ὁ Σεβασμιώτατος Φιλαδελφείας ἐπισημαίνει, καὶ ὁμολογεῖ στὴν «Προθεωρία Τιμῆς καὶ Μνήμης». «Ὁ Τόμος οὗτος», γράφει ὁ Σεβασμιώτατος, «προῖόν σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης υἱϊκῆς καὶ κόπου πολλοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ καρδιακῆς εὐχαριστίας πρὸς τὸν πολὺν Γέροντα τοῦ Φαναρίου, τὸν Χαλκηδόνος Μελίτωνα τὸν πάνυ, βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας εἰς μιὰν ἱστορικὴν συγκυρίαν: τὴν συμπλήρωσιν τριάκοντα τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ σαββατισμοῦ του...» (σ. 29). Αὐτὸς εἶναι ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ἐπέλεξα νὰ τιτλοφορήσω τὴν παροῦσα παρουσίαση, ὡς «ἀντιπελάργωση τοῦ πνευματικοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν Γέροντα».

Στὸν Τόμο περιλαμβάνονται ὁμιλίες τοῦ Χαλκηδόνος Μελίτωνα ἀπὸ ἱεροσπουδαστοῦ τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης καὶ μέχρι τὸ 1984, ὅλες ἀνέκδοτες καὶ ἰδιόχειρες, τίς ὁποῖες ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἔκδοσης συνέλεξε ἀπὸ βιβλιοθήκες, ἀρχεῖα, κώδικες τοῦ Ἀρχιεπιφυλακείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ οἱ ὁποῖες δὲν περιλαμβάνονται σὲ καμία ἄλλη συλλογὴ, ὅπως στὰ «Χαλκηδόνια» (Αθήνα 1999).

Ἡ εἰδολογικὴ κατανομὴ τῶν Ὁμιλιῶν, Κηρυγμάτων καὶ Ἐπιστολῶν διαμορφώνεται σὲ ἕνα Corpus μὲ ἐπτὰ ἐνότητες, δηλαδή: α) Κυριακοὶ λόγοι. Ὁμιλίες σὲ Δεσποτικὲς Ἑορτές, Κυριακὲς καὶ στὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα. β) Θεομητορικοὶ λόγοι. γ) Ἀγιολογικὲς

όμιλίες. δ) Χειροτονητήριοι λόγοι. ε) Προσφωνήσεις-Αντιφωνήσεις και Έπικήδειοι. στ) Συνεντεύξεις και ζ) Κείμενα πρωτόλεια, της νεανικής ηλικίας του Γέροντος. Στο τέλος της συλλογής προστίθενται δυο κείμενα, ή αυτοβιογραφία του Γέροντα (του έτους 1930) και ή έξόδιος όμιλία του έπιμελητού της παρούσας έκδοσης Σεβασμιωτάτου Φιλαδελφείας κ. Μελίτωνος (28-12-1989), ενώ ή όλη έκδοση κατακλείεται και με την παράθεση φωτογραφικού ύλικού.

Μέσα από τὰ κείμενα έπιβεβαιώνεται ότι «ό Μητροπολίτης Χαλκηδόνος Μελίτων έγραψεν ιστορίαν με τὰ κηρύγματα και τίς όμιλίες του. Άριστος γνώστης και χειριστής του Έλληνοσ λόγου και όχι μόνον, γλαφυρός, όξυδερκής, ευαίσθητος, έσαγήνευε με τίς όμιλίες του, αίοποιαι συνέδεον δημιουργικώς την παραδοσιακότητα με την πρωτοπορίαν, την πιστότητα εις τὰ πατρώα δόγματα με την ανοικτοσύνην, προέβαλλε την Έκκλησίαν όχι ως «άντίπαλον» της ιστορίας, αλλά ως μεταμορφωτικήν δύναμιν του κόσμου» (Μήνυμα Α.Θ.Π. Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, στην παρούσα έκδοση, σ. 20).

Τό ήθος, τό ύφος και ό τρόπος μετάδοσης τών μηνυμάτων του ευαγγελικού λόγου ή τών μηνυμάτων τών έορτών από τόν μακαριστό Γέροντα Μελίτωνα για τόν σύγχρονο άνθρωπο και τὰ διάφορα προβλήματα της κοινωνίας τεκμαίρεται άφενός από την συνέπεια στο θεολογικό βάθος, την συνθετικότητα και την έπικαιρότητα τών μηνυμάτων του, και άφετέρου από την δημιουργική σύνθεση λόγων, εικόνων και γεγονότων συγχρόνων, την δωρικότητα στη διατύπωση, την μεσότητα τών εκφράσεων και την άμεσότητα τών ρητορικών σχημάτων του όμιλητού.

Η ζωή όμως του μακαριστού Γέροντα Χαλκηδόνος Μελίτωνα ήταν συνυφασμένη κύρια με την Άγίαν του Χριστού Μεγάλη Έκκλησία. Αγωνιζόταν για τó Φανάρι, δίδασκε από τó Φανάρι και εργαζόταν υπέρ του Φαναρίου, γιατί θεωρούσε τó Φανάρι «φορέα ύψίστων άξιών», «φύλακα του θησαυρού της άμωμύτου ήμών πίστεως και της ιερās Παραδόσεως της Ανατολής». Έξαιτίας τών θέσεών του αυτών υπήρξε άνυποχώρητος υπερασπιστής τών δικαίων του Οικουμενικού Θρόνου γνωρίζοντας, χωρίς να τó ξεχνά ποτέ, ότι στο Φανάρι βιώνεται τó πάθος του σταυρού και ή έλπίδα της Ανάστασης ως ένα συνεχές παρόν και όχι ως μία άπληθ διάθεση, ως βίωμα και τρόπος ζωής και ύπαρξης. Διεκήρυττε χαρακτηριστικά: «έάν εις τó Φανάριον υπάρχουν σταυροί και έάν υπάρχουν σκότη, αυτὰ είναι δι' ήμās», δια τούς φύλακας τών νοητών Θερμοπυλών. «Δια Σάς», δια τόν Όρθόδοξον

Λαόν, «υπάρχουν: Φῶς και Ἀνάστασις» (Χαλκηδόνια, σ. 482).

Ἡ παροῦσα συλλογή «Ἀνέσπερον Φῶς ἐκ Φαναρίου» ἀποτελεῖ ἕκδοση ἑνὸς μόνο μέρους τοῦ μεγάλου ἀνέκδοτου, ὁμιλητικοῦ, κηρυγματικοῦ καὶ ἐπιστολογραφικοῦ ἔργου τοῦ μακαριστοῦ Γέροντα Χαλκηδόνα Μελίτωνα, τοῦ ὁποῖου «σὺν Θεῷ» εὐελπιστεῖ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ὅτι θὰ ὀλοκληρώσει τὴν ἕκδοση στὸ σύνολό του. Τό «Ἀνέσπερον Φῶς ἐκ Φαναρίου» κόπος καὶ μόχθος τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Μελίτωνος, καὶ ἔκφραση σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης γιὰ ὅλα ὅσα τοῦ προσέφερε ὁ πνευματικὸς Πατέρας καὶ Διδάσκαλός του ἀείμνηστος Γέροντας Χαλκηδόνας Μελίτων Χατζῆς, εἶναι ἡ ἀντιπελάργωση τοῦ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας πρὸς τὸν Γέροντά του Μελίτωνα Χατζῆς εἶναι εἰς τὸ διηκεές, ὡς φιλοπάτορος υἱὸς πρὸς «τὸν πατέρα ὑπὸ τοῦ γήρωσ περορορησαντα ἐν κύκλω τοῖς οἰκείοις πτεροῖς διαθάλλει, καὶ τὰς τροφὰς ἀφθόνως παρασκευάζων, τὴν δυνατὴν καὶ ἐν τῇ πτήσει παρέχει βοήθειαν», παραφράζοντας τὸν Μ. Βασίλειον (Εἰς τὴν Ἑξαήμερον Ἡ', 5).

Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος Σαββάτος,
Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ἰώβ (Job Getcha), *La théologie sacramentaire byzantine. Les sacrements chez Nicolas Cabasilas et Syméon de Thessalonique*, στή σειρὰ «Théologie Historique» μὲ ἀριθμὸ 133, Παρίσι, ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Beauchesne», 2021.

Πρόκειται περὶ ὀγκώδους μελέτης (491 σελίδες), ἀφιερωμένης στὴν Αὐτοῦ θειοτάτη Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο. Ὁ Σεβασμιώτατος Πισιδίας, ἐμβριθῆς λειτουργιολόγος, σημειώνει στὸν Πρόλογό του ὅτι ἡ μελέτη του ἀποτελεῖ τὸ ἀπόσταγμα ἐρευνῶν εἴκοσι ἐτῶν στοὺς τομεῖς τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας, τῆς βυζαντινῆς Λειτουργίας καὶ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα, οἱ τομεῖς αὐτοὶ ἔτυχαν ἐρευνητικῆς προσεγγίσεως μὲ ἄξονα τοὺς δύο μεγάλους ἡσυχαστὲς θεολόγους τοῦ 14^{ου} αἰῶνα, τὸν Νικόλαο Καβάσιλα καὶ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης.

α) Οἱ στόχοι τῆς ἔρευνας

Ὁ συγγραφέας αἰτιολογεῖ τὸ ἐρευνητικὸ του ἐνδιαφέρον περὶ τὴν βυζαντινὴ μυστηριακὴ θεολογία, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ θεολογία αὐτὴ ἔμπεριέχει μίαν κληρονομιά πολλῶν αἰώνων, στὴν ὁποία (κληρονομιά) ὁ

έρευνητής μπορεί να προσεγγίσει πολλά από τα σημεία που οδήγησαν στην διαίρεση τις Εκκλησίες της Ανατολής και της Δύσεως. Έχοντας συνειδητοποιήσει ότι όρισμένα βασικά θέματα της λειτουργικής θεολογίας αντιμετώπιστηκαν μέσα σε κλίμα μιᾶς «όμολογιακῆς ἀμυντικότητας» (ὅπως οἱ ὀρθόδοξες Ὁμολογίες), ὁ συγγραφέας θέτει ὡς στόχο νὰ ἀναλύσει τὸ φαινόμενο τῶν δυτικῶν ἐπιρροῶν στὴν μεταβυζαντινὴ λειτουργικὴ θεολογία (αὐτὸ πού ὁ Φλορόφκν ἀπεκάλεσε ὡς «ψευδομόρφωση»). Ἔτσι, θεωρεῖ ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς μυστηριακῆς θεολογίας στὸν Καβάσιλα καὶ στὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης θὰ μπορούσε νὰ ὀριοθετήσῃ τὴν μεταβυζαντινὴ θεολογικὴ ἀπόκλιση.

Ἀλλὰ ὁ βασικὸς στόχος τῆς ἔρευνας τοῦ Μητροπολίτου Πισιδίας συνοψίζεται στὴν κατάδειξη ὅτι ἡ μυστηριακὴ θεολογία τῶν δύο ἡσυχαστῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων συνυφαίνεται ἄμεσα μὲ τὴν «θέωση», ὡς τὸ ἐπιστέγασμα τῆς μυστηριακῆς συμμετοχῆς. Ἐρευνώντας τὴν συγκεκριμένη διάσταση, ὁ συγγραφέας προβάλλει τὴν σχετικὴ θεολογικὴ παράδοση πού διαμορφώνεται ἤδη τὸν 4^ο αἰῶνα μὲ τὸν Μ. Ἀθανάσιο καὶ τὸν Γρηγόριο Νύσσης, γιὰ νὰ διέλθῃ μέσα ἀπὸ τὰ ἀρεοπαγιτικὰ συγγράμματα καὶ τὸν Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ καὶ νὰ κορυφωθεῖ στὸς δύο ἡσυχαστὲς συγγραφεῖς τοῦ 14^{ου} αἰῶνα, καταδεικνύοντας ἔτσι ὅτι μὲ τὸν Γρηγόριο Παλαμᾶ καὶ τοὺς ὑπερασπιστὲς τοῦ Ἡσυχασμοῦ διαμορφώνεται στὴν βυζαντινὴ θεολογία μιὰ σύνθεση δογματικῆς καὶ λειτουργικῆς θεολογίας.

Ἡ ἔρευνα δὲν παραθεωρεῖ καὶ τὸν στόχο νὰ ἀναδείξῃ τις ὅποιες σχολαστικὲς ἐπιδράσεις πού ὑπάρχουν στὸν Καβάσιλα καὶ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ἐφόσον εἶχε ἤδη (πρὶν ἀπὸ τὸν Καβάσιλα) διατυπωθεῖ ἡ θεολογία τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτη καὶ τῶν ἀδελφῶν Κυδώνη. Ἰδιαίτερος περὶ τοῦ Καβάσιλα, ἡ παροῦσα μελέτη στοχεύει νὰ ἀναδείξῃ τὴν ἀλήθεια ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Σχολαστικισμό, ὑπάρχει ἓνα ρεῦμα ἀπὸ τὴν θύραθεν φιλοσοφία καὶ τὸν δυτικὸ Οὐμανισμό, τὸ ὁποῖο ἔχει ἐμφιλοχωρήσῃ στὴν θεολογικὴ του σκέψη.

β) Τὰ περιεχόμενα τῆς ἔρευνας

Ἡ βιογραφικὴ προσέγγιση τόσο τοῦ Νικολάου Καβάσιλα, ὅσο καὶ τοῦ Συμεὼν Θεσσαλονίκης εἶναι ἐξαιρετικὴ, συνοδευόμενη ἀπὸ τὴν παράθεση τῆς παλαιότερης, νεότερης καὶ σύγχρονης βιβλιογραφίας καὶ ἀναδεικνύοντας τις ἰδιαίτερες θεματικὲς τῆς συγκεκριμένης ἔρευνας.

Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει, ἀκολουθῶς, τὴν θέση τῆς εὐχαριστιακῆς θεολογίας στὸ γενικότερο ἔργο τῶν δύο ἡσυχαστῶν συγγραφέων.

Ίδιαιτέρως σχετικὰ μὲ τὸν Καβάσιλα, ὁ συγγραφέας τῆς παρούσης μελέτης ἐπιχειρεῖ μὲ ἐπιτυχία νὰ ἀναδείξει τὴν συνάφεια τοῦ ὑπομνήματός του στὴν θεία Εὐχαριστία μετὰ ἔργου τοῦ περὶ τῆς «Ἐν Χριστῷ ζωῆς». Ὡς πρὸς τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ὁ Σεβασμιώτατος Πισιδίας ἀναδεικνύει τὶς βασικὲς πτυχὲς τῆς μυστηριακῆς του θεολογίας μέσα ἀπὸ τρία σημαντικὰ τοῦ ἔργου (τὸ περὶ Ἱερωσύνης, τὸ περὶ τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ καὶ τὸ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς), ἔχοντας ἔτσι μεγαλύτερη δυνατότητα διερευνησεως τῆς συνάφειας μὲ τὸ ὑπόλοιπο ἔργο τοῦ Συμεῶν.

Ἡ μεθοδολογία τῆς ἔρευνας εἶναι ἀξιοσημεῖωτη: ὁ συγγραφέας ἀποφεύγει τὴν συστηματικὴ θεολογικὴ προσέγγιση τῶν Μυστηρίων στὰ ἔργα τῶν δύο ἡσυχαστῶν συγγραφέων καὶ ἐπιλέγει νὰ ἀναλύσει τὴν μυστηριακὴ τους θεολογία ὡς προέκταση τοῦ ἔργου τῆς θείας Οἰκονομίας, δηλαδὴ ὡς προέκταση τοῦ σωτηριώδους ἔργου τοῦ Κυρίου. Αὐτὴ ἡ κατευθυντήρια γραμμὴ τῆς ἔρευνας δίδει τὴν δυνατότητα στὸν συγγραφέα νὰ προσεγγίσει τὴν μυστηριακὴ θεολογία τοῦ Νικολάου Καβάσιλα καὶ τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης ὡς ἔκφραση τῆς ἡσυχαστικῆς θεολογίας.

Ἔτσι, ὁ συγγραφέας δομεῖ τὴν μελέτη τῆς λειτουργικῆς θεολογίας τῶν δύο ἡσυχαστῶν συγγραφέων σὲ ἔξι τμήματα: τὴν ἔννοια τοῦ «μυστηρίου» στοὺς Ἑλλήνες καὶ Λατίνους ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, μὲ ἔμφαση στὴν «ἐξέλιξη» ἀπὸ τὴν μοναδικότητα τῆς ἔννοιας στὴν πολλαπλότητα (στὸ τμήμα αὐτὸ διαπραγματεύεται τὴν συνάφεια τῶν ὄρων «μυστήριον» καὶ «sacramentum»)· τὸ θέμα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μυστηρίων στὴν βυζαντινὴ λειτουργικὴ θεολογία· τὴν θεολογικὴ ἔννοια τῆς «χριστιανικῆς μνήσεως», μὲ ἔμφαση στὴν ἐνότητα ἀλλὰ καὶ στὴν αὐτοτέλεια τῶν Μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος, Χρίσματος καὶ θ. Εὐχαριστίας· στὴν ἐμβάθυνση στὴν λειτουργικὴ τυπολογία ὡς βασικοῦ ἄξονα στὴν διαμόρφωση τῆς μυστηριακῆς θεολογίας τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων· στὴν ἔννοια τῆς ἱερωσύνης τοῦ Κυρίου ὡς κυρίαρχου θέματος στὴν ἐπιτέλεση τῶν Μυστηρίων· στὴν ἔννοια τῆς θείας Χάριτος ὡς κεντρικοῦ θέματος στὴν μυστηριακὴ θεολογία τῶν δύο ἡσυχαστῶν.

Ἡ ἀνάλυση τοῦ Σεβασμιωτάτου στὴν ἔννοια τοῦ «μυστηρίου» ὅπως αὐτὴ ἐκφράζεται στὴν βιβλικὴ θεολογία καὶ στὴν θεολογία τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, εἶναι ἐκτεταμένη καὶ ἀκριβῆς, εἰσάγει δὲ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο στὴν ἔρευνά του περὶ τῆς ἔννοιας τοῦ Μυστηρίου στὰ βυζαντινὰ Εὐχολόγια. Ἐπισημαίνοντας τὴν ποικιλομορφία τῶν χειρογράφων Εὐχολογίων (ἢ ὅποια

έξομαλύνθηκε με την εμφάνιση των πρώτων εντύπων εκδόσεων), ο συγγραφέας καταδεικνύει παρόμοια ποικιλομορφία στην χρήση του όρου «μυστήριον», αναλύοντας δειγματοληπτικῶς τὸ συγκεκριμένο θέμα στὸ ἀρχαιότερο χειρόγραφο Εὐχολόγιο (τὸν βαρβερινὸ ἑλληνικὸ κώδικα 336) καὶ προβάλλοντας τὸ γεγονός ὅτι στὸ συγκεκριμένο χειρόγραφο Εὐχολόγιο ἡ ἔννοια τοῦ «μυστηρίου» ἀφορᾷ κυρίως στήν θ. Μετάληψη καὶ τὰ καθαγιασθέντα Τίμια Δῶρα.

γ) Ἡ ἐξειδίκευση τῆς ἔρευνας

Ὑπὸ τις ἀνωτέρω προϋποθέσεις, ὁ Σεβασμιώτατος συγγραφέας προσεγγίζει τὴν ἔννοια τοῦ «μυστηρίου» στοὺς δύο ἡσυχαστὲς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεῖς. Εἰδικότερα περὶ τοῦ Καβάσιλα, καταδεικνύει ὅτι ἡ χρήση τοῦ συγκεκριμένου ὅρου ἀποτελεῖ συνέχεια τῶν ἀντίστοιχων θεολογικῶν θέσεων τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων, τῶν ἀρεοπαγιτικῶν συγγραμμάτων καὶ τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, γεγονός πὸν προβάλλει τὴν περὶ «μυστηρίου» θεολογία τοῦ Καβάσιλα ὡς ἐντεταγμένη στήν συνάφεια «μυστηρίων» καὶ σχεδίου τῆς θείας Οἰκονομίας. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ὁδηγεῖ τὸν Σεβασμιώτατο στὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ «μυστήρια» στὴ Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας συνδέονται ἄρρηκτα μὲ τὸ μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, τοῦ ὁποῦ ἀποτελοῦν τὴν προέκταση. Αὐτὴ ἡ θέση κατοχυρώνει καὶ τὴν σχέση τῆς μυστηριακῆς θεολογίας τοῦ Καβάσιλα μὲ τὴν ἡσυχαστικὴ θεολογία τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ.

Εἶναι ἀξιοσημείωτη ἡ ἐπισήμανση τοῦ συγγραφέα ὅτι στήν μυστηριακὴ θεολογία τοῦ Καβάσιλα ἡ συμβολικὴ ὀρολογία ἀνάγει στὶς ἀόρατες ἀλήθειες (ἀλήθεια, τὴν ὁποία ἀποδέχεται καὶ ἡ θεολογία τοῦ Ἀκινάτη), ἂν καὶ ὀρθῶς ἐπισημαίνει ὅτι στὸν Καβάσιλα ὁ συμβολισμὸς δὲν παραπέμπει μόνον στὸ «ὑπερφυσικόν», ἀλλὰ καὶ στήν «φύση» ὡς συνάφεια τοῦ Θεοῦ, τῆς κτίσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι, καταλήγει στὸ συμπέρασμα περὶ μιᾶς τρίπτυχης κατανοήσεως τοῦ «μυστηρίου» στὸν Καβάσιλα: ὡς παραπεμπτικὸ στὸ σωτηριῶδες ἔργο τοῦ Κυρίου, ὡς ἀγιαστικὸ καὶ ὁδηγοῦ πρὸς τὴ θέωση καὶ ὡς προετοιμασίας γιὰ τὴν αἰωνιότητα.

Παρόμοια διαπίστωση διατυπώνει ὁ συγγραφέας περὶ τοῦ Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Εἶναι, ὅμως, σημαντικὴ ἡ ἐπισήμανση τοῦ Σεβασμιωτάτου Πισιδίας ὅτι ὁ Συμεὼν δὲν περιορίζει τὴν ἔννοια τοῦ «μυστηρίου» στὶς ἑπτὰ γνωστὲς ἀγιαστικὲς πράξεις, θεωρώντας ὡς «μυστήριον» καὶ τὴν «μοναχικὴ τελείωση», ἀλλὰ καὶ τὸν καθαγιασμὸ

του Μύρου (έτσι, ό Συμεών επανέρχεται στην αντίστοιχη θεολογία των αρεοπαγιτικών συγγραμμάτων). Ως προς την συμβολική όρολογία στην μυστηριακή θεολογία του Συμεών Θεσσαλονίκης, ό Σεβασμιώτατος εξαίρει ιδιαίτέρως τους τρεις χρησιμοποιούμενους ρηματικούς όρους («δηλώω», «εικονίζω» και «τυπόω»), καθώς και τὰ έξ αυτών προερχόμενα ουσιαστικά («δήλωσις», «εικόνα» και «τύπος»).

Ό Σεβασμιώτατος, όμως, παραδίδει με την παρούσα μελέτη και μία ακριβή καταγραφή της έννοιας του «μυστηρίου» στην βιβλική και πατερική παράδοση, ενώ εκθέτει αναλυτικώς τὰ σχετικά με τον αριθμό των Μυστηρίων, τον σχολαστικό περιορισμό τους σε έπτά, καθώς και την έννοια των «άπειρων» μυστηρίων στη Λατρεία της Έκκλησίας. Η έρευνητική ένασχόλησή του με τον αριθμό των Μυστηρίων στους δύο ήσυχαστές εκκλησιαστικούς συγγραφείς είναι σαφής και πλήρης.

Στὰ πλαίσια της έμβάθυνσης στην μυστηριακή θεολογία του Νικολάου Καβάσιλα και του Συμεών Θεσσαλονίκης, ό Σεβασμιώτατος εκθέτει με συστηματικότητα τὰ σχετικά με τὰ Μυστήρια της χριστιανικής μνήσεως (Βάπτισμα, Χρίσμα και θ. Εύχαριστία), εκθέτοντας με ακρίβεια τὸ θέμα τόσο της ένότητας των συγκεκριμένων Μυστηρίων στὰ έργα του Καβάσιλα και του Συμεών, όσο και της ιδιαιτερότητάς τους, καθώς και της σημασίας τους για την Τριαδολογία της όρθοδόξου πίστεως και για την βαθύτερη έννοιά τους ως Μυστηρίων που οδηγούν στη συσσωμάτωση με τον Χριστό. Η Χριστολογία και ή Πνευματολογία στην μυστηριακή θεολογία των δύο ήσυχαστών εκκλησιαστικών συγγραφέων ένδιαφέρει άμεσα την έρευνα του Σεβασμιωτάτου, αποτελώντας τις δύο κεντρικές παραμέτρους της Τριαδολογίας στην μυστηριακή θεολογία.

Είναι, όμως, άναμενόμενη ή επικέντρωση της έρευνας του Σεβασμιωτάτου στο Μυστήριο, με τὸ όποιο ολοκληρώνεται ή χριστιανική μύηση: στην θ. Εύχαριστία. Ό συγγραφέας εκθέτει με συστηματικότητα τις βασικές θέσεις σημαντικών θεολόγων περι της εύχαριστιακής θεολογίας, αλλά και τις βασικές παραμέτρους των διαφόρων θεολογικών αντιθέσεων σχετικά με την θεολογική θεώρηση της θ. Εύχαριστίας. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης θεματικής, ή έρευνά του επικεντρώνεται σε κομβικά θέματα της εύχαριστιακής θεολογίας, όπως τὸ της προσφορᾶς των Δώρων, τὸ περι του ἄρτου και του οίνου ως «αντιτύπων» του Σώματος και του Αΐματος του Κυρίου (με έμφαση στο θέμα του «καθαγισμού» των Δώρων και της θ. Μεταλήψεως).

Τὸ συμπέρασμα του είναι απολύτως όρθό: ότι ό Νικόλαος

Καβάσιλας και ο Συμεών Θεσσαλονίκης επιχείρησαν με επιτυχία μία σύνθεση της βυζαντινής ευχαριστιακής θεολογίας. Ο Σεβασμιώτατος τονίζει ότι η σύνθεση αυτή επιτελέστηκε με άξονες την θεολογική θεώρηση της θ. Ευχαριστίας ως προσφοράς και ως θυσίας και την θεολογική έμβάθυνση στο θέμα του καθαγιασμού των Τιμίων Δώρων και της θ. Μεταλήψεως ως «κοινωνίας αγίων» (δηλαδή, ως του γεγονότος που ενώνει τα μέλη του εκκλησιαστικού σώματος).

Στο σημείο αυτό της έρευνάς του, ο Σεβασμιώτατος προσεγγίζει θεολογικά το θέμα της ιερουργίας κατά την επίτευξη της θ. Ευχαριστίας, δηλαδή- κατ' αρχάς- το θέμα του Κυρίου ως «προσφέροντος» και «προσφερόμενου», ως «ιερουργούντος» και «ιερουργούμενου», ως «ιερώς κατά την τάξιν Μελχισεδέκ». Αυτή η θεολογική προσέγγιση θέτει το θέμα της ιερωσύνης στην χριστολογική του βάση και επιτρέπει στον Σεβασμιώτατο να έμβαθύνει στην περι των βαθμών της ιερωσύνης θεολογία των δύο ήσυχαστών εκκλησιαστικών συγγραφέων, με ιδιαίτερη έμφαση στον «τελεστικό» ρόλο του Επισκόπου στο Μυστήριο της Ίερωσύνης. Ιδιαίτερος, μάλιστα, αναλύει τον «επισκοποκεντρισμό» του Συμεών Θεσσαλονίκης, σχολιάζοντας την περι Επισκόπου ευχαριστιακή θεολογία όπως αυτή διατυπώνεται ήδη στον άγ. Ιγνάτιο Αντιοχείας.

Η περι ιερωσύνης του Κυρίου θεολογία της προς Έβραίους επιτρέπει στον Νικόλαο Καβάσιλα και τον Συμεών Θεσσαλονίκης να εξάρουν την μεγάλη αλήθεια ότι η ιερωσύνη των Επισκόπων και των Πρεσβυτέρων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιερωσύνη του Κυρίου. Ο Σεβασμιώτατος συνοψίζει τις θέσεις αυτές με άριστο τρόπο, καταδεικνύοντας την ένταξή τους σε μία μακρόχρονη θεολογική παράδοση.

Σημαντικό τμήμα της παρούσας μελέτης αποτελεί το θέμα της θείας Χάριτος στην μυστηριακή θεολογία των δύο ήσυχαστών εκκλησιαστικών συγγραφέων. Ο Σεβασμιώτατος αναλύει ένδελεχώς αυτή την θεολογία, έμβαθύνοντας στους βασικούς θεματικούς της άξονες: των Μυστηρίων ως παρόχων και αγωγών της Χάριτος του Θεού· των περι κτιστής και ακτίστου θείας Χάριτος· των περι θεώσεως δια της θείας Χάριτος και των περι της ανθρώπινης συνέργειας στην αποδοχή της θείας Χάριτος.

Έν κατακλείδι,

Η έν λόγω μελέτη του Σεβασμιωτάτου αποτελεί σημαντικότερη συμβολή στην ιστορία και θεολογία της Λατρείας και προμοδοτεί την σχετική

έρευνα ώστε ο σχετικός θεολογικός κλάδος να αποκτήσει την πρέπουσα αίγλη του και να γνωρίσει νέες ερευνητικές προοπτικές, οι οποίες θα συμβάλλουν σε μία θετική αξιολόγηση των θεολογικών μελετών εντός ενός διεθνούς επιστημονικού πλαισίου. Η πρωτοτυπία της έρευνας, ή ακρίβεια στην επιστημονική μεθοδολογία, ή πληρότητα της βιβλιογραφικής ενημερώσεως και ή επίτευξη του βαθύτερου πνευματικού στόχου (της «μεταγίσεως» μιᾶς βαθειᾶς αγιοπνευματικῆς παραδόσεως), όλα αυτά αποτελοῦν ἓνα περίγραμμα τῆς ἀξίας τῆς μελέτης τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πισιδίας κ. Ἰώβ, κατατάσσοντας τὸ ἔργο του μεταξύ τῶν σημαντικῶν θεολογικῶν μελετῶν τῆς σύγχρονης ἐποχῆς.

Γεώργιος Ν. Φίλιας, Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία στὸν 21ο αἰώνα (Πρακτικά 8ου Διεθνoῦς Συνεδρίου Ὁρθόδοξου Θεολογίας. Θεσσαλονίκη, 21–25 Μαΐου 2018), τόμ. Α' & Β', Θεσσαλονίκη 2021.

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, πού ἔλαβε χώρα στὶς ἐγκαταστάσεις τῆς Ὁρθόδοξης Ακαδημίας Κρήτης τὸν Ἰούνιο τοῦ 2016, ὑπῆρξε, ἀναμφισβήτητα, ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα γεγονότα τῆς νεότερης ἐκκλησιαστικῆς μας ἱστορίας καὶ σίγουρα ἓνα ἀπὸ τὰ κορυφαία ἐπιτεύγματα τῆς ὑπερτριακονταετοῦς πατριαρχίας τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου. Απομένει πλέον στὸν ἐκκλησιαστικὸ ἱστορικὸ τοῦ μέλλοντος ὄχι μόνο νὰ ἀποτιμήσει τίς ἀποφάσεις της, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀξιολογήσει τὴν ἐπιλογή τεσσάρων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν νὰ ἀπουσιάσουν κυριολεκτικὰ τὴν τελευταία στιγμή ἀπὸ τίς ἐργασίες της.

Βρισκόμαστε ἤδη στὴν ιδιαίτερα σημαντικὴ, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, φάση τῆς πρόσληψης τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα καὶ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση κινοῦνται οἱ σχετικὲς ἐπιστημονικὲς μονογραφίες, τὰ ἄρθρα καὶ οἱ μελέτες πού βλέπουν σταδιακὰ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Στὴν ἴδια διαδικασία ἀφενὸς ἐμπλουτισμοῦ τῆς σχετικῆς μὲ τὴ Σύνοδο βιβλιογραφίας καὶ ἀφετέρου πρόσληψῆς της ἐγγράφεται καὶ ἡ ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν τοῦ 8ου Διεθνoῦς Συνεδρίου Ὁρθόδοξου Θεολογίας μὲ θέμα: «Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία στὸν 21ο αἰώνα». Τὸ Συνέδριο διοργανώθηκε ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Α.Π.Θ. τὸν Μαΐο τοῦ 2018 καὶ τελοῦσε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ

Πατριαρχείου. Τὴν εὐθύνη τῆς διοργάνωσης τοῦ Συνεδρίου εἶχαν ὁ τότε Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. καθηγητῆς Μιλτιάδης Κωνσταντίνου καὶ οἱ καθηγητὲς Μητροπολίτης Προύσης (καὶ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς) Ἐλπιδοφόρος, Παναγιώτης Σκαλτσῆς, τότε Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Θεολογίας, Συμεὼν Πασχαλίδης, τότε Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας, Θεόδωρος Γιάγκου, πρωτοπρεσβύτερος Βασίλειος Καλλιακμάνης, Δήμητρα Κούκουρα, Νικόλαος Μαγγιῶρος, Κωνσταντῖνος Χρήστου, καθὼς καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς.

Ἡ πρωτοβουλία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., ἄρρηκτα συνδεδεμένη μετὰ τὴν Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, γιὰ τὴ σύγκληση τοῦ ἐν λόγῳ Συνεδρίου ἐντάσσεται σὲ μίᾳ μακρᾷ σειρᾷ ἐπιστημονικῶν πρωτοβουλιῶν τῆς, οἱ ὁποῖες ἀφενὸς ἐκφράζουν τὴν ἐξωστρέφεια καὶ τὸ δημιουργικὸ πνεῦμα τῆς καὶ ἀφετέρου τῆς ἔχουν ἐξασφαλίσει μίᾳ σημαντικὴ θέση μεταξὺ τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον Θεολογικῶν Σχολῶν. Τὸ συγκεκριμένο Συνέδριο ἀποτέλεσε οὐσιαστικὰ τὴ συμβολὴ τῆς ἀκαδημαϊκῆς θεολογίας κατὰ τὸ χρονικὸ σημεῖο τῆς ὀλοκλήρωσης τοῦ συνοδικοῦ ἔργου. Εἶχε προηγηθεῖ τὸ Α' Συνέδριο Ὁρθόδοξου Θεολογίας τὸ 1936 στὴν Ἀθήνα, τὸ ὁποῖο συνδέθηκε μετὰ τὴν ἀπαρχὴ τῆς μακρᾶς πορείας προετοιμασίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου, καθὼς καὶ τὸ Β' Συνέδριο Ὁρθόδοξου Θεολογίας καὶ πάλι στὸ κλεινὸν ἄστυ τὸ 1976, δηλ. στὴν καρδιὰ τῶν πυρετωδῶν διεργασιῶν γιὰ τὴ σύγκληση τῆς Συνόδου. Δὲν θὰ πρέπει δὲ νὰ θεωρηθεῖ καθόλου τυχαῖος ὁ διφυῆς χαρακτῆρας τῆς θεματικῆς τοῦ 8ου Διεθνoῦς Συνεδρίου Ὁρθόδοξης Θεολογίας, καθὼς ἡ συνοδικότητα καὶ ἡ θεολογία ἀποτελοῦν δύο θεμελιώδεις ὄψεις τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, ἐνωμένες «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως» μεταξὺ τους. Ἡ θεολογικὴ σκέψη τροφοδοτεῖ τὸ ἔργο τῶν Συνόδων καὶ οἱ Σύνοδοι ἀποτυπώνουν καὶ ἀποσαφηνίζουν τὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας.

Τοὺς δύο ὀγκῶδεις καὶ καλαισθητοὺς τόμους ἐπιμελήθηκαν ὁ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, οἱ καθηγήτριες τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. Δήμητρα Κούκουρα, Ἄννα Κόλτσιου-Νικήτα καὶ Ἄννα Καραμανίδου, καθὼς καὶ ὁ διδάκτορας Θεολογίας Ἡλίας Καγιάρας. Τὸ ἔργο ἀφιερώνεται «στὴ Σεπτῇ Κορυφῇ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἴκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, τὸν Πρόεδρο τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας» καὶ περιλαμβάνει τίς ἀνακοινώσεις διακεκριμένων Ἱεραρχῶν, ἀκαδημαϊκῶν καὶ ἐρευνητῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Στὸν πρῶτο τόμο τῶν 717 σελίδων ἀποθησαυρίζονται οἱ τριάντα ὀκτῶ ἐλληνόγλωσσες μελέτες, ἐνῶ ὁ δεύτερος τόμος τῶν 430 σελίδων περιλαμβάνει τὶς τριάντα τέσσερις ξενόγλωσσες εἰσηγήσεις.

Ἔχουμε πλέον στὴ διάθεσή μας μιὰ ὀλοκληρωμένη ἀποτίμηση τοῦ ἔργου τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου καὶ ἀποτελεῖ, χωρὶς ἀμφιβολία, εὐτυχή συγκυρία τὸ γεγονός ὅτι τὰ Πρακτικὰ τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ Συνεδρίου ἐκδόθηκαν τὸ 2021, χρονιὰ κατὰ τὴν ὁποία συμπληρώθηκαν τριάντα ἔτη ἀπὸ τὴν ἀνάρρηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου στὸν Πρῶτο Θρόνο τῆς καθ' ἡμᾶς Ανατολῆς. Ὁ ἴδιος, ἐξάλλου, ἔδωσε σημαντικὴ ὠθηση στὶς προσυνοδικὲς διεργασίες καὶ κατάφερε, ἐν μέσῳ πολλῶν καὶ ποικίλων δυσχερειῶν, νὰ συγκαλέσει καὶ νὰ προεδρεύσει στὶς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Στυλιανὸς Δ. Χαραλαμπίδης, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς Θεολογικῆς
Σχολῆς Α.Π.Θ.

ISSN ****-****

